

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย

การศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ :
ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย

The study of the impacts of the business expansion of foreign-owned
packaging houses in Thailand: Threats, Opportunities and Sustainability of
Thai fruit industry

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ ศิริโสภณศิลป์ และคณะ

เมษายน 2563

สัญญาเลขที่ RDG62T0137

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย

การศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ :
ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย

The study of the impacts of the business expansion of foreign-owned packaging
houses in Thailand: Threats, Opportunities and Sustainability of Thai fruit industry

คณะผู้วิจัย

1. รศ.ดร.สมพงษ์ ศิริโสภณศิลป์
2. ผศ.ดร. จักรกฤษณ์ ดวงพัศตรา
3. รศ.ดร. จิตติชัย รุจนกนกนาฏ

สังกัด

สำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

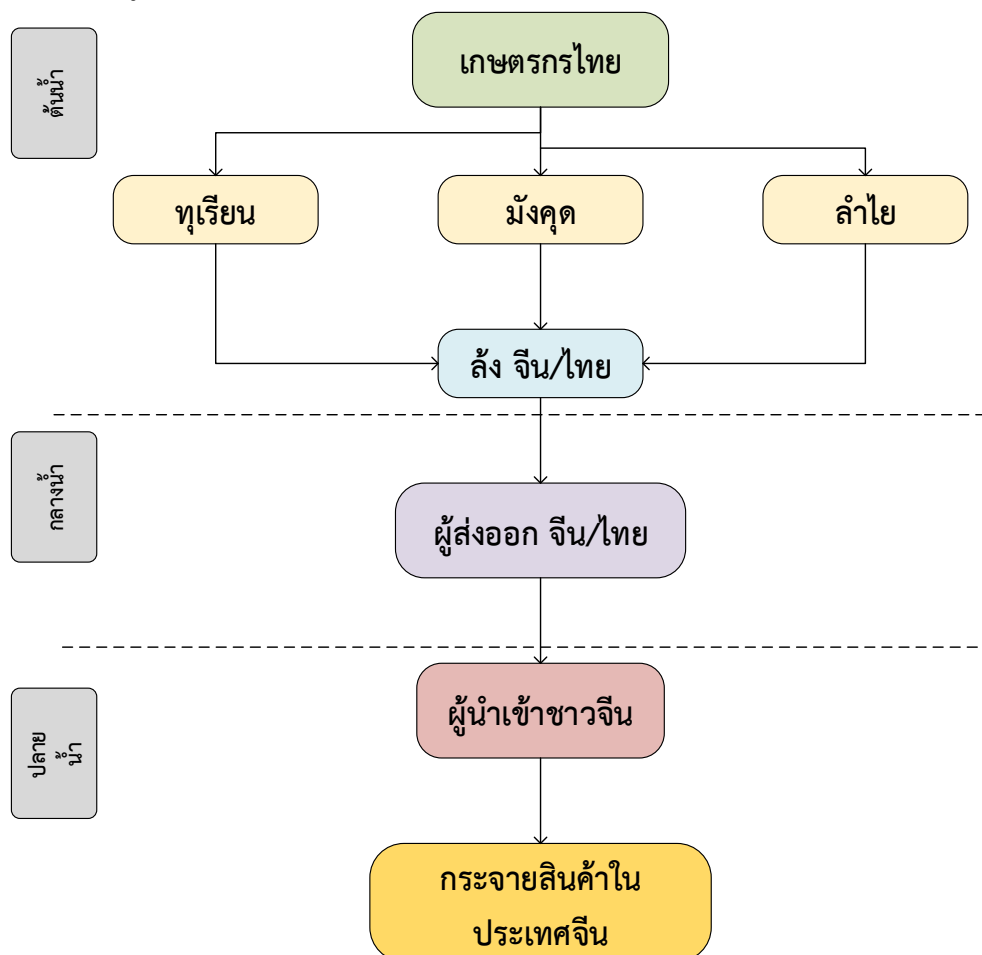
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกสว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก โดยผลไม้ของไทยมีความหลากหลาย อีกทั้งมีรสชาติโดดเด่นเหนือคู่แข่ง เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ กระแสความนิยมผลไม้ไทย รวมถึงกระแสการเปิดเสรีสินค้าเกษตรของไทย กระตุ้นให้ผู้ประกอบการต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีน แห่เข้ามาประกอบธุรกิจติดต่อซื้อขายและตั้งโรงคั่วบรรจุผลไม้ (ล้าง) ในประเทศไทย โดยบางส่วนได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลของตนเองไปลงทุนในต่างประเทศ และด้วยความพร้อมด้านเงินลงทุน และการเข้าถึงตลาดในประเทศจีน ทำให้ล้างจีนสามารถแทรกตัวเข้ามาครอบครองธุรกิจในส่วนที่เหนือกว่าล้างไทยที่เคยประกอบธุรกิจนี้อยู่เดิม โดยมีการแสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในรูปแบบ ห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 แสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในรูปแบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain)

ทั้งนี้รายงานของคณะอนุกรรมการการพาณิชย์ ในคณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้ระบุว่า หากปล่อยไว้เช่นนี้ เกษตรกรภายใน 5 ปี ธุรกิจรับซื้อผลไม้ทั้งหมดในจังหวัดจันทบุรี จะตกอยู่ในมือของล้งจีนทั้งหมด และเสี่ยงต่อการวิกฤติด้านราคาและการตลาดผลไม้ต่อไป

การที่ล้งจีนเข้ามาช่วยขยายตลาดสินค้าผลไม้ไทยในประเทศจีน อาจจะมีผลดีในระยะแรก โดยช่วยให้เกษตรกรขายผลผลิตได้มากขึ้นในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลดีต่อราคาผลไม้โดยรวมทั้งระบบ จนระยะหลังจะไม่เห็นข่าวเกษตรกรภาคตะวันออกออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลแทรกแซงราคาผลผลิต แต่จากบทเรียนในอดีตสอนให้เห็นว่า การเข้ามามีอิทธิพลในการค้าผลไม้ไทยของคนต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน อาจเกิดการครอบงำธุรกิจผลไม้ไทยจนส่งผลกระทบต่อทางลบซึ่งจะบั่นทอนขีดความสามารถของเกษตรกรไทยและระบบการค้าผลไม้ไทยในระยะยาว ดังตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นกับกรณีในภาคเหนือ เมื่อเกิดราคาลำไยตกต่ำ รัฐบาลไทยได้ออกมาตรการดึงราคาโดยกำหนดราคารับซื้อให้สูงขึ้น แต่ไม่สามารถช่วยเหลือได้เพราะผู้รับซื้อที่เป็นพ่อค้าจีนถึงร้อยละ 80 ได้รวมตัวกันหยุดรับซื้อลำไยทันที¹ ทั้งนี้ รัฐบาลอนุมัติในหลักการโครงการจัดตั้งระเบียงผลไม้ภาคตะวันออก (Eastern Fruit Corridor)² ในพื้นที่ภาคตะวันออก มุ่งสู่การเป็นมหานครผลไม้โลก³ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตและตลาดผลไม้เมืองร้อนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนมากเห็นว่า การขับเคลื่อนนโยบายมุ่งสู่การเป็นมหานครผลไม้โลก อาจไม่ประสบความสำเร็จ หากปล่อยให้ล้งต่างชาติสามารถกำกับทิศทางและกลไกของตลาดผลไม้ไทยได้

รัฐบาลได้เริ่มตระหนักถึงปัญหาจากการตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรีที่เกิดขึ้นแล้ว คณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการการพาณิชย์ทำการศึกษาเรื่องนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติรับทราบรายงานผลเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 จากข้อมูลในรายงานดังกล่าวมีข้อสรุปที่สำคัญ 3 มาตรการ คือ 1) มาตรการจัดระเบียบทางการค้า 2) มาตรการส่งเสริมการส่งออก และ 3) มาตรการเพิ่มเติมอื่น ๆ

อย่างไรก็ดี การศึกษาของคณะอนุกรรมการการพาณิชย์ ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ เพราะมุ่งเน้นเฉพาะบทบาท อำนาจ และหน้าที่ของภาครัฐ ขาดการพิจารณาอย่างละเอียดถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตลอดทั้ง

¹ บีบีซีไทย (5 กุมภาพันธ์ 2561) “รัฐบาลไทยฝันเป็นศูนย์กลางผลไม้โลก นักวิชาการแนะแก้ปัญหา ‘ล้งจีน’ ให้ได้ก่อน”
สืบค้นที่ : <https://www.bbc.com/thai/thailand-42941461> (อ้างแล้ว)

² โพสต์ทูเดย์ (6 กุมภาพันธ์ 2561) “กรม.ไฟเขียวยุทธศาสตร์ดันไทยเป็น “มหานครผลไม้โลก”” สืบค้นที่ :
<https://www.posttoday.com/economy/539373>

³ ไทยรัฐออนไลน์ (7 กุมภาพันธ์ 2561) “กรม.จันทบุรีตั้ง “มหานครผลไม้”” สืบค้นที่ :
<https://www.thairath.co.th/content/1197658>

ห่วงโซ่คุณค่าการค้าผลไม้ วิธีการค้าที่เกิดขึ้นจริง พลวัตการค้าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และศักยภาพและบทบาทของภาคเอกชน อีกทั้งยังขาดวิธีการบูรณาการการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการเพาะปลูกและการค้าผลไม้ไทย
2. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการขยายอิทธิพลของล้งจีนในระบบการเพาะปลูกและการค้าผลไม้ไทย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาวของล้งจีนต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย
4. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจผลไม้ไทย ได้ประโยชน์สูงสุดจากการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ
5. เพื่อศึกษาแนวทางยกระดับศักยภาพธุรกิจผลไม้ไทยในการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ
6. เพื่อทบทวนและนำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการบริหารจัดการและกำกับดูแลการค้าขายผลไม้ไทย
7. เพื่อทบทวนและนำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจผลไม้ไทย

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

การทบทวนสถานการณ์ที่ผ่านมาจะครอบคลุม ทูเรียน และมังคุด ซึ่งเป็นผลไม้ส่งออกที่มีความสำคัญใน 3 จังหวัดทางภาคตะวันออกของไทย คือ จังหวัดจันทบุรี ระยอง ตราด และการทบทวนสถานการณ์ลำไยที่ปลูกในภาคตะวันออกและภาคเหนือ ในขณะที่การวิเคราะห์ผลกระทบระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวของอิทธิพลของโรงคัดบรรจุชาวต่างชาติที่มีต่อเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทย จะเลือกใช้ทูเรียนเป็นกรณีศึกษา เนื่องจาก ทูเรียนเป็นผลไม้ที่โรงคัดบรรจุชาวต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลในห่วงโซ่การค้ามากที่สุด ณ ปัจจุบันนี้ และยังมีแนวโน้มที่จะขยายอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะทูเรียนเป็นผลไม้ที่มีมูลค่าการส่งออกมากที่สุด และยังมีโอกาสที่จะเติบโตได้อีกมาก

2. การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

2.1 การทบทวนวรรณกรรมในส่วนการศึกษาผลกระทบระยะยาวของโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ

- สถานการณ์ตลาดในต่างประเทศ ประกอบด้วย 1) ปริมาณการส่งออกผลไม้ไปต่างประเทศแยกตามชนิด โดยอธิบายข้อมูลเป็นรายปี รายประเทศ 2) เมืองหรือท่าเรือหลักในประเทศจีนที่นำเข้าผลไม้ของภาคตะวันออกและภาคเหนือของประเทศไทย 3) พฤติกรรมทางการบริโภคผลไม้ไทยในประเทศจีน (ความนิยมของพันธุ์ รูปทรง รสชาติ ฯลฯ) แนวโน้มความนิยมในอนาคตของคนจีนที่มีต่อผลไม้

ชนิดต่าง ๆ และ 4) โครงสร้างห่วงโซ่การนำเข้าจากเมืองหรือท่าเรือไปสู่ผู้บริโภคชาวจีนรวมไปถึงช่องทางจำหน่าย

- สถานการณ์การขนส่งและโลจิสติกส์ในการส่งผลไม้จากภาคตะวันออกและภาคเหนือไปสู่ประเทศจีน กล่าวถึงเส้นทางในการขนส่งโดยครอบคลุมระยะเวลาในการขนส่งที่เริ่มตั้งแต่ต้นทางไปถึงปลายทางที่รวมเวลาที่ผ่านพิธีการศุลกากรและกระบวนการต่าง ๆ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งผลไม้ การขอใบอนุญาตต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการขนส่งสินค้า รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรค
- สถานการณ์ตลาดในประเทศ ทั้งปริมาณการบริโภคในประเทศ จำแนกชนิดสายพันธุ์ โดยพิจารณาเป็นรายปี ความนิยมของผู้บริโภคในปัจจุบัน รวมไปถึงแนวโน้มความนิยมในอนาคตของผลไม้ชนิดต่าง ๆ
- สถานการณ์ห่วงโซ่การค้าในประเทศ โครงสร้างตลาดของผลไม้ ช่องทางในการจัดจำหน่ายผลไม้ในปัจจุบันของตลาดในประเทศ บทบาทของผู้ประกอบการที่รับซื้อสินค้าจากเกษตรกรรวมไปถึงการแปรรูปผลไม้
- ข้อมูลเกษตรกรที่ปลูกผลไม้ชนิดต่าง ๆ โดยมีข้อมูล จำนวนเกษตรกร รายได้ อายุ ขนาดที่ดิน เพาะปลูก ความเป็นเจ้าของที่ดิน รูปแบบการขายสินค้าเกษตร แนวโน้มการเพาะปลูกในอนาคต การส่งเสริมจากภาครัฐ การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์ไม้
- การแข่งขันจากต่างประเทศและโอกาสการขยายตลาดในต่างประเทศ ได้ศึกษาแนวโน้มการปลูกผลไม้ทั้งทุเรียน มังคุดและลำไยในต่างประเทศ เช่น เมียนมา ลาว มาเลเซีย และกัมพูชา แนวโน้มการแข่งขันในการขายผลไม้ไปประเทศจีน (ประเทศอื่นนำผลไม้เข้าไปขายในประเทศจีน)

ทั้งนี้รายละเอียดของการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด นำเสนอในส่วนของโครงการย่อย 2 “ผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าผลไม้ไทย”

2.2 ทฤษฎี สมมติฐาน และ/หรือกรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของลัทธิต่างชาติ และวัตถุประสงค์ของการศึกษาการวิจัยนี้สามารถแบ่งงานออกได้เป็น 2 ส่วนหลัก คือ 1) การศึกษาผลกระทบจากการขยายอิทธิพลของลัทธิต่างชาติในธุรกิจผลไม้ไทย และ 2) การกำหนดกลยุทธ์ในการยกระดับขีดความสามารถและความยั่งยืนให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการไทยในธุรกิจผลไม้ไทย

การเข้ามามีอิทธิพลของลัทธิต่างชาติจะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ กลยุทธ์ที่จะนำมาใช้จะต้องเป็นการดำเนินการเสริมผลกระทบด้านบวก และในขณะเดียวกันขจัดและลดผลกระทบด้านลบที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ การขับเคลื่อนกลยุทธ์ก็ต้องคำนึงถึงการยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกรไทย

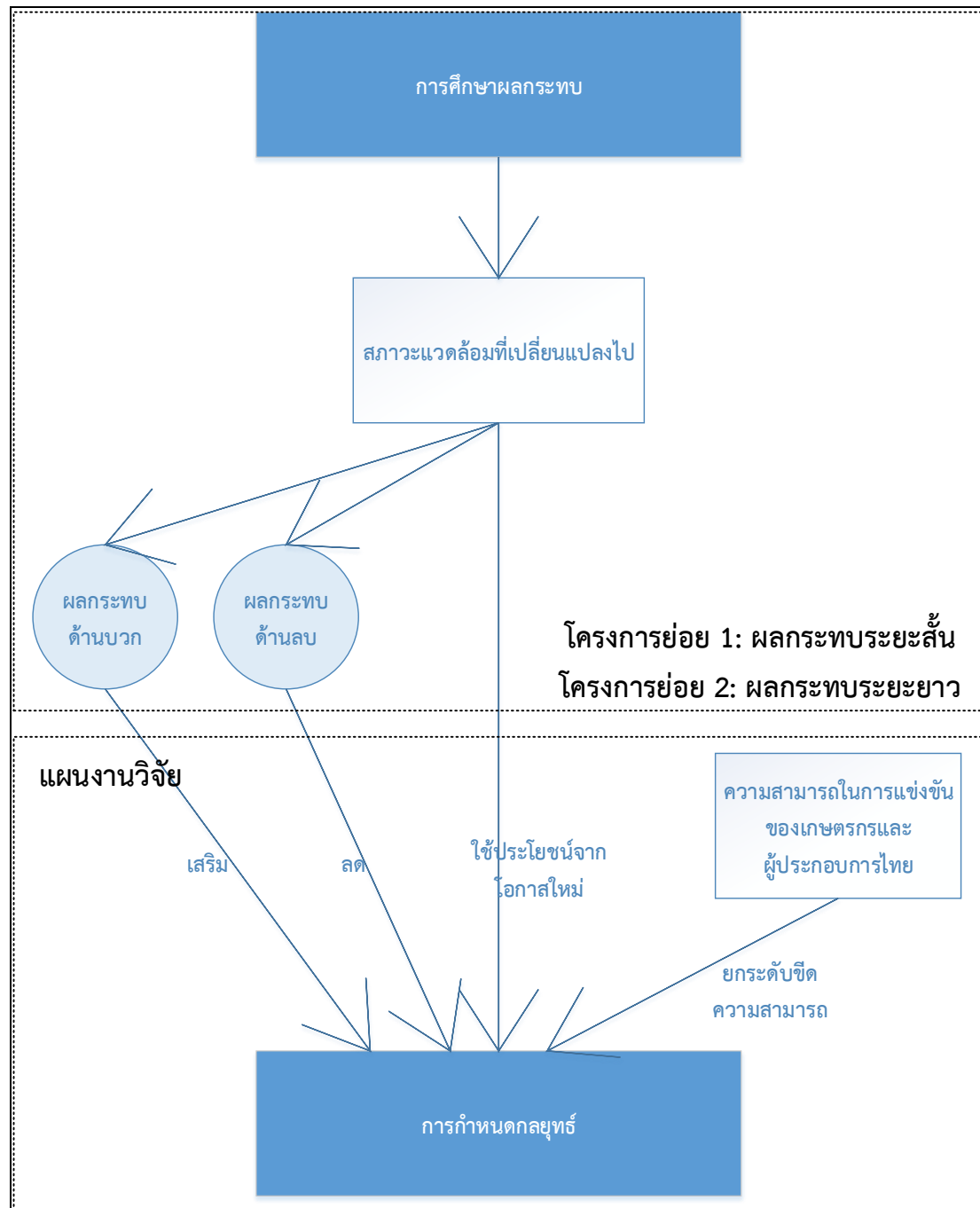
และผู้ประกอบการไทย รวมถึงการใช้ประโยชน์จากสภาวะแวดล้อมที่จะเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างโอกาสใหม่ ๆ ให้กับธุรกิจผลไม้ไทย

การศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจะดำเนินการภายใต้กรอบทฤษฎีการวิเคราะห์ตลอดห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) ที่นำเสนอโดย Jacques H. Trienekens⁴ โดยการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่ตั้งแต่ต้นน้ำไปยังปลายน้ำ

การประเมินผลกระทบในการวิจัยจะคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นระยะสั้นเป็นกระทบที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างและรูปแบบความสัมพันธ์ทางการค้าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนผลกระทบในระยะยาวจะเป็นการพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้การเปลี่ยนแปลงในบริบทและความสัมพันธ์ทางการค้า จึงได้แบ่งการศึกษาผลกระทบของล้งจีนออกเป็น 2 โครงการย่อย (ดังแสดงในรูปที่ 2) คือ

1. ผลกระทบระยะสั้นของล้งจีนต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย (วัตถุประสงค์ข้อ 1, 2 และ 3 ในส่วนของผลกระทบระยะสั้น)
2. ผลกระทบระยะยาวของล้งจีนต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย (วัตถุประสงค์ข้อ 3 ในส่วนของผลกระทบระยะยาว)

⁴ Jacques H. Trienekens Agricultural Value Chains in Developing Countries A Framework for Analysis. International Food and Agribusiness Management Review Volume 14, Issue 2, 2011

รูปที่ 2 กรอบงานวิจัย

3. การสำรวจข้อมูลในประเทศ

ทีมผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลในประเทศโดยการสัมภาษณ์ข้อมูลเกษตรกรและผู้ประกอบการโรคติดต่ออุบัติใหม่ในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ผลการสำรวจสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ผลการสำรวจข้อมูลเกษตรกร

การทำสวนทุเรียนของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษมาปัจจุบัน สำหรับเกษตรกรพื้นที่เพาะปลูกน้อยจะใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ที่ทำหน้าที่ทั้งใช้แรงงานตัวเอง และดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ ภายในสวน โดยหากส่วนไหนที่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ หรือทำเองไม่ไหวจะมีการจ้างแรงงาน ทั้งจ้างประจำและจ้างบางช่วง โดยแรงงานมีทั้งแรงงานไทย และแรงงานต่างชาติ โดยข้อดีของแรงงานไทย คือ เรื่องการสื่อสาร ที่สามารถสื่อสารกันได้เข้าใจได้ง่าย แต่ค่าแรงจะแพงกว่าแรงงานต่างชาติ ส่วนแรงงานต่างชาติ ค่าแรงถูกแต่อาจจะติดปัญหาเรื่องการสื่อสาร หรือความไม่เข้าใจกันในวิธีการดำเนินชีวิต อีกทั้งแรงงานต่างชาติ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนสวนบ่อย หรือบางครั้งกลับประเทศทำให้ต้องหาแรงงานใหม่ เกษตรกรบางรายที่มองว่าสวนทุเรียนเป็นธุรกิจการเกษตรที่ก่อให้เกิดกำไรค่อนข้างดี เลือกใช้แรงงานไทยเป็นหลักเพื่อดูแลสวน และมีการจ้างพนักงานในส่วนอื่น เช่น พนักงานบัญชี มาทำหน้าที่ในการทำรายรับ-รายจ่าย ต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบและสามารถตรวจสอบ และวิเคราะห์ต้นทุน-กำไร ของตัวเองได้

ค่าใช้จ่ายหลักในช่วงดูแลต้นก่อนที่จะทำการเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นค่าปุ๋ยและสารเคมีการเกษตร คิดเป็นประมาณร้อยละ 60 ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาเป็นค่าแรงงาน ประมาณร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น

ผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรแต่ละรายไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับจำนวนต้นทุเรียนต่อไร่ อายุของต้นทุเรียน รวมทั้งรูปแบบการดูแลสวนที่แตกต่างกัน โดยปริมาณผลผลิตของเกษตรกรที่ได้ทำการสอบถามมา อยู่ระหว่าง 1.3 – 4 ตันต่อไร่ หากพิจารณาจากข้อมูลต้นทุน สามารถคำนวณต้นทุนในการดูแลสวนทุเรียนในช่วงก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 10 – 20 บาทต่อกิโลกรัม จากการสัมภาษณ์เกษตรกรบางรายที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนของตัวเอง ได้ให้ข้อมูลว่า ต้นทุนในการดูแลสวนทุเรียนก่อนการเก็บเกี่ยวหากไม่รวมราคาที่ดินจะอยู่ประมาณ 10 – 15 บาทต่อกิโลกรัม หากรวมราคาที่ดินปัจจุบันเข้าไปด้วย ต้นทุนการดูแลสวนของเกษตรกรทั้ง 3 จังหวัด อยู่ในช่วงตั้งแต่ประมาณ 12 – 30 บาทต่อกิโลกรัม

การเก็บเกี่ยวผลผลิตส่วนใหญ่จะเป็นการจ้างเก็บเกี่ยว ซึ่งจะมีทีมรับจ้างตัดตามสวนต่าง ๆ การเก็บเกี่ยวทุเรียนต้องใช้ความชำนาญทั้งในการตัดที่ต้องดูว่าทุเรียนแก่พร้อมตัดแล้วหรือยัง ส่วนคนที่ทำหน้าที่รับทุเรียนต้องมีความชำนาญในการรับเช่นกัน หากรับพลาดจะทำให้ทุเรียนหล่นพื้น เกิดความเสียหาย โดยปกติค่าใช้จ่ายในการรับจ่ายตัดและขนส่งไปยังล้งจะอยู่ที่ประมาณกิโลกรัมละ 3-4 บาท

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 จังหวัดส่วนใหญ่ ยังไม่มีใบรับรอง GAP เกษตรกรบางรายมองว่า การควบคุมคุณภาพเป็นสิ่งที่เกษตรกรต้องทำอยู่แล้วถึงจะมีหรือไม่มี GAP และการยื่นขอ GAP ใช้เวลานาน จึงยังไม่ได้ยื่น ในขณะที่รายได้ที่รับ GAP แล้ว มองว่าการมีใบรับรองเป็นช่องทางให้สามารถส่งออกได้ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มองว่าใบรับรอง GAP ไม่มีความจำเป็น บางรายคิดว่าตนเองมีพื้นที่เพาะปลูกไม่มากจึง

มีความคิดว่าไม่จำเป็น อีกทั้งคิดว่าตนเองไม่ได้เป็นผู้ส่งออกเองจึงยังไม่เห็นความจำเป็น ในขณะที่บางรายให้ข้อมูลว่าจะมีหรือไม่ก็มีได้ เพราะอย่างไรก็ควบคุมคุณภาพการผลิตอยู่แล้ว นอกจากนี้เกษตรกรบางรายมองว่ามาตรฐาน ThaiGap น่าจะมาทดแทนได้ ซึ่งการดำเนินการ ThaiGap ที่ผ่านมาเกษตรกรไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วม

ช่องทางการจัดจำหน่ายของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้กับล้ง ยกเว้นกรณีที่ล้งไม่รับซื้อ หรือเป็นทุเรียนตกเกรดส่งออกจึงจะนำไปจำหน่ายช่องทางอื่น เช่น ตลาดกลางท้องถิ่น (ตลาดเนินสูง) จำหน่ายออนไลน์ เป็นต้น รูปแบบการจำหน่ายให้ล้ง มีทั้งแบบเกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วนำไปส่งให้ล้ง ล้งมีแรงงานมาตัดที่สวน หรือจำหน่ายแบบเหมาสวน การขายแบบเหมาสวน โดยมีการวางมัดจำล่วงหน้า ประมาณ ประมาณร้อยละ 5 – 15 ของมูลค่ารวม หรืออาจจะตกลงเป็นจำนวนเงิน เหตุที่ขายแบบเหมาสวนเนื่องจากมั่นใจว่าจะได้รับเงินแน่นอนตามที่ได้ตกลงกันไว้ สะดวกไม่ต้องจัดหาแรงงานเอง โดยรูปแบบการเหมาสวน ทั้งแบบเหมาเฉลี่ยราคาเดียว เหมาแบบคัดเกรด (ตั้งราคาตามเกรด เกษตรกรให้ข้อมูลว่า การเหมาแบบนี้จะถูกเอาเปรียบจากล้งได้ง่าย เนื่องจากล้งจะคัดทุเรียนให้เป็นราคาตกเกรด) ราคาขายผลผลิตให้กับล้งในจังหวัดตราดจะต่ำกว่าราคาขายในจังหวัดจันทบุรีประมาณ 1-2 บาทต่อกิโลกรัม

ผลผลิตส่วนที่เหลือจากการที่ล้งคัดเป็นตกเกรด เกษตรกรจะมาจำหน่ายในช่องทางอื่น ๆ เช่น ตลาดท้องถิ่น ตลาดตะพง ตลาดเนินสูง และตลาดต่างจังหวัด รวมทั้งช่องทางออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งช่องทางอื่น ๆ ดังกล่าวถือเป็นสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิตทั้งหมด

ปัจจัยในการคัดเลือกที่จะจำหน่ายผลผลิตให้ล้งใด เกษตรกรทั้ง 3 จังหวัดมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเรียงลำดับจากสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยสุดได้ดังนี้ 1) ล้งที่ให้ราคาซื้อสูง 2) เป็นเจ้าประจำที่ซื้อขายกันมานาน 3) ล้งมีแรงงานมาตัดให้ที่สวน 4) เป็นเครือญาติ ตามลำดับ

เกษตรกรทั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่มองในประเด็นตรงกันว่าปัจจุบันถือเป็นช่วงรุ่งเรืองของชาวสวนทุเรียน ซึ่งตลาดความต้องการของลูกค้าบริโภคทุเรียน รวมทั้งผลไม้อื่น ๆ เช่น มังคุด ยังไปได้อีกไกล ยังเป็นที่ต้องการทั้งลูกค้าในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดจีน ขอเพียงเกษตรกรคำนึงถึงคุณภาพการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ประเทศจีนกำหนด ก็จะสามารถไปได้อีกยาวไกลในตลาดจีน

อย่างไรก็ดีเกษตรกรมีความกังวลว่าจะส่งผลให้มีผู้ปลูกทุเรียนกันมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งมีการปลูกทุเรียนทดแทนผลไม้อื่น เช่น มังคุด เงาะ ลองกอง โดยคาดการณ์ว่าในอีกช่วง 5 – 6 ปีข้างหน้าสวนทุเรียนที่ปลูกเพื่อการค้าจะเริ่มให้ผลผลิตพร้อม ๆ กัน น่าจะเกิดปัญหา อาจจะส่งผลให้ราคาขายอาจจะตกต่ำลงกว่าปัจจุบัน หรือเกิดภาวะทุเรียนล้น ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลควบคุมในเรื่องนี้ นอกจากนี้การที่มีสวนทุเรียนเพิ่มมากขึ้นอาจจะส่งผลในเรื่องอื่นตามมา เช่น ปัญหาแหล่งน้ำ ซึ่งปัจจุบันยังเป็นที่ขาดแคลนโดยเฉพาะหน้าแล้ง เกษตรกรบางรายไม่มีแหล่งน้ำของตัวเองต้องซื้อน้ำจากพื้นที่อื่นเพื่อมาใช้ในการสวนทุเรียน ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรเพิ่มสูงขึ้น

ทั้งนี้ในระยะยาวเกษตรกรมองว่า จะต้องให้ความสำคัญมาตรฐานและความปลอดภัยของผู้บริโภคมากขึ้น โดยเชื่อว่าหากเกษตรกรทำสวนให้ได้ตามมาตรฐาน GAP ทุกรายจะเป็นการรักษาคุณภาพทุเรียนและความปลอดภัยทั้งของผู้บริโภคและชาวสวนเองได้ นอกจากนี้การมองหาตลาดใหม่ นอกเหนือจากตลาดประเทศจีน น่าจะเป็นการลดความเสี่ยงของเกษตรกรในการพึ่งพาตลาดจีนมากเกินไป โดยตลาดใหม่ที่เกษตรกรให้ความสนใจ เช่น ตลาดอินเดีย ญี่ปุ่น ไต้หวัน เป็นต้น

ชาวจีนเข้ามาประกอบกิจการโรงคัดบรรจุในประเทศไทยหลายรูปแบบ ทั้งในรูปแบบของหุ้นส่วน การแต่งงานกับคนไทย หรือในรูปแบบของนอมินี อย่างไรก็ตามก็ตีพบว่าเริ่มมีผู้ประกอบการจีนขยายรูปแบบการทำธุรกิจจากการเป็นลูกค้าที่คัดแยกและบรรจุผลไม้ เป็นผู้ส่งออก เป็น Freight Forwarder และเริ่มเข้ามาทำสวนทุเรียนกันมากขึ้น โดยการเข้ามาในรูปแบบของการซื้อสวน การเช่าสวน หรือการจ้างคนไทยในการทำสวนให้ คนจีนเข้ามาบริหารจัดการเอง มาเรียนรู้และเข้าใจการปลูกทุเรียนมากขึ้น

ส่วนใหญ่ชาวสวนยังมีความตั้งใจที่จะทำสวนทุเรียนต่อเนื่อง เนื่องจากมองเห็นถึงความเป็นไปได้ของตลาดทุเรียน ที่ยังสามารถไปได้อีกไกล ยังเชื่อมั่นว่าทุเรียนยังเป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะผู้บริโภคชาวจีน มีเพียงส่วนน้อยที่อาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะทำสวนทุเรียนต่อไปหรือไม่ ซึ่งเป็นเกษตรกรรายย่อย จำนวนพื้นที่ปลูกไม่มาก อีกทั้ง ยังไม่มั่นใจว่าทายาทจะรับช่วงต่อหรือไม่ หากไม่รับช่วงต่อจึงคิดว่ามีแนวโน้มที่จะขายหรือให้เช่าสวน ในขณะที่ชาวสวนทุเรียนรายใหญ่ ที่มีพื้นที่ปลูกมากกลับมีแนวคิดว่าจะ “ซื้อสวนเพิ่ม” เพราะที่ผ่านมาผลผลิตที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ผลิตได้เท่าไรก็สามารถขายได้หมด เนื่องจากมองว่าทุเรียนสดยังเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากทุเรียนสดแล้ว ทุเรียนแปรรูปยังเป็นที่ต้องการของตลาดจีนเช่นกัน นอกจากนี้ผลประกอบการในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ว่ามีแนวโน้มดีขึ้น จึงทำให้มีความต้องการที่จะซื้อสวนเพิ่มมากกว่าจะขายสวน

3. การสำรวจข้อมูลโรงคัดบรรจุ

แผนงานวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุทั้งหมด 11 ราย แบ่งเป็นผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุภาคตะวันออก 10 ราย และภาคใต้ 1 ราย โดยผู้รวบรวมที่ได้ทำการสัมภาษณ์ที่จังหวัดชุมพรเป็นผู้ประกอบการชาวจีนที่เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทยและแต่งงานกับคนไทย

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำธุรกิจเกี่ยวกับการจำหน่ายผลไม้มากกว่า 15 ปี โดยก่อนที่จะมาทำธุรกิจผู้รวบรวมผลไม้ ส่วนใหญ่จะทำสวนผลไม้มาก่อนจึงต่อยอดธุรกิจจากเป็นเกษตรกรมาเป็นผู้รวบรวมเพื่อจำหน่ายในประเทศและต่างประเทศ มีเพียงกลุ่มตัวอย่างนักธุรกิจจีนในจังหวัดชุมพร ที่เข้ามาทำธุรกิจโรงคัดบรรจุในประเทศไทยได้ประมาณ 5-6 ปี แต่ก่อนหน้านี้ทำธุรกิจเกี่ยวกับนำเข้าผลไม้จำหน่ายในประเทศจีนอยู่แล้ว จึงต่อยอดธุรกิจมาเป็นผู้รวบรวมและส่งออกในประเทศไทย

ปริมาณการรับซื้อผลผลิตก่อนข้างจะระบุข้อมูลในเชิงปริมาณที่แน่นอนได้ยาก เนื่องจากปริมาณผลผลิตที่รับซื้อในแต่ละปีไม่แน่นอน อีกทั้งผู้ประกอบการบางรายไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลในเชิงปริมาณที่รับซื้อที่แน่ใจว่า ตลอดปีมีการรับซื้อเท่าใด ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลประมาณการตัวเลข รูปแบบการรับซื้อผลไม้จากเกษตรกรของโรงคั่วบรจุ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเจ้าประจำที่มีการซื้อขายกัน และมีลูกค้าขาจรบ้าง ขึ้นอยู่กับช่วงราคารับซื้อผลผลิต จากการสัมภาษณ์ข้อมูลพบว่ารูปแบบการรับซื้อผลผลิตมีหลายรูปแบบ เช่น เจ้าของสวนเข้ามาติดต่อเอง ผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุติดต่อเจ้าของสวน มีคนกลางช่วยติดต่อ การเหมาสวน อื่น ๆ เช่น รู้จักกันอยู่แล้ว หรือมีการซื้อขายปัจจัยการผลิตด้วยกันอยู่แล้ว จึงนำผลไม้มาส่งที่โรงคั่วบรจุ เป็นต้น หากประเมินจากการสัมภาษณ์โดยมองในเชิงของปริมาณผลผลิตที่รับซื้อ

จากการเก็บสำรวจพบว่าผู้รวบรวมผลผลิตทั้งที่สามารถส่งออกผลผลิตได้เองและส่งต่อผลผลิตไปยังผู้ประกอบการรายใหญ่ ดังนั้นจึงสามารถสรุปรูปแบบของผู้รวบรวมได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รูปแบบของผู้รวบรวมผลผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน

รูปแบบของผู้รวบรวมทุเรียน เพื่อการส่งออกประเทศ จีน	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบ	ไม่มี สถานที่	มี สถานที่	รวบรวม	คัด เกรด	บรรจุ	ส่งต่อราย ใหญ่	ส่งต่อผู้ ส่งออก	ส่งออก เอง
แบบที่ 1 : รายย่อยระดับ 1 (นายหน้า)	ทำหน้าที่เป็นเสมือนนายหน้า ในการหา ผลผลิต ไม่มีสถานที่สำหรับรวบรวมสินค้าเอง เพียงเป็นผู้ประสานเพื่อนำผลผลิตไปส่งต่อ ให้กับล้งรายใหญ่	✓		✓			✓		
แบบที่ 2 : รายย่อยระดับ 2	เป็นล้งรายย่อยที่มีสถานที่ รวบรวมผลผลิต จากเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง แล้วส่งต่อให้ รายใหญ่		✓	✓			✓		
แบบที่ 3 : รายย่อยระดับ 3	เป็นล้งรายย่อยที่มีสถานที่ <u>รวบรวมผลผลิต</u> <u>จากเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง และทำการคัด</u> <u>เกรดแล้วส่งต่อให้รายใหญ่</u>		✓	✓	✓		✓		
แบบที่ 4 : ขนาดกลางระดับ 1	เป็นล้งขนาดกลางที่มีสถานที่ <u>รวบรวมผลผลิต</u> <u>จากเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง คัดเกรดและ</u> <u>บรรจุแล้วส่งต่อให้ผู้รายใหญ่</u>		✓	✓	✓	✓	✓		

รูปแบบของผู้รวบรวมทุเรียน เพื่อการส่งออกไปประเทศ จีน	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบ	ไม่มี สถานที่	มี สถานที่	รวบรวม	คัด เกรด	บรรจุ	ส่งต่อราย ใหญ่	ส่งต่อผู้ ส่งออก	ส่งออก เอง
แบบที่ 5 : ขนาดกลางระดับ 2	เป็นล้งขนาดกลางที่มีสถานที่ <u>รวบรวมผลผลิต</u> จากเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง <u>คัดเกรดและ</u> <u>บรรจุแล้วส่งต่อให้ผู้ส่งออก</u>		✓	✓	✓	✓		✓	
แบบที่ 6 : ผู้ดำเนินการครบ วงจร (มีศักยภาพ)	เป็นล้งขนาดใหญ่ที่มีสถานที่ <u>รวบรวมผลผลิต</u> จากเกษตรกร <u>คัดเกรดและบรรจุ และส่งออก</u> <u>เอง</u>		✓	✓	✓	✓			✓

การสอบถามข้อมูลด้านต้นทุนและรายได้ของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติทำได้ยาก เนื่องจากเป็นข้อมูลในเชิงธุรกิจ ผู้ตอบค่อนข้างระวังในการตอบ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จะเป็นการประมาณการทั้งจากผู้ตอบ และการประมวลผลจากทีมผู้วิจัย จากการสัมภาษณ์พบว่าสัดส่วนต้นทุนส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนค่าแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 60 ในขณะที่ส่วนที่เหลือร้อยละ 40 จะเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าสาธารณูปโภค ค่าสารเคมี ค่าระบบบำบัด เป็นต้น

สำหรับข้อมูลแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการหมุนเวียนในระบบของผู้รวบรวมมาจาก มาจากหลายแหล่ง เช่น เงินทุนตัวเอง สินเชื่อธนาคารในรูปแบบสินเชื่อเบิกเกินบัญชี (OD: Over Draft) เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงเทพ เงินหมุนเวียนจากคู่ค้า (จีน) สัดส่วนประมาณ ร้อยละ 25 – 50 เป็นต้น

กลุ่มผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุเห็นตรงกันว่า ในอนาคตธุรกิจนี้จะมีการแข่งขันกันสูงมากขึ้น มีสิ่งเปิดใหม่มากขึ้น ซึ่งจะมีทั้งผู้ประกอบการคนไทยและคนจีน แต่คนจีนน่าจะมีเงินทุนสูงกว่า ผู้ประกอบการจีนน่าจะมีบทบาทมากขึ้น ผู้ประกอบการไทยเป็นได้แค่รับจ้างคัดแยกและบรรจุเข้าตู้คอนเทนเนอร์แล้วส่งต่อไปให้ผู้ประกอบการจีน ทุเรียนยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดจีนอยู่แต่ประเทศไทยนั้นจะต้องรักษาคุณภาพให้ดีขึ้นเหมือนเดิมและดีขึ้นไป เพราะเพื่อนบ้านเราสามารถปลูกทุเรียนได้และมีผลผลิตที่ใกล้เคียงกับไทยมาก แต่ประเทศไทยราคาทุเรียนนั้นจะสูงกว่าอาจจะทำให้เสียส่วนแบ่งทางการตลาดให้กับประเทศเพื่อนบ้านได้

ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตรูปแบบการปลูก การค้าและการส่งออกทุเรียนไปจีน ในหลายแง่มุม ทั้งในแง่มุมมองที่ว่าจะเกิดภาวะทุเรียนล้นตลาด เนื่องจากมีการปลูกทุเรียนกันมากขึ้นทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน ในอนาคตการส่งออกผลไม้จากประเทศไทยไปประเทศจีนอาจจะมีอัตราส่วนที่ลดลงเนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านของเราในหลายประเทศนั้นสามารถปลูกผลไม้และมีผลผลิตที่เหมือนบ้านเราและทำการส่งไปยังประเทศจีน ประเทศไทยจึงต้องรักษาคุณภาพของผลผลิตไว้เพื่อเป็นผู้นำด้านการส่งออกผลไม้เหล่านี้ นอกจากนี้แนวโน้มความต้องการทุเรียนแปรรูปน่าจะมีมากขึ้น

ความนิยมในทุเรียนแปรรูปน่าจะมีมากขึ้น ในปัจจุบันเริ่มมีการนำมาแปรรูปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทุเรียนทอด ทุเรียนอบ ทุเรียนแช่แข็ง เพิ่มขึ้น ในอนาคตน่าจะเป็นที่สนใจและมีผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาในกลุ่มของผลไม้แปรรูปมากขึ้น

4. การสำรวจข้อมูลภาคสนามในต่างประเทศ

เวียดนามเป็นประเทศที่สามารถเพาะปลูกทุเรียนเองได้ มีพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ทางภาคใต้และจังหวัดในเขตที่สูงตอนกลาง⁵ ซึ่งประกอบด้วยจังหวัด Tien Giang, Vinh Long และ Ben Tre โดยสาย

⁵ จากการสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการ

พันธุ์ที่เพาะปลูกได้แก่⁶ สายพันธุ์ Kho Qua Xanh' (KQX), สายพันธุ์ Sua Hat Lep (SHL), สายพันธุ์ RI6 และสายพันธุ์หมอนทอง ผลผลิตที่ได้นำไปบริโภคในประเทศคิดเป็นร้อยละ 40 และส่งออกคิดเป็นร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด หน้าที่เรียนของเวียดนามอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม ทั้งนี้ราคาทุเรียนสายพันธุ์ท้องถิ่นของประเทศเวียดนามราคาจะอยู่ที่ประมาณ 70,000 ดอลลาร์ต่อกิโลกรัม หรือ 92.41 บาทต่อกิโลกรัม (จำหน่ายพร้อมเปลือก)

เส้นทางหลักที่ผู้ประกอบการใช้ในการขนส่งสินค้า คือ เส้นทาง R9 และ R12 ผู้ประกอบการไทยส่วนใหญ่มักจะใช้เส้นทาง R12 เนื่องจากเส้นทางนี้มีระยะทางที่สั้นกว่าเส้นทาง R9 โดยเส้นทาง R9 จะมีระยะทางที่ยาวกว่าแต่มีพื้นที่ถนนที่เรียบกว่าและเส้นทางนี้สามารถขนส่งสินค้าประเภทอิเล็กทรอนิกส์ได้ นอกจากนี้เส้นทาง R3A ทางบริษัท SCG จะไม่ค่อยมีการใช้ในการขนส่งทุเรียนเพราะว่าเส้นทาง R3A จะส่งทุเรียนไปที่ตลาดในมณฑลยูนนาน ซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดแค่ร้อยละ 30 ต่างจากเส้นทาง R9 และ R12 ที่ส่งทุเรียนไปที่ด่านโหยวอี๋กวาน ซึ่งเป็นทางเข้าสู่ตลาดผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดคิดเป็นส่วนแบ่งตลาดถึงร้อยละ 70 ทั้งนี้เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา ด่านได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการเป็น Single Windows โดยผู้ประกอบการที่ทำด้านการขนส่งสามารถแจ้งเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ล่วงหน้า เมื่อถึงวันที่สินค้ามาถึงเพียงแค่อื่นเอกสารที่ต้องใช้ในการตรวจสอบให้ครบ สำหรับปัญหาความล่าช้าส่วนมากมาจากผู้ประกอบการเตรียมเอกสารไม่ครบ

จีนเริ่มมองเห็นเวียดนามเป็นทางออกสู่ทะเล โดยให้ความสนใจที่ทำเรือไฮฟอง เนื่องจากประเทศจีนต้องการนำเข้าผลไม้ไทยผ่านด่านตงซิงเป็นหลักเพราะการขนส่งทางเรือมีต้นทุนที่ถูกกว่า รวมทั้งประเทศจีนต้องการใช้สิทธิประโยชน์จากเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) และสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรทั่วไป (Generalized System of Preferences: GSP) ทำให้ท่าเรือไฮฟองของประเทศเวียดนามเป็นท่าเรือที่สำคัญในการนำเข้าผลไม้ไทยผ่านด่านหนานหนิงในอนาคต และจะทำให้การขนส่งทางถนนบนเส้นทาง R12 เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ประเทศเวียดนามมีแผนพัฒนาท่าเรือไฮฟอง เพื่อให้กลายเป็นท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดในเวียดนาม

ผลไม้เข้าไปขายส่งในตลาดเจียงหนานเป็นการฝากขาย คือ นำผลไม้ไปฝากเจ้าของแผงขายในตลาดขาย โดยค่าแรกเข้าที่จ่ายให้กับเจ้าของตลาด คือ ค่าตู้สินค้าเข้าตลาดประมาณตู้ละ 3,000 หยวน (ประมาณ 15,000 บาท) ส่วนราคาผลไม้แต่ละชนิดในตลาดจะมีราคาอ้างอิงให้ แต่เจ้าของตู้ผลไม้สามารถกำหนดราคาผลไม้ที่ตนต้องการจะนำมาฝากเจ้าของแผงขายได้ หากต้องการขายในราคาสูงกว่าเจ้าอื่นก็สามารถทำได้หากสามารถแข่งขันได้ และมั่นใจว่าสินค้าคุณภาพดีจริง ดังนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการตั้งราคาของผู้ฝากและการขายของแผงด้วย ราคาผลไม้ในตลาดจีนอาจมีขึ้น ๆ ลง ๆ คล้ายกับการเล่นหุ้น เรื่องการกำหนดราคาในตลาดสามารถหาอ้างอิงง่าย ๆ โดยราคาที่ตลาดในจีนจะเท่ากับราคาเมื่อ 4 วันก่อนที่จับทุเรียนเป็นต้น

⁶ T.V. Hau and T.S. Hieu (2017). Off-season production of durian in the Mekong delta, Viet Nam.

ปัจจุบันคนจีนนิยมใช้แอปพลิเคชัน WeChat ในการสั่งงานทั้งระดับรายบุคคลและระดับธุรกิจ เช่น มีการสั่งออเดอร์ตู้คอนเทนเนอร์ผ่านทางแอปพลิเคชัน WeChat โดยในประเทศจีนมีแพลตฟอร์มเป็นจำนวนมากและมีหลายขนาดทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ แม้กระทั่งผู้ทำการค้ารายย่อยของจีนก็มีการสร้างแพลตฟอร์มของตัวเอง โดยภาพรวมแล้วรูปแบบอีคอมเมิร์ซยังไม่ได้เข้ามาแทนที่ตลาดที่ขายตามซูเปอร์มาร์เก็ตได้ทั้งหมด เนื่องจากสินค้าพวกผลไม้มีเรื่องของระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องและยังมีลูกค้าบางส่วนที่ต้องการเลือกสินค้าด้วยตนเอง ซึ่งในปัจจุบันนี้ทางบริษัทต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับการสั่งซื้อผลไม้ออนไลน์และสภาพแวดล้อมของตลาด รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อให้สามารถแข่งขันและปรับตัวกับรูปแบบการค้าที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ปัจจุบันผลไม้ที่นำเข้าจากประเทศไทยยังประสบปัญหาสารตกค้างและยาฆ่าแมลงอยู่ค่อนข้างมาก ไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรักษามาตรฐานและปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตตลอดเวลา เนื่องจากความเสมอต้นเสมอปลายของคุณภาพรสชาติและการรักษามาตรฐานเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการรักษาชื่อเสียง ความไว้วางใจของผู้บริโภคและจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผลไม้ของไทยสามารถสร้างความแตกต่างจากผลผลิตของชาติอื่น ๆ ได้ หลายฝ่ายมองว่าประเด็นมาตรฐานผลผลิตของผลไม้ไทยโดยเฉพาะในด้านการรักษาคุณภาพ รสชาติให้สม่ำเสมอ เกือบจะเป็น “ทางรอดเพียงทางเดียว” ของการส่งออกผลไม้ไทยเนื่องจากมองว่าปัจจุบันการแข่งขันในการผลิตและส่งออกผลไม้มีสูงมากแนวทางในการสร้างอำนาจต่อรองที่ดีทางหนึ่ง คือการสร้างมาตรฐานและรักษาเอกลักษณ์ของทุเรียนไทยที่ชาติอื่นไม่สามารถเลียนแบบได้ซึ่งก็ควรจะต้องเริ่มจากการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรไทยนั่นเอง

ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีการพัฒนาระบบภายในตลอดเวลาดังที่เราจะเห็นจากการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์วิธีการอยู่ตลอดโดยเฉพาะในแง่ของการค้าระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเทคโนโลยีกฎหมาย กระบวนการระบบขนส่งโลจิสติกส์ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการเพิ่มมาตรการคุมเข้มด้านความปลอดภัยทางอาหารและการนำเข้าผลไม้ในปัจจุบัน ลดช่องทางการทำธุรกิจสายรองหรือ Grey Chanel โดยบังคับให้ผู้ที่ทำธุรกิจนำเข้าและส่งออกต่าง ๆ หันมาใช้ช่องทางหลักหรือด่านสากลมากขึ้น เพื่อที่จะสร้างความได้เปรียบและเป็นประโยชน์กับทางการเงินเนื่องจากทางการจะสามารถควบคุมดูแลการนำเข้าได้อย่างเบ็ดเสร็จและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การศึกษาหรือการรู้เท่าทันพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้า มีความจำเป็นมากหากเราต้องการที่จะขายหรือส่งออกสินค้าหรือแม้กระทั่งผลไม้รูปแบบใหม่ ๆ มาขายในประเทศจีน เราจึงควรมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยการทำ Market Survey ในกลุ่มลูกค้าที่เป็นเป้าหมายของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ เพื่อจะได้รับทราบถึงความต้องการที่แท้จริง รู้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพื่อจะได้มีการปรับตัวหรือปรับปรุงการผลิตและสามารถให้ข้อมูลแก่ผู้ผลิตหรือเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนได้ทันทั่วทั้ง

การที่ผู้ประกอบการหรือพ่อค้าชาวไทยจะมีโอกาสเข้าไปทำการค้าในประเทศจีนเป็นไปได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากมีอุปสรรคหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านการสื่อสาร ภาษา ค่าใช้จ่ายในการลงทุน

กระบวนการติดต่อกับทางราชการ การจดทะเบียนและการขอใบอนุญาตต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องยอมรับว่าวัฒนธรรม การสนับสนุนเครือข่ายหรือพวกพ้องในประเทศจีนยังมีอยู่ค่อนข้างมากและเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ ชาวต่างชาติที่จะเข้าไปทำธุรกิจหรือทำการตลาดเป็นไปได้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากคนจีนมักจะช่วยเหลือ สนับสนุนคนชาติเดียวกันเอง คนไทยหรือผู้ประกอบการไทยจึงต้องมีการปรับตัวเป็นอย่างมากหากต้องการ เข้ามาทำธุรกิจในประเทศจีน โดยเฉพาะมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เรื่องการเคลื่อนไหวของตลาดใน ประเทศจีนให้อยู่ในระดับที่ดีมาก ดังนั้นหากรัฐบาลหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องของไทยสามารถจัดให้มี หน่วยงานหรือสำนักงานซึ่งอาจจะบริหารโดยเอกชน ให้สามารถช่วยเหลือสนับสนุนผู้ประกอบการหรือพ่อค้า ชาวไทยที่ต้องการเข้าไปทำธุรกิจหรือค้าขายในประเทศจีน ก็จะสามารถทำให้ผู้ประกอบการไทยหรือพ่อค้าชาว ไทยได้เข้าไปทำธุรกิจ ในประเทศจีนได้สะดวกยิ่งขึ้น

5. ผลกระทบของล้งจีนต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย

5.1 ผลกระทบระยะสั้น

การเข้ามาบีบบังคับของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีน กรณีทุเรียนเริ่มเข้ามาบีบบังคับจริงจัง ในไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างรวดเร็วช่วยทำให้ความต้องการเพิ่มมากขึ้นและ ราคาทุเรียนสูงขึ้น อย่างไรก็ตามการเข้ามาของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีน ส่งผลให้เกิดผลกระทบทั้ง เชิงบวกและผลกระทบเชิงลบในระยะสั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

5.1.1 ผลกระทบเชิงบวก

การเข้ามาประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุของผู้ประกอบการชาวจีน สามารถสรุปผลกระทบระยะสั้นเชิง บวกได้ดังนี้

- การเข้ามาบีบบังคับของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีนช่วยทำให้ราคาทุเรียนขยับขึ้นอย่าง เห็นได้ชัด ทำให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้มากขึ้นและในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลดีต่อราคาผลไม้ โดยรวมทั้งระบบ ทั้งนี้ประเทศจีนที่มีขนาดตลาดผลไม้ที่ใหญ่ตามความต้องการของผู้บริโภคชาวจีน และยังคงเป็นตลาดที่มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง
- การเติบโตของทุเรียน มังคุด และลำไยทั้งผลสดและแปรรูปขึ้นต้นไปยังตลาดจีนมีแนวโน้มที่เป็นไปใน ทิศทางที่ดี ความต้องการมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในระยะยาว
- รูปแบบการซื้อแบบเหมาสวนของล้งจีน ทำให้เกษตรกรมีตลาดรองรับแน่นอน ซึ่งลักษณะของการซื้อ เหมาสวนตั้งแต่ผลผลิตยังไม่ติดดอก ทำให้เกษตรกรสามารถคาดการณ์รายได้และวางแผนการใช้จ่ายเงินได้
- เกิดการแข่งขันด้านคุณภาพ ความต้องการผลผลิตทุเรียนที่มากขึ้นจากตลาดจีนจะทำให้เกษตรกรใส่ใจ และปรับตัวในเรื่องของคุณภาพมากขึ้น

5.1.2 ผลกระทบเชิงลบ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะสั้นเนื่องจากการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีน จึงสามารถสรุปได้ดังนี้

- **ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุไทยสูญเสียธุรกิจให้กับผู้ประกอบการจีน** ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ประกอบการไทยในพื้นที่ภาคตะวันออก ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า ปัจจุบันสิ่งที่ผู้ประกอบการในพื้นที่ภาคตะวันออกส่วนใหญ่เจ้าของเป็นชาวจีน (เงินทุนมาจากผู้ประกอบการจีน) โดยรูปแบบการบริหารงานมีทั้งรูปแบบที่ชาวจีนมาบริหารงานเองโดยมีลูกน้องเป็นคนไทย โดยที่ลูกคนจีนสามารถสื่อสารภาษาไทย หรืออาจจะไม่ได้มาบริหารงานเองแต่อาจจ้างให้คนไทยเป็นผู้บริหารเป็นต้น ในขณะที่ลูกไทยทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมผลผลิตส่งให้ หรือรับจ้างคัดเกรดและบรรจุเข้าตู้คอนเทนเนอร์ นอกจากนี้ผู้ประกอบการไทยที่รับจ้างคัดเกรดและบรรจุเข้าตู้คอนเทนเนอร์ให้กับชาวจีน ให้ข้อมูลว่าการรับจ้างบรรจุเข้าตู้คอนเทนเนอร์ถึงแม้จะมีผลกำไรไม่มาก แต่ความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจ โอกาสขาดทุน อาจจะน้อยกว่าที่จะไปทำตลาดเอง เนื่องจากไม่มีข้อมูลตลาดปลายทาง ซึ่งหากจะต้องทำเองจะต้องมีข้อมูลสถานการณ์ตลาดปลายทางตลอดเวลา ผู้ประกอบการไทยที่สามารถทำส่งออกเองได้จึงเป็นผู้ที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์อันดีไว้ใจได้กับปลายทาง หรือมีญาติคอยติดตามสถานการณ์ที่ตลาดจีน

อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุไทย นอกจากจะสูญเสียธุรกิจให้กับชาวจีนแล้ว ยังเสียผู้ให้บริการรับขนส่งระหว่างประเทศ (Freight Forwarder) โดยเฉพาะ Freight Forwarder เจ้าของคนจีน (ทุนจีน) ที่มีฐานข้อมูลลูกค้าปลายทาง (จีน) อยู่แล้วและอยากจะทำธุรกิจนำเข้าทุเรียนไปขายในประเทศจีน จึงทำหน้าที่เป็นคนกลางในการหาผลผลิตเพื่อไปส่งให้อาศัยความเชี่ยวชาญด้านพิธีการและการขนส่งเป็นจุดขายให้กับลูกค้าปลายทาง

- **การสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษี** การเข้ามาประกอบธุรกิจของชาวจีนมีทั้งเข้ามาแบบถูกกฎหมายจดทะเบียนเป็นธุรกิจร่วมทุน หรือแบบผิดกฎหมายในลักษณะเข้ามาเป็นบุคคลธรรมดาแต่แอบทำธุรกิจ หรือลักษณะใช้นอมินีคนไทยในการทำธุรกิจอำพราง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ พบว่า ชาวจีนส่วนใหญ่เข้ามาประกอบการเฉพาะช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาด พอหมดช่วงผลผลิตออกก็เดินทางกลับประเทศ หรือนักธุรกิจบางรายเข้ามาในรูปแบบของนักท่องเที่ยวเข้ามารับซื้อเฉพาะช่วงฤดูการผลไม้จากนั้นก็กลับประเทศ รายได้ที่ได้จากการประกอบธุรกิจก็นำกลับประเทศจีนด้วยเช่นกันโดยไม่ได้มีการเสียภาษีในประเทศไทย

นอกจากผลกระทบในระยะสั้นโดยตรงที่ได้รับจากการเข้ามาประกอบการโรงคัดบรรจุของผู้ประกอบการจีนดังกล่าวข้างต้น อุตสาหกรรมทุเรียนไทยยังได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์อื่น ๆ ที่เป็นสถานการณ์ผิดปกติระยะสั้นที่ส่งผลกระทบต่อส่งออกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดผลกระทบในระยะ

สิ้นต่ออุตสาหกรรมทุเรียนได้ ได้แก่ สถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด - 19 ซึ่งส่งผลให้ทางการจีนประกาศปิดด่านขนส่งสินค้าสำคัญต่อเนื่องจากการหยุดตามปกติในช่วงเทศกาลตรุษจีนจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2563 รวมทั้งเส้นทางการค้าผ่านแดนจากเวียดนามไปจีนก็หยุดดำเนินการชั่วคราวเพื่อเฝ้าระวังการระบาดของโรค ทำให้ผู้นำเข้าผลไม้ต้องยกเลิกหรือชะลอคำสั่งซื้อผลไม้ จะเห็นได้จากมูลค่าการส่งออกผลไม้ทั้งหมดของไทย เดือนมกราคม ปี 2563 ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (ศูนย์วิจัยกสิกร, 2563)⁷

ทั้งนี้ จากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ขนส่งไม่ได้ตามปกติ ผู้ประกอบการจึงใช้วิธีการเปลี่ยนวิธีการขนส่งโดยการเลือกมาใช้ทางเรือแทน ซึ่งอาจจะใช้ระยะเวลานานขึ้นเป็น 7-10 วัน (ธนาคารกรุงเทพ, 2563)⁸ อย่างไรก็ตาม พบว่า ปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสในประเทศจีนเริ่มดีขึ้น และทางการจีนได้ยกเลิกมาตรการปิดเมืองหลังจากไม่พบผู้ติดเชื้อรายใหม่ ส่งผลให้ร้านค้าต่าง ๆ เริ่มกลับมาให้บริการอีกครั้ง แสดงให้เห็นว่า ตลาดการค้าสินค้าเกษตรจีนเริ่มกลับเข้าสู่สภาวะปกติแล้วถึงประมาณร้อยละ 70 – 80 ส่งผลให้ในช่วงวันที่ 1-14 เมษายน 2563 ปริมาณการส่งออกไปจีนเพิ่มขึ้นเป็นที่น่าสนใจ (มติชนออนไลน์, 2563)⁹ อีกทั้งจีนมีการเปิดด่านนำเข้ามากขึ้น อีกทั้งรัฐบาลไทยโดยกรมวิชาการเกษตร ร่วมกับสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้เร่งเจรจากับกระทรวงศุลกากรของจีน (GACC) เพื่อแก้ปัญหาการติดสะสมหน้าด่านไทยอีกวัน จนจีนยินยอมโดยยังไม่ต้องลงนามในพิธีสารให้ไทยสามารถนำเข้าผลไม้สู่ประเทศได้ช่วงปลายเดือนเมษายนเพิ่มเติมจากเดิมอีก 2 ด่าน คือ ด่านตงซินและด่านรถไฟผิงเสียง ดังนั้นจึงสามารถคาดการณ์ได้ว่าเมื่อสามารถควบคุมการระบาดได้แล้ว วิธีการส่งออกน่าจะกลับมาเหมือนเดิม

5.2 ผลกระทบระยะยาว

คณะผู้วิจัยได้ทำการประเมินแนวโน้มของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในห่วงโซ่ทุเรียนอนาคต โดยการวิเคราะห์แนวโน้มของปัจจัยหลัก (Influencing Factors) ที่จะส่งผลต่อทิศทางของวิถีการปลูกและการค้าทุเรียนในไทย ซึ่งมีอยู่ 6 ปัจจัย ครอบคลุมตามแนวความคิดของ PEST (Political, Economic, Social, and Technology)¹⁰ คือ 1) แนวโน้มการบริโภคทุเรียนในจีน (Economic) 2) แนวโน้มการแผ่ขยายอิทธิพลของ

⁷ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, (28 กุมภาพันธ์ 2563) “ไวรัสโควิด-19 อุดส่งผลไม้ไทยปี 2563 หดตัว” สืบค้นจาก :

<https://kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Fruit-FB-2802.aspx>

⁸ ธนาคารกรุงเทพ, (28 เมษายน 2563) “ติ๋มตันคักกลับมา ล้งทุเรียนเร่งส่งออกหลังจีปลดลื้อคดาวน” : สืบค้นจาก :

<https://www.bangkokbanksme.com/en/durian-chinese-exports-after-lockdown>

⁹ มติชนออนไลน์, (23 เมษายน 2563) “กระทรวงเกษตร สั่งทุตเกษตรจีนรุกหนัก หวังเจาะช่องทางตลาดสินค้าเกษตรไทยเพิ่ม” แหล่งจาก : https://www.matichon.co.th/economy/news_2152605

¹⁰ รายละเอียดของการวิเคราะห์นำเสนอในบทที่ 3 การประเมินสถานการณ์แนวโน้มและภาพอนาคตทุเรียนไทย ของรายงานโครงการย่อย 2 ผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่มูลค่าของผลไม้ไทย

โรงคัดบรรจุต่างชาติ (Economic and Social) 3) แนวโน้มของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยด้านอาหาร (Political & Technology) 4) การขยายพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนในไทย (Economic) 5) การสูญเสียองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูก (Economic & Technology) และ 6) สถานการณ์การแข่งขันจากทุเรียนที่ปลูกในต่างประเทศ (Economic)

ในการประเมินแนวโน้มและภาพอนาคตในระยะยาวของทุเรียนไทย คำนึงถึงเฉพาะปรากฏการณ์ที่ทำให้แนวโน้ม โครงสร้างและวิธีการค้าและการส่งออกทุเรียนพลิกผัน เบี่ยงเบน และผิดแผกไปจากแนวโน้มเดิมที่เคยเป็นอย่างมีนัยสำคัญในระยะยาว ซึ่งจะไม่รวมถึงเหตุการณ์ที่ผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นขณะใดขณะหนึ่ง และส่งผลให้การค้าและการส่งออกสะดุดในช่วงเวลาสั้น ๆ เท่านั้น และเมื่อผ่านพ้นช่วงเหตุการณ์ดังกล่าวไปแล้ว วิธีการค้าและการส่งออกก็ยังดำเนินการต่อไปตามแนวโน้มเดิมก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ เช่น ภาวะฝนแล้งที่สร้างปัญหาผลผลิตออกน้อยในบางฤดูกาล หรือในกรณีของเหตุการณ์โควิด-19 ในปี 2563 ถึงแม้ทำให้เกิดเหตุการณ์พลิกผัน (Disruption) ในบริบทต่าง ๆ ของสังคม แต่ในบริบทของการค้าและการส่งออกทุเรียนนั้น เนื่องจากเหตุการณ์โควิด-19 เป็นเพียงเหตุการณ์ผิดปกติที่กระทบระบบโลจิสติกส์ส่งออกสะดุดในระยะสั้นเท่านั้น ดังได้กล่าวแล้วในการวิเคราะห์ผลกระทบระยะสั้น

ที่ประชุมระดมความคิดเห็นยังมีความเห็นเกี่ยวกับภาพอนาคตของอุตสาหกรรมไทยว่า 1) ภาพอนาคตใน 5 ปีข้างหน้า ล้งไทยมีศักยภาพในการแข่งขันลดลงจากเดิมมาก อาจถูกล้งจีนเบียดขับออกจากตลาด เกิดเป็นภาพอนาคตที่ 2) ภาพอนาคตใน 10 ปีข้างหน้า ความพยายามทดลองปลูกทุเรียนที่มีรสชาติและคุณภาพดีในต่างประเทศเริ่มออกดอกออกผล การจำหน่ายทุเรียนไทยในจีนเริ่มเผชิญการแข่งขันจากทุเรียนต่างประเทศที่สูงขึ้น และ 3) ภาพอนาคตใน 20 ปีข้างหน้า เกิดเป็นภาพอนาคตที่การจำหน่ายทุเรียนไทยในตลาดจีนเผชิญการแข่งขันที่เข้มข้นจากทุเรียนต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการจีนสามารถยึดครองการค้าทุเรียนในตลาดไทยได้เกือบทั้งหมด ถ้าไม่มีการบริหารจัดการที่ดี อาจเกิดการผูกขาดการค้าโดยการแทรกแซงตลาดจากผู้นำเข้าทุเรียนรายใหญ่ในฝั่งจีน

จากภาพอนาคตดังกล่าวข้างต้น ในส่วนของการวิเคราะห์ผลกระทบในระยะยาวผู้วิจัยได้นำ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs)” ของสหประชาชาติ เป็นกรอบในการประเมินผลกระทบ เพื่อพิจารณาถึงผลกระทบจากการขยายอิทธิพลของผู้ประกอบการจีนที่มีต่อเป้าหมายระยะยาวในการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากบริบทของธุรกิจทุเรียนไทย จะมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกี่ยวข้องโดยตรงอยู่ 6 เป้าหมาย ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

เป้าหมายด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ

- เป้าหมายที่ 8 : การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

- เป้าหมายที่ 9 : โครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และนวัตกรรม
- เป้าหมายที่ 10 : การลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ
- เป้าหมายที่ 12 : หลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน

เป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม

- เป้าหมายที่ 6 : หลักประกันให้มีน้ำใช้ และการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน
- เป้าหมายที่ 15 : การใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน ป่าไม้ที่ยั่งยืน การเสื่อมโทรมของดินและฟื้นฟูสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

การวิเคราะห์จะพิจารณาผลกระทบทั้งในด้านบวก (ถ้ามี) และด้านลบ (ถ้ามี) และแบ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบออกเป็น 3 กลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกรไทย ผู้ประกอบการไทย และสังคมไทย อีกทั้งการวิเคราะห์ผลกระทบยังได้พิจารณาถึงเงื่อนไขและสถานการณ์แวดล้อมอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสามารถกำหนดทิศทางและระดับความรุนแรงของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวได้

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบภายใต้แต่ละเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สรุปได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบระยะยาวภายใต้แต่ละเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
เป้าหมายที่ 6: หลักประกันให้มีน้ำใช้ และการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน		
เกษตรกร	-	พื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลให้มีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น เกษตรกรต้องจัดเตรียมหาแหล่งเก็บกักน้ำและระบบการกระจายน้ำเพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกร และยังมีความเสี่ยงสูงต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำอันเนื่องจากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงในอนาคต
ผู้ประกอบการไทย	-	-
สังคมไทย	-	แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรที่พึ่งพาน้ำฝนเป็นหลัก มีความเสี่ยงขาดแคลนน้ำที่อาจเกิดขึ้นจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ป่าไม้ในกลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกมีแนวโน้มลดลงและยังคงมีปัญหาการบุกรุกที่ป่าสงวน การขยายตัวของภาคบริการ ท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม ที่เพิ่มสูงขึ้นจะส่งผลต่อความต้องการใช้น้ำในภาพรวม

เป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
เป้าหมายที่ 8: การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน		
เกษตรกร	สร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับทุเรียนไทยในการขยายการจำหน่ายเข้าไปในตลาดจีน ในระยะแรกเริ่มของการเข้ามาประกอบการ การดำเนินงานของล้งจีนได้กระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของอุปสงค์ทุเรียน จึงช่วยเพิ่มรายได้เกษตรกรผ่านผลดีใน 2 ด้านพร้อมกัน คือ ทุเรียนที่เกษตรกรจำหน่ายมีปริมาณสูงขึ้นอย่างมาก ด้วยราคาขายที่สูงขึ้น พร้อมกันไปด้วย	เกษตรกรจะได้รับผลกระทบทางลบหากราคาผลผลิตตกต่ำดังเช่น เหตุการณ์ที่เคยเกิดกับลำไยและยางพารามาแล้ว การตกต่ำของราคาผลผลิตหน้าสวนเกิดขึ้นจาก 3 สาเหตุหลัก คือ ปริมาณความต้องการบริโภคในตลาดจีนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ผู้ประกอบการจีนสามารถผูกขาดการค้า และกำกับทิศทางราคาของผลผลิตได้ ผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพออกมาจำหน่ายเป็นปริมาณมาก จนทำให้ไม่สามารถควบคุมหรือรับประกันคุณภาพของทุเรียนไทยได้
ผู้ประกอบการไทย	ผู้ประกอบการรายใหญ่ของไทยที่ยังมีขีดความสามารถในการค้ารักษาธุรกิจได้ อีกทั้งบางคนซึ่งมีเครือข่ายธุรกิจที่ดีกับผู้ประกอบการจีนที่เป็นผู้นำเข้าทุเรียน ยังอาจได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากปริมาณทุเรียนที่มีการส่งออกมากขึ้น	ผู้ประกอบการไทยจำนวนหนึ่งต้องออกจากธุรกิจไป หรือต้องยอมลดตัวลงมาเป็นผู้แทนของผู้ประกอบการจีน ทำให้ได้รับส่วนต่างกำไรจากธุรกิจลดลงจากเดิม ด้วยความได้เปรียบจากการเข้าถึงตลาดผู้ซื้อในจีน และความสามารถทางธุรกิจที่เหนือกว่า ผู้ประกอบการจีนก็จะขยายอิทธิพลเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนอาจเบียดผู้ประกอบการไทยเกือบทั้งหมดออกจากตลาดไปได้ ถึงแม้จะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ก็ตาม
สังคมไทย	การขยายการจำหน่ายทุเรียนส่งออกปตลาดจีน ทำให้เม็ดเงินจากการค้าขายทุเรียนในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่ความหยาบคายในการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้ผู้ประกอบการจีนจำนวนหนึ่ง ไม่ได้จดทะเบียนเป็นผู้ประกอบการอย่างถูกกฎหมายในไทย ปกปิดรายได้จาก	จะเกิดผลกระทบทางลบ หากราคาผลผลิตตกต่ำเมื่อเทียบกับต้นทุนการเพาะปลูก เฉกเช่นเดียวกับเหตุการณ์กรณีของลำไย จนรัฐต้องใช้งบประมาณของประเทศเข้ามาให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน

เป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
	ธุรกิจของตน จึงไม่ได้เสียภาษีให้กับรัฐบาลไทยตามที่ควรจะเป็น ส่งผลให้เกิดสังคมได้รายได้หรือผลประโยชน์น้อยกว่าที่ควรจำเป็น	
เป้าหมายที่ 9: โครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และนวัตกรรม		
เกษตรกร	เกษตรกรเดิมบางกลุ่มและเกษตรกรรุ่นใหม่เริ่มต้นตัว โดยเรียนรู้จากบทเรียนของลำไยและยางพารา ได้ตระหนักถึงความเสี่ยงทางธุรกิจที่ต้องพึ่งพาผู้ประกอบการต่างชาติในการเข้าถึงตลาดมากเกินไป จึงพยายามแสวงหาช่องทางตลาดแบบใหม่ ทั้งการเพิ่มการจำหน่ายในประเทศมากขึ้น การขายผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงความพยายามพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียน	ความต้านทานในยืดหยุ่นการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรได้ เนื่องจากเมื่อเกษตรกรมีการพึ่งพา (Dependency) ลังผลไม้ต่างชาติ รวมทั้งพึ่งพิงผู้ซื้อ (Buyer) ที่เป็นตลาดเดียวมากเกินไปจึงทำให้เกิดผลเสียดังต่อไปนี้ - เกษตรกรจะขาดการระแวงระวังและเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากสามารถทำอะไรและมีรายได้จากการทำธุรกิจร่วมกับลังผลไม้ต่างชาติได้มาก จึงไม่มีการตั้งรับหรือหาทางเลือกสำรอง - หากผู้ประกอบการหรือลังต่างชาติเหล่านี้สามารถเข้าซื้อแปลงปลูกทุเรียนหรือเข้าถึงองค์ความรู้ข้อมูลการผลิตปลูกทุเรียนได้ ก็จะส่งผลเสียแก่เกษตรกรผู้ผลิตในระยะยาว
ผู้ประกอบการไทย		ผู้ประกอบการต่างชาติมีส่วนแบ่งทางการตลาดมากขึ้น ก็ส่งผลให้อำนาจต่อรองทางการค้าเหนือเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยสูงขึ้นตามไปด้วย

เป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
สังคมไทย		ประชากรภาคการเกษตรมีความอ่อนแอเปราะบางจากการพึ่งพาทุน ต่างชาติและมีความเสี่ยงต่อการล่มสลายมากขึ้น
เป้าหมายที่ 10 : การลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ		
เกษตรกร	การเข้ามาประกอบการของล้งจีนซึ่งทำหน้าที่เหมือนเป็นคนกลาง ระหว่างผู้ผลิต (เกษตรกร) กับผู้บริโภค มีบทบาทสำคัญในการช่วย กระจายทุเรียนให้สามารถเข้าสู่ตลาดจีนได้มากขึ้น ทำให้เกษตรกร สามารถขายผลผลิตได้เพิ่มมากขึ้นแล้ว นอกจากนี้การเข้ามาของล้งจีน ยังเป็นโอกาสอันดีสำหรับเกษตรกรไทยที่มีความพร้อมที่จะพัฒนา ตนเองจากการเป็นผู้ผลิต ขยับตัวเองเป็นผู้รวบรวมและผู้ส่งออกด้วย โดยอาศัยเครือข่ายล้งจีนที่เข้ามารวบรวมผลผลิตในประเทศไทย เป็น ช่องทางที่จะทำธุรกิจร่วมกันได้	เกษตรกรได้รับผลประโยชน์ที่ไม่ธรรมจากการขายผลผลิตให้กับล้งจีน ที่อาจมีอำนาจต่อรองในการเจรจาซื้อขายที่สูงกว่า อันเป็นผล จากเงื่อนไขกลุ่มเดียวกับเป้าหมาย 8
ผู้ประกอบการไทย	ผู้ประกอบการไทยสามารถใช้ประโยชน์จากการเข้ามาของล้งจีน ผู้ประกอบการไทยในการสร้างเครือข่ายการค้ากับคู่ค้าจีน เพื่อนำไปสู่ การต่อยอดธุรกิจในการเข้าไปร่วมลงทุนในประเทศจีนในประเทศจีน รวมทั้งการใช้โอกาสนี้ในการถ่ายโอนความรู้และเทคโนโลยีจากล้งจีน เพื่อพัฒนาคุณภาพและยกระดับการดำเนินงานให้ได้มาตรฐานสากล	การที่ล้งจีนเป็นเจ้าของกิจการทั้งภายในประเทศไทย โดยการเข้ามา รับซื้อผลผลิตที่หน้าสวนเอง และยังมีเครือข่ายการเป็นผู้นำเข้า หรือ อาจเป็นผู้จัดจำหน่ายในตลาดปลายทางเองด้วย ทำให้ได้รับผลกำไร จากการประกอบการทั้งในฝั่งประเทศไทยและฝั่งจีน ในขณะที่ ผู้ประกอบการไทย (ล้งไทย) ได้ผลประโยชน์จากส่วนต่างผลกำไรที่ ค่อนข้างน้อยในการทำหน้าที่รวบรวมหรือบรรจุแล้วส่งต่อไปให้ล้งจีน เพื่อการส่งออกอีกทอดหนึ่ง สถานการณ์จะแย่ลงในระยะยาวเมื่อ

เป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
		ผู้ประกอบการต่างชาติเข้าครอบครองส่วนแบ่งทางการตลาดมากขึ้น ๆ ส่งผลให้อำนาจต่อรองทางการค้าสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ
สังคมไทย	ในช่วงที่คุณภาพทุเรียนหอมทองของเวียดนามยังสู้ไทยไม่ได้ ส่วน ทุเรียนของมาเลเซีย มีราคาสูงกว่าไทย 3 – 4 เท่า ทำให้ทุเรียนที่เป็น คู่แข่งจากต่างประเทศยังมีตลาดที่จำกัด ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่ เกษตรกรไทยจะมุ่งให้ความสำคัญกับการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ และลงมือระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน เพื่อเป็นจุดแข็งใช้เป็น อำนาจต่อรองได้	การหลบเลี่ยงของผู้ประกอบการที่จะขึ้นทะเบียนและเสียภาษีการค้า อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ถ้าในระยะยาว ยังปล่อยให้สถานการณ์ เป็นอยู่อย่างนี้ ผู้ประกอบการไทยที่เสียภาษีถูกต้องตามกฎหมายก็จะ เสียเปรียบมากขึ้น ๆ และในที่สุดหากยังกำกับดูแลทางกฎหมาย เพื่อ จัดระเบียบพ่อค้าชาวต่างชาติ โดยเฉพาะการเรียกเก็บภาษีที่ได้จาก การค้า จะทำให้สังคมไทยเสียภาษีจากรายได้ที่พึงได้ไปเป็นจำนวนมาก
เป้าหมายที่ 12: หลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน		
เกษตรกร	เกษตรกรไทยจะมีการตื่นตัวอย่างมากเกี่ยวกับมาตรฐานการเพาะปลูก เพื่อให้มีความปลอดภัยผ่านมาตรฐานการส่งออก รวมถึงการแสวงหา องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทุเรียน เพื่อยกระดับการผลิต ที่มีคุณภาพสูง ขึ้นตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น	เกษตรกรรายใหม่ที่ยังขาดองค์ความรู้และเกษตรกรที่ยังไม่ได้ มาตรฐาน GAP ถ้า 2 กลุ่มนี้มีมากขึ้นในอนาคต ผลที่ตามมาคือ ทุเรียนไทยกลายเป็นทุเรียนที่ไม่มีคุณภาพ ราคาตกต่ำ อาจจะทำให้ เกิดเหตุการณ์เกษตรกรไทยสูญเสียเงินไขความเป็นเจ้าของสวน มี การขายสวนเกิดขึ้น ถ้าราคาต่ำจนเกิดภาวะขาดทุน
ผู้ประกอบการไทย	ในอนาคตผู้ประกอบการไทยจะมีการปรับเปลี่ยนตัวเอง ด้วยการ พยายามยกระดับความสามารถของตนเองเพื่อให้สามารถแข่งขันกับ ผู้ประกอบการต่างชาติได้ ผู้ประกอบการจะตระหนักถึงการมี มาตรฐานที่เป็นเครื่องหมายการันตีเพื่อการส่งออก	การขยายตัวของอุตสาหกรรมทุเรียนไทย เกษตรกรรายใหม่ที่เข้ามา เพาะปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผลผลิตที่มีความหลากหลายทั้ง รสชาติ สายพันธุ์ คุณภาพ ออกสู่ท้องตลาด ผู้ประกอบการที่ต้องการ ยืนในตลาดได้ในระยะยาว จะต้องแสวงหาความรู้ และพัฒนา

เป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
		ความสามารถของตนเองให้มากพอ ที่จะคัดเลือกทุเรียนที่มีคุณภาพไว้กับตนเอง เพื่อเป็นการรักษาแบรนด์ของตนเองไว้ไม่ให้สูญเสียความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภค
สังคมไทย	การที่เกษตรกรไทยมีการเพาะปลูกได้มาตรฐาน GAP เพิ่มมากขึ้น จะส่งผลให้มีการใช้สารเคมีเพื่อการเพาะปลูกอย่างเหมาะสม คุณภาพของน้ำ อากาศ และดินของสังคมที่อยู่ใกล้เคียงกับบริเวณสวนทุเรียนจะได้รับผลกระทบน้อยลงกว่าการเพาะปลูกที่ไม่มีการควบคุมการใช้สารเคมี อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดสารตกค้างจากสารเคมีลดลง อาจจะมีการใช้เทคโนโลยีสีเขียวเพิ่มมากขึ้น	ในอนาคตความนิยมในการเพาะปลูกทุเรียนคาดว่าจะเพิ่มมากขึ้น การเพาะปลูกทุเรียนที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรดิน น้ำ และปัจจัยการผลิตอื่น ๆ พืชชนิดอื่น สารเคมีในสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ถ้าไม่มีการควบคุมมาตรฐานการเพาะปลูก
เป้าหมายที่ 15 : การใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน ป่าไม้ที่ยั่งยืน การเสื่อมโทรมของดินและพื้นที่ฟอสฟอรัสดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ		
เกษตรกร	หากขยายพื้นที่เพาะปลูกไล่ตามปริมาณการบริโภคในจีน จะต้องใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกมากกว่าศักยภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูก ดังนั้น พื้นที่เพาะปลูกที่ต้องดูแลมากขึ้น อาจต้องมีการใส่ปุ๋ยและสารเคมีมากขึ้น ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องตามข้อกำหนดของการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร (GAP) การใช้สารเคมีในแปลงทุเรียน	-

เป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
	จะมีผลต่อการตกค้างสารเคมีปนเปื้อนต่อทรัพยากรดินและน้ำใน แปลงทุเรียน และผลต่อสุขภาพของเกษตรกร	
ผู้ประกอบการไทย	-	-
สังคมไทย	ผลกระทบต่อสังคมไทยโดยรวม จะเป็นผลที่เกิดทางอ้อมใน 3 ทาง คือ — ผลทางอ้อมจากการมีพื้นที่ป่าลดลง เพราะมีการบุกรุกพื้นที่ ป่าสงวนในการผลิตทุเรียนที่ต้องการขยายพื้นที่เพิ่มมากขึ้น และ ส่งผลย้อนกลับไปเป้าหมายที่ 6 เรื่องทรัพยากรน้ำ — ผลต่อทรัพยากรดินในด้านความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน — การสูญเสียความหลากหลายทางพืชเศรษฐกิจที่มีอยู่ในพื้นที่ภาค ตะวันออก เพราะเกษตรกรมีความต้องการปลูกทุเรียนแทนไม้ผล ชนิดอื่น	-

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในระยะสั้น การขยายอิทธิพลของโรงคัดบรรจุชาวจีนสร้างประโยชน์ให้กับแทบทุกฝ่าย รายได้จากยอดการส่งออกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยจะอยู่ที่การรักษาผลประโยชน์ทางบวกในระยะสั้นให้ยังคงอยู่ต่อไปในระยะยาว เพราะผู้ประกอบการจีนย่อมแสวงหาหนทางที่จะขยายโอกาสทางธุรกิจของตน และจากสภาพอนาคตของผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ดูเหมือนจะเห็นตรงกันว่า ภาคการค้าไทยไม่น่าจะมีความสามารถชะลอหรือหยุดการขยายอิทธิพลของทุนจีนที่จะเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดในการค้าทุเรียนได้

ส่วนในระยะยาวนั้น ผลของการขยายอิทธิพลของจีนแทบจะครอบคลุมำธุรกิจการค้าทุเรียนในประเทศไทยได้ สามารถก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งทางบวกและทางลบ โดยผลลัพธ์จะเป็นทางบวกหรือทางลบ และจะมีระดับความรุนแรงของผลกระทบทางบวกหรือทางลบมากน้อยกว่ากันแค่ไหน ไม่สามารถชี้ชัดได้ เนื่องจากความไม่แน่นอนของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ การที่ผลประโยชน์ที่ได้จะยังคงอยู่ต่อไปหรือจะเสื่อมถอยลงจนกลายเป็นผลเสียนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสถานการณ์แวดล้อมอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่จะเป็นไปในอนาคต เงื่อนไขและสถานการณ์แวดล้อมเหล่านี้จึงเปรียบเสมือน “จุดคานงัด” ของอนาคตทุเรียนไทย ซึ่ง “จุดคานงัด” ดังกล่าว หากได้มีการบริหารจัดการและกำกับดูแล ให้ดำเนินไปในทิศทางที่เป็นคุณกับเกษตรกรและผู้ประกอบการไทย ก็จะช่วยให้เกิดผลกระทบในทางบวกมากขึ้น ในทำนองเดียวกันก็จะช่วยยับยั้งหรือลดความรุนแรงของผลกระทบด้านลบลงได้ โดย เงื่อนไขและสถานการณ์ที่เป็น “จุดคานงัด” ของอนาคตทุเรียนไทย ประกอบด้วย

- 1) ความสามารถในการบริหารจัดการการขยายการเพาะปลูกทุเรียน
- 2) ตลาดจีนยังคงนิยมสินค้าทุเรียนไทยอย่างต่อเนื่อง
- 3) การแข่งขันจากทุเรียนต่างชาติยังอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรงนัก
- 4) รสชาติและคุณภาพของผลผลิตดี
- 5) เกษตรกรไทยมีอำนาจต่อรองในการขายผลผลิต ภายใต้กลไกตลาดที่เป็นธรรม ทั้งที่อยู่ในตลาดไทยและตลาดการค้าในจีน
- 6) เกษตรกรดำเนินการบริหารความเสี่ยง
- 7) ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านสินค้าและตลาด
- 8) ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านการปลูก และระบบบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูก
- 9) การทำสวนทุเรียนแบบปลอดภัยและยั่งยืน

6. กลยุทธ์ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการไทย

แผนงานวิจัยนี้ นำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการไทยในภาคการเกษตร การแปรรูปสินค้าเกษตร การค้า และบริการโลจิสติกส์

กับผู้ประกอบการไทย โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มกลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์ภายใต้องค์การพหุคูณ 2) กลยุทธ์ภายใต้
องค์การพหุคูณใหม่ และ 3) กลยุทธ์สนับสนุน โดยรายละเอียดของแต่ละกลยุทธ์ มีดังต่อไปนี้

6.1 กลยุทธ์ภายใต้องค์การพหุคูณ

กลยุทธ์ภายใต้องค์การพหุคูณ เป็นกลยุทธ์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรม
ทุเรียนไทยในระยะ 1-2 ปี โดยหน่วยงานภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้ทันที ดังนี้

1. **การสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภคต่างชาติในผลไม้ไทย** ภายใต้สถานการณ์โรคอุบัติใหม่ดังเช่นในกรณี
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด - 19 (COVID - 19) โดยการใช้มาตรการตรวจสอบ
การตกค้างของเชื้อโรคในผลไม้และบรรจุภัณฑ์ที่จะส่งออกและให้ใบรับรอง พร้อมการส่งเสริมการ
บริโภคในประเทศภายใต้มาตรการความร่วมมือจากโมเดรินเทรด และหน่วยงานและองค์กรเอกชนใน
การจัดหาสถานที่วางขายผลไม้ที่ไม่มีค่าเช่าสถานที่
2. **มาตรการระยะสั้นทางการเงินเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย** เช่น การพักชำระ
ดอกเบี้ยจ่าย ลดอัตราดอกเบี้ย เป็นต้น เมื่อเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจผลไม้ไทย เช่น ภัยทางธรรมชาติ
ภัยจากโรคอุบัติใหม่ ภัยจากการแข่งขัน เป็นต้น โดยที่ต้องกำหนดเงื่อนไขการสนับสนุนให้สอดคล้อง
กับความต้องการที่อาจจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการขอสินเชื่อ ประเภทของสินค้าเกษตร (พืชไร่
หรือพืชสวน) เนื่องจากระยะเวลาการเก็บรักษาต่างกันมีผลต่อความคล่องของกระแสเงินสดและความ
เร่งด่วนของความต้องการการสนับสนุนทางการเงินต่างกัน เป็นต้น
3. **มาตรการเกี่ยวกับการขยายและรักษาตลาดต่างประเทศ**
 - 3.1 การสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Alliance) ภายในประเทศในระดับท้องถิ่น ระหว่าง
เกษตรกร ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย และผู้ส่งออกไทย เพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยใช้
แนวคิดกลยุทธ์การควบรวมธุรกิจเชิงแนวดิ่ง (Vertical Integration) ในระดับท้องถิ่น
 - 3.2 การสร้างภูมิคุ้มกันต่อกลุ่มทุนจีน (หรือต่างชาติ) ที่เข้ามาในธุรกิจผลไม้ไทยแบบไม่ถูกต้องตาม
กฎหมาย ภายใต้ความร่วมมือในการตรวจสอบและติดตามของเกษตรกรและผู้ประกอบการโรง
คัดบรรจุผลไม้ไทย เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในการสกัดกั้นลักษณะการ
ดำเนินธุรกิจของกลุ่มทุนจีน (หรือต่างชาติ) ที่อาจนำไปสู่การผูกขาดและสร้างอำนาจการต่อรอง
ในตลาดผลไม้ไทย ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการไทยสูญเสียความสามารถในการแข่งขันภายในตลาด
ผลไม้ไทย มาตรการดังกล่าวจะต้องอาศัยมาตรการที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ (กลยุทธ์ภายใต้
องค์การพหุคูณใหม่) เป็นกลไกสนับสนุนให้เกิดผลสัมฤทธิ์
 - 3.3 การสร้างตราสินค้า (ผลไม้) แทนการรับจ้างภายใต้ตราสินค้าอื่น โดยให้เป็นตราสินค้าที่มี
รูปลักษณ์ (Brand Image) ด้านมาตรฐานสินค้าและความปลอดภัยในกระบวนการคัดเลือกและ
การบรรจุผลไม้ และทำการสื่อสารไปสู่ผู้บริโภคโดยใช้ Marketing Communication เพื่อกระตุ้น

การรับรู้ถึงตราสินค้า (Brand Awareness) ของผู้บริโภครายใหม่ ภาครัฐควรดำเนินการด้านการตลาดเชิงรุกร่วมกับภาคเอกชนในลักษณะเป็นทีมตลาดเดียวกันสำหรับการสร้างรูปลักษณ์ให้กับผลไม้ไทย ตราสินค้า และการรับรู้ใหม่เพื่อสร้างพฤติกรรมผู้บริโภคใหม่ในตลาดต่างประเทศเป้าหมาย

3.4 การขยายตลาดในประเทศจีนโดยเฉพาะตลาดจีนที่เน้นในเมืองใหม่ที่ยังรู้จักผลไม้ไทยน้อยที่ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ห่างไกลจากเมืองหลัก ควบคู่ไปกับการทดลองการขยายตลาดผลไม้ไทยไปยังตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ เช่น ประเทศอินเดียภายใต้การส่งเสริมของหน่วยงานรัฐเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและนักธุรกิจท้องถิ่นในการเป็นคู่ค้ากับผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย เป็นต้น

3.5 การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับหน่วยงานรัฐและวิชาการเพื่อสร้างนวัตกรรมการแปรรูปผลไม้ไทยที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภคในตลาดโลก ควบคู่ไปกับการสร้างการรับรู้ใหม่เพื่อสร้างพฤติกรรมผู้บริโภคใหม่ (Creating New Consumer Behavior)

3.6 การทำการวิจัยตลาดผลไม้ไทยทั้งที่ไม่แปรรูปและแปรรูปในต่างประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลในการผลิตให้แก่เกษตรกร ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย และโรงงานแปรรูปผลไม้ไทยให้ตอบสนองความต้องการ

3.7 ภาครัฐควรดำเนินการด้านการตลาดเชิงรุกร่วมกับภาคเอกชนในลักษณะเป็นทีมตลาดเดียวกันสำหรับการสร้างรูปลักษณ์ให้กับผลไม้ไทย ตราสินค้า และการรับรู้ใหม่เพื่อสร้างพฤติกรรมผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศเป้าหมาย

4. มาตรการการจัดการความเสี่ยงการเงินระหว่างประเทศ

4.1 การเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงทางการเงินระหว่างประเทศให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย เช่น การจัดการความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนโดยการทำสัญญาล่วงหน้าเงินสกุลเงินแบบฟอเวิร์ดหรือฟิวเจอร์ การทำข้อตกลงแบ่งภาระความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนร่วมกัน เป็นต้น เพื่อใช้ในการตัดสินใจในขั้นตอนก่อนการทำสัญญาซื้อขายผลไม้กับคู่ค้าต่างชาติ

4.2 การจัดการความเสี่ยงจากการผิดนัดชำระหนี้ของคู่ค้าต่างชาติ โดยการจัดทำสัญญาตกลงกำหนดสัดส่วนการจ่ายเงินมัดจำล่วงหน้า หรือการใช้วิธีการชำระโดยเลตเตอร์ออฟเครดิตหรือ ตราสารเครดิต (Letter of Credit: L/ C)

6.2 กลยุทธ์ภายใต้โอกาสพหุใหม่

การรับมือและจัดการกับการขยายอิทธิพลทางการค้าของผู้ประกอบการจีน ไม่ใช่เป็นการปฏิเสธบทบาทและความสำคัญของกลุ่มคนเหล่านี้ ที่มีส่วนสำคัญช่วยสร้างโอกาสและอนาคตทางการค้าของไทย แต่เป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน และการจัดการจัดระเบียบให้เกิดความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์

จากการค้าที่ทุกฝ่ายควรได้รับ ไม่ให้เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน และไม่ส่งผลต่อเนื่องทำให้สิ่งแวดล้อมและฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนเสียหาย เป็นการดำเนินการเพื่อ 1) ป้องกันหรือลดผลกระทบเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งกับชาวสวนทุเรียน พ่อค้าไทย ชุมชน และสังคมไทยโดยรวม และในขณะเดียวกัน 2) เสริมผลกระทบเชิงบวกที่ได้จากการเพิ่มโอกาสในการขยายการจำหน่ายทุเรียนไทยในตลาดจีนและตลาดอื่น ๆ นำไปสู่ความยั่งยืนของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในที่สุด

ในการเสนอกฎบัตรและมาตรการระยะยาวภายใต้องค์การพหุใหม่ ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการทบทวนกฎบัตรและมาตรการของการศึกษาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่ผ่านมา กำหนดกรอบทิศทางการกฎบัตรในการขับเคลื่อนความยั่งยืนของอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ถอดบทเรียนบทบาทของสถาบันเกษตรกรทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะด้านกฎบัตรและมาตรการระยะยาวภายใต้องค์การพหุใหม่ ซึ่งจากการประมวลกฎบัตรและมาตรการที่เคยมีการนำเสนอมาแล้ว ร่วมกับข้อค้นพบจากการศึกษานี้ สามารถสรุปเป็นกฎบัตรและมาตรการที่ควรดำเนินการเพื่อจัดการและรับมือกับการขยายอิทธิพลของทุนต่างชาติในอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ซึ่งสามารถเป็นตัวอย่างให้กับสินค้าเกษตรของไทยตัวอื่นได้ด้วย สามารถสรุปกฎบัตรและมาตรการดังนี้

6.2.1 กฎบัตรและมาตรการที่หวังผลในระยะกลาง

เป็นส่วนที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก จนกว่าจะมีการจัดตั้งสถาบันเกษตรกรที่เข้มแข็งจริง การดำเนินงานที่สามารถดำเนินการได้ทันทีเลย เพราะมีกฎหมายรองรับอยู่แล้ว คือ การจัดระเบียบและการกำกับดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามกฎหมายที่มีอยู่หลายฉบับ รวมถึงการติดตามและกำกับให้มีการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบอย่างจริงจัง เป็นไปดำเนินการที่การศึกษา “การตั้งโรงคั่วบรจุผลไม้ (ล้าง) ของผู้ประกอบการต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี” ของ คณะกรรมาธิการพาณิชย์ การอุตสาหกรรมและการแรงงาน สนช. ปี พ.ศ. 2559 ได้นำเสนออยู่แล้ว

การดำเนินการที่ท้าทายประการหนึ่งที่ต้องเร่งให้เกิดผลภายใน 5 ปี คือการยกระดับสถานะของคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ (Fruit Board) เป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่กำกับดูแลแยกตามประเภทของผลไม้ เช่น Durian Board เป็นต้น เพราะผลไม้ต่างประเทศมีเงื่อนไข โอกาส และข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป การจัดตั้งคณะกรรมการฯควรมีพระราชบัญญัติรองรับการจัดตั้ง มีองค์ประกอบเสียงส่วนใหญ่มาจากผู้แทนเกษตรกร ดังเช่นกรณีองค์กรกำกับดูแลอุตสาหกรรมกวี นิวซีแลนด์ โดยกำหนดให้มีหน้าที่ด้านการกำกับดูแลการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสนับสนุนสถาบันเกษตรกรแบบมีเงื่อนไขในแนวทางเดียวกับ Common Market Organization (CMO) ของสหภาพยุโรป ส่วนแหล่งงบประมาณมาจากค่าธรรมเนียม (Cess) การส่งออก เช่นเดียวกับจัดเก็บจากค่าธรรมเนียมการส่งออกยาพาราตามที่กำหนดใน พ.ร.บ. การยางแห่งประเทศไทย

6.2.2 กลยุทธ์และมาตรการที่หวังผลในระยะยาว

เป็นการพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง จนสามารถเป็นหัวรถจักรขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง เป็นงานที่ควรดำเนินการที่ต้องเริ่มตั้งแต่ปัจจุบัน แต่คงต้องใช้เวลาในการเกิดผลเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ เพราะการพึ่งพาตนเองยังเป็นวิถีใหม่สำหรับภาคการเกษตรไทย ซึ่งเคยชินกับการพึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐมาตลอด

เนื่องจากผู้ประกอบการต่างชาติเข้ามามีบทบาทในการค้าและการส่งทุเรียนไทยอย่างมากแล้ว การพัฒนาสถาบันเกษตรกรคงไม่สามารถทำแบบสถาบันเกษตรกรสินค้ากีวของนิวซีแลนด์ ที่ชาวสวนทุกคนรวมตัวกันเป็นสถาบันเดียว และมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการควบคุมการตลาดและการค้าส่งออก การดำเนินการจัดตั้งสถาบันเกษตรกร จึงน่าจะเป็นรูปแบบเดียวกับสถาบันเกษตรกรของสหภาพยุโรป ที่ชาวสวนที่มีความไว้วางใจและมีแนวทางการขยายธุรกิจร่วมกัน มารวมตัวจัดตั้งเป็นสถาบันเกษตรกรกันตามประสงค์ของตนเอง โดยขอบเขตหน้าที่ของสถาบันเกษตรกรสามารถนำรูปแบบของ Production Organization ของสหภาพยุโรปมาประยุกต์ใช้

สถาบันเกษตรกรจัดตั้งตามความต้องการของกลุ่มเกษตรกรที่มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายทางธุรกิจร่วมกัน ที่ต้องการจะขับเคลื่อนไปสู่ความยั่งยืนและความเข้มแข็งในการพัฒนาผลผลิตและจำหน่ายผลผลิตในกลุ่มของตน ไม่ใช่จัดตั้งตามกระแสการเมืองหรือกระแสการสร้างผลงานของหน่วยงานภาครัฐ มีระบบคัดกรองที่เข้มข้นให้ได้สมาชิกที่มีเป้าหมายร่วมกันจริง ๆ เพื่อเอกภาพในการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกร สถาบันเกษตรกรต้องมีผู้บริหารที่มีประสบการณ์ทางด้านธุรกิจ เข้ามาบริหารการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรอย่างมืออาชีพและธรรมาภิบาล ภายใต้การให้คำแนะนำและตรวจสอบอย่างจริงจังของคณะกรรมการที่ปรึกษา โดยสถาบันเกษตรกรจะต้องมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ในการกิจเกี่ยวกับการค้าและธุรกิจ โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ ด้านข้อมูล และด้านกฎระเบียบ เฉกเช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจทั่วไป

สถาบันเกษตรกรทำหน้าที่เป็นเสมือนกลไกหรือเครื่องมือของเกษตรกรที่รวมตัวกัน ในการดำเนินการธุรกิจแบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการจำหน่ายผลผลิตทั้งที่เป็นผลผลิตสดจากสวน หรือผลผลิตที่แปรรูปแล้ว ภายใต้แนวคิดการให้ความสำคัญกับการตลาดนำการผลิต ดังนี้

- การตลาด
 - รวมผลผลิตมาขายร่วมกัน โดยสถาบันเกษตรกรรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกลำไปจำหน่ายต่อในช่องทางต่าง ๆ โดยจะต้องมีปริมาณผลผลิตที่มากพอ และมีคุณภาพสินค้าที่ได้มาตรฐานและผู้บริโภคเชื่อมั่น เพื่อเกิดเป็นอำนาจต่อรองในการเจรจาทางการค้า
 - พัฒนาระบบสินค้าของตนเองให้เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม พร้อมการรับประกันคุณภาพของผลผลิต และทำการประชาสัมพันธ์ตราสินค้าจนเป็นที่เชื่อถือของผู้บริโภค

- รวบรวมและติดตามข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ และสำรวจรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสำรวจตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามสถานการณ์การค้าขายและการแข่งขัน และแสวงหาโอกาสในการพัฒนาตัวสินค้าและสร้างช่องทางการตลาด
- พัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิตในสวน
- พัฒนาและกำกับการบริหารจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ส่งเสริมการลงทุนในอุปกรณ์และสถานที่ รวมถึงการพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดเก็บ การคัดแยก การบรรจุ การขนส่ง เพื่อการส่งมอบผลผลิตที่ได้คุณภาพที่ลูกค้ากำหนด
- สร้างช่องทางการตลาด ทั้งในแง่ของการขยายการจำหน่ายผลผลิตในประเทศ การขายผ่านระบบออนไลน์ หรือแสวงหาตลาดอื่น ๆ ในต่างประเทศนอกเหนือจากจีน
- สร้างโอกาสและความสามารถในการประกอบการเป็นโรงคัดบรรจุ หรือเข้าไปเป็นพันธมิตรทางธุรกิจกับผู้ประกอบการนำเข้าผลผลิตในต่างประเทศ หรือถ้าเป็นไปได้ ใช้อำนาจทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้นจากการรวมตัวกัน เข้าไปเป็นผู้ประกอบการนำเข้าและจำหน่ายผลผลิตในต่างประเทศด้วยตนเอง เพื่อลดอำนาจต่อรองของโรงคัดบรรจุต่างชาติ
- ประชาสัมพันธ์ตราสินค้าเป็นที่รู้จัก และผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในรสชาติและคุณภาพของผลผลิต
- การปลูก
 - พัฒนาระบบวางแผนการปลูกร่วมกันให้สอดคล้องกับขีดความสามารถของพื้นที่เพาะปลูก และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ช่วยป้องกันปัญหาผลผลิตล้นตลาด
 - นำเกษตรอัจฉริยะ Smart Farming เข้ามาสนับสนุนการทำสวน ระบบชลประทาน การกำกับการใช้ปุ๋ย และสารเคมี เพื่อเพิ่มผลผลิตภาพในการผลิต แก้ปัญหาแรงงานขาดแคลน และรักษาคุณภาพและมาตรฐานในการเพาะปลูก
 - ส่งเสริมการเพาะปลูกแบบปลอดภัย ยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
 - ส่งเสริมเกษตรกรพัฒนาฐานข้อมูลการเพาะปลูก เช่น ต้นทุน รายได้ ปริมาณการใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมี เป็นต้น
 - วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูกและเผยแพร่องค์ความรู้ในหมู่สมาชิก
- การกำหนดและควบคุมคุณภาพผลผลิต
 - กำหนดมาตรฐานผลผลิตของกลุ่มตามมาตรฐานคุณภาพและมาตรฐานสุขอนามัยของผู้ซื้อ หรือให้เหนือกว่ามาตรฐานของผู้ซื้อเพื่อให้สินค้ามีความโดดเด่นเหนือการแข่งขัน

- พัฒนาระบบตรวจคุณภาพและสุขอนามัยของพืช
- ส่งเสริมเกษตรกรในการขอใบรับรองแหล่งผลิต GAP ในช่วงแรก และระบบมาตรฐานอื่น ๆ ที่สร้างความโดดเด่นให้กับคุณภาพของสินค้า
- พัฒนาระบบติดตามและตรวจสอบย้อนกลับ (Tracking & Traceability System)
- การป้องกันและบริหารจัดการความเสี่ยงและวิกฤตการณ์
 - พัฒนาระบบบริหารจัดการความเสี่ยงให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิก เช่น ระบบประกัน หรือ การจัดตั้งกองทุน เป็นต้น เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิก สามารถประคองธุรกิจของตนให้ผ่านพ้นช่วงที่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ ที่ทำให้การเพาะปลูกและการค้าขายผลผลิตสะดุดในช่วงสั้น ๆ ไปได้ เช่น เหตุการณ์ที่รัฐบาลจีนเข้มงวดในการนำเข้าทุเรียนที่มาจากสวนที่ได้รับใบรับรอง GAP จนนำไปสู่การตีกลับผลผลิต ณ ด่านนำเข้าชายแดนจีน-เวียดนาม ในปี 2562 ปรากฏการณ์การระบาดโควิด-19 ที่ทำให้การนำเข้าทุเรียนเข้าไปในจีนชะงักในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยวในปี 2563 หรือภาวะภัยแล้งที่มีโอกาสเกิดขึ้นในอนาคต เป็นต้น
 - การบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี จะควบคุมไม่ให้ปัญหาระยะสั้นลุกลามไปเป็นวิกฤตการณ์ระยะยาว จนทำให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสูญเสียอาชีพการทำเกษตร และมีระบบเยียวยาช่วยเกษตรกรประคองตัวผ่านพ้นช่วงวิกฤตที่เกิดขึ้นในช่วงสั้น ๆ ไปได้
 - การบริหารจัดการความเสี่ยงนี้มักประกอบด้วย 1) ความสามารถในการติดตามข้อมูลข่าวสารของสถานการณ์ได้อย่างทันกาล 2) กระบวนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาในช่วงที่เกิดวิกฤตได้อย่างทันการณ์ และ 3) การเยียวยาบรรเทาความเดือดร้อนให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกทั้งระหว่างในช่วงเกิดวิกฤตและหลังวิกฤตการณ์
- การเป็นผู้แทนของเกษตรกรในการประสานกับหน่วยงานภายนอก
 - การประสานกับหน่วยงานภาครัฐ ทั้งด้านข้อมูลและกฎระเบียบ
 - การประสานกับสถาบันเกษตรกรด้วยกัน
 - การเจรจาทางธุรกิจกับคู่ค้า

เมื่อพิจารณารูปแบบของสถาบันเกษตรกรไทยที่มีอยู่เดิมที่มีกฎหมายคุ้มครองในระดับพระราชบัญญัติ มี 3 รูปแบบ คือ 1) สหกรณ์ 2) วิสาหกิจชุมชน และ 3) วิสาหกิจเพื่อสังคม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5 พบว่า เมื่อพิจารณาในส่วนความแข็งแรงของโครงสร้าง รูปแบบวิสาหกิจชุมชนไม่ได้เป็นนิติบุคคล จุดเน้น คือ การสร้างความพร้อมในการรวมกลุ่มและการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรเบื้องต้นเพื่อขยับไปสู่การเป็นสถาบัน

เกษตรกรในรูปแบบนิติบุคคลต่อไป และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบสหกรณ์ และ วิสาหกิจเพื่อสังคมพบว่า เจตจำนงค์ของวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นองค์กรที่ไม่ได้มีความมุ่งหวังเพื่อผลกำไรให้สมาชิกแต่เน้นการกระจายรายได้ให้กับสังคม

ดังนั้นในเบื้องต้นสรุปได้ว่า “รูปแบบสหกรณ์” มีความเป็นไปได้และมีความเหมาะสมมากที่สุดที่จะใช้เป็นสถาบันเกษตรกรในการสร้างอำนาจต่อรอง เพราะเป็นนิติบุคคล โดยที่ต้องไปแก้ไขจุดอ่อนของสหกรณ์ไทยที่ยังอิงการทำงานอยู่กับภาครัฐในส่วนพระราชบัญญัติของการจัดตั้งโดยผลานข้อดีของทั้ง 3 รูปแบบ และใช้บทเรียนของสหกรณ์ในต่างประเทศเป็นแนวทาง เช่น การจ้างผู้บริหารมืออาชีพต้องมีการนำเสนอแผนธุรกิจประกอบสัญญาจ้าง มีการจัดตั้งคณะกรรมการจากภายนอกและภายในเพื่อประเมินผลการทำงาน และมีการติดตามตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ อำนาจการต่อรองของสถาบันเกษตรกรเพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ มีระยะการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สถาบันเกษตรกรมีความสามารถในการสร้างอำนาจต่อรองดังนี้

- 1) ระยะแรกของการจัดตั้ง (ภายใน 3 ปี) รัฐอาจให้การสนับสนุนจัดหาผู้บริหารมืออาชีพที่มีความสามารถและประสบการณ์ อีกทั้งควรมีสถาบันการศึกษาในพื้นที่จัดตั้งของสถาบันเกษตรกรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเฉพาะการจัดตั้งและการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกร
- 2) ระยะกลาง (3-5 ปี) การผลักดันให้มีพระราชบัญญัติใหม่เพื่อมารองรับการจัดตั้งสถาบันเกษตรกรให้เป็นนิติบุคคล โดยผลานข้อดีของการรวมกลุ่มจากทั้ง 3 รูปแบบ (สหกรณ์ วิสาหกิจเพื่อชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม) โดยสถาบันเกษตรกรนี้ ทำบทบาทหน้าที่เป็นคณะกรรมการหลักในองค์กรเจ้าภาพ (Fruit Board ที่ถูกปรับโครงสร้างใหม่) ซึ่งองค์กรเจ้าภาพควรอยู่ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานเชิงรุกในขับเคลื่อนงานเชิงองค์กรธุรกิจ
- 3) ระยะยาว (5 ปีขึ้นไป) เมื่อองค์กรเจ้าภาพและสถาบันเกษตรกรสามารถจัดตั้งได้แล้ว ควรกำหนดแผนการขับเคลื่อนในรูปแบบองค์กรธุรกิจ มีขอบเขตหน้าที่ของสถาบันเกษตรกรตามรูปแบบของ Production Organization ของสหภาพยุโรป
- 4) ข้อเสนอแนะในแผนงานระยะยาว เพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคทุเรียนของชาวจีนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ องค์กรเจ้าภาพใหม่พัฒนาแนวทางการลงทุนเพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน ส่งเสริมสถาบันเกษตรกรสวนทุเรียนที่มีศักยภาพเช่าสัมปทานที่ดินในเขตส่งเสริมการเกษตรของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อปลูกทุเรียน นอกเหนือจากการจัดตั้งขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อาจจัดตั้งขึ้นทะเบียนพันธุ์และกระบวนการผลิตแทน

6.3 กลยุทธ์สนับสนุน

จากกลยุทธ์ที่ได้นำเสนอดังกล่าวข้างต้นประกอบด้วย กลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้เดิม เพื่อช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในระยะสั้น โดยอาศัยหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก สามารถดำเนินการได้ทันที

และกลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้ใหม่เป็นกลยุทธ์ที่มุ่งแก้ปัญหาทั้งระบบในระยะยาว โดยการสนับสนุนให้มีการพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง จนสามารถเป็นหัวรถจักรขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง เป็นงานที่ควรดำเนินการที่ต้องเริ่มตั้งแต่ปัจจุบัน แต่คงต้องใช้เวลาในการเกิดผลเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ เพราะการพึ่งพาตนเองยังเป็นวิถีใหม่สำหรับภาคการเกษตรไทย ซึ่งเคยชินกับการพึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐมาตลอด

อย่างไรก็ดี การที่จะสนับสนุนให้การดำเนินกลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้ใหม่ และกลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้ใหม่ประสบผลสำเร็จ อาจจะต้องอาศัยมาตรการสนับสนุน โดยมาตรการสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่

6.3.1 มาตรการเกี่ยวกับการจัดระเบียบการเข้ามาประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว

เป็นการดำเนินการมาตรการการจัดระเบียบการเข้ามาประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ตามรายงานผลการศึกษา เรื่อง การตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้าง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี โดยคณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในปี 2559 ซึ่งมีข้อเสนอโดยสรุป ให้มีการจัดระเบียบทางการค้าและมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้น ได้แก่ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และให้ควบคุมดูแลการเสียภาษีเงินได้ให้ถูกต้องตามระเบียบ

6.3.2 มาตรการเกี่ยวข้องกับกฎ/ระเบียบการนำเข้า-ส่งออก

มาตรการเกี่ยวข้องกับกฎ/ระเบียบการนำเข้า-ส่งออก เป็นส่วนที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก เพื่อสนับสนุนกลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้ใหม่และกลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้ใหม่

- 1) มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการ Certify มาตรฐานตามข้อกำหนดของประเทศผู้นำเข้าของหน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ลดระยะเวลาของกระบวนการขอและอนุมัติให้รวดเร็วขึ้น ซึ่งเป็นการลดอุปสรรคและต้นทุนการส่งออกผลไม้ไทย เช่น การขอเลข DOA ที่ประกอบการนำเข้าผลไม้ซึ่งกำหนดโดยประเทศจีน เป็นกระบวนการที่ใช้เวลาในแต่ละขั้นตอนการอนุมัตินาน
- 2) การเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกฎ/ระเบียบของประเทศคู่ค้า และความร่วมมือกับประเทศคู่ค้าผลไม้ไทยให้ทันต่อสถานการณ์แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลของชาวไทย เพื่อสร้างความเข้าใจและการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
- 3) การกำหนดราคาซื้อ - ขายกลางตามเวลาจริง (Real Time Data) ร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เกษตรกร และผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย ที่สะท้อนต้นทุนการผลิตและดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และกำไรที่เหมาะสมและราคาขายล่วงหน้าจากคำสั่งซื้อของคู่ค้าต่างชาติ เพื่อเป็นข้อมูลที่แสดงถึงแนวโน้มราคาและความต้องการให้แก่ตลาดผลไม้ไทย

6.3.3 การส่งเสริมและกวดขันการขอการรับรองมาตรฐาน GAP และ GMP

ผู้ที่เกี่ยวข้องควรเร่งรัดให้เกษตรกรและโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ทำการส่งออกทุกราย ขอการรับรองมาตรฐาน GAP และ GMP เพราะรัฐบาลจีนมีแนวโน้มที่จะกวดขันด้านความปลอดภัยอาหารของสินค้านำเข้าอย่างเข้มงวดมากขึ้น เพื่อเร่งให้การดำเนินงานเสร็จสิ้นโดยเร็ว และลดภาระและประหยัดงบประมาณภาครัฐ หน่วยงานของรัฐ อาจดำเนินการเชิงรุก ด้วยการทำงานร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาและภาคเอกชน เช่น หอการค้าไทย หรือหน่วยรับรองเอกชนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เป็นต้น ในการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในเตรียมความพร้อมเพื่อขอการรับรอง และในการตรวจรับรองมาตรฐาน

6.3.4 การพัฒนาระบบข้อมูลและระบบจัดการองค์ความรู้ด้านการปลูก

การมีข้อมูลที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ ทันสมัยและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการลดผลกระทบระยะสั้นและระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ โดยข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนทั้งกลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้เดิม และกลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้ใหม่ ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญดังนี้

- 1) ข้อมูลกฎ/ระเบียบ/มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกสำหรับเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย ให้ทันกับสถานการณ์ และเป็นเนื้อหาที่เข้าใจได้ง่าย เพื่อใช้สำหรับการปรับตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทยได้ทันต่อสถานการณ์ และลดอุปสรรคการส่งออกผลไม้ไทย
- 2) ข้อมูลการค้า ตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภคในประเทศจีน โดยทำการติดตามสถานการณ์ ความนิยมบริโภคทุเรียน สถานการณ์การค้าส่ง ค้าปลีก และค้าออนไลน์ สถานการณ์การกระจายผลผลิตไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในจีน สถานการณ์การนำเข้าและส่งออก จำนวนผู้ประกอบการนำเข้า การแทรกตัวของทุเรียนต่างชาติ และโอกาสทางการค้าและการตลาดใหม่ ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จำเป็นต้องดำเนินการสำรวจอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อให้มีข้อมูลสำหรับวางแผนล่วงหน้า เนื่องจาก ทุเรียนเป็นพืชที่ต้องใช้เวลาประมาณ 5 ปี จึงให้ผลผลิต ข้อมูลเพื่อการวางแผนการปลูกจึงมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะการวางแผนให้ทันรับมือกับวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ ไม่ใช่มาแก้ปัญหาหลังจากเหตุการณ์จวนตัวแล้ว ดังเช่นในกรณีของยางพาราที่ไม่มีการเตือนถึงการหดตัวของยอดความต้องการบริโภคมาก่อน
- 3) ข้อมูลการค้า ตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภคในประเทศไทย การเติบโตของการจำหน่ายทุเรียนในไทยจะเป็นปัจจัยที่คานอำนาจของผู้ประกอบการจีน ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกในการขายผลผลิต ชุดข้อมูลที่น่าจะเป็นประโยชน์ ประกอบด้วย สถานการณ์ความนิยมบริโภค

ทุเรียน สถานการณ์การกระจายผลผลิตไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในไทย จำนวนล้ง จำนวนผู้ส่งออก จำนวนผู้ให้บริการโลจิสติกส์จากหน้าสวนไปยังแหล่งส่งออก หรือด่านนำเข้าของประเทศคู่ค้า

- 4) **ข้อมูลการเพาะปลูก** เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ควรมีการจัดเก็บในทุกสินค้าเกษตร ประกอบด้วย จำนวนเกษตรกร ขนาดพื้นที่ ผลผลิตที่ได้ ทั้งนี้ ที่ผ่านมา เกิดปัญหาหลายหน่วยงาน ขึ้นทะเบียนเกษตรกรซ้ำซ้อนและมีรูปแบบมาตรฐานที่ต่างกัน เช่น ทะเบียนเกษตรกรของ กรมส่งเสริมการเกษตร (ทบก.) ขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่ปลูกพืชชะเงว่เป็นครัวเรือน โดยผู้ที่ถือ ทบก.จะเป็นหัวหน้าครอบครัว ไม่รวมสมาชิกในบ้าน การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ขึ้น ทะเบียนเกษตรกรชาวสวนยางเป็นรายคน โดยหนึ่งครัวเรือนมีการลงทะเบียนหลายคน การขึ้นทะเบียนของกรมปศุสัตว์และกรมประมงก็เป็นรายคน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในช่วง เหตุการณ์โควิด-19 รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการเยียวยาเกษตรกร ครัวเรือนละ 5,000 บาทต่อ เดือน เป็นเวลา 3 เดือน รวม 15,000 บาท ซึ่งในโอกาสนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ทำ การปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาหารือ ร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปโดยเร็ว และมอบหมายสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) เป็นนาย ทะเบียนเกษตรกร¹¹ ทำหน้าที่รวบรวมจัดทำระบบคัดกรองที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อน ซึ่งสามารถใช้การปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรในรอบนี้ เป็นจุดตั้งต้นของการขึ้นทะเบียน ชาวสวนผลไม้และทุเรียนได้
- 5) **ข้อมูลประเทศคู่แข่ง** เช่น พื้นที่เพาะปลูก คุณภาพและปริมาณของผลผลิต ความตกลง ทางการค้าระหว่างจีนกับประเทศที่เป็นคู่แข่ง เป็นการติดตามสถานการณ์ความเข้มข้นของ การแข่งขันจากทุเรียนต่างประเทศ
- 6) **ข้อมูลความรู้ด้านการเพาะปลูก** เพื่อสร้างระบบจัดการองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่ เพื่อช่วยผู้ที่ เป็นชาวสวนในปัจจุบันเพิ่มผลิตภาพและคุณภาพในการผลิต และช่วยร่นระยะเวลาการ เรียนรู้และการลองผิดลองถูกของเกษตรกรรุ่นใหม่

ทั้งนี้ในการรวบรวมข้อมูล หน่วยงานภาครัฐควรใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่เกษตรกรและผู้ประกอบการ จะต้องนำเสนอเพื่อขอรับการรับรองทั้งมาตรฐาน GAP และ GMP หน่วยงานรัฐควรใช้โอกาสที่รัฐบาลจีนเข้มงวด กับการนำเข้าผลไม้ เร่งกำกับดูแลให้ชาวสวนและผู้ประกอบการทุกรายที่ต้องการส่งออก ขอการรับรอง มาตรฐาน GAP และ GMP และควรนำระบบ National Single Window มาใช้ในการควบคุมการส่งออกอย่าง จริงจัง ทำการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานสินค้า ณ ด่านขาออก เพื่อลดปัญหาและความเสี่ยงที่สินค้าส่งออก ถูกห้ามนำเข้า ณ ด่านขาเข้าไปประเทศจีน และที่สำคัญ หากสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่มาจากการขอการ รับรอง GAP ข้อมูลจากการรับรอง GMP และข้อมูลปริมาณที่ส่งออกที่ได้จากระบบ Single Window จะทำให้ ทราบถึงสถานการณ์การผลิตระดับแปลง และสถานการณ์การค้าระดับสถานประกอบการ ในประเทศไทย

¹¹ <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/877693>

บทคัดย่อ

แผนงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 2 โครงการย่อย คือ 1) ผลกระทบระยะสั้นของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย และ 2) ผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย โดยผลลัพธ์จากการศึกษาทั้งผลกระทบระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์สำหรับภาครัฐและเอกชน ในการบริหารจัดการและกำกับดูแลการค้าขายผลไม้ไทย และกลยุทธ์ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจผลไม้ไทย โดยเลือกใช้ทุเรียนเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากทุเรียนเป็นผลไม้ที่โรงคัดบรรจุชาวต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลในห่วงโซ่การค้ามากที่สุด ณ ปัจจุบันนี้ และยังมีแนวโน้มที่จะขยายอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะทุเรียนเป็นผลไม้ที่มีมูลค่าการส่งออกมากที่สุดและยังมีโอกาสที่จะเติบโตได้อีกมาก

แผนงานวิจัยได้ทำการทบทวนข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เกษตรกร ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ ได้แก่ ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ในประเทศเวียดนามและจีน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ทำการถอดบทเรียนผลไม้ชนิดอื่น รวมทั้งสถาบันเกษตรกรทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งการนำเสนอกลยุทธ์และมาตรการในการจัดการและรับมือกับการขยายอิทธิพลของโรงคัดบรรจุต่างชาติทั้งผลกระทบระยะสั้นและผลกระทบระยะยาว

ผลการศึกษาในส่วนของผลกระทบระยะสั้นเชิงบวก พบว่า การเข้ามามีบทบาทของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีนช่วยให้ราคาทุเรียนขยับขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทำให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้มากขึ้นและในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลดีต่อราคาผลไม้โดยรวมทั้งระบบ ทั้งนี้ประเทศจีนที่มีขนาดตลาดผลไม้ที่ใหญ่ตามความต้องการของผู้บริโภคชาวจีน และยังคงเป็นตลาดที่มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ผลกระทบระยะสั้นเชิงลบ พบว่า 1) ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุไทยสูญเสียธุรกิจให้กับผู้ประกอบการจีน โดยผู้ประกอบการไทยทำหน้าที่เพียงเป็นผู้รวบรวมผลผลิตส่งให้ หรือรับจ้างคัดเกรดและบรรจุเข้าตู้คอนเทนเนอร์เท่านั้น และ 2) การสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษี เนื่องจากการเข้ามาประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการจีนมีทั้งเข้ามาแบบถูกกฎหมายโดยจดทะเบียนเป็นธุรกิจร่วมทุน หรือแบบผิดกฎหมาย ในลักษณะเข้ามาเป็นบุคคลธรรมดาแต่แอบทำธุรกิจ หรือลักษณะใช้นอมินีคนไทยในการทำธุรกิจอำพรางรายได้และผลกำไรบางส่วนไม่ได้กลับมาเป็นเงินหมุนเวียนอยู่ในประเทศไทย

ในส่วนของการวิเคราะห์ผลกระทบในระยะยาวได้นำ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs)” ของสหประชาชาติ มาใช้เป็นกรอบในการประเมินผลกระทบระยะยาวอันเป็นผลจากการขยายอิทธิพลของผู้ประกอบการต่างชาติในอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ในระยะแรกเริ่มของการเข้ามาประกอบการ การเข้ามาประกอบธุรกิจของทุนต่างชาติได้สร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับทุเรียนไทย ในการ

ขยายการส่งออกไปจำหน่ายในตลาดจีน ส่งผลถึงราคาผลผลิตที่เกษตรกรได้รับจากการขายผลผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมาก ส่วนในระยะยาวนั้น ผลของการขยายอิทธิพลของทุนต่างชาติจนแทบจะครอบงำธุรกิจการค้าทุเรียนในประเทศไทยได้เกือบหมด มีโอกาสก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งทางบวกและทางลบ ไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าจะมีระดับความรุนแรงของผลกระทบทางบวกหรือทางลบมากน้อยกว่ากันแค่ไหน เนื่องจากความไม่แน่นอนของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ การที่ผลประโยชน์ที่ได้จะยังคงติดอยู่ต่อไป หรือจะเสื่อมถอยลงจนกลายเป็นผลเสียนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสภาวะการณ์แวดล้อมของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่จะเป็นไปในอนาคต ซึ่งเปรียบเสมือน “จุดคานงัด” ของอนาคตทุเรียนไทย 1) ความสามารถในการบริหารจัดการการขยายการเพาะปลูกทุเรียน 2) ตลาดจีนยังคงนิยมสินค้าทุเรียนไทยอย่างต่อเนื่อง 3) การแข่งขันจากทุเรียนต่างชาติยังอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรงนัก 4) รสชาติและคุณภาพของผลผลิตดี 5) เกษตรกรไทยมีอำนาจต่อรองในการขายผลผลิต ภายใต้กลไกตลาดที่เป็นธรรม ทั้งที่อยู่ในตลาดไทยและตลาดการค้าในจีน 6) เกษตรกรดำเนินการบริหารความเสี่ยง 7) ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านสินค้าและตลาด 8) ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านการปลูก และการพัฒนาระบบบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูก และ 9) การทำสวนทุเรียนแบบปลอดภัยและยั่งยืน

กลยุทธ์และมาตรการที่นำเสนอในแผนงานนี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์ภายใต้องค์ภาพเดิม 2) กลยุทธ์ภายใต้องค์ภาพใหม่ และ 3) กลยุทธ์สนับสนุน เนื่องจากในระยะสั้นนี้ยังไม่สามารถจัดตั้งสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็งได้ทันที จึงเริ่มจากกลยุทธ์ที่เป็นการแก้ปัญหาระยะสั้นเฉพาะหน้าก่อน โดยอาศัยหน่วยงานภาครัฐเป็นดำเนินการเพื่อเป็นการวางรากฐานความสำเร็จในกลยุทธ์เพื่อแก้ปัญหาในระยะยาวที่เป็น “สถาบันเกษตรกร” ซึ่งเป็นกลไกที่มีความสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนความยั่งยืนของอนาคตทุเรียนไทย

กลยุทธ์ภายใต้องค์ภาพเดิม เป็นกลยุทธ์เน้นในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะ 1-2 ปี แต่อาจจะยังไม่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาทั้งระบบอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนจะต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร เกษตรกรมีบทบาทในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมทุเรียน กลยุทธ์นี้หน่วยงานภาครัฐเป็นฝ่ายดำเนินการหลัก โดยสามารถดำเนินการได้ทันที ประกอบด้วย 4 มาตรการ คือ 1) การสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภคต่างชาติในผลไม้ไทย 2) มาตรการระยะสั้นทางการเงินเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย 3) มาตรการเกี่ยวกับการขยายและรักษาตลาดต่างประเทศ และ 4) มาตรการการจัดการความเสี่ยงการเงินระหว่างประเทศ

กลยุทธ์ภายใต้องค์ภาพใหม่ เป็นกลยุทธ์ในเชิงการป้องกันหรือลดผลกระทบเชิงลบและเสริมผลกระทบเชิงบวก โดยเน้นการปรับโครงสร้างและองค์ภาพการแก้ปัญหาทั้งระบบ ซึ่งการแก้ปัญหาด้วยองค์ภาพเดิมอาจจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์และมาตรการที่หวังผลระยะกลาง ได้แก่ การจัดระเบียบและการกำกับดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามกฎหมายที่มีอยู่หลายฉบับ รวมถึงการติดตามและกำกับให้มีการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบอย่างจริงจัง

และการเตรียมความพร้อมเชิงสถาบันเพื่อรองรับและส่งเสริมการก่อเกิดของสถาบันเกษตรกรในอนาคต ด้วยการยกระดับคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ ให้เป็นคณะกรรมการพัฒนาและบริการจัดการทุเรียนไทย ที่จัดตั้งโดยอำนาจของพระราชบัญญัติ เพราะจะมีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมทุเรียนไทย โดยคณะกรรมการนี้ทำหน้าที่กำกับดูแลการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และให้การสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินการของสถาบันเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน 2) กลยุทธ์และมาตรการที่หวังผลระยะยาว คือ เป็นการพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง จนสามารถเป็นหัวรถจักรขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง โดยในระยะแรกของความพยายามจัดตั้ง (ภายใน 3 ปี) รัฐอาจให้การสนับสนุนจัดหาผู้บริหารมืออาชีพที่มีความสามารถและประสบการณ์ อีกทั้งมีสถาบันการศึกษาในพื้นที่จัดตั้งของสถาบันเกษตรกร ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงบ่มเพาะการจัดตั้งและการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกร ในเบื้องต้นสรุปได้ว่า “รูปแบบสหกรณ์” มีความเป็นไปได้และมีความเหมาะสมมากที่สุดที่จะใช้เป็นสถาบันเกษตรกร

กลยุทธ์สนับสนุน การดำเนินการกลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้เดิมและกลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้ใหม่ ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยมาตรการสนับสนุนที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อนำไปสู่การสนับสนุนให้มีการพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง จนสามารถเป็นหัวรถจักรขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง โดยมาตรการสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ 1) มาตรการเกี่ยวกับการจัดระเบียบการเข้ามาประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว 2) มาตรการเกี่ยวข้องกับกฎ/ระเบียบการนำเข้า-ส่งออก 3) การส่งเสริมและกวดขันการขอการรับรองมาตรฐาน GAP และ GMP และ 4) การพัฒนาระบบข้อมูลและระบบจัดการองค์ความรู้ด้านการปลูก

Abstract

This research project consisted of two sub-projects; 1) The study of short-term impact of the expansion of foreign packing houses influence on Thai fruits' supply and value chain and 2) The study of long-term impact of the expansion of foreign packaging houses influence on Thai fruits' supply and value chain. The output and outcomes of this project would be used to determine strategies and plan to regulate and manage Thai fruit's industry and trading for both, governmental and private sectors. This includes strategies in elevating competitiveness and bargaining power for Thai stakeholders (Producers, Middlemen, Processors, Traders and Logistics) throughout the value chain. Durian value chain has been selected as a case study as this fruit's value chain is the one that has been most influenced and dominated by foreign packing houses due to their market value and growth when compared to other Thai fruits.

The projects used secondary data from available academic documents of related studies as well as collection of primary data from fields, including in-depth interviews of related Thai stakeholders (Producers, Packaging houses in Chanthaburi, Rayong and Trat provinces) and stakeholders in other countries which included China and Vietnam. Moreover, the lessoned-learned from other fruits' industries and the case studies of international Producer Organizations were also reviewed and discussed in order to propose appropriate strategies and measures to deal with the increasing influence of the foreign packing houses for both, short and long-terms.

From the studies of the short-term effect and impact, it is found that the increasing role of the foreign (Chinese) packing houses in Thai durian's supply chain did assist Thai producers to gain more profits due to a rise in selling prices, thus, created beneficial impact to the whole industry. However, since there is a high demand for tropical fruits in Chinese markets and is continually growing, therefore for the possible negative impacts are; 1) The Thai middlemen could lose their businesses to the Chinese middlemen and become fruits' collectors working for Chinese middlemen 2) Income taxes' loss, which depends upon the form of registration of these foreign middlemen i.e. if the Chinese middlemen do not have work permit and have been working illegally, it could result in a loss of benefits for the country as the domestic circulating capital would be lower than it should be.

This research has employed the concepts of the UN's Sustainable Development Goals, SDGs as a framework for mapping and assessment of the long-term impact of an increasing influence of foreign middlemen in Thai durian industry. In the first initial phase, the foreign middlemen played significant role in the growth of durian export to China and led to the rise in the price of the exported produces. For the long-term impact of the expansion of Chinese middlemen's influence overtaken Thai durian's industry could have both, positive and negative effects, but we are still unable to predict the intensity of such impact in the future. However, the impacts will turn out to be positive or negatives ones would depend upon future's conditions and scenarios that occur within the Thai durian's industry and these could be compared to a "Pivot point" of Thai durian's future. Those conditions are 1) Ability to administer and manage the expansion of durian farms 2) Demand from Chinese market is still high 3) Competition from international producers are not intense 4) Taste and quality of Thai durians are unchanged 5) Ability to compete among Thai producers within appropriate trade mechanism 6) Introduction of risk management to producers 7) The consistency of promotion and support in research and development for markets and production sector 8) The consistency of promotion and support in research and development in durian production and knowledge management to conserve a local wisdom for Thai durian production 9) Sustainable durian cultivation and farming.

The strategies and measures proposed in this study could be divided into three phases. 1) Strategies within the old system (organization) 2) Strategies within the new system (organization) and 3) Supporting strategies. As the establishment of Producer Organization (PO) takes longer time to settle, therefore, strategies recommended for short-terms plan would be mainly for governmental sector to build a foundation for a long-term strategy for the development of PO, the most important institution which plays a key role in a success and sustainability of Thai durian industry.

Strategies within the old system (organization) is the strategies and focus at solving a problem at hand in Thai durian industry with in 1-2 years' time and cannot solve all problems in a long term. However, the sustainability of business operation in this durian industry rely on the producers who have important role in pushing this whole industry forward. There are 4 necessary strategies that the government should implement immediately; 1) Building trust and confidence among international consumers on quality of Thai fruits 2) Short-term financial

support and measure to assist Thai producers a packing houses 3) Initiating measures on international market expansion and maintenance 4) Measures on risk management for international finance for Thai investors.

Short-term strategies under the new system (organization) are strategies that emphasized on minimizing the negative impacts and promoting the positive ones and focusing on reorganization and solve problems for a whole system, since the strategies under the old system might not be able to help solving problems sustainably. 1) Middle-term strategies includes regulation of the foreign middlemen and other related businesses within this industry, setting the follow-up system and encourage law enforcement for foreigners who entered the businesses as well as to make ready for future establishment of PO by promoting the Fruits board and committee to be the Thai Durian Board through suitable Act and legislation that would support Thai durian PO's establishment. 2) The long-term strategies involved development and strengthening of PO so that they would be as an engine which impel its organization to moving forward and sustainably promote Thai durian industry in a long term. However, in its initial phase, (within 3 years' time), the government should arrange and hire professional managers with high experienced to be in charge as well as it should also get a support from local higher education institution to be its incubator and facilitate its establishment and operation. Therefore, from all findings, it is agreed that the 'Co-op form' is the most suitable form for durian's PO.

The success of the strategies under the old and new system is also assisted and supported by the supporting strategies that could strengthen the Thai PO to be able to standing on their own in a long-term. These important supporting strategies are; 1) measures and regulation on imports and export of Thai fruits; 2) measures and regulation to systematize foreign entrepreneur and middlemen 3) promotion of GAP and GMP accreditation with a strict verification process, and 4) establishing of knowledge center and information system on durian cultivation.

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร

บทคัดย่อ

บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1-1
1.2 วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย	1-4
1.3 ขอบเขตของงานวิจัย	1-5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1-5
1.5 เป้าหมายของผลผลิต (Output) และตัวชี้วัด.....	1-6
1.6 เป้าหมายของผลลัพธ์ (Outcome) และตัวชี้วัด.....	1-7
บทที่ 2 การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย.....	2-1
2.1 การทบทวนวรรณกรรมในส่วนการศึกษาผลกระทบระยะยาวของโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ	2-1
2.2 ทฤษฎี สมมติฐาน และ/หรือกรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย.....	2-2
บทที่ 3 การสำรวจข้อมูลในประเทศ.....	3-1
3.1 กรอบการสำรวจข้อมูลภาคสนาม	3-1
3.2 ผลการสำรวจข้อมูลเกษตรกร	3-3
3.2.1 ผลการสำรวจเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี	3-3
3.2.2 ผลการสำรวจเกษตรกรจังหวัดระยอง.....	3-23
3.2.3 ผลการสำรวจเกษตรกรจังหวัดตราด.....	3-36
3.2.4 สรุปผลการสำรวจข้อมูลเกษตรกร	3-49
3.3 ผลการสำรวจข้อมูลโรงคัดบรรจุ	3-50
บทที่ 4 การสำรวจข้อมูลภาคสนามในต่างประเทศ	4-1
4.1 การเพาะปลูกทุเรียนในประเทศเวียดนาม.....	4-1
4.2 สถานการณ์ด้านการส่งออกทุเรียนบนเส้นทาง R12.....	4-3
4.2.1 การพัฒนาด่านโหวอ๊กวาน.....	4-4
4.2.2 การพัฒนาท่าเรือไฮฟอง (Haiphong).....	4-5
4.3 ความนิยมบริโภคผลไม้ไทยในประเทศจีน และปัญหาด้านคุณภาพของทุเรียนไทย.....	4-6
4.4 การจำหน่ายทุเรียนในตลาดขายส่งของประเทศจีน.....	4-7
4.5 แนวโน้มการค้าขายทุเรียนบนช่องทาง E-Commerce	4-8

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4.6 สรุปบทเรียนและข้อเสนอแนะ ที่ได้จากการเดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามยังต่างประเทศจากการ สัมภาษณ์เชิงลึก	4-9
4.6.1 การรักษาและควบคุมคุณภาพผลไม้ของไทย.....	4-9
4.6.2 พฤติกรรมการเรียนรู้และลักษณะของการทำธุรกิจและการปรับตัวของชาวจีน	4-9
4.6.3 การทำวิจัยตลาด (Market Research and Survey) เพื่อหาสัญญาณของอุปสงค์ (Demand Signals)	4-10
4.6.4 ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและเวียดนาม.....	4-11
4.6.5 แนวโน้มการบริโภคผลไม้ของคนรุ่นใหม่ในประเทศจีน	4-11
4.6.6 การช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ประกอบการไทย ในการทำธุรกิจในต่างแดน.....	4-11
4.6.7 ประเด็นอื่น ๆ.....	4-12
บทที่ 5 ผลกระทบของล้งจีนต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย	5-1
5.1 ผลกระทบระยะสั้น	5-1
5.1.1 ผลกระทบเชิงบวก.....	5-1
5.1.2 ผลกระทบเชิงลบ	5-1
5.2 ผลกระทบระยะยาว.....	5-5
บทที่ 6 กลยุทธ์ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจผลไม้ไทย	6-1
6.1 กลยุทธ์ภายใต้โอกาสพหุคูณ	6-1
6.2 กลยุทธ์ภายใต้โอกาสพหุคูณใหม่.....	6-3
6.2.1 การทบทวนข้อเสนอเกี่ยวกับกลยุทธ์และมาตรการของการศึกษาอุตสาหกรรมทุเรียนไทย....	6-4
6.2.2 กรอบทิศทางการกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนความยั่งยืนของอุตสาหกรรมทุเรียนไทย	6-6
6.2.3 ถอดบทเรียนบทบาทของสถาบันเกษตรกรและองค์การของการขับเคลื่อนความยั่งยืน ของภาคการเกษตร	6-15
6.2.4 ข้อเสนอกลยุทธ์และมาตรการ	6-20
6.3 กลยุทธ์สนับสนุน	6-34
6.3.1 มาตรการเกี่ยวกับการจัดระเบียบการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว.....	6-34
6.3.2 มาตรการเกี่ยวข้องกับกฎ/ ระเบียบการนำเข้า-ส่งออก	6-34
6.3.3 การพัฒนาระบบข้อมูลและระบบจัดการองค์ความรู้ด้านการปลูก.....	6-35
6.3.4 การส่งเสริมและกวดขันการขอการรับรองมาตรฐาน GAP และ GMP	6-35

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

เอกสารอ้างอิง

ภาคผนวก ก การประชุมแนะนำโครงการและระดมความคิดเห็น	ก-1
ภาคผนวก ข รายงานการเดินทางในต่างประเทศ	ข-1
ภาคผนวก ค การประชุมระดมความคิดเห็น “ผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการ โรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติ ครั้งที่ 1”	ค-1
ภาคผนวก ง การประชุมระดมความคิดเห็น “ผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการ โรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติ ครั้งที่ 2”	ง-1
ภาคผนวก จ งานเสวนาวิชาการ “อำนาจการต่อรองทางการค้ากับอนาคตทุเรียนไทย”	จ-1
ภาคผนวก ฉ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์	ฉ-1
ภาคผนวก ช ตารางเปรียบเทียบวัตถุดิบประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและ ผลที่ได้รับตลอดโครงการ	ช-1

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1-1 แสดงผลผลิตและตัวชี้วัดของแผนงานวิจัย.....	1-6
ตารางที่ 1-2 แสดงผลลัพธ์และตัวชี้วัดของแผนงานวิจัย.....	1-7
ตารางที่ 3-1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี (จำนวนเกษตรกร 45 ราย).....	3-4
ตารางที่ 3-2 ข้อมูลประเภทผลไม้ที่ทำการเพาะปลูกของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี.....	3-5
ตารางที่ 3-3 ข้อมูลอายุเฉลี่ยของสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี	3-6
ตารางที่ 3-4 ข้อมูลด้านแรงงานของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี.....	3-7
ตารางที่ 3-5 ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตรของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี	3-7
ตารางที่ 3-6 รายการค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มปลูกทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี	3-8
ตารางที่ 3-7 ค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี	3-9
ตารางที่ 3-8 ข้อมูลการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี.....	3-10
ตารางที่ 3-9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัด จันทบุรี.....	3-11
ตารางที่ 3-10 ตารางสรุปข้อมูลปริมาณผลผลิต ต้นทุน และรายได้ของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี.....	3-12
ตารางที่ 3-11 สรุปข้อมูลต้นทุน – ราคาขายทุเรียน (บาท/กิโลกรัม).....	3-13
ตารางที่ 3-12 ประเมินการสัดส่วนกำไรของผู้ที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนจังหวัด จันทบุรี	3-13
ตารางที่ 3-13 รูปแบบการจำหน่ายผลผลิตผ่านห้างของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี.....	3-14
ตารางที่ 3-14 เปรียบเทียบข้อได้เปรียบเสียเปรียบของห้างไทยและห้างจีนของเกษตรกรจังหวัด จันทบุรี	3-15
ตารางที่ 3-15 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เกษตรกรจังหวัดระยอง (จำนวนเกษตรกร 25 ราย).....	3-23
ตารางที่ 3-16 ข้อมูลประเภทผลไม้ที่ทำการเพาะปลูกของเกษตรกรจังหวัดระยอง.....	3-25
ตารางที่ 3-17 ข้อมูลอายุเฉลี่ยของสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดระยอง.....	3-25
ตารางที่ 3-18 ข้อมูลด้านแรงงานเกษตรกรจังหวัดระยอง	3-26
ตารางที่ 3-19 ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตรของเกษตรกรจังหวัดระยอง.....	3-27
ตารางที่ 3-20 รายการค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มปลูกทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดระยอง.....	3-27
ตารางที่ 3-21 ค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดระยอง	3-28
ตารางที่ 3-22 ข้อมูลการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดระยอง.....	3-29

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 3-23 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัด ระยอง.....	3-29
ตารางที่ 3-24 รูปแบบการจำหน่ายผ่านห้างของเกษตรกรจังหวัดระยอง.....	3-30
ตารางที่ 3-25 เปรียบเทียบข้อได้เปรียบเสียเปรียบของผลไม้ไทยและผลไม้ของเกษตรกรจังหวัด ระยอง.....	3-32
ตารางที่ 3-26 ข้อมูลการเข้าร่วมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่นของเกษตรกรจังหวัดระยอง	3-32
ตารางที่ 3-27 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรจังหวัดตราดผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ (จำนวนเกษตรกร 32 ราย)	3-36
ตารางที่ 3-28 ข้อมูลประเภทผลไม้ที่ทำการเพาะปลูกของเกษตรกรจังหวัดตราด.....	3-38
ตารางที่ 3-29 ข้อมูลด้านแรงงานของเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนจังหวัดตราด.....	3-39
ตารางที่ 3-30 ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตรของเกษตรกรจังหวัดตราด.....	3-39
ตารางที่ 3-31 รายการค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มปลูกทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดตราด.....	3-40
ตารางที่ 3-32 ข้อมูลการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดตราด.....	3-42
ตารางที่ 3-33 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัด ตราด.....	3-42
ตารางที่ 3-34 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัด ตราด.....	3-44
ตารางที่ 3-35 เปรียบเทียบข้อได้เปรียบเสียเปรียบของผลไม้ไทยและผลไม้ของเกษตรกรจังหวัด ตราด.....	3-45
ตารางที่ 3-36 ข้อมูลการเข้าร่วมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่นของเกษตรกรจังหวัดตราด	3-45
ตารางที่ 3-37 แนวโน้มการขายสวนของเกษตรกรจังหวัดตราด.....	3-47
ตารางที่ 3-38 จำนวนผู้รวบรวมกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ.....	3-50
ตารางที่ 3-39 ข้อมูลทั่วไปของผู้รวบรวมที่ตอบแบบสัมภาษณ์.....	3-51
ตารางที่ 3-40 ข้อมูลปริมาณการรับซื้อของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ.....	3-52
ตารางที่ 3-41 รูปแบบของผู้รวบรวมทุเรียนเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน	3-56
ตารางที่ 3-42 เปรียบเทียบข้อได้เปรียบเสียเปรียบของผลไม้ไทยและผลไม้.....	3-61
ตารางที่ 5-1 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบระยะยาวภายใต้แต่ละเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	5-15
ตารางที่ 5-2 เงื่อนไขและสถานการณ์ที่กำหนดทิศทางของผลกระทบต่ออนาคตทุเรียนไทย	5-22
ตารางที่ 6-1 กลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการยกระดับอำนาจการต่อรองของเกษตรกร.....	6-12

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 6-2 เปรียบเทียบระหว่างองค์กรเจ้าภาพของไทยและต่างประเทศ.....	6-18
ตารางที่ 6-3 คุณลักษณะรูปแบบสถาบันเกษตรกรของไทย.....	6-26

สารบัญรูป

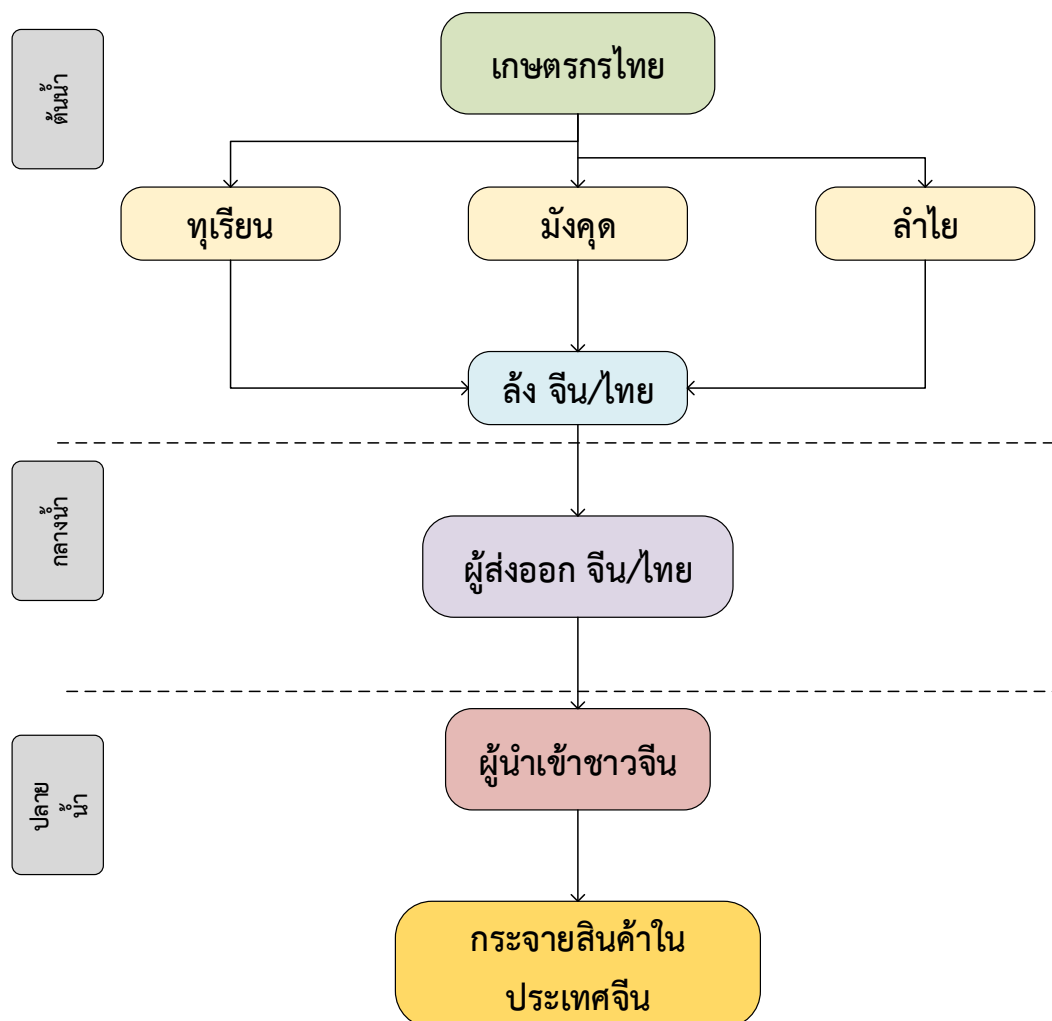
หน้า

รูปที่ 1-1 แสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในรูปแบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain).....	1-1
รูปที่ 2-1 กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย.....	2-3
รูปที่ 2-2 กรอบทฤษฎีการวิเคราะห์ตลอดห่วงโซ่คุณค่า	2-4
รูปที่ 2-3 กรอบงานวิจัย.....	2-6
รูปที่ 3-1 กรอบการสำรวจข้อมูลภาคสนามในประเทศ.....	3-1
รูปที่ 4-1 แผนที่แสดงพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนของประเทศเวียดนาม	4-2
รูปที่ 4-2 ทุเรียนเวียดนามที่จำหน่ายในตลาดผลไม้ลองเปียน กรุงเทพมหานคร ประเทศเวียดนาม	4-2
รูปที่ 4-3 การตรวจสอบสินค้าบริเวณไฮวออีกวาน	4-5
รูปที่ 4-4 แผนพัฒนาท่าเรือไฮฟอง.....	4-6
รูปที่ 6-1 แผนภาพความสัมพันธ์ของยุทธศาสตร์สินค้าทุเรียนภายในห่วงโซ่อุปทาน.....	6-5
รูปที่ 6-2 กระบวนการกำหนดกลยุทธ์และมาตรการลดผลกระทบระยะยาว	6-6
รูปที่ 6-3 ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเงื่อนไขที่กำหนดทิศทางผลกระทบต่ออนาคตทุเรียนไทย	6-7
รูปที่ 6-4 ความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทั้ง 9 ข้อกับมาตรการที่นำเสนอโดย สนช. และยุทธศาสตร์ที่ นำเสนอโดยกระทรวงพาณิชย์.....	6-9
รูปที่ 6-5 กรอบความคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์และมาตรการในการจัดการและรับมือกับการขยายอิทธิพล ของโรงคัดบรรจุต่างชาติ	6-14
รูปที่ 6-6 กระบวนการถอดบทเรียนการพัฒนาสถาบันเกษตรกรและกระบวนการขับเคลื่อน ความยั่งยืนของสินค้าเกษตร	6-15

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก โดยผลไม้ของไทยมีความหลากหลาย อีกทั้งมีรสชาติโดดเด่นเหนือคู่แข่ง เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ กระแสความนิยมผลไม้ไทย รวมถึงกระแสการเปิดเสรีสินค้าเกษตรของไทย กระตุ้นให้ผู้ประกอบการต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีน แห่เข้ามาประกอบธุรกิจติดต่อซื้อขายและตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ในประเทศไทย โดยบางส่วนได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลของตนออกไปลงทุนในต่างประเทศ และด้วยความพร้อมด้านเงินลงทุน และการเข้าถึงตลาดในประเทศจีน ทำให้ล้งจีนสามารถแทรกตัวเข้ามาครอบครองธุรกิจในส่วนที่เหนือกว่า ล้งไทยที่เคยประกอบธุรกิจนี้อยู่เดิม โดยมีการแสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในรูปแบบ ห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) ดังรูปที่ 1-1

รูปที่ 1-1 แสดงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในรูปแบบ ห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain)

ทั้งนี้รายงานของคณะอนุกรรมการการพาณิชย์ ในคณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้ระบุว่า หากปล่อยไว้เช่นนี้ เก่งกว่าภายใน 5 ปี ธุรกิจรับซื้อผลไม้ทั้งหมดในจังหวัดจันทบุรี จะตกอยู่ในมือของล้งจีนทั้งหมด และเสี่ยงต่อการวิกฤติด้านราคาและการตลาดผลไม้ต่อไป

“กระแสของล้งจีนเริ่มมาแรงเมื่อ 5 ปีก่อน และได้เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ อย่างรวดเร็ว รายงานของศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศระบุว่า ปัจจุบันผู้ประกอบการล้งจีนในไทยมีจำนวน 1,090 ราย แบ่งเป็นผู้ค้าลำไย 473 ราย ทูเรียน 556 ราย และมังคุด 65 ราย ส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออก เช่น ระยอง จันทบุรี (จำนวน 400 ราย) และตราด”¹

การที่ล้งจีนเข้ามาช่วยขยายตลาดสินค้าผลไม้ไทยในประเทศจีน อาจจะมีผลดีในระยะแรก โดยช่วยให้เกษตรกรขายผลผลิตได้มากขึ้นในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลดีต่อราคาผลไม้โดยรวมทั้งระบบ จนระยะหลังจะไม่เห็นชาวเกษตรกรภาคตะวันออกออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลแทรกแซงราคาผลผลิต เช่น การเข้ามามีบทบาทของล้งจีนช่วยให้ราคาทุเรียนขยับขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยในปี 2555 ราคาขายปลีกทุเรียนอยู่ที่กิโลกรัมละ 40-70 บาท แต่ปัจจุบันเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ประมาณกิโลกรัมละ 120-140 บาท² แต่จากบทเรียนในอดีตสอนให้เห็นว่า การเข้ามามีอิทธิพลในการค้าผลไม้ไทยของคนต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน อาจเกิดการครอบงำธุรกิจผลไม้ไทยจนส่งผลกระทบในทางลบซึ่งจะบั่นทอนขีดความสามารถของเกษตรกรไทยและระบบการค้าผลไม้ไทยในระยะยาว ดังตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นกับกรณีในภาคเหนือ เมื่อเกิดราคาลำไยตกต่ำ รัฐบาลไทยได้ออกมาตรการดึงราคาโดยกำหนดราคาซื้อให้สูงขึ้น แต่ไม่สามารถช่วยเหลือได้เพราะผู้รับซื้อที่เป็นพ่อค้าจีนถึงร้อยละ 80 ได้รวมตัวกันหยุดรับซื้อลำไยทันที³ ทั้งนี้ รัฐบาลอนุมัติในหลักการโครงการจัดตั้งระเบียงผลไม้ภาคตะวันออก (Eastern Fruit Corridor)⁴ ในพื้นที่ภาคตะวันออก มุ่งสู่การเป็นมหานครผลไม้โลก⁵ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตและตลาดผลไม้เมืองร้อนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนมากเห็นว่า การขับเคลื่อนนโยบายมุ่งสู่การเป็นมหานครผลไม้โลกอาจไม่ประสบความสำเร็จ หากปล่อยให้ล้งต่างชาติสามารถกำกับทิศทางและกลไกของตลาดผลไม้ไทยได้

¹ บีบีซีไทย (5 กุมภาพันธ์ 2561) “รัฐบาลไทยฝันเป็นศูนย์กลางผลไม้โลก นักวิชาการแนะแก้ปัญหา ‘ล้งจีน’ ให้ได้ก่อน” สืบค้นที่ : <https://www.bbc.com/thai/thailand-42941461>

² ไทยพีบีเอส (17 พฤษภาคม 2560) “เสนอคุมกำเนิด ‘ล้งจีน’ ก่อนกม.อำนาจราคาทุเรียนไทย” สืบค้นที่ : <https://news.thaipbs.or.th/content/262567>

³ บีบีซีไทย (5 กุมภาพันธ์ 2561) “รัฐบาลไทยฝันเป็นศูนย์กลางผลไม้โลก นักวิชาการแนะแก้ปัญหา ‘ล้งจีน’ ให้ได้ก่อน” สืบค้นที่ : <https://www.bbc.com/thai/thailand-42941461> (อ้างแล้ว)

⁴ โพสต์ทูเดย์ (6 กุมภาพันธ์ 2561) “กรม.ไฟเขียว 4ยุทธศาสตร์ดันไทยเป็น ‘มหานครผลไม้โลก’” สืบค้นที่ : <https://www.posttoday.com/economy/539373>

⁵ ไทยรัฐออนไลน์ (7 กุมภาพันธ์ 2561) “กรม.จันทบุรีตั้ง ‘มหานครผลไม้’” สืบค้นที่ : <https://www.thairath.co.th/content/1197658>

รัฐบาลได้เริ่มตระหนักถึงปัญหาจากการตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติใน จังหวัดจันทบุรีที่เกิดขึ้นแล้ว คณะกรรมาธิการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการการพาณิชย์ทำการศึกษารองเรื่องนี้ คณะรัฐมนตรี ได้มีมติรับทราบรายงานผลเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2559 จากข้อมูลในรายงานดังกล่าวมีข้อสรุปที่สำคัญดังนี้

1. มาตรการจัดระเบียบทางการค้า

- 1.1. พบว่ามีสถานะต่างด้าว 5 ราย สถานะนิติบุคคลไทยเข้าข่ายคนไทยถือหุ้นแทน (Nominee) 95 ราย กรมพัฒนาธุรกิจการค้าจะประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปตรวจสอบ
- 1.2. ปัญหาการตกลงร่วมกันกับผู้ประกอบการรับซื้อผลไม้โดยกำหนดราคาผลไม้บางส่วนให้ต่ำกว่าราคาตลาด กรมการค้าภายในไม่ได้รับเรื่องร้องเรียนและลงพื้นที่ไม่พบพฤติกรรมที่ขัดต่อพ.ร.บ. การแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542
- 1.3. ปัญหาการเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยของคนต่างด้าวโดยไม่ได้รับอนุญาต สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองได้ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด กระทรวงแรงงานดำเนินการเรื่องการคุ้มครองแรงงาน
- 1.4. ปัญหาการจัดเก็บภาษีการประกอบธุรกิจ กรมสรรพากรได้ดำเนินการติดตามควบคุมตรวจสอบ
- 1.5. กำหนดให้จัดตั้งสมาคมการค้าขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อกำกับดูแลและต่อรองเงื่อนไขการส่งออกให้เป็นธรรม
- 1.6. การออกใบอนุญาตนำเข้า/ส่งออก การควบคุม กำกับดูแลปริมาณจะต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการค้าหรือขัดต่อ WTO

2. มาตรการส่งเสริมการส่งออก

- 2.1. ส่งเสริมการขยายตลาดสินค้าเกษตรและอาหารไปยังต่างประเทศใหม่ ๆ นอกจากตลาดจีน โดยกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
- 2.2. ส่งเสริมและพัฒนาด้านการตลาดและโลจิสติกส์ให้กับล้งไทยและผู้ประกอบการไทย ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกด้านศุลกากรกระจายสินค้า ตลาดกลาง คลังสินค้า ไซโลและห้องเย็นอย่างครบวงจร โดยกรมการค้าภายใน
- 2.3. กำหนดมาตรฐานการนำเข้าผลไม้ให้เข้มงวดขึ้น กรมศุลกากรบูรณาการการตรวจปล่อยผลไม้ที่นำเข้า ร่วมกับกรมวิชาการเกษตรและอ.ย.

3. มาตรการเพิ่มเติมอื่น ๆ

- 3.1. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและทำการซื้อขายแบบ On-line เพื่อขยายช่องทางการจำหน่ายไปทั่วโลก
- 3.2. ส่งเสริมหรือจัดตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ไทยให้แข่งขันกับต่างด้าว
- 3.3. กำหนดให้ผู้ส่งออกขึ้นทะเบียน
- 3.4. กำหนดให้ผลไม้เป็นรายการสินค้าสำคัญที่ควรมีการควบคุมกำกับดูแลปริมาณที่นำเข้าส่งออก
- 3.5. มาตรการส่งเสริมให้ชาวสวนมีความเข้มแข็ง โดนการรวมตัวในรูปแบบต่าง ๆ
- 3.6. ส่งเสริมการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนตลอดห่วงโซ่เพื่อป้องกันการครอบงำตลาดผลไม้ของธุรกิจโรงคัดบรรจุของผู้ประกอบการชาวจีน ก. ต้นน้ำ – เกษตรกรพัฒนาการผลิตให้สินค้ามีคุณภาพและรักษาคุณภาพตาม GAP และการสอบย้อนกลับ ข. กลางน้ำ – ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มสหกรณ์เพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง ค. ปลายน้ำ – ส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ และขยายตลาดส่งออกทั้งผลสดและแปรรูปไปประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากจีน

อย่างไรก็ดี การศึกษาของคณะอนุกรรมการการพาณิชย์ ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ เพราะมุ่งเน้นเฉพาะบทบาท อำนาจ และหน้าที่ของภาครัฐ ขาดการพิจารณาอย่างละเอียดถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่าการค้าผลไม้ วิธีการค้าที่เกิดขึ้นจริง พลวัตรการค้าที่เกิดขึ้นในอนาคต และศักยภาพและบทบาทของภาคเอกชน อีกทั้งยังขาดวิธีการบูรณาการการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการเพาะปลูกและการค้าผลไม้ไทย
2. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการขยายอิทธิพลของล้งจีนในระบบการเพาะปลูกและการค้าผลไม้ไทย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาวของล้งจีนต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย
4. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจผลไม้ไทยได้ประโยชน์สูงสุดจากการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ
5. เพื่อศึกษาแนวทางยกระดับศักยภาพของธุรกิจผลไม้ไทยในการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ
6. เพื่อทบทวนและนำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการบริหารจัดการและกำกับดูแลการค้าขายผลไม้ไทย
7. เพื่อทบทวนและนำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจผลไม้ไทย

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

การทบทวนสถานการณ์ที่ผ่านมาจะครอบคลุม ทูเรียน และมังคุด ซึ่งเป็นผลไม้ส่งออกที่มีความสำคัญใน 3 จังหวัดทางภาคตะวันออกของไทย คือ จังหวัดจันทบุรี ระยอง ตราด และการทบทวนสถานการณ์ลำไยที่ปลูกในภาคตะวันออกและภาคเหนือ ในขณะที่การวิเคราะห์ผลกระทบระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวของอิทธิพลของโรงคัดบรรจุชาวต่างชาติที่มีต่อเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทย จะเลือกใช้ทูเรียนเป็นกรณีศึกษา เนื่องจาก ทูเรียนเป็นผลไม้ที่โรงคัดบรรจุชาวต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลในห่วงโซ่การค้ามากที่สุด ณ ปัจจุบันนี้ และยังมีแนวโน้มที่จะขยายอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะทูเรียนเป็นผลไม้ที่มีมูลค่าการส่งออกมากที่สุด และยังมีโอกาสที่จะเติบโตได้อีกมาก

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุต่างชาติในมุมมองของเกษตรกรภาคเอกชนไทย ส่วนงาน และส่วนราชการ
2. ได้บทวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาวของลำไยต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยได้ประโยชน์สูงสุดจากการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ และแนวทางการยกระดับศักยภาพของเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยในการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ
3. ได้กรอบความคิดและแนวทางที่จะนำไปเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการและกำกับดูแลการค้าขายผลไม้ไทย และในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจผลไม้ไทย

1.5 เป้าหมายของผลผลิต (Output) และตัวชี้วัด

ตารางที่ 1-1 แสดงผลผลิตและตัวชี้วัดของแผนงานวิจัย

ผลผลิต	ตัวชี้วัด			
	เชิงปริมาณ	เชิงคุณภาพ	เวลา	ต้นทุน
1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำไปใช้ในการกำหนด/ขับเคลื่อนนโยบายระดับหน่วยงานระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ	1 ข้อเสนอ	ข้อเสนอแนะทั้งระยะสั้นและระยะยาวให้แก่ภาครัฐและภาคเอกชน	เมื่อสิ้นสุดโครงการ	งบประมาณแผนงาน
2) นโยบายนำไปใช้ในการกำหนดเป็นมาตรการ/กฎเกณฑ์/กฎหมาย	1 นโยบาย	ข้อเสนอแนะทั้งระยะสั้นและระยะยาวให้แก่ภาครัฐ	เมื่อสิ้นสุดโครงการ	งบประมาณแผนงาน
3) นำเสนอผลงานในการประชุมเวทีระดับประเทศ	เวทีระดับประเทศ 1 ครั้ง	ผู้เข้าร่วมประกอบด้วยนักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน	ภายในช่วงระหว่างดำเนินโครงการ	งบประมาณแผนงาน
4) การตีพิมพ์เผยแพร่วารสารในประเทศ	2 บทความ	ตีพิมพ์ในวารสารฐานข้อมูลระดับ TCI	ภายใน 6 เดือนหลังเสร็จสิ้นโครงการ	งบประมาณแผนงาน
5) ประชาสัมพันธ์สู่สาธารณะ	1 สื่อวิทัศน์ 1 รายการวิทยุ 1 บทความในสื่อสิ่งพิมพ์		ภายใน 3 เดือนหลังเสร็จสิ้นโครงการ	งบประมาณแผนงาน
6) พัฒนาบุคลากรวิจัยรุ่นใหม่	อาจารย์นักวิจัยรุ่นใหม่ จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน	พร้อมเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยในอนาคต	ภายใน 2 ปีหลังสิ้นสุดโครงการ	งบประมาณแผนงาน

1.6 เป้าหมายของผลลัพธ์ (Outcome) และตัวชี้วัด

ตารางที่ 1-2 แสดงผลลัพธ์และตัวชี้วัดของแผนงานวิจัย

ผลลัพธ์	ตัวชี้วัด			
	เชิงปริมาณ	เชิงคุณภาพ	เวลา	ต้นทุน
1) การปรับปรุงกลยุทธ์ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของธุรกิจผลไม้ไทย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน	กลุ่มเป้าหมายหลัก 3 กลุ่มได้แก่ 1) เกษตรกร 2) ผู้ประกอบการไทยในธุรกิจผลไม้ไทย 3) หน่วยงานภาครัฐ	ขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมเกษตรกรและผู้ประกอบการไทยในธุรกิจผลไม้ไทย	กลยุทธ์ระยะสั้น : ภายใน 3 ปี หลังนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ กลยุทธ์ระยะยาว : ภายใน 10 ปี หลังนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ	-
2) การปรับปรุงกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐ	มีกฎหมายและกฎระเบียบที่เท่าทันกับสถานการณ์การแข่งขัน	ภายใน 2 ปี หลังการปรับปรุงกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานภาครัฐ	-
3) บุคลากรวิจัยที่พร้อมเป็นหัวหน้าโครงการในอนาคต	ไม่น้อยกว่า 3 คน	มีความสามารถในการดำเนินงานวิจัยที่มีคุณภาพ	ภายใน 2 ปีหลังเสร็จสิ้นโครงการ	-

บทที่ 2

การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

2.1 การทบทวนวรรณกรรมในส่วนการศึกษาผลกระทบระยะยาวของโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ

การทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้ ได้มีการทบทวนวรรณกรรมทั้งในรูปแบบเอกสารงานวิจัย บทความ และข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลทางสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการศึกษา รวมถึงพิจารณาผลการศึกษาของงานวิจัยที่มีความใกล้เคียงกัน

การทบทวนวรรณกรรมนี้ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ตามชนิดของผลไม้ ประกอบด้วย ทุเรียน มังคุด และ ลำไย โดยทั้งหมดนั้นจะศึกษาตามเนื้อหาหลัก ๆ คือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคต และ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และข้อเสนอแนะ โดยจะมีการแบ่งประเด็นการทบทวนวรรณกรรมดังนี้

- สถานการณ์ตลาดในต่างประเทศ มีเนื้อหาที่กล่าวถึง 1) ปริมาณการส่งออกผลไม้ไปต่างประเทศแยกตามชนิด โดยอธิบายข้อมูลเป็นรายปี รายประเทศ 2) เมืองหรือท่าเรือหลักในประเทศจีนที่นำเข้าผลไม้ของภาคตะวันออกและภาคเหนือของประเทศไทย 3) พฤติกรรมทางการบริโภคผลไม้ไทยในประเทศจีน (ความนิยมของพันธุ์ รูปทรง รสชาติ ฯลฯ) แนวโน้มความนิยมในอนาคตของคนจีนที่มีต่อผลไม้ชนิดต่าง ๆ และ 4) โครงสร้างห่วงโซ่การนำเข้าจากเมืองหรือท่าเรือไปสู่ผู้บริโภคชาวจีนรวมไปถึงช่องทางจำหน่าย
- สถานการณ์การขนส่งและโลจิสติกส์ในการส่งผลไม้จากภาคตะวันออกและภาคเหนือไปสู่ประเทศจีน กล่าวถึงเส้นทางในการขนส่งโดยครอบคลุมระยะเวลาในการขนส่งที่เริ่มตั้งแต่ต้นทางไปถึงปลายทางที่รวมเวลาที่ผ่านพิธีการศุลกากรและกระบวนการต่าง ๆ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งผลไม้ การขอใบอนุญาตต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการขนส่งสินค้า รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรค
- สถานการณ์ตลาดในประเทศ จะศึกษาทั้งปริมาณการบริโภคในประเทศ จำแนกชนิดสายพันธุ์ โดยพิจารณาเป็นรายปี ความนิยมของผู้บริโภคในปัจจุบัน รวมไปถึงแนวโน้มความนิยมในอนาคตของผลไม้ชนิดต่าง ๆ
- สถานการณ์ห่วงโซ่การค้าในประเทศ ได้อธิบายถึงโครงสร้างตลาดของผลไม้ ช่องทางในการจัดจำหน่ายผลไม้ในปัจจุบันของตลาดในประเทศ บทบาทของผู้ประกอบการที่รับซื้อสินค้าจากเกษตรกรรวมไปถึงการแปรรูปผลไม้
- ข้อมูลเกษตรกรที่ปลูกผลไม้ชนิดต่าง ๆ โดยมีข้อมูล จำนวนเกษตรกร รายได้ อายุ ขนาดที่ดิน เพาะปลูก ความเป็นเจ้าของที่ดิน รูปแบบการขายสินค้าเกษตร แนวโน้มการเพาะปลูกในอนาคต การส่งเสริมจากภาครัฐ การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์ไม้

- การแข่งขันจากต่างประเทศและโอกาสการขยายตลาดในต่างประเทศ ได้ศึกษาแนวโน้มการปลูกผลไม้ ทั้งทุเรียน มังคุดและลำไยในต่างประเทศ เช่น เมียนมา ลาว มาเลเซีย และกัมพูชา แนวโน้มการแข่งขันในการขายผลไม้ไปประเทศจีน (ประเทศอื่นนำเข้าผลไม้เข้าไปขายในประเทศจีน)

ทั้งนี้รายละเอียดของการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด จะถูกอธิบายเพิ่มเติมในรายงานโครงการ “ผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าผลไม้ไทย”

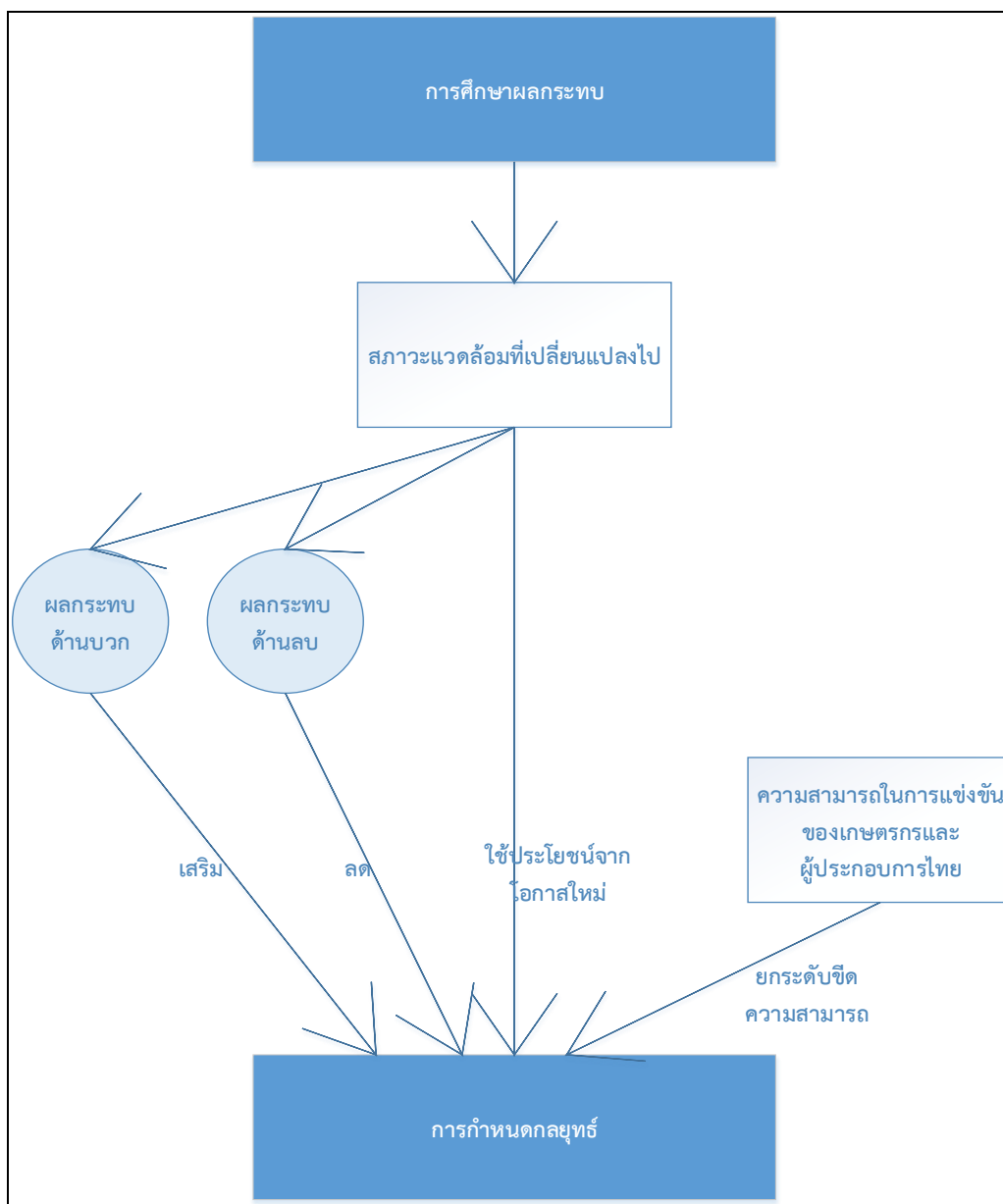
2.2 ทฤษฎี สมมติฐาน และ/หรือกรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของต่างชาติ และวัตถุประสงค์ของการศึกษา การวิจัยนี้สามารถแบ่งงานออกได้เป็น 2 ส่วนหลัก คือ

1. การศึกษาผลกระทบจากการขยายอิทธิพลของต่างชาติในธุรกิจผลไม้ไทย
2. การกำหนดกลยุทธ์ในการยกระดับขีดความสามารถและความยั่งยืนให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการไทยในธุรกิจผลไม้ไทย

โดยงานทั้งสองส่วนหลักมีความสัมพันธ์กัน ดังแสดงในรูปที่ 2-1

การเข้ามามีอิทธิพลของต่างชาติจะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ กลยุทธ์ที่จะนำมาใช้จะต้องเป็นการดำเนินการเสริมผลกระทบด้านบวก และในขณะเดียวกันขจัดและลดผลกระทบด้านลบที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ การขับเคลื่อนกลยุทธ์ก็จะต้องคำนึงถึงการยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกรไทย และผู้ประกอบการไทย รวมถึงการใช้ประโยชน์จากสถานะแวดล้อมที่จะเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างโอกาสใหม่ ๆ ให้กับธุรกิจผลไม้ไทย

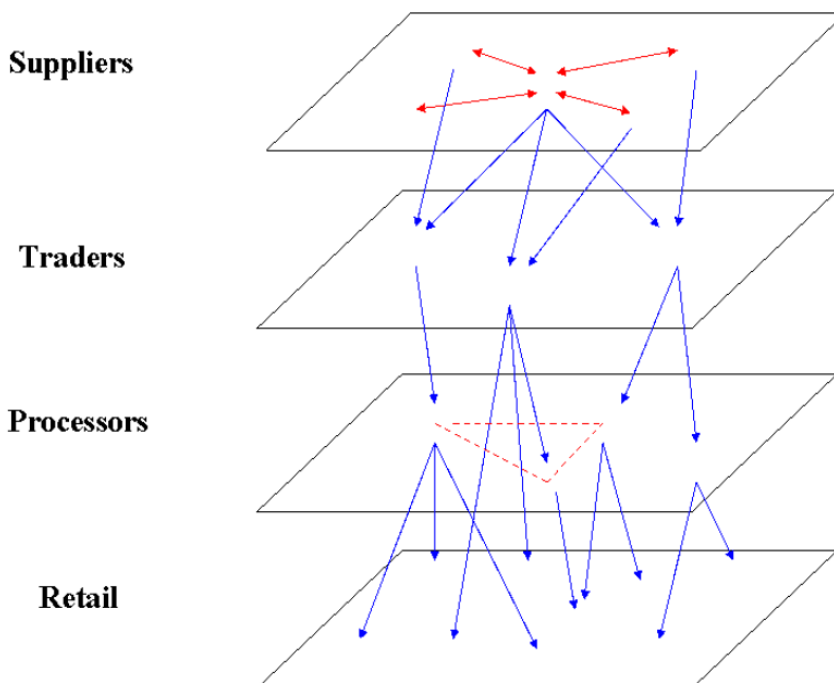
รูปที่ 2-1 กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

ทั้งนี้ การศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจะดำเนินการภายใต้กรอบทฤษฎีการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) ที่นำเสนอโดย Jacques H. Trienekens¹ โดยการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่ตั้งแต่ต้นน้ำไปยังปลายน้ำจะพิจารณาใน 3 ประเด็น คือ

1. โครงสร้างเครือข่าย (Network Structure) เป็นการพิจารณาโครงสร้างทั้งในแนวดิ่ง (Vertical) ในแนวนอน (Horizontal) โดยการพิจารณาในแนวดิ่งจะเป็นการตรวจสอบการไหลของสินค้าผ่านระดับของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ (Actors) ตั้งแต่เกษตรกรที่อยู่ด้านต้นน้ำไปจนถึงผู้บริโภคที่อยู่ปลายน้ำ

¹ Jacques H. Trienekens Agricultural Value Chains in Developing Countries A Framework for Analysis. International Food and Agribusiness Management Review Volume 14, Issue 2, 2011

ในขณะที่การพิจารณาในแนวนอนจะเป็นการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในระดับเดียวกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกันในการรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ เป็นต้น

รูปที่ 2-2 กรอบทฤษฎีการวิเคราะห์ตลอดห่วงโซ่คุณค่า²

2. การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) เป็นการวิเคราะห์มูลค่าเพิ่ม (ทั้งในรูปของตัวเงินและคุณภาพสินค้า) ในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่คุณค่า
3. รูปแบบการกำกับดูแล (Governance Form): เป็นการตรวจสอบโครงสร้างและรูปแบบความสัมพันธ์เชิงธุรกรรมการค้าระหว่างสมาชิกในห่วงโซ่คุณค่า โดยให้ความสำคัญกับการพิจารณาอำนาจต่อรอง ความได้เปรียบเสียเปรียบทางการค้า พฤติกรรมและความสามารถในการแข่งขัน และการกระจายผลประโยชน์ (Distribution of Values) ไปสู่สมาชิกในห่วงโซ่คุณค่า

การประเมินผลกระทบในการวิจัยจะคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นระยะสั้นเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างและรูปแบบความสัมพันธ์ทางการค้าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนผลกระทบในระยะยาวจะเป็นการพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้การเปลี่ยนแปลงในบริบทและความสัมพันธ์ทางการค้า โดยในเบื้องต้นนี้

² Trienekens (2011) จาก Lazzarini, S.G., 2008. Horizontal and vertical relationships in developing economies: implications from SMEs access to global markets. Academy of Management Journal, 51(2): 359-380.

ผลกระทบระยะสั้นที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทย ประกอบด้วย

ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
— เกษตรกรขายผลผลิตได้มากขึ้นในราคาที่สูงขึ้น — คุณภาพและผลผลิตต่อไร่ สูงขึ้น — คุณภาพชีวิตเกษตรกรดีขึ้น	— ล้งไทยเสียธุรกิจให้กับล้งต่างชาติ — เกิดการหลีกเลียงภาษี — ชาวนาไทยบางส่วนต้องการเร่งผลผลิต อาจใช้วิธีการเพาะปลูกที่ไม่เหมาะสม

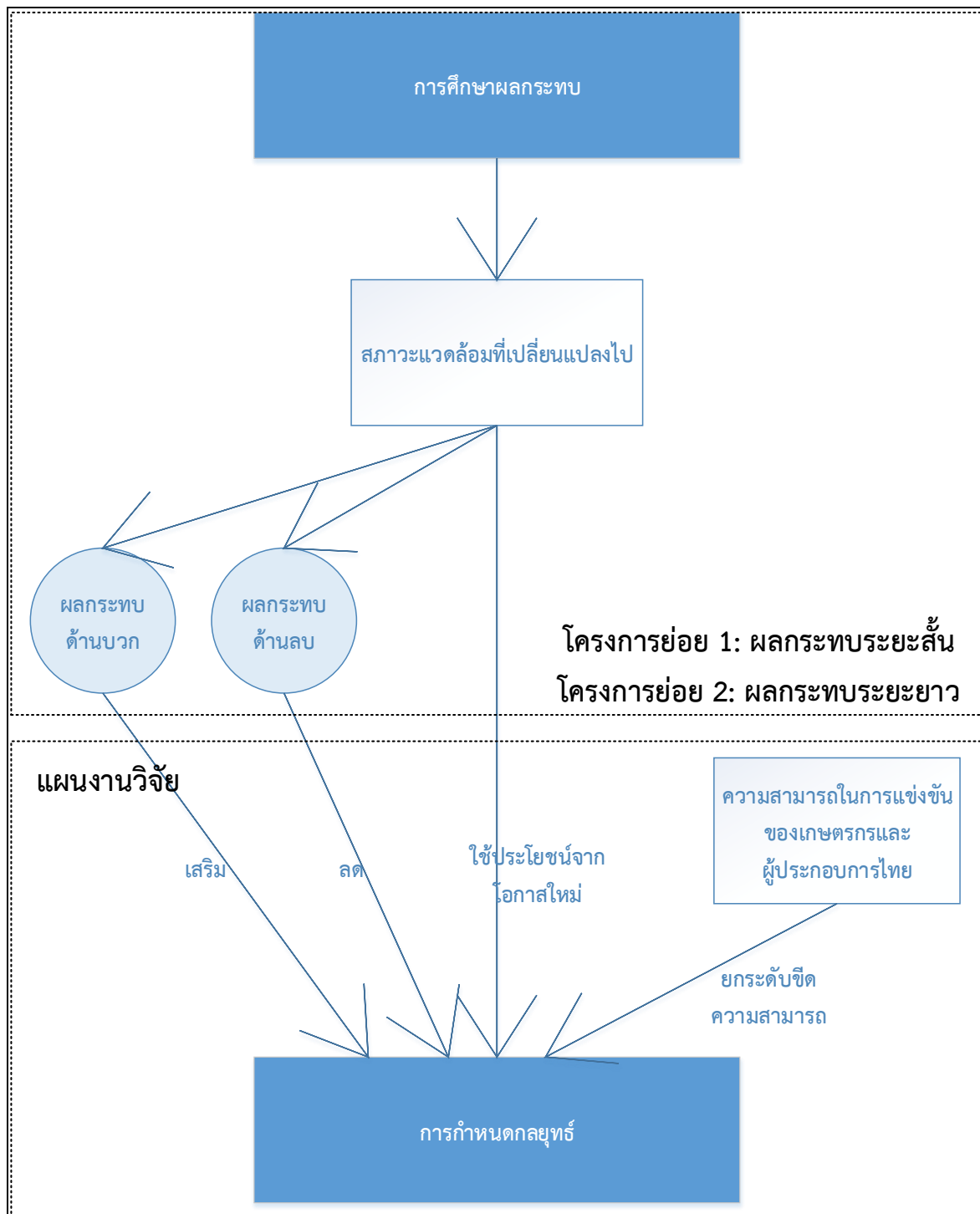
ส่วนในระยะยาว ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับไทย คือ

ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
— เกษตรกรมีแรงจูงใจในการยกระดับคุณภาพผลไม้ → คุณภาพของผลไม้ไทยสูงขึ้น	— ผลผลิตล้นตลาดเนื่องจากเกิดการแห่กันปลูก — ล้งต่างชาติสามารถครอบงำตลาด และกำกับราคาผลผลิต → ราคาผลผลิตตกต่ำ → ชาวนาขายสวนให้กับชาวต่างชาติ — การไม่มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้ในการเพาะปลูก — ล้งต่างชาติขยายความได้เปรียบจากการครอบงำธุรกิจการค้าผลไม้ ไปสู่ธุรกิจสินค้าประเภทอื่นในไทย

ดังนั้น แผนงานวิจัยได้แบ่งการศึกษาผลกระทบของล้งจีนออกเป็น 2 โครงการย่อย คือ

1. ผลกระทบระยะสั้นของล้งจีนต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย (วัตถุประสงค์ข้อ 1, 2 และ 3 ในส่วนของผลกระทบระยะสั้น)
2. ผลกระทบระยะยาวของล้งจีนต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย (วัตถุประสงค์ข้อ 3 ในส่วนของผลกระทบระยะยาว)

ทั้งนี้ ข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการศึกษาผลกระทบระยะสั้นของโครงการย่อย 1 และผลกระทบระยะยาวของโครงการย่อย 2 จะดำเนินการสำรวจร่วมกัน ทั้งการสำรวจในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งผลการสำรวจข้อมูลในประเทศและต่างประเทศจะแสดงให้เห็นในบทที่ 3 และ 4 ตามลำดับ ของรายงานความก้าวหน้าแผนงานโครงการการศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ : ภาวะคุกคาม โอกาส และความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย รอบ 6 เดือน

รูปที่ 2-3 กรอบงานวิจัย

จากข้อมูลการประเมินผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่ได้จากโครงการย่อยทั้ง 2 ข้างต้น แผนงานวิจัยจะนำมาพิจารณาประกอบการวิเคราะห์ SWOT อันประกอบด้วย การประเมินสถานะแวดล้อม และการประเมินปัจจัยภายใน ดังนี้

1. การประเมินความท้าทาย อันเป็นผลกระทบจากการขยายอิทธิพลของผู้ประกอบการจีนในธุรกิจผลไม้ไทย และโอกาสที่จะเกิดขึ้นใหม่ในอนาคต ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจผลไม้ไทย
2. การศึกษาศักยภาพเชิงพื้นที่ และขีดความสามารถในการผลิตและการค้าของเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทย เปรียบเทียบกับผู้ประกอบการจีน และกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศที่สามารถปลูกผลไม้แข่งกับไทยได้

ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้างต้นจะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์สำหรับภาครัฐและเอกชน ในการบริหารจัดการและกำกับดูแลการค้าขายผลไม้ไทย และกลยุทธ์ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการไทยในภาคการเกษตร การแปรรูปสินค้าเกษตร การค้า และบริการโลจิสติกส์ (วัตถุประสงค์ข้อ 4, 5, 6 และ 7)

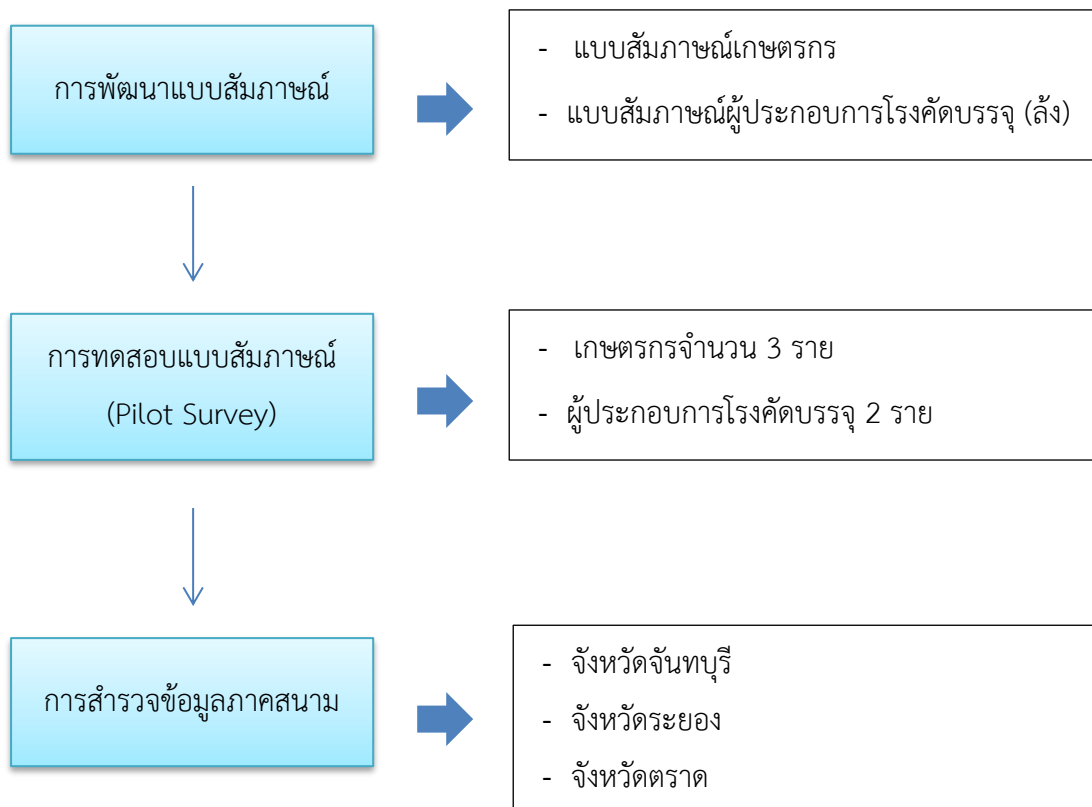
บทที่ 3

การสำรวจข้อมูลในประเทศ

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการสำรวจข้อมูลในประเทศ ซึ่งเป็นการสำรวจข้อมูลตามกรอบที่ได้
นำเสนอไว้ในเนื้อหาข้อเสนอโครงการวิจัย โดยเป็นการสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกร
ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ เกี่ยวกับการปลูก การขายผลผลิต ข้อคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ โดยรายละเอียดของ
ผลการสำรวจข้อมูลภาคสนามแยกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

3.1 กรอบการสำรวจข้อมูลภาคสนาม

ในส่วนของการสำรวจข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการดำเนินการ 3 ขั้นตอนหลัก คือ

รูปที่ 3-1 กรอบการสำรวจข้อมูลภาคสนามในประเทศ

1. การพัฒนาแบบสัมภาษณ์

ในขั้นตอนการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ ทีมผู้วิจัยได้มีการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างนักวิจัยในแผนงานโครงการและโครงการย่อย 1 และโครงการย่อย 2 เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ และหัวข้อการสำรวจร่วมกัน เพื่อให้ผลการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ทั้ง 2 โครงการย่อย โดยได้เริ่มทำการประชุมหารือเพื่อพัฒนาแบบสัมภาษณ์ในช่วงปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 โดยนำผลจากประเด็นที่ได้จากงานสัมมนากลุ่มย่อย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มเกษตรกร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2562 ณ ห้องมณีจันทร์ 2 โรงแรมมณีจันทร์ รีสอร์ท แอนด์ สปอร์ตคลับ จังหวัดจันทบุรี มาร่วมพิจารณาในการพัฒนาประเด็นคำถาม โดยได้มีการวางแผนจะทำการทดสอบและปรับแก้แบบสอบถามในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 หลังจากได้มีการหารือและสรุปประเด็นสำคัญแล้ว ทีมวิจัยได้พัฒนาแบบสัมภาษณ์ขึ้น 2 ชุด คือ

- แบบสัมภาษณ์สำหรับเกษตรกร โดยแบ่งประเด็นการสัมภาษณ์ออกเป็น ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ตอบ ข้อมูลการเพาะปลูก ข้อมูลการจัดจำหน่าย และข้อคิดเห็นอื่น ๆ
- แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุ โดยแบ่งประเด็นการสัมภาษณ์ออกเป็น ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุ (ล้ง) ข้อมูลการประกอบการ และข้อคิดเห็นอื่น ๆ

2. การทดสอบแบบสัมภาษณ์

ก่อนที่จะทำการสำรวจภาคสนาม ทีมผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์ โดยการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความน่าเชื่อถือของประเด็นคำถาม โดยทีมผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่จังหวัดจันทบุรีร่วมกับเจ้าหน้าที่จากสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 เพื่อทำการสัมภาษณ์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในประเด็นที่ได้ทำการกำหนดไว้ โดยได้ทำการทดสอบกับเกษตรกรจำนวน 3 ราย และผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุ 2 ราย ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2562

หลังจากการทดสอบแบบสัมภาษณ์ ทีมผู้วิจัยได้มีการปรับแก้ประเด็นคำถามให้มีความเหมาะสมครอบคลุมในประเด็นสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้ในระหว่างที่ทีมผู้วิจัยลงพื้นที่ในการทดสอบแบบสอบถาม ได้มีการหารือช่วงเวลาที่เหมาะสม ที่ทีมสำรวจจะทำการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลจริงของทั้งกลุ่มเกษตรกรและโรงคั่วบรจุ โดยทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุมีข้อคิดเห็นว่่าเพื่อไม่ให้กระทบกับการเก็บเกี่ยวและจำหน่ายของเกษตรกรและโรงคั่วบรจุ ทีมสำรวจควรจะลงพื้นที่ทำการสำรวจจริงหลังจากที่เกษตรกรและโรงคั่วบรจุเก็บเกี่ยวและจำหน่ายผลผลิตแล้วเสร็จ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน เป็นต้นไป

3. การสำรวจข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเกษตรกร และผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด โดยการติดต่อขออนุญาตและเวลาขอเข้าสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุตั้งแต่ช่วงปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นมาจนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามที่ได้เสนอไว้

3.2 ผลการสำรวจข้อมูลเกษตรกร

ทีมผู้วิจัยได้เริ่มทำการติดต่อประสานงานเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัด ผ่านหลายช่องทาง ได้แก่

- สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6
- เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุที่เข้าร่วมสัมมนากลุ่มย่อย
- กลุ่มสหกรณ์การเกษตรทำใหม่ กลุ่มสหกรณ์เขาคิชฌกูฏ กลุ่มสหกรณ์เขาสมิง
- กลุ่ม Young Smart Farmer จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง
- กลุ่มมังคุดแปลงใหญ่เขาคิชฌกูฏ เป็นต้น

ก่อนที่จะเข้าทำการสัมภาษณ์ข้อมูล ทีมผู้วิจัยจะทำการติดต่อประสานกับเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุเพื่อนัดวันและเวลาขอเข้าสัมภาษณ์ หลังจากการสัมภาษณ์เสร็จในแต่ละราย จากนั้นจะใช้เทคนิค Snowball ในการขอคำแนะนำและบอกต่อ เพื่อให้ช่วยแนะนำเพื่อนเกษตรกร หรือคู่ค้าโรงคัดบรรจุรายอื่นต่อไป โดยระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์แต่ละราย ประมาณ 1.5 – 2 ชั่วโมง ผลการสำรวจข้อมูลภาคสนามของทีมวิจัย สามารถสรุปได้เป็น 2 ส่วน คือ ผลสำรวจเกษตรกรและผลสำรวจผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ โดยรายละเอียดของผลการสำรวจสามารถสรุปได้ดังนี้

3.2.1 ผลการสำรวจเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

ทีมผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี โดยผลการสำรวจข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน 45 ราย สามารถสรุปผลการสำรวจข้อมูลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ผลการสำรวจข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 45 ราย มีพื้นที่ปลูกทุเรียนอยู่อำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอนายายอาม อำเภอเขาคิชฌกูฏ เป็นต้น เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เจ้าของสวนที่ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชาย อายุมากกว่า ตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษามัธยมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรมาแล้วมากกว่า 20 ปี ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยมีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 20 ไร่ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3-1

ตารางที่ 3-1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี (จำนวนเกษตรกร 45 ราย)

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	40	88.9
- หญิง	5	11.1
อายุ		
- 20 - 30 ปี	11	24.4
- 31 - 40 ปี	3	6.7
- 41 - 50 ปี	3	6.7
- 51 - 60 ปี	14	31.1
- 60 ปี ขึ้นไป	14	31.1
ระดับการศึกษา		
- ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	5	11.1
- มัธยมศึกษา	18	40
- ปริญญาตรี	17	37.8
- ปริญญาโท	5	11.1
ระยะเวลาในการประกอบอาชีพเกษตรกร		
- น้อยกว่า 5 ปี	10	22.2
- 5 - 10 ปี	8	17.8
- 10 - 15 ปี	3	6.7
- 15 - 20 ปี	8	17.8

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
- มากกว่า 20 ปี	16	35.6
พื้นที่ถือครองในการเพาะปลูกผลไม้รวมทั้งหมด		
- น้อยกว่า 20 ไร่	19	42.2
- 20 - 40 ไร่	13	28.9
- 41 - 60 ไร่	3	6.7
- 61 - 80 ไร่	5	11.1
- 81 - 100 ไร่	2	4.4
- มากกว่า 100 ไร่	3	6.7

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเพาะปลูก

2.1 พื้นที่เพาะปลูก

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผลไม้หลักที่ปลูกในพื้นที่ เน้นไปที่การปลูกทุเรียน ซึ่งพันธุ์ที่นิยมปลูกมากที่สุดคือ หมอนทอง รองลงมาเป็นพันธุ์ชะนี ส่วนพันธุ์อื่น ๆ ที่มีปลูกแซมในพื้นที่บ้างเช่น พวงมณี กระดุม เป็นต้น ในขณะที่เกษตรกรบางส่วนที่แบ่งแปลงปลูกผลไม้หลายชนิด โดยมีพื้นที่ปลูกทุเรียนเป็นหลัก และแบ่งพื้นที่บางแปลงสำหรับปลูกผลไม้อื่น ๆ เช่น มังคุด เงาะ สละ ลองกอง และขนุน เป็นต้น ดังตารางที่ 3-2

ตารางที่ 3-2 ข้อมูลประเภทผลไม้ที่ทำการเพาะปลูกของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

ประเภทสวน	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ทุเรียน	20	44.4	หมอนทอง ชะนี พวงมณี กระดุม
มังคุด	2	4.4	
ทุเรียน & มังคุด	3	6.7	
ทุเรียนและผลไม้อื่นๆ	20	44.4	เงาะ ลองกอง มังคุด สละ ขนุน มะพร้าว
รวม	45	100.0	

จากการสอบถามถึงอายุเฉลี่ยของสวนทุเรียนของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ซึ่งประกอบอาชีพชาวสวนมานาน ดังนั้นอายุของสวนใหญ่ประมาณ 10 – 20 ปี อย่างไรก็ตาม ชาวสวนจะใช้วิธีการปลูกต้นใหม่ทดแทนต้นเก่าที่ตายหรือเป็นโรค บางรายจึงอาจจะไม่สามารถระบุอายุเฉลี่ยของสวนได้ ดังตารางที่ 3-3

ตารางที่ 3-3 ข้อมูลอายุเฉลี่ยของสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

อายุเฉลี่ยของสวน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 10 ปี	8	17.8
10 - 20 ปี	17	37.8
21 - 30 ปี	4	8.9
31 - 40 ปี	1	2.2
อื่นๆ (ไม่สามารถระบุได้)	15	33.3
รวม	45	100

2.2 ข้อมูลด้านแรงงาน

การทำสวนทุเรียนของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษมาปัจจุบัน สำหรับเกษตรกรกลุ่มนี้ จึงจะมีแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ที่ทำหน้าที่ทั้งใช้แรงงานตัวเอง และดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ ภายในสวน โดยหากส่วนไหนที่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ หรือทำเองไม่ไหว จะมีการจ้างแรงงาน ทั้งจ้างประจำ และจ้างบางช่วง โดยแรงงานมีทั้งแรงงานไทย และแรงงานต่างชาติ ดังตารางที่ 3-4 โดยข้อดีของแรงงานไทย คือ เรื่องการสื่อสาร ที่สามารถสื่อสารกันได้เข้าใจได้ง่ายแต่ค่าแรงจะแพงกว่าแรงงานต่างชาติ ส่วนแรงงานต่างชาติ ค่าแรงถูกแต่อาจจะติดปัญหาเรื่องการสื่อสาร หรือความไม่เข้าใจกันในวิธีการดำเนินชีวิต อีกทั้งแรงงานต่างชาติ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนสวนบ่อย หรือบางครั้งกลับประเทศ ทำให้ต้องหาแรงงานใหม่

สำหรับเกษตรกรบางราย ที่มองว่าสวนทุเรียนเป็นธุรกิจการเกษตรที่ก่อให้เกิดผลกำไรค่อนข้างดี เลือกใช้แรงงานไทยเป็นหลักเพื่อดูแลสวน และมีการจ้างพนักงานในส่วนอื่น เช่น พนักงานบัญชี มาทำหน้าที่ในการทำรายรับ-รายจ่าย ต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบและสามารถตรวจสอบ และวิเคราะห์ต้นทุน-กำไร ของตัวเองได้

ตารางที่ 3-4 ข้อมูลด้านแรงงานของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

ประเภทแรงงาน	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
แรงงานในครัวเรือน	18	40.0	
จ้างแรงงานไทย	4	8.9	
จ้างแรงงานต่างชาติ	7	15.6	กัมพูชา, ลาว
แรงงานในครัวเรือน + จ้างแรงงานคนไทย	12	26.7	
แรงงานในครัวเรือน + จ้างแรงงานต่างชาติ	2	4.4	
จ้างแรงงานไทย + แรงงานต่างชาติ	1	2.2	
แรงงานในครัวเรือน + จ้างแรงงานคนไทย + แรงงานต่างชาติ	1	2.2	
รวม	45		

2.3 ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตร

เครื่องจักรกลการเกษตรที่มีใช้ในแต่ละสวน จะมีความคล้ายคลึงกัน แต่อาจจะมีจำนวนไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่ และความพร้อมของเกษตรกรที่จะมีเงินทุนในการลงทุนซื้อเครื่องจักรกลการเกษตรหรือไม่ โดยตัวอย่างเครื่องจักรกลการเกษตรที่ใช้กันมากที่สุด เช่น เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยา และเครื่องรดน้ำ (สปริงเกอร์) ตามลำดับ เกษตรกรที่พอมีเงินทุนและมีพื้นที่ขนาดใหญ่ เริ่มลงทุนซื้อรถพ่นสารเคมี (แอร์บลาส) มาเพื่อลดการพึ่งพาแรงงาน โดยรถแอร์บลาสที่ซื้อมา ส่วนใหญ่เป็นรถมือสอง ที่เอามาดัดแปลงใช้ในสวนทุเรียน ราคาที่ซื้อ ตั้งแต่ประมาณ 3 – 5 แสนบาท ตารางแสดงในตารางที่ 3-5

ตารางที่ 3-5 ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตรของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตร	จำนวนผู้ตอบ (ราย)	ร้อยละ (ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด)
เครื่องพ่นยา/สารเคมี	28	62.2
รถแอร์บลาส	3	6.7
รถแทรกเตอร์	7	15.6
เครื่องตัดหญ้า	33	73.3
รถพรวนดิน	4	8.9

ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตร	จำนวนผู้ตอบ (ราย)	ร้อยละ (ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด)
เครื่องรดน้ำ (สปริงเกอร์)	22	48.9
อื่นๆ เช่น เลื่อยแต่งกิ่ง ปั่นน้ำ เครื่องตัดหญ้าสายสะพาย	3	6.7

2.4 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนครั้งแรก

ผู้วิจัยได้ทำการสอบถามข้อมูลค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มแรกของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน พบว่า ค่าใช้จ่ายหลัก ส่วนใหญ่ประกอบด้วยค่าเตรียมพื้นที่ ค่าลงทุนระบบน้ำ ค่าต้นพันธุ์ เป็นต้น ดังแสดงในตารางที่ 3-6 อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเป็นค่าเฉลี่ยต่อไร่แล้ว ค่าใช้จ่ายในการลงทุนปลูกทุเรียนเริ่มต้นประมาณ 60,000 – 100,000 บาทต่อไร่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสูงของระดับพื้นที่ดินที่มีการถม รูปแบบการปลูก (แบบลูกฟูก แบบยกโคก) รวมทั้งจำนวนต้นทุเรียนต่อไร่ (ประมาณ 18 – 22 ต้นต่อไร่)

ตารางที่ 3-6 รายการค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มปลูกทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

รายการค่าใช้จ่าย	ค่าใช้จ่าย	หน่วย
การเตรียมพื้นที่ (ถมดิน)	30,000 – 100,000	บาท/ไร่
ลงทุนระบบน้ำ	10,000 – 50,000	บาท/ไร่
ค่าต้นพันธุ์	200 – 1,000	บาท/ต้น
การขุดบ่อ	40,000 – 300,000	บาท

2.5 ค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนทุเรียน

หลังจากที่ปลูกทุเรียนได้ประมาณ 4-5 ปี ทุเรียนรุ่นแรกจะเริ่มออกดอกเพื่อให้ผลผลิต และจะเริ่มให้ผลผลิตสูงสุดในช่วงปีที่ 7-10 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การดูแล การบำรุง การให้ปุ๋ยของเกษตรกร ซึ่งค่าใช้จ่ายหลักในการดูแลช่วงต้นก่อนที่จะทำการเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นค่าปุ๋ยและสารเคมีการเกษตร คิดเป็นประมาณร้อยละ 60 ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาเป็นค่าแรงงาน ประมาณร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ดังแสดงในตารางที่ 3-7

ตารางที่ 3-7 ค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

ประเภทต้นทุน	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่)
- ค่าแรงงาน (ช่วงดูแล)	10,000 – 15,000
- ค่าปุ๋ยและสารเคมีปราบศัตรูพืช	15,000 – 45,000
- ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเครื่องจักรกลการเกษตร	400 – 1,500
- ค่าสาธารณูปโภคต่างๆ	2,000 – 4,000
- ค่าอื่นๆ เช่น ค่าทำบัตรต่างด้าวแรงงาน กัมพูชา	700 - 800
รวม	28,150 – 66,250

ทีมผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี พบว่าผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรแต่ละรายไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับจำนวนต้นทุเรียนต่อไร่ อายุของต้นทุเรียน รวมทั้งรูปแบบการดูแลสวนที่แตกต่างกัน โดยปริมาณผลผลิตของเกษตรกรที่ได้ทำการสอบถามมา อยู่ระหว่าง 1.7 – 4 ตันต่อไร่ หากพิจารณาจากข้อมูลต้นทุนในตารางที่ 3-7 ข้างต้น สามารถคำนวณต้นทุนในการดูแลสวนทุเรียนในช่วงก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 10 – 20 บาทต่อกิโลกรัม

นอกจากการสัมภาษณ์เกษตรกรบางรายที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนของตนเอง ได้ให้ข้อมูลว่า ต้นทุนในการดูแลสวนทุเรียนก่อนการเก็บเกี่ยวหากไม่รวมราคาที่ดินจะอยู่ประมาณ 10 – 15 บาทต่อกิโลกรัม หากรวมราคาที่ดินปัจจุบันเข้าไปด้วย ต้นทุนการดูแลสวนประมาณ 18 – 25 บาทต่อกิโลกรัม

2.6 ข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิต

สำหรับข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิต ส่วนใหญ่จะเป็นการจ้างเก็บเกี่ยว ซึ่งจะมีทีมรับจ้างตัดตามสวนต่างๆ การเก็บเกี่ยวทุเรียนต้องใช้ความชำนาญทั้งในการตัดที่ต้องดูว่าทุเรียนแก่พร้อมตัดแล้วหรือยัง ส่วนคนที่ทำหน้าที่รับทุเรียนต้องมีความชำนาญในการรับเช่นกัน หากรับพลาดจะทำให้ทุเรียนหล่นพื้น เกิดความเสียหาย โดยปกติค่าใช้จ่ายในการรับจ้างตัดและขนส่งไปยังล้งจะอยู่ที่ประมาณกิโลกรัมละ 3-4 บาท

สำหรับผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุรายใหญ่ โดยปกติแล้วมักจะมีทีมตัดเป็นเจ้าประจำที่ใช้บริการกันมานาน จนเกิดความไว้วางใจ และเชื่อมั่นในการเลือกทุเรียนที่มีอายุสมควรตัดได้ เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาทุเรียนอ่อน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ทีมผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์หัวหน้าทีมเก็บเกี่ยวทุเรียนที่รับจ้างตัดมากกว่า

20 ปี จะมีทีมงานประมาณ 20-30 คน รับจ้างตัดทุเรียนในพื้นที่ภาคตะวันออก และไปรับจ้างตัดที่ภาคใต้ต่อ โดยแรงงานทั้งหมดจะเป็นแรงงานไทย ที่ร่วมงานกันมานาน

2.7 ข้อมูลการยื่นขอใบรับรอง GAP (Good Agriculture Practice)

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ยังไม่มีใบรับรอง GAP ดังตารางที่ 3-8 ทั้งนี้เกษตรกรบางรายมองว่า การควบคุมคุณภาพเป็นสิ่งที่เกษตรกรต้องทำอยู่แล้วถึงจะมีหรือไม่มี GAP และการยื่นขอ GAP ใช้เวลานาน จึงยังไม่ได้ยื่น ในขณะที่รายได้ที่ได้รับ GAP แล้ว มองว่าการมีใบรับรองเป็นช่องทางให้สามารถส่งออกได้

ตารางที่ 3-8 ข้อมูลการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

ข้อมูลใบรับรอง GAP	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มีใบรับรอง GAP แล้ว	9	20.0
กำลังยื่นขอ	1	2.2
ระหว่างการต่ออายุ	1	2.2
ยังไม่มี GAP	34	75.6
รวม	45	

สำหรับเกษตรกรในรายที่ยังไม่ได้ยื่นขอใบรับรอง GAP ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการยื่นขอใบรับรอง GAP ดังนี้

- ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
- จำนวนเจ้าหน้าที่ตรวจประเมินไม่เพียงพอต่อจำนวนเกษตรกร ทำให้การดำเนินการล่าช้า
- ใช้ระยะเวลาในการยื่นขอนาน บางรายได้ยื่นเอกสารไปแล้วแต่ยังไม่ได้รับการติดต่อกลับ
- การยื่นขอมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก
- เป็นเรื่องใหม่ ยังไม่มีความเข้าใจเท่าที่ควร

เมื่อสอบถามถึงความจำเป็นในการยื่นขอการรับรอง GAP จากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่มองว่าไม่จำเป็น บางรายคิดว่าตนเองมีพื้นที่เพาะปลูกไม่มากจึงมีความคิดว่าไม่จำเป็น อีกทั้งคิดว่าตนเองไม่ได้เป็นผู้ส่งออกเองจึงยังไม่เห็นความจำเป็น ในขณะที่บางรายให้ข้อมูลว่าจะมีหรือไม่มีก็ได้ เพราะอย่างไรก็ควบคุมคุณภาพการผลิตอยู่แล้ว และเกษตรกรส่วนใหญ่มองว่าการยื่นขอรับรอง GAP ไม่ควรมีค่าใช้จ่าย

ในขณะที่บางรายมองว่า หากมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นแล้วทำให้ขั้นตอนต่าง ๆ เร็วขึ้นจะเป็นการดี แต่ค่าใช้จ่ายแต่ละครั้งไม่ควรสูงเกินไป หากสูงจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อเกษตรกรรายย่อย นอกจากนี้เกษตรกรบางรายมองว่ามาตรฐาน ThaiGap น่าจะมาทดแทนได้ ซึ่งการดำเนินการ ThaiGap ที่ผ่านมาเกษตรกรไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วม

ตารางที่ 3-9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

ความจำเป็นในการขอใบรับรอง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	เหตุผล
จำเป็น	16	35.6	- เป็นมาตรฐานในการส่งออก - เพื่อคงคุณภาพของผลไม้ - หากมีการบังคับ จำเป็นต้องขอใบรับรอง - จะได้ใช้สารเคมีได้อย่างถูกต้องปลอดภัย - รู้ว่าผลผลิตมาจากสวนใด และมีการใช้สารเคมีตัวใด ปริมาณเท่าใด
ไม่จำเป็น	29	64.4	- ที่ดำเนินการอยู่เกินจากที่ GAP กำหนดอยู่แล้ว - สวนขนาดเล็กอาจจะไม่จำเป็น - ไม่ได้เป็นผู้ส่งออกจึงคิดว่าไม่จำเป็น
รวม	45		

2.8 ข้อมูลรายได้เกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี พบว่าราคาขายทุเรียนขึ้นอยู่กับราคาตลาด ณ ขณะนั้นซึ่งราคาอาจจะไม่แน่นอนในแต่ละวัน โดยหากเป็นทุเรียนต้นฤดูราคาขายจะค่อนข้างสูง เนื่องจากต้องการสินค้าเพื่อนำไปจำหน่ายในตลาดจีน ทำให้แข่งขันกันเสนอราคา เพื่อให้สินค้าไปเปิดตลาดจีน รายแรก ๆ นอกจากนี้ราคาขายทุเรียน ยังขึ้นอยู่กับรูปแบบการขายว่าขายในรูปแบบใด เช่น การขายแบบเหมาสวน การขายเหมาคัดเกรด การขายในตลาดค้าส่ง หรือการขายแบบออนไลน์ โดยในรอบการจำหน่ายที่ผ่านมา ราคาขายทุเรียนเริ่มตั้งแต่ 70 – 150 บาทต่อกิโลกรัม โดยราคาขายเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 95 บาทต่อกิโลกรัม ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายแล้วผลผลิตประมาณ 150,000 – 360,000 บาทต่อไร่

ตารางที่ 3-10 ตารางสรุปข้อมูลปริมาณผลผลิต ต้นทุน และรายได้ของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

รายการ	จำนวน	หน่วย	หมายเหตุ
ปริมาณผลผลิตต่อปี	1.7 - 4	ตัน/ไร่	
ต้นทุนการดูแลและเก็บเกี่ยวผลผลิต	10 - 15	บาท/กิโลกรัม	กรณีไม่รวมราคาที่ดิน
ต้นทุนรวม (ปลูก ดูแล เก็บเกี่ยวรวมที่ดิน)	18 - 25	บาท/กิโลกรัม	
ราคาขาย	70 - 140	บาท/กิโลกรัม	เฉลี่ยประมาณ 90 บาท/กิโลกรัม
รายได้เกษตรกร	150,000 - 360,000	บาท/ไร่	

ทั้งนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ล้ง พบว่า ต้นทุนในการดำเนินการในส่วนของล้ง ประมาณ 4-5 บาทต่อกิโลกรัม และราคาขายที่ล้งจะบวกเพิ่มอยู่ที่ประมาณ 10-15 บาทต่อกิโลกรัม

ส่วนค่าใช้จ่ายในการส่งออกทุเรียนทางเรือ ประมาณ 300,000 - 500,000 บาทต่อตู้ (เป็นค่าขนส่ง ค่าประกัน ค่าภาษี ค่าเข้าตลาด) ซึ่งค่าขนส่งทางเรือมากกว่าค่าขนส่งทางบกประมาณ 50,000 - 100,000 บาทต่อตู้ หรือคิดเป็นประมาณ 25 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่มูลค่าสินค้าประมาณ 2 ล้านบาทต่อตู้

จากข้อมูลค่าการสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปข้อมูลต้นทุนและราคาขายของผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งตารางที่ 3-11

ตารางที่ 3-11 สรุปข้อมูลต้นทุน – ราคาขายทุเรียน (บาท/กิโลกรัม)

	ผู้ที่เกี่ยวข้อง	รายละเอียดต้นทุน	ต้นทุน (บาท/กก)	ค่าเฉลี่ยราคา ขาย (บาท/ กก)	ส่วนต่าง กำไร (บาท/กก.)
ฝั่งประเทศไทย	เกษตรกร	ต้นทุนการปลูก + การดูแล + ประมาณการที่ดิน (ช่วงระหว่าง 10 - 25 บาท)	20	90 - 100	70 - 80
	ล้ง	ค่าสินค้า (90 บาท)+ ค่าบริหาร จัดการ (3-4 บาท) + ค่าจ้างตัด และขนมาที่ล้ง (3-4 บาท)	96 - 106	108 - 122	12 - 16
ฝั่งประเทศจีน	ค่าขนส่ง+พิธีการ ค่าเข้าตลาดจีน		25	180 - 210	47 - 63

ที่มา : จากการประมวลผลข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกร ล้งและผู้ส่งออกทุเรียนจังหวัดจันทบุรี

หมายเหตุ : ราคาตลาดจีน คณะผู้วิจัยอ้างอิงข้อมูลจากราคาผลไม้ในตลาดหลัก ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน เผยแพร่ใน Facebook ของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี คิดที่ราคาเฉลี่ย 750 หยวน/ล้ง (ขนาดบรรจุ 17 กก. ต่อ ล้ง)

จากข้อมูลต้นทุนและยอดขาย สามารถประมาณการสัดส่วนกำไรของผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่าเกษตรกรมีสัดส่วนของผลกำไรสูงสุดเมื่อเทียบกับพ่อค้าฝั่งจีน โดยพบว่าล้งมีสัดส่วนของผลกำไรต่ำที่สุด คิดเป็นประมาณร้อยละ 9 – 10 อย่างไรก็ดีหากมองว่า ล้งที่ดำเนินธุรกิจในประเทศไทยเป็นคนจีน และยังเป็นผู้นำเข้าในฝั่งจีนด้วยจะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการจีนได้รับพอ ๆ กับเกษตรกร หรืออาจจะมากกว่า ได้ดังตารางที่ 3-12

ตารางที่ 3-12 ประมาณการสัดส่วนกำไรของผู้ที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนจังหวัดจันทบุรี

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	ส่วนต่างกำไร (%)
เกษตรกร	50-55
ล้ง	9 - 10
ตลาดจีน	35 - 40

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดจำหน่าย

3.1 ช่องทางการจำหน่าย

สำหรับข้อมูลช่องทางการจัดจำหน่ายของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จะจำหน่ายผลผลิตให้กับล้ง ยกเว้นกรณีที่ล้งไม่รับซื้อ หรือเป็นทุเรียนตกเกรดส่งออกจึงจะนำไปจำหน่ายช่องทางอื่น เช่น ตลาดกลาง ท้องถิ่น (ตลาดเนินสูง) จำหน่ายออนไลน์ เป็นต้น

ตารางที่ 3-13 รูปแบบการจำหน่ายผลผลิตผ่านล้งของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

รูปแบบการจำหน่ายผ่านล้ง	จำนวน	ร้อยละ
นำไปจำหน่ายเองกับผู้รวบรวม (ล้ง)	22	48.9
มีล้งมารับที่สวน	8	17.8
ล้งนำแรงงานมาตัด	9	20.0
เหมาสวน	6	13.3
รวม	45	

สำหรับเกษตรกรบางรายมีแบ่งบางแปลงที่ขายแบบเหมาสวน โดยมีการวางมัดจำล่วงหน้า ประมาณ ประมาณร้อยละ 5 – 15 ของมูลค่ารวม หรืออาจจะตกลงเป็นจำนวนเงินเช่น 300,000 - 500,000 บาท เหตุที่ขายแบบเหมาเนื่องจากมั่นใจว่าจะได้รับเงินแน่นอนตามที่ได้ตกลงกันไว้ สะดวกไม่ต้องจัดหาแรงงานเอง โดยรูปแบบการเหมาสวน ทั้งแบบเหมาเฉลี่ยราคาเดียว เหมาแบบคัดเกรด (ตั้งราคาตามเกรด เกษตรกรให้ข้อมูลว่า การเหมาแบบนี้จะถูกเอาเปรียบจากล้งได้ง่าย เนื่องจากล้งจะคัดทุเรียนให้เป็นราคาตกเกรด)

นอกจากช่องทางการจำหน่ายดังกล่าวข้างต้น ผลผลิตส่วนที่เหลือ จากการที่ล้งคัดเป็นตกเกรด เกษตรกรจะมาจำหน่ายในช่องทางอื่น ๆ เช่น ตลาดท้องถิ่น ตลาดตะพง ตลาดเนินสูง และตลาดต่างจังหวัด รวมทั้งช่องทางออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งช่องทางอื่น ๆ ดังกล่าวถือเป็นสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิตทั้งหมด

3.2 ปัจจัยในการเลือกล้ง

ทีมผู้วิจัยได้สอบถามในประเด็นปัจจัยในการเลือกจำหน่ายกับล้ง ว่าเกษตรกรให้ความสำคัญกับประเด็นใดบ้าง ให้เรียงลำดับความสำคัญจากสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยสุดได้ดังนี้

- **อันดับ 1 สิ่งที่ทำให้ราคารับซื้อสูง** เป็นปัจจัยแรกที่เกษตรกรพิจารณา เนื่องจากราคารับซื้อมีความผันผวน ดังนั้นเกษตรกรจะพิจารณาจากราคารับซื้อว่าล้นใด ให้ราคารับซื้อสูงที่สุด หรือรายได้รวมจากการขายผลผลิตมากที่สุด จะพิจารณาขายให้ก่อนเป็นลำดับแรก
- **อันดับ 2 เป็นเจ้าประจำที่ซื้อขายกันมานาน** การเป็นเจ้าประจำที่ทำการซื้อขายมานาน จะมีผลในเรื่องความน่าเชื่อถือ เชื่อใจกัน สามารถต่อรองเรื่องราคา หรือการคัดเกรดได้ โดยเฉพาะในกรณีที่เป็ลสิ่งที่มีแบรนด์ส่งออกของตนเองและเน้นเรื่องคุณภาพทุเรียนแก่ หากเกษตรกรมีความมั่นใจในคุณภาพของผลผลิตของตนเองว่าเป็นทุเรียนแก่ ผ่านเกณฑ์ของล้ง ก็สามารถขอต่อรองราคาให้รับซื้อแพงขึ้นกว่าล้งรายอื่นได้
- **อันดับ 3 สิ่งมีแรงงานมาตัดให้ที่ส่วน** เนื่องจากปัญหาด้านแรงงานตัดที่ต้องใช้ความชำนาญ และใช้แรงงานจำนวนมาก ปัญหาด้านแรงงานนับเป็นปัญหาใหญ่ ดังนั้นหากล้งไหนจ้างแรงงานมาตัดเอง จะทำเกณฑ์ในการให้พิจารณาเลือกขายให้ล้งที่มีแรงงาน
- **อันดับที่ 4 เป็นเครือญาติ**
- **อื่น ๆ** เช่น มีสถานะการเงินมั่นคง ปริมาณรับซื้อมาก

เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าล้งที่ตนส่งขายผลให้เป็ลล้งไทยหรือล้งจีน เมื่อให้กลุ่มเกษตรกรลองเปรียบเทียบข้อได้เปรียบของล้งไทยและล้งจีน ประเด็นต่าง ๆ จึงเป็นการคาดการณ์จากคำบอกเล่าต่าง ๆ ผลการเปรียบเทียบสรุปได้ดังตารางที่ 3-14 โดยในความมุมมองของเกษตรกร มีความเชื่อว่าด้านความน่าเชื่อถือของล้งไทยมีมากกว่าล้งจีน เพราะสามารถตรวจสอบที่อยู่ที่ชัดเจนได้ดีกว่าล้งจีน ที่หากมีการปิดล้งหนีไป ไม่ทราบว่าจะต้องไปติดตามได้ที่ไหน อย่างไรก็ตามเกษตรกรมองว่า ราคารับซื้อของล้งจีนดีกว่าล้งไทย เนื่องจากไม่ต้องมีการส่งต่อหลายทอด เพราะส่วนใหญ่ล้งจีนจะมีเครือข่ายกับผู้ส่งออกได้โดยตรงไม่เหมือนล้งไทยที่ผ่านตัวกลางหลายทอด

ตารางที่ 3-14 เปรียบเทียบข้อได้เปรียบเสียเปรียบของล้งไทยและล้งจีนของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี

ประเด็นเปรียบเทียบ	จำนวนผู้ตอบ (ราย)	
	ล้งไทยดีกว่า	ล้งจีนดีกว่า
ความน่าเชื่อถือ	13	10
ราคารับซื้อ	6	14
วิธีการชำระเงิน	11	8
เงินทุน	5	15

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

4.1 การรวมกลุ่มหรือการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายอื่น ๆ

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการรวมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่นเท่าใดนัก โดยรูปแบบการรวมกลุ่มของเกษตรกร เช่น

- การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ของจังหวัดจันทบุรี ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรวมกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ หรือเกษตรกรรุ่นทายาทที่ต้องการสานต่ออาชีพเกษตรกรของครอบครัว ในการแลกเปลี่ยนความรู้ในการทำเกษตร ผ่านช่องทางออนไลน์ การจัดกิจกรรมสัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับการขอใบรับรอง GAP เป็นต้น
- การเป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสามารถนำผลผลิตมาจำหน่ายกับสหกรณ์ได้
- กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นกลุ่มที่ทำสวนทุเรียนในเชิงท่องเที่ยว จะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และกิจกรรมร่วมกัน
- การรวมกลุ่มเครือญาติ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปลูก ปัญหาในการเพาะปลูก การซื้อขายการเก็บเกี่ยว รวมทั้งราคาซื้อขายของล้งระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
- การเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เพื่อประโยชน์ในการกู้เงินเพื่อใช้ในการทำสวน อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7 ต่อปี

สำหรับช่องทางการติดต่อของเกษตรกร ทำได้หลายช่องทาง โดยปัจจุบันช่องทางการติดต่อที่สะดวกที่สุดจะเป็นการติดต่อผ่านช่องทางสังคมออนไลน์ เช่น กลุ่ม Facebook กลุ่ม Line เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาจจะมีการนัดประชุมกลุ่มย่อยกันเองภายในเครือญาติ หรือบางครั้งอาจจะเป็นตัวแทนของร้านขายยานัดเกษตรกรพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และให้คำแนะนำเรื่องการใช้สารเคมี รวมทั้งการวางแผนการใช้จ่ายในการดูแลสวนเพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ ทั้งนี้พบว่าตัวแทนร้านขายยาค่อนข้างมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำและให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องการดูแลสวน เกษตรกรบางรายมีตัวแทนร้านขายยาเป็นที่ปรึกษาประจำเพื่อช่วยในการวางแผนการใช้จ่ายในการดูแลสวนจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จจะมาวางแผนในรอบการผลิตถัดไป

4.2 การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่ผ่านมา

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรจังหวัดจันทบุรีในประเด็นความช่วยเหลือที่ได้รับจากภาครัฐที่ผ่านมา ว่าเคยได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนในเรื่องใดบ้าง พบว่าส่วนใหญ่ตอบว่าไม่ค่อยได้รับความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเท่าใดนัก ความช่วยเหลือที่ผ่านมาที่พอจะมีบ้าง เช่น

- หน่วยงานศูนย์พัฒนาที่ดิน ให้การสนับสนุนเรื่องปุ๋ยหมัก ปูนปรับสภาพดิน โครงการชุดสระ เป็นต้น
- หน่วยงานภาครัฐนำปุ๋ยมาให้ใช้ก่อนและเก็บเงินทีหลัง

- ให้เงิน 3-5 หมื่นบาท ในกลุ่มแบ่งกันซื้อปุ๋ยแต่ต้องเป็นสมาชิกเท่านั้น เป็นเงินหมุนเวียนไปใช้ซื้อปุ๋ยแต่ต้องกลับมาคืน ดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี กองทุนนี้มีมาหลายปีแล้วยังคงมีอยู่
- ข้อมูลจากศูนย์วิจัยพืชสวน

4.3 สิ่งที่ต้องการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

จากการสอบถามเกษตรกรถึงประเด็นที่ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การออกใบรับรอง GAP

- ความสะดวกรวดเร็วในการออกใบรับรอง GAP ปัจจุบันยังมีความล่าช้า เนื่องจากจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ
- การดำเนินการตรวจสอบหลังจากที่ได้รับ GAP ให้ต่อเนื่องและเป็นมาตรฐาน

2. แหล่งน้ำ

- ส่งเสริมระบบชลประทานให้เพียงพอในการเพาะปลูกและดูแลผลผลิต
- จัดเตรียมแหล่งน้ำให้เพียงพอในการเพาะปลูกดูแล โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง
- สนับสนุนในเรื่องเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ

3. การจัดจำหน่าย

- หาดตลาดใหม่นอกเหนือจากตลาดประเทศจีน
- การควบคุมราคาไม่ให้ตกต่ำ
- ควบคุมราคาให้เป็นมาตรฐาน
- มีมาตรการรองรับ หากเกิดเหตุการณ์ทุเรียนล้นตลาด

4. อื่นๆ

- สนับสนุนเรื่องการจัดหาปุ๋ย หรือเคมีภัณฑ์การเกษตร ราคาถูก หรือ สามารถกู้ได้ กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ
- เข้มงวดเรื่องการตัดทุเรียนอ่อนให้มากขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาประสบปัญหาทุเรียนอ่อนในตลาดมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค ทั้งนี้สาเหตุของการมีทุเรียนอ่อนในตลาด เกิดจากทั้งเกษตรกรและล้ง ที่มีส่วนสำคัญให้เกิดปัญหาทุเรียนอ่อนขึ้น ในส่วนของเกษตรกรอาจจะเร่งให้มีการตัดทุเรียนขายในช่วงที่ราคาทุเรียนสูงขึ้น หรือการตัดทุเรียนที่ยังไม่แก่ จะได้น้ำหนักมากกว่าทุเรียนที่แก่ ในขณะที่ล้งเอง ใช้วิธีการจ้างเหมาแรงงานตัด ที่ต้องการให้ตัดให้เสร็จในคราวเดียวจะได้ต้องเสียเวลาตัดหลาย

รอบ นอกจากนี้ปัญหาทุเรียนอ่อนอาจจะเกิดจากความไม่ชำนาญของคนตัดทุเรียนทำให้
ประเมินผิดพลาด เป็นต้น

4.4 อนาคตในการทำสวนทุเรียนและอนาคตการส่งออกไปตลาดจีน

ทีมผู้วิจัยได้สอบถามถึงอนาคตของการทำสวนผลไม้ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดจันทบุรี ว่า
มองอนาคตการทำสวนของตนเองเป็นเช่นไร ส่วนใหญ่มองในประเด็นตรงกันว่าปัจจุบันถือเป็นช่วงรุ่งเรืองของ
ชาวสวนทุเรียน ซึ่งตลาดความต้องการของลูกค้าบริโภครทุเรียน รวมทั้งผลไม้อื่น ๆ เช่น มังคุด ยังไปได้อีกไกล
ยังเป็นที่ต้องการทั้งลูกค้าในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดจีน ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้มีทุเรียนจำหน่าย
ครอบคลุมทั่วประเทศจีน หากเป็นที่รู้จักในผู้บริโภคชาวจีนและจำหน่ายครอบคลุมทั่วประเทศจีนมากขึ้น นั้น
หมายความว่าความต้องการบริโภคทุเรียนจะมีอีกมาก ขอเพียงเกษตรกรคำนึงถึงคุณภาพการผลิตให้เป็นไปตาม
มาตรฐานที่ประเทศจีนกำหนด ก็จะสามารถไปได้อีกยาวไกลในตลาดจีน

อย่างไรก็ดี การที่มีความต้องการบริโภคของลูกค้ามีมากขึ้น เกษตรกรมีความกังวลว่าจะส่งผลให้มี
ผู้ปลูกทุเรียนกันมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งมีการปลูกทุเรียนทดแทนผลไม้อื่นเช่น มังคุด เงาะ ลองกอง โดยคาดการณ์
ว่าในอีกช่วง 5 – 6 ปีข้างหน้าสวนทุเรียนปลูกจะเริ่มให้ผลผลิตพร้อม ๆ กัน น่าจะเกิดปัญหา อาจจะส่งผล
ให้ราคาขายอาจจะตกต่ำลงกว่าปัจจุบัน หรือเกิดภาวะทุเรียนล้น ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลควบคุม
ในเรื่องนี้ นอกจากนี้การที่มีสวนทุเรียนเพิ่มมากขึ้นอาจจะส่งผลในเรื่องอื่นตามมา เช่น ปัญหาแหล่งน้ำ ซึ่ง
ปัจจุบันยังเป็นที่ขาดแคลนโดยเฉพาะหน้าแล้ง เกษตรกรบางรายไม่มีแหล่งน้ำของตัวเองต้องซื้อน้ำจากพื้นที่อื่น
เพื่อมาใช้ในการสวนทุเรียน ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรเพิ่มสูงขึ้น

ทั้งนี้ในระยะยาวเกษตรกรมองว่า จะต้องให้ความสำคัญมาตรฐานและความปลอดภัยของผู้บริโภคมาก
ขึ้น โดยเชื่อว่าหากเกษตรกรทำสวนให้ได้ตามมาตรฐาน GAP ทุกอย่างจะเป็นการรักษาคุณภาพทุเรียนและความ
ปลอดภัยทั้งของผู้บริโภคและชาวสวนเองได้

นอกจากนี้การมองหาตลาดใหม่ นอกเหนือจากตลาดประเทศจีน น่าจะเป็นการลดความเสี่ยงของ
เกษตรกรในการพึ่งพาตลาดจีนมากเกินไป โดยตลาดใหม่ที่เกษตรกรให้ความสนใจ เช่น ตลาดอินเดีย ญี่ปุ่น
ไต้หวัน เป็นต้น

4.5 ความคิดเห็นต่อการขยายกิจการของล้งจีน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี พบว่ามีชาวจีนเข้ามาประกอบกิจการโรงคัดบรรจุใน
ประเทศไทยค่อนข้างมาก โดยเข้ามาทั้งในรูปแบบของหุ้นส่วน การแต่งงานกับคนไทย หรือในรูปแบบของ
นอมินี อย่างไรก็ตามเริ่มมีผู้ประกอบการจีนขยายรูปแบบการทำธุรกิจจากการเป็นล้งทำหน้าที่คัดแยกและ
บรรจุผลไม้ เป็นผู้ส่งออก เป็น Freight Forwarder และเริ่มเข้ามาทำสวนทุเรียนกันมากขึ้น โดยการเข้ามา
รูปแบบของการซื้อสวน การเช่าสวน หรือการจ้างคนไทยในการทำสวนให้ คนจีนเข้ามาบริหารจัดการเอง มา

เรียนรู้และเข้าใจการปลูกทุเรียนมากขึ้น คณะผู้วิจัยจึงได้ตั้งประเด็นคำถามเพื่อสอบถามเกษตรกรว่ามีความคิดเห็นอย่างไร โดยความเห็นของเกษตรกรสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อดี

- การเข้ามาประกอบกิจการของล้งคนจีน ทำให้การกระจายสินค้าของชาวสวนและตลาดกว้างขึ้น สามารถขายผลผลิตได้มากขึ้น ราคาสูงขึ้น
- การเข้ามาทำสวนของชาวจีน เกษตรกรยังเชื่อว่าคนจีนยังไม่มีความเข้าใจในการทำสวนทุเรียนเท่าใดนัก ลูกค้าชาวจีนปลายทางน่าจะมีความเชื่อมั่นในชาวสวนที่เป็นคนไทยมากกว่า และเลือกซื้อทุเรียนจากสวนที่เป็นเจ้าของคนไทย มากกว่าที่จะเลือกซื้อจากสวนที่เจ้าของเป็นจีน
- การเข้ามาของคนจีน จะส่งผลในแง่ดีที่เกิดการแข่งขันด้านคุณภาพ เพราะยังเชื่อว่าเกษตรกรไทยยังมีเชี่ยวชาญเรื่องการปลูกทุเรียนมากกว่าชาวจีนแน่นอน การเข้ามาทำสวนทุเรียนของคนจีนอาจจะทำให้ เกษตรกรต้องปรับตัวในเรื่องของคุณภาพมากขึ้นจึงจะสามารถแข่งขันได้

ข้อเสีย

- หากล้งควบคุมปริมาณผลไม้ จะกำหนดกลไกของราคาตลาดลดลงได้
- หากผู้ประกอบการจีนมีกำลังซื้อมาก การเข้ามาทำสวนเองเป็นเจ้าของผลผลิตเอง อาจจะทำให้ราคารับซื้อจากเกษตรกรรายอื่นถูกลง หรือโดนกดราคามากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ลดลง
- หากคนจีนทำครบวงจรทั้งการปลูกและช่องทางการจัดจำหน่าย อาจจะทำให้เกิดการผูกขาด กดราคาได้
- หากจีนทำได้หมดก็ทำให้เกษตรกรหมดช่องทางทำมาหากิน
- ถ้าคนจีนปลูกทุเรียนเอง อาจจะไม่รับซื้อผลผลิตจากคนไทย อาจจะไม่เลือกซื้อจากคนจีนด้วยกันเพราะคนจีนอาจจะทำได้ต้นทุนถูกกว่า ขายในราคาถูกกว่าไทย ทำให้เกษตรกรมีรายได้ลดลง
- การที่ล้งจีนมาทำสวนเอง ทำโรงคัดบรรจุเอง รวมทั้งการนำเข้าเอง อาจจะทำให้เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรองในเรื่องราคาเลย เพราะถูกควบคุมโดยชาวจีนหมดทุกขั้นตอนแล้ว
- โรงคัดบรรจุที่เป็นผู้ประกอบการไทยรายย่อย อาจจะได้รับผลกระทบเพราะไม่มีเงินทุนมากพอที่จะแข่งขันกับผู้ประกอบการจีนได้ ทำได้เพียงเป็นตัวแทนรวบรวมแล้วส่งต่อไปให้กับล้งจีนดำเนินการส่งออกต่อไป

4.6 การจำหน่ายทุเรียนสดผ่านช่องทางออนไลน์

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรส่วนใหญ่ในช่วงที่ผลผลิตออกมากจะขายผลผลิตผ่านล้ง เนื่องจากบริหารจัดการได้ง่ายกว่า ยังไม่ได้มีการขายผ่านช่องทางออนไลน์ อย่างไรก็ตามก็มีเกษตรกรบางรายที่มีทายาทเป็นคนรุ่นใหม่เริ่มมีการขายผ่านช่องทางออนไลน์บ้าง โดยจะเน้นจำหน่ายกลุ่มลูกค้าในประเทศ เจาะกลุ่มที่เน้นคุณภาพทุเรียนที่เป็นทุเรียนแก่ และมีการรับประกันหลังการขายหากพบทุเรียนที่ไม่ได้คุณภาพ การขายผ่านช่องทางออนไลน์อาจจะมีขั้นตอนที่ยุ่งยากเพิ่มขึ้น เช่น การคัดเลือกขนาดทุเรียนตามความต้องการของลูกค้า การจัดส่งซึ่งที่ผ่านมาผู้ประกอบการเอกชนที่รับจัดส่งทุเรียนสด 2 รายคือ Kerry Express และ NIM Express อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ทายาทเกษตรกรที่ทำการจำหน่ายในช่องทางออนไลน์ พบว่า ยังประสบปัญหาในเรื่องของประสิทธิภาพในการตรวจสอบทุเรียน ว่าลูกใด อ่อน แก่ ทำให้ เกิดปัญหาลูกค้าไม่พอใจ เป็นต้น

สำหรับแนวโน้มการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ในประเทศพบว่า ความต้องการตลาดน่าจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น สืบเนื่องมาจากความนิยมในการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภค ลูกค้าสามารถสั่งซื้อได้ง่าย สะดวก อีกทั้งความสะดวกรวดเร็วในเรื่องการขนส่งเนื่องจากมีผู้ประกอบการขนส่งเอกชนสามารถให้บริการขนส่งได้ครอบคลุมทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามผู้จำหน่ายควรจะมีการสร้างแบรนด์ของตัวเอง ควบคุมคุณภาพของทุเรียนตามที่ลูกค้าต้องการ และการรับประกันสินค้าเพื่อให้ลูกค้าเกิดความเชื่อมั่นในสินค้า จะทำให้สามารถแข่งขันในตลาดออนไลน์ได้ โดยมองว่าเกษตรกรเจ้าเล็กละเอียดเหมาะที่จะจำหน่ายช่องทางออนไลน์ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้า

ส่วนการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ในตลาดต่างประเทศ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ทีมผู้วิจัยสัมภาษณ์ยังไม่ได้มีการดำเนินการ

4.7 ประเด็นแนวโน้มความเป็นได้เรื่องการขายสวนผลไม้

ทีมผู้วิจัยได้สอบถามเจ้าของสวนทุเรียนในประเด็นคำถามถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ของเจ้าของสวนทุเรียนที่จะขายสวน พบว่า ส่วนใหญ่ชาวสวนยังมีความตั้งใจที่จะทำสวนทุเรียนต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากมองเห็นถึงความเป็นไปได้ของตลาดทุเรียน ที่ยังสามารถไปได้อีกไกล ยังเชื่อมั่นว่าทุเรียนยังเป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะผู้บริโภคชาวจีน มีเพียงส่วนน้อยที่อาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะทำสวนทุเรียนต่อไปหรือไม่ ซึ่งเป็นเกษตรกรรายย่อย จำนวนพื้นที่ปลูกไม่มาก อีกทั้ง ยังไม่มั่นใจว่าทายาทจะรับช่วงต่อหรือไม่ หากไม่รับช่วงต่อจึงคิดว่ามีแนวโน้มที่จะขายหรือให้เช่าสวน

ในขณะที่ชาวสวนทุเรียนรายใหญ่ ที่มีพื้นที่ปลูกมากกลับมีแนวคิดว่าจะ “ซื้อสวนเพิ่ม” เพราะที่ผ่านมามีผลผลิตที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ผลิตได้เท่าไรก็สามารถขายได้หมด เนื่องจากมองว่าทุเรียนสดยังเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากทุเรียนสดแล้ว ทุเรียนแปรรูปยังเป็นที่ต้องการของตลาดจีนเช่นกัน นอกจากนี้ผลประกอบการในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ว่ามีแนวโน้มดีขึ้น จึงทำให้มีความต้องการที่จะซื้อสวนเพิ่มมากกว่าจะขายสวน

สำหรับราคาซื้อขายสวนทุเรียนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีตั้งแต่ 500,000 – 1,000,000 บาทต่อไร่ โดยเป็นสวนที่มีต้นทุเรียนอยู่แล้ว ทั้งนี้ช่วงราคาจะขึ้นอยู่กับลักษณะการปลูกว่าจะเป็นแบบใด (แบบปลูกฟูก หรือแบบยกโคก เป็นต้น) พื้นที่ รวมถึงความใกล้-ไกลแหล่งน้ำ เป็นต้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากราคาขายทุเรียนสดต่อกิโลกรัมค่อนข้างสูง ส่งผลให้ราคาที่ดินมีแนวโน้มสูงขึ้น พบว่าบางพื้นที่ขายสวนในราคา มากกว่า 1 ล้านบาทต่อไร่

จากความต้องการในการซื้อสวนเพิ่มของเจ้าของสวนทุเรียนรายใหญ่ที่มองการปลูกทุเรียนเป็นธุรกิจการเกษตร เกษตรกรรายใหญ่บางราย ซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีประสบการณ์ด้านการดำเนินธุรกิจอื่นด้วยควบคู่กับการทำการเกษตร ทำให้วิธีการในการวางแผน การดำเนินการผลิต มีความแตกต่างจากเกษตรกรรายย่อยบางราย การดำเนินการเป็นในลักษณะของธุรกิจการเกษตร มีกลยุทธ์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับที่ดินในช่วงที่ทุเรียนมีราคาสูง โดยการกว้านซื้อที่ดินเปล่าราคาถูกเพื่อลงทุนปลูกทุเรียน และวางแผนจะขายที่ดิน พร้อมทุเรียนที่ปลูก นั้นในราคาที่สูงขึ้นในอนาคต โดยคาดการณ์ว่าสามารถขายสวนทุเรียนที่ปลูกแล้วพร้อมเก็บเกี่ยวได้ถึงประมาณ 2-3 ล้านบาทต่อไร่ ความได้เปรียบด้านเงินทุนทำให้มีอำนาจต่อรองในการซื้อที่ดิน

4.8 ปัจจัยเสี่ยงในการประกอบอาชีพชาวสวนทุเรียน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรชาวสวนทุเรียนจังหวัดจันทบุรีถึงปัจจัยเสี่ยงในการประกอบอาชีพชาวสวนทุเรียน สรุปได้ดังนี้

1. สภาพดินฟ้าอากาศ เนื่องจากไม่อาจคาดเดาได้ว่าสภาพอากาศในแต่ละปีจะเป็นอย่างไร ทำให้การวางแผนการปลูกและการดูแลสวนในแต่ละรอบการผลิตไม่แน่นอน
2. ราคาขายผลผลิตไม่แน่นอน ช่วงนี้ยังขายทุเรียนได้ในราคาสูง แต่ไม่แน่ใจว่าราคาผลผลิตจะสูงได้อีกกี่ปี หากปริมาณผลผลิตออกมามากในอนาคต ราคาขายผลผลิตอาจจะตกลง ส่งผลให้รายได้ลดลง
3. ความเสี่ยงเรื่องของคุณภาพเนื่องจากต้องใช้สารเคมีในการเกษตรอยู่เป็นประจำ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรบางรายที่วิธีปฏิบัติในการใช้สารเคมีไม่ถูกต้อง ใช้ด้วยความเคยชินโดยไม่ได้ระมัดระวังความปลอดภัยในการใช้สารเคมี ผลการตรวจสุขภาพพบว่ามีสารเคมีในกระแสเลือด ทำให้มีปัญหาในเรื่องสุขภาพ
4. ความเสี่ยงที่จะถูกกดราคา หากหลังมีการรวมกลุ่มกันเพื่อกดราคาเกษตรกร
5. ผลผลิตล้นตลาด ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันความนิยมปลูกทุเรียนมีมากขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เกษตรกรมีความกังวลว่า หากผลผลิตออกพร้อม ๆ กัน อาจจะส่งผลให้ผลไม้ออกมามากเกินความต้องการของตลาด ส่งผลให้ราคาผลผลิตตกต่ำ
6. แหล่งน้ำไม่เพียงพอ จากการขยายพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจึงมีความกังวลว่าแหล่งน้ำอาจจะไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้งาน

7. คุณภาพทุเรียนที่ไม่มีควมสม่ำเสมอ รวมทั้งการเกิดปัญหาทุเรียนอ่อน อาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค ทำให้ความต้องการบริโภคลดลง
8. ความเสี่ยงในกรณีที่ล้งวางมัดจำแล้ว แต่เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิต ไม่มาเก็บเกี่ยวตามกำหนด ส่งผลให้เกษตรกรเสียโอกาสในการขาย หรือต้องขายในราคาที่ถูกลง
9. ปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต อาจส่งผลให้ความต้องการใช้ตู้คอนเทนเนอร์เพื่อการส่งออกเพิ่มมากขึ้น ในอนาคตหากผู้ส่งออกบริหารจัดการไม่ดี อาจเกิดเหตุการณ์ตู้คอนเทนเนอร์ไม่เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังเกษตรกร ที่ทำให้ล้งไม่สามารถรับซื้อผลผลิตได้ เนื่องจากไม่มีตู้คอนเทนเนอร์บรรจุสินค้า
10. ความเสี่ยงจากการพึ่งพาลาดจิ้นมากเกินไป หากคนจีนหยุดบริโภคทุเรียน อันเกิดจากปัจจัยทางลบที่อาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่ข้อมูลข่าวสารผ่านสังคมออนไลน์สามารถเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว ข่าวสารในแง่ลบแพร่กระจายรวดเร็ว

4.9 พฤติกรรมเสี่ยงของเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า ในช่วงเวลา 10 – 20 ปีของการประกอบอาชีพเกษตรกรที่ผ่านมาเคยผ่านจุดที่ยากลำบากของการประกอบอาชีพเกษตรกร ที่ต้องประสบปัญหาผลผลิตล้นตลาดราคาตกต่ำ บางปีแทบจะไม่มีกำไรจากการประกอบอาชีพแต่ก็ยังจำเป็นต้องประกอบอาชีพเกษตรกรต่อไปเพราะเป็นอาชีพหลัก การวางแผนรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตที่ผ่านส่วนใหญ่จะถูกแบ่งไปเพื่อให้เป็นทุนในการลงทุนซื้อปุ๋ย สารเคมี เพื่อเตรียมการดูแลสวนทุเรียนในฤดูกาลถัดไป และส่วนที่เหลือแบ่งไว้ใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าสาธารณูปโภค เป็นต้น

อย่างไรก็ดีในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาราคาทุเรียนหน้าสวนของเกษตรกรมีเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมค่อนข้างมากประมาณ 3 – 5 เท่า ทำให้เกษตรกรมีผลกำไรจากการทำสวนเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้สอบถามเรื่องแผนการใช้การเงินของเกษตรกร ว่ามีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างไรบ้าง ซึ่งเกษตรกรบางส่วนให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแผนการเงินว่า ได้มีการแบ่งเงินจากการขายผลผลิตเป็น 4 ส่วนดังนี้

- ส่วนที่ 1 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนในการดูแลสวนในฤดูกาลถัดไป ส่วนนี้เกษตรกรจะกันเงินไว้สำหรับลงทุนซื้อ ปุ๋ย สารเคมี เครื่องจักรกลการเกษตร ซี้อรถกระบะเพื่อใช้ในการขนถ่ายผลผลิต รวมทั้งการลงทุนซื้อที่ดินหรือต้นพันธุ์ทุเรียน เพื่อขยายพื้นที่ปลูกทุเรียนเพิ่ม เป็นต้น
- ส่วนที่ 2 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ส่วนนี้จะเป็นค่าใช้จ่ายที่กันไว้สำหรับใช้จ่ายหมุนเวียนในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าเล่าเรียนบุตร ทำบุญ เป็นต้น
- ส่วนที่ 3 เงินเก็บสำหรับใช้จ่ายในอนาคต เนื่องจากว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ มีความเชื่อว่าช่วงที่ทุเรียนราคาสูงน่าจะไม่เกิน 3-5 ปี หลังจากนั้นราคาทุเรียนน่าจะตกลง เนื่องจากปริมาณผลผลิตทั้งในประเทศและต่างประเทศเพิ่มขึ้น ดังนั้นเกษตรกรบางส่วนจึงกันเงินไว้เพื่อใช้ในอนาคต เมื่อทุเรียนราคาตกกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

- ส่วนที่ 4 ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นอกจากการวางแผนค่าใช้จ่ายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีเกษตรกรบางส่วน ที่ใช้เงินรายได้จากการขายทุเรียนในการชำระหนี้สินคงค้างจากการลงทุนทำสวนทุเรียนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และแหล่งสินเชื่อต่าง ๆ บางรายสามารถชำระหนี้คงค้างได้ทั้งหมด นอกจากนี้ ยังมีการนำเงินรายได้ซื้อสิ่งของเครื่องใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันให้กับครอบครัว หรือบุตรหลาน เช่น การซื้อรถยนต์ ดังจะเห็นได้จากมียอดการจองรถยนต์ใหม่ป้ายแดงจากศูนย์ให้บริการภายในพื้นที่มากขึ้น (สอดคล้องกับสถิติจำนวนรถจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์สะสม ของสำนักงานขนส่งจังหวัดจันทบุรี ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี) ทั้งการซื้อเพื่อใช้ในครอบครัว และการซื้อให้กับบุตรหลาน เพื่อความสะดวกในการเดินทาง เป็นต้น

3.2.2 ผลการสำรวจเกษตรกรจังหวัดระยอง

ทีมผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดระยอง โดยผลการสำรวจข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน 25 ราย สามารถสรุปผลการสำรวจข้อมูลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ผลการสำรวจข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรจังหวัดระยองผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 25 พื้นที่ปลูกทุเรียนอยู่อำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ อำเภอเมือง เป็นต้น โดยส่วนใหญ่เจ้าของสวนที่ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชาย อายุมากกว่า 50 ปีขึ้น ระดับการศึกษามัธยมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรมาแล้วมากกว่า 20 ปี ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยมีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 20 ไร่ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3-15

ตารางที่ 3-15 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เกษตรกรจังหวัดระยอง (จำนวนเกษตรกร 25 ราย)

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	16	64
- หญิง	9	36
อายุ		
- 20 - 30 ปี	2	8
- 31 - 40 ปี	1	4
- 41 - 50 ปี	6	24

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
- 51 - 60 ปี	10	40
- 60 ปี ขึ้นไป	6	24
ระดับการศึกษา		
- ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	9	36
- มัธยมศึกษา	8	32
- ปริญญาตรี	8	32
- ปริญญาโท	0	-
- อื่นๆ	0	-
ระยะเวลาในการประกอบอาชีพเกษตรกร		
- น้อยกว่า 5 ปี	2	8
- 5 - 10 ปี	2	8
- 10 - 15 ปี	2	8
- 15 - 20 ปี	5	20
- มากกว่า 20 ปี	14	56
พื้นที่ถือครองในการเพาะปลูกผลไม้รวมทั้งหมด		
- น้อยกว่า 20 ไร่	12	48
- 20 - 40 ไร่	7	28
- 41 - 60 ไร่	4	16
- 61 - 80 ไร่	2	8
- 81 - 100 ไร่	0	0

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
- มากกว่า 100 ไร่	0	0

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเพาะปลูก

2.1 พื้นที่เพาะปลูก

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผลไม้หลักที่ปลูกในพื้นที่ เน้นไปที่การปลูกทุเรียน ซึ่งพันธุ์ที่นิยมปลูกมากที่สุดคือ หมอนทอง รองลงมาเป็นพันธุ์ชะนี ส่วนพันธุ์อื่นๆ ที่มีปลูกแซมในพื้นที่บ้าง เช่น พวงมณี กระดุม เป็นต้น ในขณะที่เกษตรกรบางส่วนที่แบ่งแปลงปลูกผลไม้หลายชนิด โดยมีพื้นที่ปลูกทุเรียนเป็นหลัก และแบ่งพื้นที่บางแปลงสำหรับปลูกผลไม้อื่น ๆ เช่น เงาะ ลองกอง มังคุด ขนุน และกระท้อน เป็นต้น ดังตารางที่ 3-16

ตารางที่ 3-16 ข้อมูลประเภทผลไม้ที่ทำการเพาะปลูกของเกษตรกรจังหวัดระยอง

ประเภทสวน	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ทุเรียน	17	68	หมอนทอง ชะนี พวงมณี กระดุม
มังคุด	2	8	
ทุเรียนและผลไม้อื่นๆ	6	44.4	เงาะ ลองกอง มังคุด ขนุน กระท้อน
รวม	25	100.0	

จากการสอบถามถึงอายุเฉลี่ยของสวนทุเรียนของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ซึ่งประกอบอาชีพชาวสวนมานาน ดังนั้นอายุเฉลี่ยของสวนทุเรียน ส่วนใหญ่ประมาณ 10 – 20 ปี อย่างไรก็ตาม ชาวสวนจะใช้วิธีการปลูกต้นใหม่ทดแทนต้นเก่าที่ตายหรือเป็นโรค บางรายจึงอาจจะไม่สามารถระบุอายุเฉลี่ยของสวนได้ ดังตารางที่ 3-17

ตารางที่ 3-17 ข้อมูลอายุเฉลี่ยของสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดระยอง

อายุเฉลี่ยของสวน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 10 ปี	2	8.0
10 - 20 ปี	12	48.0
21 - 30 ปี	4	16.0
31 - 40 ปี	2	8.0

อายุเฉลี่ยของสวน	จำนวน	ร้อยละ
40 - 50 ปี	2	8.0
อื่นๆ (ไม่สามารถระบุได้)	3	12.0
รวม	25	100.0

2.2 ข้อมูลด้านแรงงาน

ในการดูแลสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดระยอง ส่วนใหญ่ จะเน้นการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก โดยมีลูกหลานมาช่วยดูแลสวน โดยเจ้าของสวน (รุ่นพ่อ แม่) จะมีหน้าที่ดูแลสวนเป็นหลัก เนื่องจากทำสวนมานานจนมีประสบการณ์ ส่วนลูกหลาน จะทำหน้าที่ในการเรื่องขนส่ง การทำบัญชี การตลาด เป็นต้น ในส่วนของเกษตรกรที่มีการจ้างแรงงานเพิ่มเติม จะมีทั้งกรณีที่จ้างแรงงานไทย และจ้างแรงงานต่างชาติ โดยเหตุผลที่จ้างแรงงานไทย คือ เรื่องของการสื่อสาร หรือ การจ้างแรงงานไทยเป็นหัวหน้า เพื่อคุมแรงงานต่างชาติอีกทอดหนึ่ง แรงงานต่างชาติมีทั้งแรงงานจากกัมพูชาและลาว ดังแสดงในตารางที่ 3-18

ตารางที่ 3-18 ข้อมูลด้านแรงงานเกษตรกรจังหวัดระยอง

ประเภทแรงงาน	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
แรงงานในครัวเรือน	8	32	
จ้างแรงงานไทย	6	24	
แรงงานในครัวเรือน + จ้างแรงงานคนไทย	3	12	
แรงงานในครัวเรือน + จ้างแรงงานกัมพูชา	3	12	
แรงงานในครัวเรือน + จ้างแรงงานลาว	3	12	
จ้างแรงงานต่างชาติ	2	8	กัมพูชาและลาว
รวม	25	100	

2.3 ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตร

เครื่องจักรกลการเกษตรที่มีใช้ในแต่ละสวน จะมีความคล้ายคลึงกัน แต่อาจจะมีจำนวนไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่ โดยตัวอย่างเครื่องจักรกลการเกษตรที่ใช้กันมากที่สุด เช่น เครื่องพ่นยา เครื่องตัดหญ้า และเครื่องรดน้ำ (สปริงเกอร์) ตามลำดับ ตารางแสดงในตารางที่ 3-19

ตารางที่ 3-19 ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตรของเกษตรกรจังหวัดระยอง

ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตร	จำนวนผู้ตอบ (ราย)	ร้อยละ (ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด)
เครื่องพ่นยา/สารเคมี	21	84
รถแอร์บลาส	-	-
รถแทรกเตอร์	7	28
เครื่องตัดหญ้า	17	68
รถพรวนดิน	1	4
เครื่องรดน้ำ (สปริงเกอร์)	18	72
อื่นๆ เช่น เลื่อยแต่งกิ่ง ปั่นน้ำ รถกระเช้า	4	16

2.4 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนครั้งแรก

คณะผู้วิจัยได้ทำการสอบถามข้อมูลค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มแรกของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดระยอง พบว่า ค่าใช้จ่ายหลัก ส่วนใหญ่ประกอบด้วยค่าเตรียมพื้นที่ ค่าลงทุนระบบน้ำ ค่าต้นทุนปุ๋ย เป็นต้น ดังแสดงในตารางที่ 3-20 เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการลงทุนของเกษตรกรมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัย ทั้งสภาพพื้นที่เดิม ความใกล้ไกลแหล่งน้ำ ขนาดพื้นที่ เป็นต้น ทำให้ช่วงค่าใช้จ่ายที่ได้จากการสัมภาษณ์ค่อนข้างกว้าง อีกทั้งเกษตรกรอาจจะไม่ได้มีการจดบันทึกค่าใช้จ่ายที่เป็นระบบ ทำให้การประมาณการค่อนข้างยาก เกษตรกรบางรายประมาณการค่าใช้จ่ายคร่าว ๆ ในการลงทุนปลูกทุเรียนครั้งแรก ค่าใช้จ่ายหลักประมาณร้อยละ 70 จะเป็นค่าใช้จ่ายในการเตรียมพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกทุเรียน ส่วนอีกร้อยละ 30 จะเป็นค่าใช้จ่ายในการวางระบบน้ำภายในสวนทุเรียน

ตารางที่ 3-20 รายการค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มปลูกทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดระยอง

รายการค่าใช้จ่าย	ค่าใช้จ่าย	หน่วย
การเตรียมพื้นที่ (ถมดิน)	15,000 – 100,000	บาท/ไร่
ลงทุนระบบน้ำ	5,000 – 20,000	บาท/ไร่
ค่าต้นทุนปุ๋ย	100 – 500	บาท/ตัน
การขุดบ่อ	70,000 – 10,000	บาท

2.5 ค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนทุเรียน

หลังจากที่ปลูกทุเรียนได้ประมาณ 4-5 ปี ทุเรียนรุ่นแรกจะเริ่มออกดอกเพื่อให้ผลผลิต และจะเริ่มให้ผลผลิตสูงสุดในช่วงปีที่ 7-10 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การดูแล การบำรุง การให้ปุ๋ยของเกษตรกร ซึ่งค่าใช้จ่ายหลักในช่วงดูแลต้นก่อนที่จะทำการเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นค่าปุ๋ยและสารเคมีการเกษตร คิดเป็นประมาณร้อยละ 60 ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาเป็นค่าแรงงาน ประมาณร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ดังแสดงในตารางที่ 3-21

ตารางที่ 3-21 ค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดระยอง

ประเภทต้นทุน	ค่าใช้จ่าย (บาท/ไร่/ปี)
- ค่าแรงงาน (ช่วงดูแล)	8,000 – 15,000
- ค่าปุ๋ยและสารเคมีปราบศัตรูพืช	15,000 – 42,500
- ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเครื่องจักรกลการเกษตร	400 – 1,200
- ค่าสาธารณูปโภคต่างๆ	900 – 2,000
- ค่าอื่นๆ เช่น ค่าทำบัตรต่างตัวแรงงาน กัมพูชา	700 - 800
รวม	25,000 – 61,500

ทีมผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกร พบว่าผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรแต่ละรายไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับจำนวนต้นทุเรียนต่อไร่ อายุของต้นทุเรียน รวมทั้งรูปแบบการดูแลสวนที่แตกต่างกัน โดยปริมาณผลผลิตของเกษตรกรที่ได้ทำการสอบถามมา อยู่ระหว่าง 1.5 – 3.5 ตันต่อไร่ หากพิจารณาจากข้อมูลต้นทุนในตารางที่ 3-20 ข้างต้น สามารถคำนวณต้นทุนในการดูแลสวนทุเรียนในช่วงก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 12 – 30 บาทต่อกิโลกรัม

2.6 ข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิต

สำหรับข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิต ส่วนใหญ่จะเป็นการจ้างเก็บเกี่ยว ซึ่งจะมีทีมรับจ้างตัดตามสวนต่าง ๆ การเก็บเกี่ยวทุเรียนต้องใช้ความชำนาญทั้งในการตัดที่ต้องดูว่าทุเรียนแก่พร้อมตัดแล้วหรือยัง ส่วนคนที่ทำหน้าที่รับทุเรียนต้องมีความชำนาญในการรับเช่นกัน หากรับพลาดจะทำให้ทุเรียนหล่นพื้น เกิดความเสียหาย โดยปกติค่าใช้จ่ายในการรับจ้างตัดและขนส่งไปยังล้งจะอยู่ที่ประมาณกิโลกรัมละ 3-4 บาท

2.7 ข้อมูลการยื่นขอใบรับรอง GAP (Good Agriculture Practice)

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ยังไม่มีใบรับรอง GAP ดังตารางที่ 3-22 ทั้งนี้เกษตรกรบางรายมองว่า การควบคุมคุณภาพเป็นสิ่งที่เกษตรกรต้องทำอยู่แล้วถึงจะมีหรือไม่มี GAP และการยื่นขอ GAP ใช้เวลานาน จึงยังไม่ได้ยื่น ในขณะที่รายได้ที่ได้รับ GAP แล้ว มองว่าการมีใบรับรองเป็นช่องทางที่สามารถส่งออกได้

ตารางที่ 3-22 ข้อมูลการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดระยอง

ข้อมูลใบรับรอง GAP	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มีใบรับรอง GAP แล้ว	6	24
กำลังยื่นขอ	1	4
ยังไม่มี GAP	18	72
รวม	25	

สำหรับเกษตรกรในรายที่ยังไม่ได้ยื่นขอใบรับรอง GAP ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการยื่นขอใบรับรอง GAP ดังนี้

- หน่วยงานราชการไม่ให้ข้อมูล
- คุณภาพการตัดขึ้นอยู่กับสิ่งที่มาซื้อ ซึ่งยังไม่ได้เรียกดูใบรับรอง GAP
- ใช้ระยะเวลาในการยื่นขอนาน บางรายได้ยื่นเอกสารไปแล้วแต่ยังไม่ได้รับการติดต่อกลับ
- มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ขั้นตอนการตรวจสอบต่าง ๆ มีความล่าช้า

ตารางที่ 3-23 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดระยอง

ความจำเป็นในการขอใบรับรอง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	เหตุผล
จำเป็น	9	36	- เพื่อให้สินค้ามีคุณภาพมีความเป็นสากล - ควบคุมมาตรฐานการผลิตของสวน - จำเป็นในการรับประกันว่าสินค้ามาจากที่ใด - ทำให้ทุเรียนที่มีคุณภาพ
ไม่จำเป็น	16	64	- ไม่ได้ส่งออกโดยตรง - คิดว่าไม่จำเป็นเพราะผู้ที่กำหนดมาตรฐานของสินค้าคือห้าง

ความจำเป็นในการขอ ใบรับรอง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	เหตุผล
			- ไม่ทราบข้อมูลหรือความสำคัญ - จำเป็นต้องใช้สารเคมีบางอย่างในการดูแลสวนทุเรียน
รวม	25		

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดจำหน่าย

3.1 ช่องทางการจำหน่าย

สำหรับข้อมูลช่องทางการจัดจำหน่ายของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จะจำหน่ายผลผลิตให้กับล้ง ซึ่งล้งส่วนใหญ่จะมีทั้งล้งในจังหวัดระยอง และจังหวัดจันทบุรี ยกเว้นกรณีที่ล้งไม่รับซื้อ หรือเป็นทุเรียนตกเกรดส่งออกจึงจะนำไปจำหน่ายช่องทางอื่น เช่น นำไปจำหน่ายที่ตลาดกลางในจังหวัดจันทบุรี หรือจำหน่ายออนไลน์ เป็นต้น

ตารางที่ 3-24 รูปแบบการจำหน่ายผ่านล้งของเกษตรกรจังหวัดระยอง

รูปแบบการจำหน่ายผ่านล้ง	จำนวน	ร้อยละ
นำไปจำหน่ายเองกับผู้รวบรวม (ล้ง)	7	28.0
มีล้งมารับที่สวน	2	8.0
ล้งนำแรงงานมาตัด	12	48.0
เหมาสวน	4	16.0
รวม	25	

สำหรับเกษตรกรที่ขายแบบเหมาสวน โดยมีการวางแผนตัดจำล่วงหน้า ประมาณ ประมาณร้อยละ 10 - 25 ของมูลค่ารวม หรืออาจจะตกลงเป็นจำนวนเงิน นอกจากช่องทางการจำหน่ายดังกล่าวข้างต้น ผลผลิตส่วนที่เหลือจากการที่ล้งคัดเป็นตกเกรดเกษตรกรจะมาจำหน่ายในช่องทางอื่น ๆ เช่น ตลาดตะพง ตลาดเนินสูง สีแยกสหกรณ์ครู และตลาดต่างจังหวัด รวมทั้งช่องทางออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งช่องทางอื่น ๆ ดังกล่าวถือเป็นสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิตทั้งหมด

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สอบถามเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างว่า ในการตกลงซื้อขายแบบเหมาสวนที่ผ่านมา เคยมีกรณีที่ล้งผิดสัญญาการซื้อขายหรือไม่ เกษตรกรให้ข้อมูลว่า ที่ผ่านมายังไม่เคยประสบปัญหาล้งทิ้งเงินมัดจำ แต่ที่พบบ่อยจะเป็นรูปแบบของขอลดราคาจากเดิมที่ทำสัญญากันไว้ หรือมีการต่อลงราคาหลังจากตัดได้ประมาณเกินร้อยละ 50 ของผลผลิตทั้งหมด

3.2 ปัจจัยในการเลือกล้ง

ทีมผู้วิจัยได้สอบถามในประเด็นปัจจัยในการเลือกจำหน่ายกับล้ง ว่าเกษตรกรให้ความสำคัญกับประเด็นใดบ้าง ให้เรียงลำดับความสำคัญจากสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยสุด โดยผลการสำรวจเกษตรกรจังหวัดระยอง มีความสอดคล้องกับผลสำรวจของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี ได้ดังนี้

- **อันดับ 1 ล้งที่ให้ราคาซื้อสูง** เกษตรกรจะพิจารณาจากราคาซื้อว่าล้งใด ให้ราคาซื้อสูงที่สุด หรือรายได้รวมจากการขายผลผลิตมากที่สุด จะพิจารณาขายให้ก่อนเป็นลำดับแรก
- **อันดับ 2 เป็นเจ้าประจำที่ซื้อขายกันมานาน** การเป็นเจ้าประจำที่ทำการซื้อขายมานาน จะมีผลในเรื่องความน่าเชื่อถือ เชื่อใจกัน สามารถต่อรองเรื่องราคา หรือการคัดเกรดได้
- **อันดับ 3 ล้งมีแรงงานมาตัดให้ที่ส่วน** เนื่องจากปัญหาด้านแรงงานตัดที่ต้องใช้ความชำนาญ และใช้แรงงานจำนวนมาก ปัญหาด้านแรงงานนับเป็นปัญหาใหญ่ ดังนั้นหากล้งไหนจ้างแรงงานมาตัดเอง จะทำเกณฑ์ในการให้พิจารณาเลือกขายให้ล้งที่มีแรงงาน
- **อันดับที่ 4 เป็นเครือญาติ**
- **อื่น ๆ** เช่น อยู่ใกล้เส้นทางสะดวก รับซื้อในปริมาณมาก

เมื่อให้กลุ่มเกษตรกรลองเปรียบเทียบข้อได้เปรียบของล้งไทยและล้งจีน ประเด็นต่าง ๆ จึงเป็นการคาดการณ์จากคำบอกเล่าต่าง ๆ ผลการเปรียบเทียบสรุปได้ดังตารางที่ 3-25 โดยในความมุมมองของเกษตรกรมีความเชื่อว่าด้านความน่าเชื่อถือของล้งไทยมีมากกว่าล้งจีน เพราะสามารถตรวจสอบที่อยู่ชัดเจนได้ดีกว่าล้งจีน ที่หากมีการปิดล้งหนีไป ไม่ทราบว่าจะต้องไปติดตามได้ที่ไหน อย่างไรก็ตามเกษตรกรมองว่า ราคาซื้อของล้งจีนดีกว่าล้งไทย เนื่องจากไม่ต้องการส่งต่อหลายทอด เพราะส่วนใหญ่ล้งจีนจะมีเครือข่ายกับผู้ส่งออกได้โดยตรงไม่เหมือนล้งไทยที่ผ่านตัวกลางหลายทอด ในส่วนของเงินทุนเกษตรกรส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า ล้งจีนมีเงินทุนมากกว่าล้งไทย

อย่างไรก็ดี เกษตรกรหลายรายไม่แน่ใจว่าล้งใดมีเจ้าของเป็นล้งจีน เนื่องจากคนที่ทำหน้าที่ ณ จุดรับซื้อเป็นคนไทย ในขณะที่ล้งเจ้าของคนจีนบางล้ง สามารถสังเกตได้ง่ายจากการมีคนจีน มานั่งอยู่ประจำเพื่อบริหารจัดการที่หน้างาน

ตารางที่ 3-25 เปรียบเทียบข้อได้เปรียบเสียเปรียบของล้งไทยและล้งจีนของเกษตรกรจังหวัดระยอง

ประเด็นเปรียบเทียบ	จำนวนผู้ตอบ (ราย)	
	ล้งไทยดีกว่า	ล้งจีนดีกว่า
ความน่าเชื่อถือ	8	4
ราคารับซื้อ	5	6
วิธีการชำระเงิน	6	4
เงินทุน	1	7

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นอื่นๆ

4.1 การรวมกลุ่มหรือการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายอื่น ๆ

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการรวมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่น คิดเป็นร้อยละ 52 ในขณะที่อีกร้อยละ 48 เคยมีการรวมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่น ดังแสดงในตารางที่ 3-26

ตารางที่ 3-26 ข้อมูลการเข้าร่วมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่นของเกษตรกรจังหวัดระยอง

เข้าร่วมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	13	52
เคย	12	48
รวม	25	100

สำหรับเกษตรกรที่ได้เคยเข้าร่วมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่น มีรูปแบบการรวมกลุ่มของเกษตรกร เช่น

- กลุ่มสมาชิกร้านขายยาเคมีเกษตร
- Young Smart Farmer จังหวัดระยอง
- สมาชิกสหกรณ์
- การรวมกลุ่มเครือญาติ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปลูก ปัญหาในการเพาะปลูก การใช้จ่าย การเก็บเกี่ยว รวมทั้งราคารับซื้อของล้งระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
- การรวมกลุ่มที่จำหน่ายให้กับล้งรายเดียวกัน โดยล้งจะมีการนัดประชุมร่วมกันทุกเดือน
- การรวมกลุ่มในหมู่บ้านเดียวกัน โดยมีกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้ากลุ่ม
- กลุ่มสังคมออนไลน์ (การรวมกลุ่มต่างๆ ใน Facebook เช่น กลุ่มเกษตรกรทำเงิน กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เป็นต้น)

4.2 การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่ผ่านมา

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในประเด็นความช่วยเหลือที่ได้รับจากเกษตรกรที่ผ่านมา ว่าเคยได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนในเรื่องใดบ้าง พบว่าส่วนใหญ่ตอบว่าไม่ค่อยได้รับความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเท่าใดนัก ความช่วยเหลือที่ผ่านมาบ้าง เช่น การได้รับความช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ เป็นต้น

4.3 สิ่งที่ต้องการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

จากการสอบถามเกษตรกรถึงประเด็นที่ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การออกใบรับรอง GAP

- ความสะดวกรวดเร็วในการออกใบรับรอง GAP ปัจจุบันยังมีความล่าช้า เนื่องจากจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ
- การดำเนินการตรวจสอบหลังจากที่ได้รับ GAP ให้ต่อเนื่องและเป็นมาตรฐาน

2. แหล่งน้ำ

- การจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง

3. การจัดจำหน่าย

- การควบคุมราคา/การประกันราคาผลผลิตไม่ให้ตกต่ำ
- การหาตลาดใหม่ๆ นอกเหนือจากตลาดประเทศจีน

4. อื่นๆ

- เข้มงวดลงให้ควบคุมคุณภาพการส่งออก ไม่ให้ส่งออกทุเรียนอ่อน
- จัดตั้งบริษัทของชุมชน เพื่อส่งเสริมการส่งออกโดยชุมชน สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน
- สนับสนุนด้านงบประมาณ
- สนับสนุนเรื่องราคาปัจจัยการผลิต ปุ๋ย สารเคมีที่ใช้ในการดูแลสวนผลไม้

4.4 อนาคตในการทำสวนทุเรียนและอนาคตการส่งออกไปตลาดจีน

จากการเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนจังหวัดระยอง เกี่ยวกับอนาคตของการทำสวนทุเรียนและอนาคตการส่งออกไปตลาดจีน พบว่ากลุ่มผู้ปลูกทุเรียนจังหวัดระยอง มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกับเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี กล่าวคือ มองว่าสถานการณ์ปัจจุบัน ราคาขายทุเรียนค่อนข้างสูง แต่คิดว่าภายในช่วง 3-5 ปีข้างหน้า ราคาทุเรียนน่าจะตกลง เนื่องจากการขยายพื้นที่การปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ คนรุ่นใหม่หันมาปลูกทุเรียนกันมากขึ้น เมื่อผลผลิตออกพร้อม ๆ กัน อาจเกิดภาวะล้นตลาด ทำให้ล้งมี

ตัวเลือกสินค้าได้มากขึ้น หรือล้งอาจจะปฏิเสธการรับซื้อ เพื่อลดราคาผลผลิตให้ต่ำลง อย่างไรก็ตามการปลูกทุเรียนมากขึ้น ก็อาจจะส่งผลให้เกิดการใช้สารเคมีต่าง ๆ มากขึ้น หน่วยงานภาครัฐควรจะเข้ามาดูแลเรื่องการใช้สารเคมีของเกษตรกรด้วย

การที่คนรุ่นใหม่หันมาปลูกทุเรียนกันมากขึ้น อาจจะส่งผลทั้งทางบวกและทางลบ แก่ผู้ปลูกรายเก่า ผลบวกคือ คนรุ่นใหม่ที่ปลูก อาจจะเกิดปัญหาและอุปสรรคในการปลูกทำให้ผลผลิตไม่เป็นไปตามต้องการ รวมทั้งคุณภาพอาจจะสู้ผู้ปลูกรายเก่าไม่ได้ ทำให้อาจจะเป็นของโอกาสของรายเก่าที่ขายได้ในราคาสูง อย่างไรก็ตามก็ตีปัจจัยดังกล่าว จะส่งผลในทางลบ คือ อาจจะทำให้ภาพลักษณ์โดยรวมของคุณภาพทุเรียนลดลง ส่งผลให้ราคาลดลงตามไปด้วย โดยพ่อค้าคนกลาง หรือล้ง อาจจะนำมาใช้เป็นเหตุผลด้านคุณภาพเพื่อลดราคาซื้อจากเกษตรกร

4.5 ความคิดเห็นต่อการขยายกิจการของล้งจีน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเกี่ยวกับการเข้ามาซื้อผลผลิตของเกษตรกรล้งจีน มีข้อดีข้อเสียอย่างไรบ้าง กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียของการมีล้งจีน ดังนี้

ข้อดี

- การมีล้งจีนทำให้สามารถขายทุเรียนได้มากขึ้น ราคาขายสูงขึ้น มีตลาดรับซื้อที่แน่นอน
- ทำให้เกิดการแข่งขันด้านคุณภาพเพื่อให้สามารถขายและส่งออกได้

ข้อเสีย

- อาจจะเกิดการผูกขาดขึ้นในอนาคต
- ล้งจีนมีญาติหรือครอบครัวอยู่ประเทศจีน รายได้ตกอยู่ในมือคนจีนทั้งหมด
- คนไทยเสียโอกาส เสียธุรกิจให้กับคนจีน
- ล้งอาจจะมีการฮั้วราคากัน เพื่อลดราคา
- พื้นที่ของเกษตรกรไทยตกเป็นของคนต่างชาติในกรณีซื้อสวนผลไม้
- ถ้าเราไม่ควบคุม ต่อไปคนจีนก็จะมาทำธุรกิจแบบครบวงจรเอง โดยใช้ที่ดินของคนไทยและภูมิปัญญาของคนไทย สุดท้ายล้งจีนครองตลาด
- เรากำหนดราคาขายเองไม่ได้
- การคัดเกรดของเหมื่อน เป็นการกดราคาอย่างหนึ่ง
- ล้งจีนเข้าสวนทำสวนมากเท่าไร คล้ายกับเป็นการยึดตลาดผูกขาดสินค้า ไม่สามารถต่อรองราคาได้ อาจจะดีในช่วงแรกแต่ในระยะยาวอาจจะเกิดผลกระทบข้างต้น

4.6 การจำหน่ายทุเรียนสดผ่านช่องทางออนไลน์

จากการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนจังหวัดระยองส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้ล้ง หรือผู้รับซื้อในปริมาณมาก มีเพียงรายเดียวที่ได้ทำการสัมภาษณ์ที่มีการจำหน่ายทั้งผ่านล้ง และผ่านช่องทางออนไลน์ภายในประเทศ (ทายาทเป็นผู้ดำเนินการในส่วนของการจำหน่ายแบบออนไลน์) โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรบางส่วนได้ให้ข้อมูลว่า การจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ มีความยุ่งยากในการจัดการมากกว่า และมีความเสี่ยงมากกว่า แต่ราคาขายได้ราคาสูงกว่า โดยรูปแบบของความเสี่ยงในกรณีของการจำหน่ายออนไลน์ เช่น การต้องรับประกันสินค้าในกรณีที่ลูกค้าไม่พอใจ หรือการที่ต้องปล่อยให้ทุเรียนอยู่บนต้นนาน อาจจะทำให้ทุเรียนสุกบน ไม่สามารถจำหน่ายได้ หรือปัญหาทุเรียนหล่น เป็นต้น ทั้งนี้เกษตรกรมองว่าตลาดการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ในประเทศไทยน่าจะมีแนวโน้มเติบโตมากขึ้น

4.7 ประเด็นแนวโน้มความเป็นไปได้เรื่องการขายสวนผลไม้

ทีมผู้วิจัยได้สอบถามเจ้าของสวนทุเรียนจังหวัดระยองในประเด็นคำถามถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ของเจ้าของสวนทุเรียนที่จะขายสวน พบว่า มีความเห็นสอดคล้องกับเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี กล่าวคือ ส่วนใหญ่ชาวสวนยังมีความตั้งใจที่จะทำสวนทุเรียนต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากมองเห็นถึงความเป็นไปได้ของตลาดทุเรียนที่ยังสามารถไปได้อีกไกล ยังเชื่อมั่นว่าทุเรียนยังเป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะผู้บริโภคชาวจีน จึงมีความมั่นใจที่จะทำสวนทุเรียนต่อไป บางรายมีแนวโน้มที่จะซื้อสวนเพิ่ม มีเพียงส่วนน้อยที่อาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะทำสวนทุเรียนต่อไปหรือไม่ ซึ่งเป็นเกษตรกรรายย่อย จำนวนพื้นที่ปลูกไม่มาก อีกทั้ง ยังไม่แน่ใจว่าทายาทจะรับช่วงต่อหรือไม่ หากไม่รับช่วงต่อจึงคิดว่ามีแนวโน้มที่จะขายหรือให้เช่าสวน นอกจากนี้เกษตรกรบางรายมีพื้นที่เพาะปลูกใกล้พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมีแนวโน้มที่อาจจะขายสวนเนื่องจากมีความกังวลผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมต่อผลผลิตทุเรียน

4.8 ปัจจัยเสี่ยงในการประกอบอาชีพชาวสวนทุเรียน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรชาวสวนทุเรียนจังหวัดระยองถึงปัจจัยเสี่ยงในการประกอบอาชีพชาวสวนทุเรียน สรุปได้ดังนี้

- สภาพดินฟ้าอากาศ เนื่องจากไม่อาจคาดเดาได้ว่าสภาพอากาศในแต่ละปีจะเป็นอย่างไร ทำให้การวางแผนการปลูกและการดูแลสวนในแต่ละรอบการผลิตไม่แน่นอน
- ความเสี่ยงที่จะถูกกดราคา หากล้งมีการรวมกลุ่มกันเพื่อกดราคาเกษตรกร

4.9 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

จากการสอบถามเกษตรกรจังหวัดระยอง มีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมอะไรบ้าง อยากให้รัฐบาลช่วยหาตลาดใหม่ เช่น ตลาดอินเดีย ตลาดอินโดนีเซีย การจัดนิทรรศการ เทศกาลชิมผลไม้เมืองระยอง หรือการจัดงานทุเรียนโลก ขอให้พิจารณาในช่วงเวลาที่เหมาะสมที่ผ่านมาจัดงานในช่วงที่ไม่มีผลผลิต จึงทำให้ไม่มี

เกษตรกรหรือลูกค้าสนใจเข้าร่วมงานเท่าที่ควร ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลจังหวัดที่เพาะปลูกของเกษตรกรทั่วประเทศโดยอาจจะให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รวบรวมข้อมูลพื้นที่ปลูก วันออกดอก เพื่อใช้คาดการณ์ปริมาณผลผลิตที่จะออกสู่ตลาด

3.2.3 ผลการสำรวจเกษตรกรจังหวัดตราด

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดตราด โดยผลการสำรวจข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในพื้นที่จังหวัดตราด จำนวน 32 ราย สามารถสรุปผลการสำรวจข้อมูลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรจังหวัดตราด

ผลการสำรวจข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนทั้งหมด 32 ราย มีพื้นที่ปลูกทุเรียนอยู่อำเภอเมือง อำเภอเขาสมิง เป็นต้น เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เจ้าของสวนที่ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชาย อายุมากกว่าตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษามัธยมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรมาแล้วมากกว่า 20 ปี ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยมีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 20 ไร่ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3-27

ตารางที่ 3-27 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรจังหวัดตราดผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ (จำนวนเกษตรกร 32 ราย)

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	20	66.7
- หญิง	12	33.3
อายุ		
- 20 - 30 ปี	4	12.5
- 31 - 40 ปี	5	15.6
- 41 - 50 ปี	9	28.1
- 51 - 60 ปี	6	18.8
- 60 ปี ขึ้นไป	8	25.0
ระดับการศึกษา		
- ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	10	31.3

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
- มัธยมศึกษา	9	28.1
- ปริญญาตรี	3	9.4
- ปริญญาโท	9	28.1
- อื่น ๆ	1	3.1
ระยะเวลาในการประกอบอาชีพเกษตรกร		
- น้อยกว่า 5 ปี	2	6.3
- 5 - 10 ปี	4	12.5
- 10 - 15 ปี	6	18.8
- 15 - 20 ปี	9	28.1
- มากกว่า 20 ปี	11	34.4
พื้นที่ถือครองในการเพาะปลูกผลไม้รวมทั้งหมด		
- น้อยกว่า 20 ไร่	18	56.3
- 20 - 40 ไร่	9	28.1
- 41 - 60 ไร่	2	6.3
- 61 - 80 ไร่	1	3.1
- 81 - 100 ไร่	1	3.1
- มากกว่า 100 ไร่	1	3.1

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเพาะปลูก

2.1 พื้นที่เพาะปลูก

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตราด พบว่า มีการปลูกผลไม้ชนิดอื่นร่วมกับการปลูกทุเรียน เช่น มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน เพื่อปลูกทุเรียนและมังคุด โดยให้เหตุผลในเรื่องของการกระจายความเสี่ยงในเรื่องของราคา สำหรับทุเรียน พันธุ์ที่นิยมปลูกมากที่สุด คือ พันธุ์หมอนทอง รองลงมาคือพันธุ์ชะนี พวงมณี เป็นต้น ส่วนผลไม้อื่น ๆ ที่มีการแบ่งพื้นที่ปลูก แต่จำนวนไม่มาก เช่น เงาะ ลองกอง กระดุม เป็นต้น ดังแสดงในตารางที่ 3-28

ตารางที่ 3-28 ข้อมูลประเภทผลไม้ที่ทำการเพาะปลูกของเกษตรกรจังหวัดตราด

ประเภทสวน	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ทุเรียน	4	12.5	
มังคุด	8	25	เงาะ ลองกอง
ทุเรียน & มังคุด	16	50	
ทุเรียนและผลไม้อื่น ๆ	4	12.5	เงาะ สวนยาง
รวม	32	100	

จากการสอบถามถึงอายุเฉลี่ยของสวนทุเรียนของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ซึ่งประกอบอาชีพชาวสวนมานาน ดังนั้นอายุของสวนใหญ่ประมาณ 10 – 20 ปี อย่างไรก็ตาม ชาวสวนจะใช้เวลาปลูกต้นใหม่ทดแทนต้นเก่าที่ตายหรือเป็นโรค บางรายจึงอาจจะไม่สามารถระบุอายุเฉลี่ยของสวนได้

2.2 ข้อมูลด้านแรงงาน

การทำสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดตราดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนทุเรียนมานานตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ โดยใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก เนื่องจากขนาดพื้นที่ไม่ใหญ่มากการใช้แรงงานในครัวเรือนก็เพียงพอ อีกทั้งปัจจุบันเริ่มมีลูกหลานเข้ามาช่วยบริหารจัดการภายในสวนมากขึ้น การใช้แรงงานในสวนจะเป็นดำเนินการโดยเจ้าของสวน (อายุมากกว่า 50 ปี) จะทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ ภายในสวน อาทิ การกำจัดวัชพืช การพ่นยา การตัดแต่งกิ่ง เป็นต้น ในกรณีที่ไม่มีแรงงานในครัวเรือน หรือพื้นที่ปลูกแปลงใหญ่ หรือมีหลายแปลงอยู่คนละพื้นที่กัน อาจจะไม่สามารถดำเนินการด้วยแรงงานภายในครัวเรือนเองได้ หรือทำเองไม่ไหวจะมีการจ้างแรงงาน ทั้งจ้างประจำ และจ้างบางช่วง โดยแรงงานมีทั้งแรงงานไทย และแรงงานต่างชาติ ดังตารางที่ 3-29

หากเป็นแรงงานไทย จะมีค่าแรงสูงกว่าค่าแรงต่างชาติ แต่จะมีข้อดี คือ เรื่องการสื่อสาร ที่สามารถสื่อสารกันได้เข้าใจได้ง่ายแต่ค่าแรงจะแพงกว่าแรงงานต่างชาติ ส่วนแรงงานต่างชาติ ค่าแรงถูกแต่อาจจะติดปัญหาเรื่องการสื่อสาร อีกทั้งแรงงานต่างชาติ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนสว่นบ่อย หรือบางครั้งกลับประเทศทำให้ต้องหาแรงงานใหม่

ตารางที่ 3-29 ข้อมูลด้านแรงงานของเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนจังหวัดตราด

ประเภทแรงงาน	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
แรงงานในครัวเรือน	16	50.0	
จ้างแรงงานไทย	2	6.3	
จ้างแรงงานต่างชาติ	5	15.6	กัมพูชา เมียนมาร์ และลาว
แรงงานในครัวเรือน + จ้างแรงงานคนไทย	7	21.9	
แรงงานในครัวเรือน + จ้างแรงงานต่างชาติ	2	6.3	
รวม	32	100	

2.3 ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตร

เครื่องจักรกลการเกษตรที่มีใช้ในแต่ละสวน จะมีความคล้ายคลึงกัน แต่อาจจะมีจำนวนไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่ โดยตัวอย่างเครื่องจักรกลการเกษตรที่ใช้กันมากที่สุด เช่น เครื่องรดน้ำ (สปริงเกอร์) เครื่องตัดหญ้า และเครื่องพ่นยา ตารางแสดงในตารางที่ 3-30

ตารางที่ 3-30 ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตรของเกษตรกรจังหวัดตราด

ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตร	จำนวนผู้ตอบ (ราย)	ร้อยละ (ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด)
เครื่องพ่นยา/สารเคมี	13	40.6
รถแอร์บลาส	2	6.3
รถแทรกเตอร์	4	12.5
เครื่องตัดหญ้า	13	40.6
รถพรวนดิน	1	3.1
เครื่องรดน้ำ (สปริงเกอร์)	20	62.5

ประเภทเครื่องจักรกลการเกษตร	จำนวนผู้ตอบ (ราย)	ร้อยละ (ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด)
อื่นๆ เช่น ปั่นน้ำ	1	3.1

2.4 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนครั้งแรก

คณะผู้วิจัยได้ทำการสอบถามข้อมูลค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มแรกของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดตราด พบว่า ค่าใช้จ่ายในการลงทุนครั้งแรกในการปลูกทุเรียนของแต่ละสวนแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่เดิมที่เป็นอยู่ ความใกล้-ไกลแหล่งน้ำธรรมชาติ รูปแบบของแปลงปลูกว่าเป็นรูปแบบใด รวมทั้งต้นทุนที่เลือกมาปลูก จำนวนต้นทุเรียนที่ปลูกต่อไร่ด้วย ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรจึงค่อนข้างมีความหลากหลาย คณะผู้วิจัยจึงสรุปผลการสัมภาษณ์ค่าใช้จ่ายในการลงทุนครั้งแรกของเกษตรกรจังหวัดตราดเป็นช่วงของค่าใช้จ่าย ดังแสดงในตารางที่ 3-31

ตารางที่ 3- 31 รายการค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มปลูกทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดตราด

รายการค่าใช้จ่าย	ค่าใช้จ่าย	หน่วย
การเตรียมพื้นที่ (ถมดิน)	20,000 – 100,000	บาท/ไร่
ลงทุนระบบน้ำ	5,000 – 80,000	บาท/ไร่
ค่าต้นพันธุ์	150 – 850	บาท/ต้น
การขุดบ่อ	40,000 – 300,000	บาท

2.5 ค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนทุเรียน

ผู้วิจัยได้สอบถามถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลสวนทุเรียนของชาวสวนทุเรียนจังหวัดตราด สามารถสรุปรายละเอียดค่าใช้จ่ายได้ดังนี้

- ค่าแรงงานในช่วงดูแล

- กรณีใช้แรงงานในครอบครัว กรณีนี้ชาวสวนทุเรียนจะไม่ได้คิดค่าแรงสำหรับตนเอง หรือสมาชิกในครอบครัว เพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำอยู่แล้ว
- กรณีการจ้างแรงงาน จะมีทั้งการจ้างแบบประจำ และจ้างรูปแบบเหมาเป็นงาน ๆ กรณีที่จ้างประจำการจ่ายค่าแรงจะมีทั้งแบบรายวันและรายเดือน มีตั้งแต่รายวัน 250 – 350 บาทต่อวัน กรณีค่าจ้างแรงงานระดับหัวหน้าที่เป็นคนไทยประมาณ 450 – 500 บาทต่อวัน และรายเดือน ประมาณ 9,000 บาทต่อเดือน ทั้งรายวันและรายเดือน จะมีทั้งกรณีที่เจ้าของสวนมีที่พักให้และไม่มีที่พักให้

- **ค่าปุ๋ยและสารเคมี**

- ค่าปุ๋ย 2,000 – 5,500 บาท/ไร่/ปี
- ค่าสารเคมีปราบศัตรูพืช 1,600 – 9,500 บาท/ไร่/ปี

- **ค่าจ้างเหมาอื่นๆ เช่น**

- จ้างเหมาตัดกิ่ง ประมาณ 650 - 1,750 บาท/ไร่ (บางราย 50/ตัน)
- จ้างเหมาพ่นยา 2,500 - 5,000 บาท/ไร่ (กรณีเฉพาะค่าแรงอย่าง 450 – 500 บาท/ไร่)
- จ้างเหมาตัดทุเรียน 2,400 บาท/ไร่ (บางราย 3 บาท/กก.)

- **ค่าไฟฟ้า** ประมาณ 500 – 750 บาท/ไร่/ปี

โดยประมาณการค่าใช้จ่ายโดยรวมในการดูแลสวนทุเรียน ประมาณ 22,000 – 55,000 บาท/ไร่/ปี

2.6 ข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิต

สำหรับข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิต มีทั้งการจ้างเก็บและเก็บเกี่ยวผลผลิตเองโดยใช้แรงงานในครัวเรือน และแรงงานต่างชาติดังประจำในสวนอยู่แล้ว โดยกรณีที่ไม่มีแรงงานในการเก็บเกี่ยว รูปแบบการเก็บเกี่ยวของเกษตรกรจังหวัดตราด มีรูปแบบและค่าใช้จ่ายดังนี้

- จ่ายค่าแรงเป็นรายวัน 300 – 500 บาท/วัน
- แบบเหมา ผู้ซื้อผลิตหาแรงงานมาตัดเอง
- เหมาแรงงาน 2,400 - 3,000 บาท/ไร่
- จ่ายตามน้ำหนักที่เก็บผลผลิตได้
 - เงาะ 5 บาท/กิโลกรัม
 - มังคุด 5 บาท/กิโลกรัม
 - ทุเรียน 3-5 บาท/กิโลกรัม
- เหมาจ่ายเป็นรายครั้ง ขึ้นอยู่กับการตกลงและปริมาณผลผลิตที่ตัดได้

โดยปริมาณผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปี ประมาณ 1,600 – 2,000 กิโลกรัม/ไร่ ราคาขายผลผลิตอยู่ที่ประมาณ 85 – 140 บาท/กิโลกรัม

2.7 ข้อมูลการยื่นขอใบรับรอง GAP (Good Agriculture Practice)

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจังหวัดตราดพบว่า ส่วนใหญ่ยังไม่มีใบรับรอง GAP มีเพียงร้อยละ 34.4 ที่ได้รับใบรับรอง GAP ดังตารางที่ 3-32

ตารางที่ 3-32 ข้อมูลการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดตราด

ข้อมูลใบรับรอง GAP	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มีใบรับรอง GAP แล้ว	11	34.4
กำลังยื่นขอ	3	9.4
ยังไม่มี GAP	18	56.3
รวม	32	

จากตารางที่ 3-32 จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของจำนวนผู้ที่ยังไม่ได้รับการรับ GAP มากกว่าร้อยละ 60 โดยกลุ่มตัวอย่างได้เล่าถึงปัญหาและอุปสรรคในการยื่นขอใบรับรอง GAP ดังนี้

- ยังไม่มีความเข้าใจถึงความสำคัญ และความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP
- ไม่รู้ขั้นตอนในการขอ ยังไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาให้ข้อมูล
- ไม่ทราบรายละเอียดค่าใช้จ่ายว่ามีมากน้อยเพียงใด
- ระยะในการรอใบรับรองค่อนข้างนาน

เมื่อสอบถามถึงความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP จากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ยังไม่แน่ใจถึงความจำเป็นว่าควรจะต้องมีใบรับรอง GAP หรือไม่ ดังแสดงในตารางที่ 3-33

ตารางที่ 3-33 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดตราด

ความจำเป็นในการขอรับรอง GAP	จำนวน	ร้อยละ	เหตุผล
จำเป็น	16	50.0	- จะได้ลดการใช้สารเคมี - มีการรับรองที่มาตรฐาน - ทำให้การขายสินค้าง่ายขึ้น และมีความมั่นใจมากขึ้น - ทำให้รู้เรื่องการใช้จ่าย - เพิ่มช่องทางในการขายผลผลิต - จะได้มีผลผลิตที่มีคุณภาพ - การซื้อขายง่ายขึ้น

ความจำเป็นในการขอรับรอง GAP	จำนวน	ร้อยละ	เหตุผล
			- ผลผลิตส่งขายต่างประเทศ - ถ้าไม่มีต่างชาติไม่ซื้อ - รู้ที่มาที่ไปของผลผลิต และมาตรฐานการผลิต - สินค้าปลอดภัย คุณภาพถูกใจผู้บริโภค - เพื่อตรวจสอบที่มาที่ไป
ไม่จำเป็น	2	6.3	- ยุ่งยากต่อการขอ - หน่วยงานที่ออกให้ไม่จริงจังกับงานสักพักก็เหมือนเดิม ขั้นตอนขอยุ่งยาก
ไม่แน่ใจ	14	43.8	
รวม	32		

2.8 ข้อมูลรายได้เกษตรกรจังหวัดตราด

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดตราด พบว่าราคาขายทุเรียนขึ้นอยู่กับราคาตลาด ณ ขณะนั้นซึ่งราคาอาจจะไม่แน่นอนในแต่ละวัน แต่จะต่ำกว่าราคาขายที่จังหวัดจันทบุรีประมาณ 1 - 2 บาทต่อกิโลกรัม ราคาขายทุเรียนเริ่มตั้งแต่ 80 - 135 บาทต่อกิโลกรัม โดยราคาขายเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 90 บาทต่อกิโลกรัมส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต 150,000 - 270,000 บาทต่อไร่ (ปริมาณผลผลิตประมาณ 1,600 - 2,000 กิโลกรัมต่อไร่)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดจำหน่าย

3.1 ช่องทางการจำหน่าย

สำหรับข้อมูลช่องทางการจัดจำหน่ายของเกษตรกรกลุ่มของจังหวัดตราดตัวอย่างทั้งหมด จะจำหน่ายผลผลิตให้กับห้าง ยักษ์วันกรณีที่สั่งไม่รับซื้อ หรือเป็นทุเรียนตกเกรดส่งออกจึงจะนำไปจำหน่ายช่องทางอื่น เช่น ตลาดกลางผลไม้ของจังหวัดจันทบุรี ตลาดเนินสูงจำหน่ายออนไลน์ เป็นต้น

ตารางที่ 3-34 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรจังหวัดตราด

รูปแบบการจำหน่ายผ่านล้ง	จำนวน	ร้อยละ
นำไปจำหน่ายเองกับผู้รวบรวม (ล้ง)	9	28.1
มีล้งมารับที่สวน	7	21.9
ล้งนำแรงงานมาตัด	11	34.4
เหมาสวน	5	15.6
รวม	32	

สำหรับเกษตรกรบางรายมีแบ่งบางแปลงที่ขายแบบเหมาสวน โดยมีการวางมัดจำล่วงหน้า ประมาณประมาณร้อยละ 10 – 30 ของมูลค่ารวม โดยจะมีการทำสัญญาล่วงหน้าประมาณ ½ - 1 เดือน เหตุผลที่จำหน่ายโดยวิธีการเหมาสวนเนื่องจาก ได้เงินมาเป็นก้อน สะดวกโดยที่ไม่ต้องจ้างแรงงาน และไม่ต้องมาคอยเฝ้าแรงงานในขณะที่เก็บเกี่ยว ที่ผ่านมายังไม่เคยประสบปัญหาหลังผิดสัญญา

3.2 ปัจจัยในการเลือกล้ง

ทีมผู้วิจัยได้สอบถามในประเด็นปัจจัยในการเลือกจำหน่ายกับล้ง ว่าเกษตรกรให้ความสำคัญกับประเด็นใดบ้าง ให้เรียงลำดับความสำคัญจากสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยสุดได้ดังนี้

- อันดับ 1 ล้งที่ให้ราคารับซื้อสูง
- อันดับ 2 เป็นเจ้าประจำที่ซื้อขายกันมานานจน
- อันดับ 3 ล้งมีแรงงานมาตัดให้ที่สวน
- อันดับ 4 เป็นเครือข่าย
- อื่น ๆ เช่น มีการคัดคุณภาพผลผลิต

เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าล้งที่ตนส่งขายผลให้เป็นล้งไทยหรือล้งจีน เมื่อให้กลุ่มเกษตรกรลองเปรียบเทียบข้อได้เปรียบของล้งไทยและล้งจีน ประเด็นต่าง ๆ จึงเป็นการคาดการณ์จากคำบอกเล่าต่าง ๆ ผลการเปรียบเทียบสรุปได้ดังตารางที่ 3-35

ตารางที่ 3-35 เปรียบเทียบข้อได้เปรียบเสียเปรียบของล้งไทยและล้งจีนของเกษตรกรจังหวัดตราด

ประเด็นเปรียบเทียบ	จำนวนผู้ตอบ (ราย)		หมายเหตุ
	ล้งไทยดีกว่า	ล้งจีนดีกว่า	
ความน่าเชื่อถือ	11	6	ล้งไทยดีกว่า : สื่อสารกันเข้าใจ ล้งจีนดีกว่า : รับซื้อในปริมาณมาก
ราคารับซื้อ	3	10	ล้งจีนให้ราคาสูงกว่าล้งไทย
วิธีการชำระเงิน	7	5	ล้งไทย ได้ทั้งการชำระเงินสดและ การโอนเงินผ่านบัญชี
เงินทุน	1	6	ล้งจีนมีเงินทุนสูงกว่า

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

4.1 การรวมกลุ่มหรือการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายอื่น ๆ

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการรวมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่น มีเพียงบางส่วนที่เป็นส่วนน้อยที่จะมีการรวมเป็นกลุ่มที่ชัดเจน ส่วนที่เหลือจะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันผ่านช่องทางสังคมออนไลน์ เช่น Facebook เป็นต้น โดยผลการสำรวจการรวมกลุ่มของเกษตรกรจังหวัดดังสรุปในตารางที่ 3-36

ตารางที่ 3-36 ข้อมูลการเข้าร่วมกลุ่มกับเกษตรกรรายอื่นของเกษตรกรจังหวัดตราด

การเข้าร่วมกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ไม่เข้าร่วม	28	87.5	
เข้าร่วม	4	12.5	- กลุ่มศาลาแดง - กลุ่มเครือญาติ - กลุ่มรวบรวมยางพารา - กลุ่มสหกรณ์การเกษตร
รวม	32		

ทั้งนี้ช่องทางการติดต่อหลักของเกษตรกรในจังหวัดตราดและจังหวัดใกล้เคียง ทำได้หลายช่องทาง โดยปัจจุบันช่องทางการติดต่อที่สะดวกที่สุดจะเป็นการติดต่อผ่านช่องทางสังคมออนไลน์ เช่น กลุ่ม Facebook กลุ่ม Line เป็นต้น

4.2 การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่ผ่านมา

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในประเด็นความช่วยเหลือที่ได้รับจากหน่วยงานภาครัฐที่ผ่านมา ว่าเคยได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนในเรื่องใดบ้าง พบว่าส่วนใหญ่ตอบว่าไม่ค่อยได้รับความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเท่าใดนัก ที่มีบ้างจะเป็นคำแนะนำการใช้สารเคมีที่ถูกต้องเท่านั้น เรื่องอื่นไม่มีเลย

4.3 สิ่งที่ต้องการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

จากการสอบถามเกษตรกรถึงประเด็นที่ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สามารถสรุปได้ดังนี้

- การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตลาด การขยายตลาดไปที่อื่น ๆ นอกจากคนจีน
- การตลาด ส่งออกด้วยรัฐบาลเป็นแม่งานเอง เป็นการผลิต การแปรรูป สนับสนุนการขาย
- จัดหาแหล่งน้ำที่เพียงพอแก่การเพาะปลูก
- ควรส่งเสริมให้มีตลาดกลางขายสินค้า
- อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ย และปรับปรุงดิน ธาตุต่าง ๆ ที่สำคัญ
- สนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ ดูแลอย่าให้ถูกกดราคาเกินไป
- ดูแลต้นทุนการผลิต ปุ๋ย ยา
- เป็นตัวแทนรับซื้อส่งออกผลักดันให้มีราคาสูง ช่วยควบคุมราคาปุ๋ยยาให้ไม่เกินราคา
- ตรวจสอบสารเคมี
- ให้ความรู้ด้านวิชาการแก่เกษตรกร
- งบประมาณสนับสนุน การตรวจสอบสภาพดิน และได้รับผลการวิเคราะห์ที่รวดเร็ว
- อยากให้มีการกำหนดราคา มาตรฐานเพื่อป้องกันไม่ให้ราคาผลผลิตของเกษตรกรตกต่ำเกินไป
- แก้ปัญหาเรื่องทุเรียนอ่อน

4.4 ความคิดเห็นต่อการขยายกิจการของล้งจีน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในจังหวัดตราดเกี่ยวกับการเข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทย มีข้อดีหรือข้อเสียอย่างไร เกษตรกรจังหวัดตราดให้ความคิดเห็นถึงข้อดีและข้อเสียไว้ดังนี้

ข้อดี

- ประเทศจีนเป็นตลาดใหญ่ มีกำลังซื้อได้มาก
- การมีเงินทำให้ผลผลิตกระจายตัวได้มากขึ้น
- การเข้ามาของเงิน ทำให้ไทยต้องมีความตื่นตัวและพัฒนาตัวเองให้มากขึ้น
- คนจีนให้ราคาดี และลงมาซื้อเองในสวน
- เกษตรกรมีรายได้แน่นอน ลดความเสี่ยงจากปัญหาราคาผลผลิตที่ตกต่ำและล้นตลาด

ข้อเสีย

- การทิ้งสัญญาเวลาราคาตก
- ให้เก็บผลผลิตที่ยังอ่อนขณะของขาดตลาดหลังจากนั้นของจะไม่ได้คุณภาพ มีสารตกค้างและแมลง และทำราคาตกต่ำ
- เป็นการมาแย่งอาชีพคนไทย
- คนอื่นมาเป็นเจ้าของแทนคนไทย ต่อไปคนไทยจะไม่มีสวนเป็นของตัวเอง
- เงินเอาเปรียบชาวสวนมาก ๆ
- ไม่มีความยั่งยืนและทำเพื่อผลกำไร ชื้อของต่างชาติไม่ซื้อของไทย
- จีนควบคุมราคาทั้งหมด รัฐบาลไม่สามารถจัดการได้ ไม่มีอำนาจทางการต่อรอง
- เพราะเขาเข้ามาแสวงหาประโยชน์และควบคุมราคาจนเกษตรกรไม่สามารถเรียกร้องราคาได้
- เงินอาจมีอำนาจในการควบคุมราคาผลผลิต
- ลักตราคาเหมือนพืชอื่นๆ
- แย่งการทำมาหากินของคนท้องถิ่น

4.5 ประเด็นแนวโน้มความเป็นได้เรื่องการขายสวนผลไม้

ทีมผู้วิจัยได้สอบถามเจ้าของสวนทุเรียนในประเด็นคำถามถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ของเจ้าของสวนทุเรียนจังหวัดตราดที่จะขายสวน พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีแนวคิดที่จะขายสวนผลไม้ ดังแสดงในตารางที่ 3-37

ตารางที่ 3- 37 แนวโน้มการขายสวนของเกษตรกรจังหวัดตราด

แนวโน้มการขายสวน	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ไม่ขาย	29	90.6	
ขาย	3	9.4	ไม่มั่นใจว่าทายาทจะทำสวนต่อหรือไม่
รวม	32		

4.6 ปัจจัยเสี่ยงในการประกอบอาชีพชาวสวนทุเรียนจังหวัดตราด

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรชาวสวนทุเรียนจังหวัดตราดถึงปัจจัยเสี่ยงในการประกอบอาชีพชาวสวนทุเรียน มีความเห็นคล้ายกับเกษตรกรในจังหวัดอื่น ๆ สรุปได้ดังนี้

- ความเสี่ยงด้านแรงงาน ปัจจุบันเกษตรกรยังพึ่งพาการใช้แรงงานเป็นหลักในการทำสวนทุเรียน ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานตัดทุเรียน
- ความเสี่ยงโรคพืช สภาพแวดล้อมเปลี่ยนอาจจะส่งผลให้มีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคพืชได้ ส่งผลต่อต้นทุนที่เพิ่มมากขึ้น
- สภาพดินฟ้าอากาศ เนื่องจากไม่อาจคาดเดาได้ว่าสภาพอากาศในแต่ละปีจะเป็นอย่างไร ทำให้การวางแผนการปลูกและการดูแลสวนในแต่ละรอบการผลิตไม่แน่นอน
- ราคาขายผลผลิตไม่แน่นอน ช่วงนี้ยังขายทุเรียนได้ในราคาสูง แต่ไม่แน่ใจว่าราคาผลผลิตจะสูงได้อีกกี่ปี หากปริมาณผลผลิตออกมามากในอนาคต ราคาขายผลผลิตอาจจะตกลง ส่งผลให้รายได้ลดลง
- ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น อาจจะส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ซ้ารอยกับพืชชนิดอื่น เช่น ยางพารา หรือลำไย ที่ประสบปัญหาราคาตกต่ำ
- ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เกิดจากราคาปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น สารเคมี ปุ๋ย แรงงาน สูงขึ้น
- มีการปลูกทุเรียนในต่างประเทศมากขึ้น แบ่งส่วนแบ่งการตลาด

4.7 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- เราต้องมีการรวมกลุ่มและรู้ข้อมูลของกันและกัน บริหารจัดการแบบเปิดเผยในสมาชิกในกลุ่มรู้โดยยึดผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นหลัก
- อยากให้รัฐบาลส่งเสริมการพัฒนาความรู้เรื่องการจัดการดินและน้ำ
- ฝากเรื่องผลักดันราคาให้สูง ถ้าทำไม่ได้ช่วยควบคุมราคาปัจจัยต้นทุนการผลิต เช่น ปุ๋ย ยา ไฟฟ้า น้ำมัน
- ช่วยควบคุมผลผลิต
- ภาครัฐควรจะทำงานวิจัยเกี่ยวกับเกษตรที่มีปัญหาหนักมาก เช่น ข้าว ยาง ปาล์ม ดีกว่า เพราะคิดว่าทุเรียนเป็นกระแส ไม่เหมือนข้าวต้องกินทุกวัน แต่คนทำน่ายังจนอยู่ไม่ว่าจะผ่านมาก็สิบปี อาชีพเกษตรกรมีต้นทุนไม่เท่ากัน มีแต่จะสูงขึ้นมากขึ้นอยู่กับปัจจัยทางธรรมชาติ
- รัฐบาลควรหาตลาดเพิ่มเติม

3.2.4 สรุปผลการสำรวจข้อมูลเกษตรกร

ในการสำรวจข้อมูลเกษตรกรในครั้งนี้ ทีมผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เกษตรกรในจังหวัด จันทบุรี ระยอง และจังหวัดตราด โดยภาพรวมรูปแบบการปลูกและการดูแลสวน รวมทั้งเครื่องจักรกล การเกษตรที่ใช้ภายในสวนของทั้ง 3 จังหวัดมีแนวทางไม่แตกต่างกัน ช่วงอายุเกษตรกรของทั้ง 3 จังหวัดส่วนใหญ่อายุมากกว่า 50 ปี เป็นสวนที่ทำมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ แต่จันทบุรีและจังหวัดระยอง เริ่มมีเกษตรกรรุ่นใหม่ เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น มีการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่รูปแบบของกลุ่ม Young Smart Farmer มีการ แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ ๆ กันภายในกลุ่ม ความรู้จากคนรุ่นเก่า เริ่มถูกถ่ายทอดไปยังคนรุ่นใหม่ ๆ ผ่านกิจกรรม ต่าง ๆ ของกลุ่มที่จัดขึ้น ส่วนจังหวัดตราด ก็มีการรวมกลุ่มของ Young Smart Farmer เช่นกัน แต่การมี ส่วนร่วมของสมาชิกภายในจังหวัดตราด ยังไม่คึกคักเท่ากลุ่ม YSF ของจังหวัดจันทบุรีและระยอง

รูปแบบการจัดจำหน่าย ทั้ง 3 จังหวัดส่วนใหญ่แล้วจำหน่ายผลผลิตให้กับล้ง เพื่อการส่งออก มีเพียง ส่วนน้อยที่จำหน่ายให้กับตลาดในประเทศ อาทิ ตลาดขายส่งในจังหวัด การขายออนไลน์ เป็นต้น การขาย ผ่านล้งมีความสะดวก ได้ราคาขายดีกว่าและมีความเสี่ยงน้อยกว่าการขายในประเทศ โดยพบว่าการขาย ให้กับล้งในจังหวัดจันทบุรีจะได้ราคาสูง ในขณะที่การขายให้กับล้งในจังหวัดตราดจะขายได้ในราคาต่ำกว่า ดังนั้นเกษตรกรบางส่วนในจังหวัดตราดจึงเลือกที่จะนำผลผลิตของตนเองไปขายให้กับล้ง หรือตลาดผลไม้ใน จังหวัดจันทบุรีมากกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากล้งในจังหวัดจันทบุรีมีมาก ทำให้แย่งกันซื้อผลผลิต

ด้วยราคาขายผลผลิตที่สูงขึ้นมากกว่าเมื่อเทียบกับช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ทำให้เกษตรกรบางรายที่มี ศักยภาพมีแนวโน้มที่จะหาซื้อพื้นที่หรือสวนทุเรียนเพิ่ม เนื่องจากเห็นโอกาสที่จะได้รับจากราคาที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตามก็ยังมีเกษตรกรบางส่วน (ส่วนน้อย) ที่ยังไม่แน่ใจว่าจะประกอบอาชีพเกษตรกรได้อีกนานเท่าไร เนื่องจากไม่มีทายาทมารับช่วงต่อ

การดำเนินงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่ของทั้ง 3 จังหวัดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับหน่วยงานภาครัฐ ยังน้อย ทำให้ความเข้าใจในเรื่องการยื่นขอใบรับรอง GAP ของเกษตรกรยังไม่ถูกต้องนัก เกษตรกรส่วนใหญ่ยัง ไม่ได้ยื่นขอใบรับรอง เนื่องจากยังไม่เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็น ภาพลักษณ์และบทบาทของหน่วยงาน ภาครัฐในสายตาของเกษตรกรยังไม่มีประเด็นชัดเจนว่าจะเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกร หรือเข้ามาเป็นอุปสรรคใน การประกอบอาชีพของเกษตรกร

อย่างไรก็ดี เกษตรกรหลายรายยังมองว่า โอกาสทองของทุเรียนน่าจะอยู่ได้ไม่เกิน 3-5 ปี เนื่องจาก หลายพื้นที่ที่มีการปลูกทุเรียนมากขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งการที่ปริมาณผลผลิตเพิ่มมากขึ้นราคา ขายน่าจะลดลงเป็นไปตามกลไกตลาด ดังนั้นจากการสัมภาษณ์เกษตรกร จึงเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า อยาก ให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยดูแลเรื่องของราคา ไม่ให้ตกต่ำเหมือนกันพืชเกษตรชนิดอื่น แต่ยังมีเกษตรกร บางกลุ่มที่ไม่มีความกังวลเรื่องความผันผวนของราคา เนื่องมาการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนและบริหารต้นทุนของ ตัวเองอย่างสม่ำเสมอ

3.3 ผลการสำรวจข้อมูลโรงคัดบรรจุ

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความคิดเห็น ผู้ประกอบการที่ทำหน้าที่รวบรวมทุเรียนเพื่อการส่งออกกลุ่มตัวอย่างที่ทีมผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลภาคสนามในระยะเวลาดำเนินการที่ผ่านมา สามารถเข้าสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุได้ทั้งหมด 11 ราย แบ่งเป็นผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุภาคตะวันออก 10 ราย และภาคใต้ 1 ราย โดยผู้รวบรวมที่ได้ทำการสัมภาษณ์ที่จังหวัดชุมพรเป็นผู้ประกอบการชาวจีนที่เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทยและแต่งงานกับคนไทย รายละเอียดของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการสัมภาษณ์ดังแสดงในตารางที่ 3-38

ตารางที่ 3-38 จำนวนผู้รวบรวมกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ

จังหวัด	จำนวน	ร้อยละ
จันทบุรี	5	45.5
ระยอง	4	36.4
ตราด	1	9.1
ชุมพร	1	9.1
รวม	11	100

จากจำนวนผู้รวบรวมทั้ง 11 ราย สามารถสรุปผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นได้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รวบรวม (ล้ง)

ข้อมูลทั่วไปของผู้รวบรวมทั้ง 11 ราย พบว่า ส่วนใหญ่อายุมากกว่า 40 ปี มีประสบการณ์ในการทำธุรกิจนี้ มามากกว่า 15 ปี โดยก่อนที่จะมาทำธุรกิจผู้รวบรวมผลไม้ ส่วนใหญ่จะทำสวนผลไม้มาก่อนจึงต่อยอดธุรกิจจากเป็นเกษตรกร มาเป็นผู้รวบรวมเพื่อจำหน่ายในประเทศและต่างประเทศ มีเพียงกลุ่มตัวอย่างนักธุรกิจจีนในจังหวัดชุมพร ที่เข้ามาทำธุรกิจโรงคัดบรรจุในประเทศไทยได้ประมาณ 5-6 ปี แต่ก่อนหน้านี้ทำธุรกิจเกี่ยวกับนำเข้าผลไม้จำหน่ายในประเทศจีนอยู่แล้ว จึงต่อยอดธุรกิจมาเป็นผู้รวบรวมและส่งออกในประเทศไทย สรุปข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างดังแสดงในตารางที่ 3-39

ตารางที่ 3-39 ข้อมูลทั่วไปของผู้รวบรวมที่ตอบแบบสัมภาษณ์

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	7	63.6
- หญิง	4	36.4
อายุ		
- ต่ำกว่า 20 ปี	-	-
- 20 – 30 ปี	-	-
- 31 – 40 ปี	2	18.2
- 41 – 50 ปี	5	45.5
- 51 – 60 ปี	2	18.2
- 60 ปีขึ้นไป	2	18.2
ระดับการศึกษา		
- ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	1	9.1
- มัธยมศึกษา	1	9.1
- อนุปริญญา	1	9.1
- ปริญญาตรี	7	63.6
- ปริญญาโท	-	
- อื่นๆ	1	9.1
ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุ		
- น้อยกว่า 5 ปี	-	-

ข้อมูล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
- 5 - 10 ปี	1	9.1
- 10 - 15 ปี	-	-
- 15 - 20 ปี	3	27.3
- มากกว่า 20 ปี	7	63.6

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับภาพรวมของจำนวนล้งในแต่ละจังหวัดพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการล้งจะอยู่ในจังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด จะมีล้งรายใหญ่จะอยู่ประมาณ 10 ราย เจ้าของเป็นคนไทย 2 ราย ที่เหลือเจ้าของเงินทุนเป็นพ่อค้าจีน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรในจังหวัดตราดส่วนใหญ่นิยมที่จะนำผลผลิตมาจำหน่ายให้ล้งหรือตลาดกลางผลไม้ในจังหวัดจันทบุรีมากกว่าขายให้ล้งในพื้นที่ เนื่องจากได้ราคาสูงกว่าขายให้ล้งในจังหวัดตราด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการประกอบการ

2.1 ข้อมูลการรับซื้อ

การสอบถามข้อมูลปริมาณการรับซื้อจากผู้รวบรวม ค่อนข้างจะระบุข้อมูลในเชิงปริมาณที่แน่นอนได้ยาก เนื่องจากปริมาณผลผลิตที่รับซื้อในแต่ละปีไม่แน่นอน อีกทั้งผู้ประกอบการบางรายไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลในเชิงปริมาณที่รับซื้อที่แน่ใจว่า ตลอดปีมีการรับซื้อเท่าใด ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลประมาณการตัวเลข ในเบื้องต้น ทีมวิจัยสรุปเป็นกลุ่มได้ดังตารางที่ 3-40

ตารางที่ 3-40 ข้อมูลปริมาณการรับซื้อของผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุ

ผลไม้ที่รับซื้อ	จำนวน (ราย)	ปริมาณการรับซื้อ (ตัน/ปี)
ทุเรียน	9	- รายเล็ก ต่ำกว่า 1,000 - รายกลาง 1,000 – 10,000 - รายใหญ่ มากกว่า 10,000
มังคุด	2	- รายเล็ก 80 – 100 - รายกลาง 1,500 – 2,000

รูปแบบการรับซื้อผลไม้จากเกษตรกรของโรงคั่วบรจุ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเจ้าประจำที่มีการซื้อขายกัน และมีลูกค้าขายจรบ้าง ขึ้นอยู่กับช่วงราคาซื้อผลผลิต จากการสัมภาษณ์ข้อมูลพบว่ารูปแบบการรับซื้อผลผลิตมีหลายรูปแบบ เช่น

- เจ้าของสวนเข้ามาติดต่อเอง
- ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุติดต่อเจ้าของสวน
- มีคนกลางช่วยติดต่อ
- การเหมาสวน
- อื่นๆ เช่น รู้จักกันอยู่แล้ว หรือมีการซื้อขายปัจจัยการผลิต ด้วยกันอยู่แล้ว จึงนำผลไม้มาส่งที่โรงคัดบรรจุ

จากรูปแบบดังกล่าวข้างต้น หากประเมินจากการสัมภาษณ์โดยมองในเชิงของปริมาณผลผลิตที่รับซื้อสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ

ก. กรณีผู้รวบรวมรายใหญ่ กรณีนี้ ส่วนใหญ่เจ้าของสวนจะเป็นผู้มาติดต่อเพื่อขายผลผลิต เนื่องจากมีกำลังการรับซื้อสูง เกษตรกรจึงคิดว่าสามารถรับซื้อได้แน่นอน นอกจากนี้เกษตรกรเข้ามาติดต่อแล้วผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ ยังสามารถคัดเลือกรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรที่มีคุณภาพได้ และอาจจะมีการผูกขาดการซื้อผลผลิตกับเกษตรกรรายดังกล่าวด้วย หากเกษตรกรรายใดที่ผลผลิตคุณภาพดี ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุจะมีการจ้างทีมตัดเข้าไปตัดผลผลิตเอง แต่หากเป็นเกษตรกรรายย่อย เกษตรกรจะนำผลผลิตที่โรงคัดบรรจุเอง

ข. กรณีผู้รวบรวมรายกลาง – รายย่อย ส่วนใหญ่จะมีทั้งต้องเข้าหาเกษตรกร และเกษตรกรเข้าหา การเข้าหาเกษตรกร ก็เพื่อให้ตนเองมีผลผลิตมากพอที่จะส่งต่อให้กับโรงคัดบรรจุรายใหญ่ได้ และการที่เกษตรกรเข้ามาหา ด้วยเหตุในด้านราคา หรือสะดวกในการส่งผลผลิต ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรจะนำผลผลิตมาส่งเองที่โรงคัดบรรจุ หรือตามจุดนัดหมาย

สำหรับรูปแบบการชำระเงิน สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบหลัก

- การชำระเงินสด

โดยปกติแล้ว เมื่อเกษตรกรนำผลผลิตมาส่งให้ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุแล้ว จะมีการชำระเป็นเงินสดหรือการโอนเข้าบัญชีธนาคารทันที หรือหากเป็นเจ้าประจำที่มีความไว้วางใจซื้อขายกันมานาน อาจจะชำระเป็นเงินสดหรือโอนเข้าบัญชีหลังจากส่งผลผลิตแล้วภายใน 1-2 วัน หรือ ไม่เกิน 1 สัปดาห์ ดังนั้นผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุจะต้องมีเงินสดหมุนเวียนในระบบเพื่อสำรองจ่ายในการซื้อขายรวบรวมส่งออก จากการสัมภาษณ์พบว่า หากเป็นโรงคัดบรรจุรายเล็กจะต้องมีเงินสดหมุนเวียนประมาณ 5 – 10 ล้านบาท ในขณะที่ โรงคัดบรรจุรายใหญ่จะมีเงินสดหมุนเวียนประมาณ 70 – 80 ล้านบาท

- การวางเงินมัดจำในกรณีเหมาสวน

กรณีนี้ล้งกับเจ้าของสวนต้องมีการตกลงกันล่วงหน้าเพื่อประเมินราคาก่อนทำการเก็บเกี่ยวประมาณ 10 – 20 วัน มูลค่าเงินมัดจำอาจจะขึ้นกับข้อตกลงระหว่างทั้ง 2 ฝ่ายว่าจะยอมรับที่เท่าใด หรืออาจจะประมาณร้อยละ 10 – 15 ของมูลค่าทั้งหมด หากเป็นรายประจำที่เขาเหมือนกันอยู่แล้ว อาจจะวางเงินมัดจำไม่มาก ประมาณร้อยละ 5 แต่หากเป็นเริ่มทำธุรกิจร่วมกัน อาจจะมีการวางเงินมัดจำสูงหน่อย

สำหรับราคาซื้อขายผลไม้ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทั้งเกษตรกรและผู้รวบรวม พบว่า ในช่วงต้นฤดูการขายผลไม้ (ระหว่างช่วงปลายเดือนมีนาคม – กลางเดือนเมษายน) ผลผลิตยังออกไม่มาก อีกทั้งยังเป็นช่วงฤดูหนาวของประเทศจีน ซึ่งทุเรียนเป็นผลไม้เขตร้อน ทำให้มีความต้องการบริโภคทุเรียนค่อนข้างมาก ดังนั้นในช่วงต้นฤดู จะเป็นช่วงที่มีการแข่งขันกันรับซื้อเพื่อนำผลผลิตออกไปวางจำหน่ายที่ประเทศจีนให้เร็วที่สุด ทำให้เกิดการแย่งผลผลิตกันของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดราคาซื้อผลไม้ในช่วงแรก คือ พ่อค้าตลาดปลายทางโดยมีบทบาทผ่านทางผู้รวบรวมในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีหรือจังหวัดอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการจีน โดยพบว่ารวบรวมรายได้ที่เสนอราคาสูงกว่าก็จะได้ผลผลิตไป เมื่อปริมาณผลผลิตเพิ่มมากขึ้น ผู้ส่งออก/ผู้รวบรวมมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นคือ มีการส่งตัวแทนย่อยพ่อค้าชาวจีนลงมาในพื้นที่เข้ามาตรวจสอบปริมาณผลผลิต ซึ่งถ้าสังเกตได้ว่าช่วงไหนผลผลิตออกมากจะกดราคาซื้อซึ่งมีผลโดยตรงต่อตลาดผลไม้ในพื้นที่

นอกจากปัจจัยด้านอุปสงค์และอุปทานดังกล่าวข้างต้น อีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนในการทำให้ราคาซื้อผลผลิตจากเกษตรกรสูงขึ้นคือ เป็นกรณีที่โรงคัดบรรจุที่ทำส่งออกแล้วพบว่า สินค้าไม่เต็มตู้ ยอมเสนอราคาที่สูงเพื่อให้มีสินค้าครบเต็มตู้ จนทำให้ช่วงฤดูกาลในปีนี้ ราคาซื้อทุเรียนสูงถึง 140 – 145 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ล้งสามารถบวกราคาเพิ่มได้ประมาณ 4-5 บาทต่อกิโลกรัม (สำหรับล้งรายย่อยที่ต้องส่งต่อให้ล้งรายใหญ่) หรือ ประมาณ 10-15 บาทต่อกิโลกรัม ในกรณีของผู้ส่งออก

อย่างไรก็ดีจากการสัมภาษณ์ พบว่า ทุเรียนจะมีราคาสูงตั้งแต่ในช่วงเดือน มีนาคม – พฤษภาคม (เป็นช่วงที่ผลผลิตทุเรียนจากภาคตะวันออกออกสู่ตลาด) หลังจากนั้นความต้องการบริโภคทุเรียนในประเทศจีนจะเริ่มลดลง เนื่องจากเริ่มมีผลไม้ชนิดอื่นทั้งในประเทศจีนและต่างประเทศ จำหน่ายในตลาดจีนมากขึ้น ส่งผลให้ทุเรียนราคาตกลงจากช่วงแรก

2.2 ข้อมูลการรับรอง GMP

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโรงคัดบรรจุพบว่า มีจำนวน 2 รายใน 11 ราย ที่ยังไม่ได้ขอใบรับรอง GMP ซึ่งทั้ง 2 รายนี้ ถือเป็นโรงคัดบรรจุรายย่อย – รายกลาง ที่รวบรวมผลผลิต แล้วส่งต่อให้กับโรงคัดรายใหญ่เพื่อส่งออก ไม่ได้ทำการส่งออกเอง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้รวบรวมทั้ง 2 รายนี้ยังไม่ได้มีแผนที่จะขอใบรับรอง GMP เนื่องจากการยื่นขอใบรับรอง โรงคัดบรรจุจะต้องมีค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงพื้นที่ค่อนข้างสูงไม่ต่ำกว่า 50,000 – 100,000 บาท หรืออาจจะมากกว่านั้น จึงยังไม่มีความพร้อม อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการ

โรงคัดบรรจุทั้งหมด มองว่าการขอใบรับรองมีความจำเป็นหากต้องมีการส่งออก ซึ่งเป็นการรับรองการดำเนินงานของตัวโรงคัดบรรจุเองว่ามีการดำเนินการได้มาตรฐาน

ผู้รวบรวมให้ข้อมูลถึงข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในการใบอนุญาตในการคัดบรรจุผลไม้ซึ่งจะเป็นการอนุญาตเฉพาะพื้นที่หากเป็นจันทบุรีก็เป็นใบอนุญาตเฉพาะในพื้นที่จันทบุรี หากต้องไปทำในภาคใต้ก็ต้องไปทำใบอนุญาตผู้ประกอบการเพิ่ม ซึ่งมองว่าควรใช้เป็นใบประกอบอนุญาตเดียวกันได้ ในขณะที่เดียวกันการปล่อยให้พ่อค้าชาวจีนสามารถเข้าถึงธุรกิจไทยได้ง่าย ทำให้ผู้ประกอบการไทยสูญเสียอาชีพและรายได้จากการประกอบการ

2.3 ข้อมูลการจัดจำหน่ายและการส่งออก

ข้อมูลการจัดจำหน่ายของโรงคัดบรรจุที่ได้ทำการสัมภาษณ์ สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่

- **โรงคัดบรรจุรายย่อย – รายกลาง** จะทำการรวบรวมผลผลิตส่งต่อไปยังโรงคัดบรรจุรายใหญ่ เพื่อทำการส่งออก ส่วนที่ตกเกรดจากโรงคัดบรรจุส่งออกจะนำมาขายในประเทศ
- **โรงคัดบรรจุรายใหญ่** ส่วนใหญ่จะรวบรวมเพื่อการส่งออก ส่วนที่ตกเกรดจะขายในประเทศ

สำหรับตลาดการส่งออกใหญ่ของทุเรียนและมังคุดของภาคตะวันออก คือ ตลาดประเทศจีน โดยการขนส่งสามารถใช้เส้นทางการได้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

- ทางบก สามารถส่งออกได้ 2 เส้นทาง คือ ผ่านด่านประเทศเวียดนาม และผ่านด่าน สปป.ลาว ด่านบ่อเต็นผ่านสิบสองปันนา ผ่านหนานหนิง เข้าคุนหมิง (เซียงรุ่ง) ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 4 วัน
- ทางเรือผ่านท่าเรือแหลมฉบัง ใช้เวลาประมาณ 7-10 วัน

จากการสัมภาษณ์ผู้รวบรวมรายใหญ่ ให้ข้อมูลว่าในปี พ.ศ. 2562 ผลผลิตที่ส่งออกไปขายประเทศจีน มีประมาณ 900,000 ตัน (เป็นทุเรียนจากภาคตะวันออก 5 แสนตัน และทุเรียนภาคใต้ 4 แสนตัน) หากคิดราคาขายเฉลี่ยที่ 80 บาทต่อกิโลกรัม แสดงว่ามูลค่ารวม 7.2 หมื่นล้านบาท สำหรับแนวโน้มความต้องการทุเรียนของผู้บริโภคจีนยังมีอีกมาก มีผู้นำเข้ารายใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ยังไม่มีการผูกขาดการนำเข้า หรือการกำหนดโควตาการนำเข้า มีแต่พยายามแย่งชิงกัน อย่างไรก็ดี ผู้นำเข้าหน้าใหม่ที่เข้ามา มีทั้งชาตุน และมีการทำพิธีเพื่อทำธุรกิจต่อไปได้ ตลาดกระจายทุเรียนเริ่มมีมากขึ้น ไม่ใช่มีเพียงตลาดเจียงหนานเหมือนอย่างแต่ก่อน ด้วยระบบขนส่งในประเทศจีนที่ดีขึ้นทำให้สามารถกระจายสินค้าเข้าไปในจีนได้สะดวกมากขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละผู้รวบรวม รวมทั้งศักยภาพในการที่จะสามารถเป็นผู้ส่งออกได้เอง สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 3-41

ตารางที่ 3-41 รูปแบบของผู้รวบรวมทุเรียนเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน

รูปแบบของผู้รวบรวมทุเรียนเพื่อ การส่งออกไปยังประเทศจีน	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบ	ไม่มี สถานที่	มีสถานที่	รวบรวม	คัดเกรด	บรรจุ	ส่งต่อรายใหญ่	ส่งต่อผู้ ส่งออก	ส่งออก เอง
แบบที่ 1 : รายย่อยระดับ 1 (นายหน้า)	ทำหน้าที่เป็นเสมือนนายหน้า ในการหาผลผลิต ไม่มี สถานที่สำหรับรวบรวมสินค้าเอง เพียงเป็นผู้ประสาน เพื่อนำผลผลิตไปส่งต่อให้กับส่งรายใหญ่	✓		✓			✓		
แบบที่ 2 : รายย่อยระดับ 2	เป็นส่งรายย่อยที่มีสถานที่ รวบรวมผลผลิตจาก เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง แล้วส่งต่อให้รายใหญ่		✓	✓			✓		
แบบที่ 3 : รายย่อยระดับ 3	เป็นส่งรายย่อยที่มีสถานที่ <u>รวบรวมผลผลิตจาก</u> <u>เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง และทำการคัดเกรดแล้วส่ง</u> <u>ต่อให้รายใหญ่</u>		✓	✓	✓		✓		
แบบที่ 4 : ขนาดกลางระดับ 1	เป็นส่งขนาดกลางที่มีสถานที่ <u>รวบรวมผลผลิตจาก</u> <u>เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง คัดเกรดและบรรจุแล้วส่ง</u> <u>ต่อให้ผู้รายใหญ่</u>		✓	✓	✓	✓	✓		
แบบที่ 5 : ขนาดกลางระดับ 2	เป็นส่งขนาดกลางที่มีสถานที่ <u>รวบรวมผลผลิตจาก</u> <u>เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง คัดเกรดและบรรจุแล้วส่ง</u> <u>ต่อให้ผู้ส่งออก</u>		✓	✓	✓	✓		✓	
แบบที่ 6 : ผู้ดำเนินการครบ วงจร (มีศักยภาพ)	เป็นส่งขนาดใหญ่ที่มีสถานที่ <u>รวบรวมผลผลิตจาก</u> <u>เกษตรกร คัดเกรดและบรรจุ และส่งออกเอง</u>		✓	✓	✓	✓			✓

จากการสัมภาษณ์ผู้รวบรวมทุเรียนที่เป็นคนไทยสามารถสรุปลักษณะของผู้รวบรวมที่สามารถเป็นผู้ส่งออกไปยังประเทศจีนเองได้ มีคุณลักษณะดังนี้

1. มีเงินทุนหมุนเวียน

เงินทุนหมุนเวียนสำหรับผู้ประกอบการล้งมีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินการ ที่จะต้องมีเพียงพอค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อาทิ

- ค่าดำเนินการ (ค่าจ้างแรงงาน ค่ายาป้ายก้านทุเรียน ค่าสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นต้น)
- ค่ารับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องจ่ายเกษตรกรเป็นเงินสดหรือโอนเข้าบัญชีในทันที ที่ได้รับผลิตแล้ว ในขณะที่ลูกค้าปลายทางยังไม่ได้จ่ายค่าสินค้าในทันที จะมีการชำระเงินเมื่อได้รับสินค้าที่ปลายทาง (ประเทศจีน) แล้ว ดังนั้นล้งเองจะต้องมีเงินหมุนเวียนมากพอที่จะสามารถรับซื้อผลผลิตระหว่างรอรับเงินจากลูกค้าปลายทาง

2. การมีส่วนร่วม

ล้งส่วนใหญ่เป็นล้งที่มีสวนผลไม้ของตนเอง เช่น ทุเรียน มังคุด เป็นต้น ทั้งนี้การทำล้งส่วนหนึ่งก็เพื่อเป็นการระบายผลผลิตของตนเองออกสู่ตลาด และเป็นการต่อยอดธุรกิจการเกษตรที่มีอยู่แล้ว

3. การมีเครือข่ายเกษตรกรซื้อขายประจำ

ล้งที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่จะมีเครือข่ายชาวสวนที่รับซื้อผลผลิตการเป็นประจำ ที่ทำให้มีความไว้วางใจในเรื่องของคุณภาพ ล้งบางรายมีการเรียกประชุมเกษตรกรเพื่อวางแผนการผลิต วางแผนการใช้สารเคมีให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อควบคุมคุณภาพของผลผลิตให้มีความใกล้เคียงกัน

การที่ล้งมีแบรนด์ของตนเอง ยิ่งให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลผลิตมาก เนื่องจากต้องการรักษาชื่อเสียงของตนเองในระยะยาว

4. การมีทีมตัดทุเรียน

การมีทีมตัดทุเรียนที่ไว้วางใจได้ ใช้บริการกันมานาน ช่วยลดปัญหาเรื่องทุเรียนลงได้ ในช่วงที่ผลผลิตออกพร้อม ๆ กัน ทีมตัดมักจะจัดลำดับคิวการตัดให้กับสวนทุเรียนให้กับล้งที่มีสายสัมพันธ์อันดีหรือทำงานร่วมกันมายาวนานก่อน ดังนั้นการมีทีมตัดที่มีความชำนาญและไว้วางใจได้จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ล้งประสบความสำเร็จ

5. การมีเครือข่ายความสัมพันธ์อันดี Freight Forwarder

การมีเครือข่าย Freight Forwarder ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องพิธีการนำเข้า-ส่งออกสินค้าไปจีน หรือมีเครือข่ายการขนส่งหลายรูปแบบ ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางเรือ ทางอากาศ จะสามารถช่วยให้คำแนะนำได้ในกรณีที่เกิดปัญหาการขนส่ง ยกตัวอย่างเช่น ในช่วงที่เกิดปัญหาการส่งออกผ่านด่านประเทศเวียดนาม Freight Forwarder (เป็นญาติกันและใช้บริการกันมายาวนาน) ได้ให้คำแนะนำได้ทันทีว่า ควรจะเปลี่ยนการขนส่งจากทางบก ไปทางเรือแทน ทำให้ไม่ต้องไปเผชิญปัญหา รถไม่สามารถเข้าจีนได้ ผลผลิตเสียหาย เป็นต้น

6. มีสายสัมพันธ์อันดีกับคู่ค้าชาวจีน

จากการสัมภาษณ์พบว่า ล้งส่วนใหญ่ที่สามารถส่งออกไปยังประเทศจีนได้ จะมีคู่ค้าที่ทำธุรกิจกันมานาน มีความไว้วางใจกัน บางรายรู้จักคู่ค้าผ่านการแต่งงานกับสามีคนจีน มีการซื้อขายผลผลิตกันมานาน

ผู้ประกอบการล้งบางราย ให้ข้อมูลการหาคู่ค้าชาวจีน ไม่จำเป็นต้องเป็นคู่ค้ารายใหญ่ จะเป็นรายเล็กก็ได้ แต่ถ้ามีสายสัมพันธ์อันดี ก็จะสามารถทำธุรกิจกันในระยะยาวได้ ซึ่งเชื่อว่า คนรับซื้อเค้าก็อยากได้ของดีไปขายเพื่อจะได้ขายได้นาน ๆ ดังนั้น ผู้ขายผลผลิตอย่างเรา ก็ต้องเลือกผลผลิตที่มีคุณภาพส่งขายให้เค้าเช่นกัน

จากการสัมภาษณ์นักธุรกิจชาวจีนที่เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทย ให้ข้อมูลว่าเดิมเคยทำงานในบริษัทผู้นำเข้าผลไม้จากประเทศไทยเพื่อจำหน่ายในประเทศจีนอยู่แล้ว (ทำมา 2 ปี) จึงเห็นช่องทางที่จะทำธุรกิจในประเทศไทย แต่งานกับคนไทยจึงได้มาทำเป็นล้งที่ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ทำมาแล้ว 5 ปี และมีหุ้นส่วนบริษัทนำเข้าผลไม้ในประเทศจีน ก่อนเข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทย ไม่มีความรู้เกี่ยวกับทุเรียนมาก่อน เริ่มจากความชอบทานทุเรียน จึงสนใจเข้ามาทำธุรกิจเป็นผู้ส่งออกทุเรียนไปจีน (ขายที่ตลาดตงกวาง กวางโจว) ส่วนใหญ่จะทำการขนส่งไปทางเรือขึ้นท่าเรือฮ่องกง ระยะเวลาในการเดินทางจากแหลมฉบัง-ฮ่องกง 4 วัน การทำธุรกิจส่งออกทุเรียนไปจีน ผ่านการลองผิดลองถูก จนถึงว่าเริ่มประสบความสำเร็จ

7. การมีแบรนด์ของตนเอง

ล้งรายใหญ่หลายรายทำหน้าที่รับจ้างแพคโดยใช้แบรนด์ของลูกค้า โดยลูกค้าปลายทางจะเป็นผู้ทำตลาด ในขณะที่การที่ล้งมีแบรนด์ของตนเอง จะทำให้มีความเชื่อมั่นในเรื่องของคุณภาพมากขึ้น เพราะล้งที่มีแบรนด์จะต้องรักษาคุณภาพของสินค้าของตนเองเพื่อให้สามารถอยู่ในตลาดได้ในระยะยาว ตัวอย่างล้งเจี๊ยะป๊อก ที่ขายเพียงแบรนด์ของตนเอง โดยมีลูกค้าปลายทางที่รับซื้อทุเรียนจากไทยจะรับซื้อเฉพาะแบรนด์ของเจี๊ยะป๊อกเท่านั้น หากช่วงที่เจี๊ยะป๊อกไม่มีผลผลิตออก จะมีบ้างที่จะไปซื้อทุเรียนจากเวียดนาม

8. มีช่องทางการค้าผ่านการฝากขาย

การฝากขายจะอีกหนึ่งช่องทางที่ถึงที่มีแบรนด์ทุเรียนของตนเอง แต่ไม่ได้เข้าไปทำตลาดเอง จะใช้วิธีการฝากขายที่ตลาดค้าส่งของจีน อาจจะมีลูกค้าประจำของแผงที่ฝากขายมารับซื้อ แต่ก็มี ความเสี่ยงในเรื่องของราคาขายที่ไม่สามารถกำหนดเองได้

9. การมีธุรกิจเสริมอื่น ๆ

การมีธุรกิจเสริมอื่น ๆ เช่น การทำห้องเย็น การทำโรงงานแปรรูป การขายปัจจัยการผลิต การทำตลาดกลางจำหน่ายผลผลิตการเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้การมีธุรกิจเสริมส่วนหนึ่งก็เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ รวมทั้งเป็นการกระจายความเสี่ยงในการทำธุรกิจ เป็นต้น

10. ปัจจัยอื่น ๆ

การที่ผู้ประกอบการยังมีสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ในหลายระดับทั้งระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ ทำให้ทราบข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการส่งออกผลไม้ก่อนผู้ประกอบการทั่วไป อีกทั้งการที่มีสายสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐยังเป็นโอกาสที่มีบทบาทในการ แสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประกอบการของตนเอง

2.4 ข้อมูลด้านต้นทุน

การสอบถามข้อมูลด้านต้นทุนและรายได้ของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุค่อนข้างทำได้ยาก เนื่องจากเป็นข้อมูลในเชิงธุรกิจ ผู้ตอบค่อนข้างระวังในการตอบ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จะเป็นการประมาณการทั้งจากผู้ตอบ และการประมวลผลจากทีมผู้วิจัย จากการสัมภาษณ์พบว่าสัดส่วนต้นทุนส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนค่าแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 60 ในขณะที่ส่วนที่เหลือร้อยละ 40 จะเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าสาธารณูปโภค ค่าสารเคมี ค่าระบบบำบัด เป็นต้น

ต้นทุนด้านแรงงาน ถือว่าเป็นต้นทุนที่มีสัดส่วนค่อนข้างสูง โดยแรงงานที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างชาติ ปัญหาที่พบ คือ แรงงานที่ไม่พอกับความต้องการโดยเฉพาะอย่างในหน้าทุเรียนออก มีการแย่งแรงงาน ทำให้อาจจะมีการโก่งราคาค่าแรงให้สูงขึ้น ทำให้มีต้นทุนในการจ้างสูงขึ้น นอกจากนี้ การจ้างแรงงานต่างชาติเป็นหลักทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการไม่สามารถเคลื่อนย้ายแรงงานได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการรายใหญ่ ที่รวบรวมผลผลิตทั้งในภาคตะวันออกและภาคใต้ โดยช่วงเดือน มีนาคม – มิถุนายน จะรวบรวมผลผลิตในภาคตะวันออก และเดือนกรกฎาคม – กันยายน จะไปรวบรวมผลผลิตที่ภาคใต้ ไม่สามารถเคลื่อนย้ายแรงงานลงไปทำงานที่ภาคใต้ได้ ต้องใช้วิธีการขนส่งมาทำการคัดแยกที่ภาคตะวันออก ทำให้ต้นทุนการดำเนินงานสูงขึ้น เป็นต้น

สำหรับข้อมูลแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการหมุนเวียนในระบบของผู้รวบรวมมาจาก มาจากหลายแหล่ง เช่น

- เงินทุนตัวเอง

- สินเชื่อธนาคารในรูปแบบสินเชื่อกู้เบิกเกินบัญชี (OD: Over Draft) เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงเทพ เป็นต้น
- เงินหมุนเวียนจากลูกค้า (เงิน) สัดส่วนประมาณ ร้อยละ 25 – 50

ในส่วนของผู้ประกอบการจีน ที่ได้ทำการสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเงินทุน พบว่า การเข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทย ในฝั่งจีนจะมีหุ้นส่วนที่เป็นคนจีน การลงทุนในฝั่งประเทศจีนใช้วิธีกู้เงินจากธนาคาร โดยมีดอกเบี้ยเงินกู้อัตราร้อยละ 0.6 ส่วนธุรกิจที่ทำในประเทศไทย ก็กู้จากธนาคารในประเทศไทย ส่วนอัตราดอกเบี้ยตามธนาคารพาณิชย์ของไทย รัฐบาลจีนไม่ได้มีความช่วยเหลือ หรือมีสิทธิพิเศษกับคนจีนที่มาทำธุรกิจในประเทศไทย

2.5 ข้อมูลด้านรายได้

การสอบถามข้อมูลด้านต้นทุนและรายได้ของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุค่อนข้างทำได้ยาก เนื่องจากเป็นข้อมูลในเชิงธุรกิจ ดังนั้นข้อมูลในส่วนนี้จึงเป็นค่าประมาณการจากการสอบถามผู้ประกอบการสรุปรายได้จากการดำเนินการได้ดังนี้

- กรณีรวบรวมแล้วส่งต่อไปยังผู้รวบรวม จะบวกเพิ่มจากราคารับซื้อประมาณ 5 – 10 บาทต่อกิโลกรัม
- กรณีรับคัดแยกและบรรจุ จะบวกเพิ่มจากราคารับซื้อประมาณ 10 – 15 บาทต่อกิโลกรัม

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ทำให้ ได้ข้อมูลว่า ราคาซื้อผลผลิตทุกเกรดในช่วงที่ทำการสัมภาษณ์ เริ่มตั้งแต่ประมาณ 75 – 150 บาทต่อกิโลกรัม นอกจากนี้ในการพิจารณากำหนดราคาขายที่บวกเพิ่มเข้าไปจากราคารับซื้อจะต้องพิจารณาน้ำหนักทุเรียนที่หายไปด้วย เช่น รับซื้อทุเรียนมา 1 ตัน จากเกษตรกร แต่พอบรรจุตู้ น้ำหนักอาจจะเหลือประมาณ 800 – 900 กิโลกรัม ทำให้สูญเสียรายได้จากน้ำหนักที่หายไป

อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการบางรายให้ข้อมูลว่าค่าใช้จ่ายในการส่งออกทุเรียนทางเรือทั้งหมด ประมาณ 300,000 – 500,000 บาทต่อตู้ (เป็นค่าขนส่ง ค่าประกัน ค่าภาษี ค่าเช่าตลาด) ซึ่งค่าขนส่งทางเรือมากกว่าค่าขนส่งทางบกประมาณ 50,000 – 100,000 บาทต่อตู้ ในขณะที่มูลค่าสินค้าที่ขายได้ประมาณ 2-3 ล้านบาทต่อตู้ กำไรที่ได้อาจจะอยู่ประมาณ 50,000 – 100,000 บาทต่อตู้

2.6 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของโรงคัดบรรจุไทยและจีน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้รวบรวม ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันมีพ่อค้าจีนเข้ามาทำธุรกิจเป็นผู้รวบรวมมากขึ้น โดยเข้ามาในรูปแบบของการใช้ชื่อคนไทยในการจดทะเบียนประกอบการ หรือมีเงินทุนเข้ามาแล้วเข้ามารับซื้อ จากนั้นจะทำการส่งออกผ่านบริษัทคนไทย หรือการส่งออกในนามของผู้ให้บริการ Freight Forwarder ซึ่งพ่อค้าจีนที่เข้ามาเป็นเจ้าของกิจการ จะมีทั้งเข้ามาควบคุมงานคัดบรรจุเอง หรือการจ้าง

ผู้จัดการคนไทยในการบริหารจัดการให้ ทำให้บทบาทของผู้ประกอบการไทยเป็นได้แค่เพียงการรับจ้างคัดแยกและบรรจุลงกล่อง ทำให้เสียโอกาสที่จะมีกำไรที่เพิ่มขึ้นจากการส่งออก

เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการไทยเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุของไทยและจีน ผลการเปรียบเทียบดังแสดงในตารางที่ 3-42

ตารางที่ 3-42 เปรียบเทียบข้อได้เปรียบเสียเปรียบของล้งไทยและล้งจีน

ประเด็นเปรียบเทียบ	จำนวนผู้ตอบ (ราย)		เหตุผล
	ล้งไทยดีกว่า	ล้งจีนดีกว่า	
ประเด็นความน่าเชื่อถือ	4	-	- ชาวสวนจะไว้วางใจคนไทยมากกว่า สามารถต่อรองได้ - กระบวนการผลิตดีกว่า - ล้งไทยสามารถตรวจสอบแหล่งที่อยู่ได้ชัดเจนกว่าล้งจีน
ราคารับซื้อ	2	3	- ผู้ประกอบการจีนให้ราคาสูงกว่าเพราะไม่ต้องผ่านตัวกลาง - ราคาอาจจะไม่แตกต่างกัน เพราะน่าจะเป็นราคาตลาดอยู่แล้ว
วิธีการชำระเงิน	2	2	คนไทยส่วนใหญ่จะจ่ายเงินสดให้กับชาวสวนเลย แต่ล้งจีนบางครั้งจะมีการค้างจ่ายบิลไว้ก่อน
เงินทุน	-	8	ล้งจีนมีเงินทุนมากกว่าล้งไทย ล้งจีนบางรายเข้ามาทำธุรกิจในไทย เป็นลักษณะของการฟอกเงินไม่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของเงินได้

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นอื่นๆ

3.1 การเข้าร่วมกลุ่มหรือเป็นสมาชิกกลุ่มของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ

จากการสัมภาษณ์พบว่า มีผู้ประกอบการบางรายที่เข้าร่วมกลุ่ม เช่น ผู้ประกอบการล้งทั้งไทยและจีน กลุ่มโกดังทุเรียนส่งออกภาคตะวันออก และชมรมผู้ประกอบการค้าผลไม้ จันทบุรี เป็นต้น ในขณะที่บางรายไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มใด ๆ เลย

3.2 ความช่วยเหลือที่เคยได้รับจากหน่วยงานราชการ

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุให้ข้อมูลว่า ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ มีเพียงการเข้ามาสุ่มตรวจความแก่อ่อนทุเรียนเท่านั้น การที่ภาครัฐมุ่งแต่การตรวจสอบเรื่องทุเรียนอ่อน ส่งผลภาพลักษณ์ในเชิงลบในวงการทุเรียน อาจจะทำให้ลูกค้าฝั่งจีนจะนำมาใช้เป็นอำนาจต่อรองในเรื่องราคารับซื้อได้

3.3 ความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน

ประเด็นที่ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ ต้องการอยากให้หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ได้แก่

- อยากให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในเรื่องของแรงงานต่างด้าวในช่วงระยะเวลา 3 เดือน หรือให้มีการผ่อนปรนในช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมากเพื่อนำแรงงานเข้ามา
- ทำการตลาดในประเทศปลายทางส่งออก ทำความเข้าใจกับผู้บริโภคว่า ทุเรียนอร่อยไม่จำเป็นต้องถูกสวย
- เข้ามาดูแลการทำงานของล้งจีนให้เป็นมาตรฐาน
- เข้ามาสนับสนุนโดยการลดดอกเบี้ยให้ผู้ส่งออก
- หาดตลาดใหม่ เช่น ตลาดอินเดีย เป็นต้น
- การจำกัดจำนวนโรงคัดบรรจุต่างชาติควรเป็นไปตามกลไกตลาด
- รัฐควรมีการควบคุม ออกกฎระเบียบ เพื่อให้ผู้ประกอบการไทย เกษตรกรไทย ไม่เสียผลประโยชน์ และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับทางจีน ช่องโหว่กฎหมายที่คนจีนใช้คือการเป็น นอมินี (Nominee)
- เข้ามาควบคุมเพื่อแก้ปัญหาทุเรียนอ่อน

3.4 อนาคตของประกอบการธุรกิจโรงคัดบรรจุ

กลุ่มผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุเห็นตรงกันว่า ในอนาคตธุรกิจนี้จะมีการแข่งขันกันสูงมากขึ้น มีล้งเปิดใหม่มากขึ้น ซึ่งจะมีทั้งผู้ประกอบการคนไทยและคนจีน แต่คนจีนน่าจะมีเงินทุนสูงกว่า ผู้ประกอบการจีนน่าจะมียุทธศาสตร์มากขึ้น

3.5 อนาคตในการส่งออกทุเรียนไปประเทศจีน

ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุบางรายมีข้อคิดเห็นว่า ทุเรียนยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดจีนอยู่แต่ประเทศไทยนั้นจะต้องรักษาคุณภาพให้ดีขึ้นกว่าเดิมและดีขึ้นต่อไป เพราะเพื่อนบ้านเรานั้นสามารถปลูกทุเรียนได้และมีผลผลิตที่ใกล้เคียงกับไทยมาก แต่ประเทศไทยราคาทุเรียนนั้นจะสูงกว่าอาจจะทำให้เสียส่วนแบ่งทางการตลาดให้กับประเทศเพื่อนบ้านได้

3.6 รูปแบบการปลูก การค้า และส่งออกทุเรียน มังคุด ลำไย ไปจีนในอนาคต

ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตรูปแบบการปลูก การค้าและการส่งออกทุเรียนไปจีน ในหลายแง่มุม ทั้งในแง่ที่ว่าอาจจะเกิดภาวะทุเรียนล้นตลาด เนื่องจากมีการปลูกทุเรียนกันมากขึ้นทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน ในอนาคตการส่งออกผลไม้จากประเทศไทยไปประเทศจีนอาจจะมีอัตราส่วนที่ลดลงเนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านของเราในหลายประเทศนั้นสามารถปลูกผลไม้และมีผลผลิตที่เหมือนบ้านเราและทำการส่งไปยังประเทศจีน ประเทศไทยจึงต้องรักษาคุณภาพของผลผลิตไว้เพื่อเป็นผู้นำด้านการส่งออกผลไม้เหล่านี้ นอกจากนี้แนวโน้มความต้องการทุเรียนแปรรูปน่าจะจะมีมากขึ้น

3.7 โอกาสในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ด้วยการแปรรูปผลไม้ หรือแนวทางการยกระดับมูลค่าผลผลิตในอนาคต

ความนิยมในทุเรียนแปรรูปน่าจะจะมีมากขึ้น ในปัจจุบันเริ่มมีการนำมาแปรรูปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทุเรียนทอด ทุเรียนอบ ทุเรียนแช่แข็ง เพิ่มมากขึ้น ในอนาคตน่าจะเป็นที่สนใจและมีผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาในกลุ่มของผลไม้แปรรูปมากขึ้น

3.8 หลังจากหมดฤดูกาลทุเรียนของภาคตะวันออกแล้ว มีการไปรับซื้อทุเรียนในภาคอื่น ๆ หรือไม่

สำหรับผู้ประกอบการรายใหญ่ และเป็นผู้ส่งออก หลังจากหมดฤดูกาลทุเรียนของภาคตะวันออกแล้ว จะไปรับทุเรียนในภาคอื่น ๆ เพื่อรวบรวมส่งออก เช่น ชุมพร นครศรีธรรมราช เป็นต้น

3.9 ความเสี่ยงในการประกอบอาชีพผู้รวบรวม

จากการสัมภาษณ์ผู้รวบรวม สามารถสรุปความเสี่ยงในการประกอบอาชีพผู้รวบรวมได้ดังนี้

- ความเสี่ยงที่ถูกโกงจากเกษตรกร (เช่น มีการจ่ายเงินมัดจำแล้วแต่เกษตรกรขายผลผลิตให้หลังรายอื่น นำทุเรียนอ่อนมาขาย เป็นต้น) หรือผู้รวบรวมผลผลิตให้ (เช่น ได้เงินมัดจำแต่ไม่มีผลผลิตมาส่งให้ หรือผลผลิตไม่ได้คุณภาพ เป็นต้น)
- ราคาทุเรียนในจีนค่อนข้างผันผวนมาก เสี่ยงที่จะขาดทุน เนื่องจากราคารับซื้อในประเทศค่อนข้างสูง แต่ไปขายในตลาดจีนอาจจะขายได้ราคาต่ำกว่า
- คุณภาพของทุเรียนที่ไม่แน่นอน รวมทั้งปัญหาเรื่องทุเรียนก่อน เมื่อก่อนในสายตาคนจีนเชื่อว่าทุเรียนจากประเทศไทยคุณภาพดีที่สุด ไม่มีใครสู้ได้ แต่เดี๋ยวนี้ มีปัญหาเรื่องคุณภาพค่อนข้างมาก และมีคู่แข่งที่สามารถแข่งกับทุเรียนไทยได้ เช่น ทุเรียนเวียดนามที่คุณภาพเริ่มใกล้เคียงไทยแล้ว

บทที่ 4

การสำรวจข้อมูลภาคสนามในต่างประเทศ

จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามในประเทศเวียดนามและจีน ระหว่างวันที่ 13 - 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 รวมถึงการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ประกอบการนำเข้าส่งออกผลไม้ของทั้ง 3 ประเทศ (ไทย เวียดนาม และจีน) ทำให้สามารถสรุปประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ทุเรียนและผลไม้ไทยในต่างประเทศได้ 5 ประเด็นหลัก รวมทั้งสามารถสังเคราะห์บทเรียนที่ได้รับจากข้อมูลการสัมภาษณ์และข้อเสนอแนะ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การเพาะปลูกทุเรียนในประเทศเวียดนาม

เวียดนามเป็นประเทศที่สามารถเพาะปลูกทุเรียนเองได้ มีพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ทางภาคใต้และจังหวัดในเขตที่สูงตอนกลาง¹ ดังแสดงในรูปที่ 4-1 ซึ่งประกอบด้วยจังหวัด Tien Giang, Vinh Long และ Ben Tre โดยสายพันธุ์ที่เพาะปลูกได้แก่²

1. สายพันธุ์ Kho Qua Xanh' (KQX),
2. สายพันธุ์ Sua Hat Lep (SHL),
3. สายพันธุ์ RI6 และ
4. สายพันธุ์หมอนทอง

สำหรับผลผลิตที่ได้นำไปบริโภคในประเทศคิดเป็นร้อยละ 40 และส่งออกคิดเป็นร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด หน้าที่เรียนของเวียดนามอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม ทั้งนี้ราคาทุเรียนสายพันธุ์ท้องถิ่นของประเทศเวียดนามราคาจะอยู่ที่ประมาณ 70,000 ด่งต่อกิโลกรัม หรือ 92.41 บาทต่อกิโลกรัม (จำหน่ายพร้อมเปลือก)

¹ จากการสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการ

² T.V. Hau and T.S. Hieu (2017). Off-season production of durian in the Mekong delta, Viet Nam.

รูปที่ 4-1 แผนที่แสดงพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนของประเทศเวียดนาม

รูปที่ 4-2 ทุเรียนเวียดนามที่จำหน่ายในตลาดผลไม้ลองเบียน กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม

4.2 สถานการณ์ด้านการส่งออกทุเรียนบนเส้นทาง R12

สำหรับเส้นทางหลักที่ผู้ประกอบการใช้ในการขนส่งสินค้า คือ เส้นทาง R9 และ R12 ผู้ประกอบการชาวไทยส่วนใหญ่มักจะใช้เส้นทาง R12 เนื่องจากเส้นทางนี้มีระยะทางที่สั้นกว่าเส้นทาง R9 โดยเส้นทาง R9 จะมีระยะทางที่ยาวกว่าแต่มีพื้นที่ถนนที่เรียกว่าและเส้นทางนี้สามารถขนส่งสินค้าประเภทอิเล็กทรอนิกส์ได้นอกจากนี้เส้นทาง R3A ทางบริษัท SCG จะไม่ค่อยมีการใช้ในการขนส่งทุเรียนเพราะว่าเส้นทาง R3A จะส่งทุเรียนไปที่ตลาดในมณฑลยูนนาน ซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดแค่ร้อยละ 30 ต่างจากเส้นทาง R9 และ R12 ที่ส่งทุเรียนไปที่ด่านโหวออีกวาน ซึ่งเป็นทางเข้าสู่ตลาดผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดคิดเป็นส่วนแบ่งตลาดถึงร้อยละ 70

เมื่อพิจารณาเฉพาะเส้นทาง R12 ในประเทศเวียดนาม จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามจะพบว่าเส้นทางด่านชายแดนที่ใช้ในการส่งออกผลไม้ของประเทศเวียดนามบนเส้นทาง R12 ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด่านโหวออีกวาน ด่านผู้จ่าย และด่านหนงหวาย โดยในปัจจุบันเปิดให้บริการเพียงด่านเดียว คือ ด่านโหวออีกวาน เท่านั้น ส่งผลให้บางช่วงเวลามีการกระจุกตัวของรถขนส่งสินค้าที่ต้องตรวจสอบคุณภาพสินค้าบริเวณด่านโหวออีกวาน ส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด ทั้งนี้ ในอนาคตถ้าด่านผู้จ่ายและด่านหนงหวายเปิดให้บริการ อยากให้รถบรรทุกสินค้าจากประเทศไทยสามารถเข้าทางด่านทั้งสองนี้ได้ โดยต้องการให้ทางรัฐบาลไทยมีการเจรจาต่อรองลดภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax: VAT) ในการนำสินค้าเข้าประเทศจีนจากร้อยละ 13 เป็นร้อยละ 0 เหมือนกับประเทศเวียดนามโดยภาษีมูลค่าเพิ่มในส่วนนี้จะต้องจ่ายให้กับทางการของจีน ซึ่งจะไม่สนใจว่าจะขายสินค้าได้หรือไม่เพราะเป็นกฎบังคับที่ต้องจ่ายโดยการตีมูลค่าจะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของประเทศไทย

นอกจากปัญหาด้านการตรวจสอบสินค้าแล้วพบว่า ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการสวมสิทธิ์ที่ประเทศเวียดนาม เนื่องจากประเทศเวียดนามสามารถผลิตทุเรียนได้เองและมีความต้องการส่งทุเรียนไปขายในประเทศจีน แต่ด้วยกฎหมายของประเทศจีนยังไม่มีการอนุญาตให้นำทุเรียนเวียดนามเข้าไปขายได้ จึงเกิดการขอซื้อเอกสารสิทธิ์ต่าง ๆ จากผู้ประกอบการชาวไทยเพื่อนำไปสวมสิทธิ์ นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่สำคัญ คือ ประเทศจีนไม่ยอมปล่อยให้รถขนส่งสินค้าของเวียดนามกลับได้โดยง่าย กล่าวคือ ถ้ามีการส่งรถขนส่งสินค้าเข้ายังประเทศจีน ทางของจีนจะไม่ปล่อยรถกลับออกมาที่ละคันแต่จะต้องตรวจให้ครบทุกคันก่อนแล้วค่อยปล่อยกลับออกมาทีเดียวจึงทำให้มีความล่าช้าเกิดขึ้น

เพื่อแก้ปัญหาที่กล่าวมาในข้างต้น โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพของทุเรียนและการสวมสิทธิ์ทำให้ประเทศจีนทำการพัฒนาด่านโหวออีกวาน รวมถึงการพัฒนาด่านตงซิงเพื่อสิทธิประโยชน์จากเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ทำให้ประเทศเวียดนามมีการพัฒนาท่าเรือไฮฟอง (Haiphong)

4.2.1 การพัฒนาด่านโฮวอ๊กวาน

ด่านโฮวอ๊กวาน ตั้งอยู่บริเวณเมืองผิงเสียง ติดกับด่าน HuuNghi จังหวัด Langson ของประเทศเวียดนาม มีด่านชายแดน (ด่านสากล และด่านการค้าชายแดน) ตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2561 มีรถขนส่งสินค้า (ขาเดียว) ผ่านด่านนี้ 300,000 คัน สำหรับสินค้าไทยที่ผ่านด่านนี้ประกอบด้วยสินค้าประเภทผลไม้ และอิเล็กทรอนิกส์ โดยผลไม้ไทยที่ผ่านด่านนี้ประกอบด้วย

1. พุเรียน ปริมาณที่ผ่านด่านนี้ในปี พ.ศ. 2561 ประมาณ 200,000 ตัน
2. ลำไย ปริมาณที่ผ่านด่านนี้ในปี พ.ศ. 2561 ประมาณ 150,000 ตัน
3. มังคุด ปริมาณที่ผ่านด่านนี้ในปี พ.ศ. 2561 ประมาณ 80,000 ตัน

สำหรับข้อได้เปรียบของด่านนี้ในการขนส่งผลไม้ไทย คือ สามารถใช้เส้นทาง R9 และ R12 โดยเฉพาะเส้นทาง R9 ใช้ในการขนส่งผลไม้ และมีระยะเวลาที่ใช้ในการขนส่งประมาณ 48 ชั่วโมง โดยมีค่าขนส่งประมาณ 31,000 หยวน (155,000 บาท) ในส่วนของการสุ่มตรวจผลไม้ ทางด่านจะสุ่มตรวจร้อยละ 30 ซึ่งส่วนนี้เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศไทยและจีน แต่สำหรับข้อตกลงกับประเทศเวียดนามจะสุ่มตรวจทั้งหมดในกรณีของผลไม้

ในปี พ.ศ. 2561 รถขนส่งสินค้าจากประเทศเวียดนาม สามารถผ่านด่านผิงเสียงได้ และในช่วงเวลาดังกล่าวพบว่า การขนส่งผลไม้มีปัญหาในเรื่องของการเปลี่ยนตู้ผลไม้ในประเทศเวียดนาม ทำให้ผลไม้ไม่ได้คุณภาพเมื่อมาถึงประเทศจีน และการคิดค่าผ่านแดนของประเทศเวียดนามที่ไม่แน่นอน ทำให้บริษัทนำเข้าไม่แน่ใจสำหรับค่าใช้จ่ายในการผ่านแดน นอกจากปัญหาด้านค่าใช้จ่ายแล้ว ยังมีปัญหาในด้านการตรวจสอบผลไม้ โดยเฉพาะการตรวจสอบเชื้อรา เนื่องจากใช้เวลานานในการตรวจสอบ ทั้งนี้ในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา ด่านได้มีปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการเป็น Single Windows โดยผู้ประกอบการที่ทำด้านการขนส่งสามารถแจ้งเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ล่วงหน้า เมื่อถึงวันที่สินค้ามาถึงเพียงแค่อื่นเอกสารที่ต้องใช้ในการตรวจสอบให้ครบ สำหรับปัญหาความล่าช้าส่วนมากมาจากผู้ประกอบการเตรียมเอกสารไม่ครบ

สำหรับประเด็นข่าวเกี่ยวกับปัญหารถติดที่ด่านโฮวอ๊กวาน (ผิงเสียง) เป็นเวลานาน ในช่วงวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2562³ ผู้ประกอบการรายหนึ่งกล่าวว่า ช่วงนั้นธุรกิจตนไม่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากได้รับทราบข้อมูลจากกงในล่วงหน้า จึงได้ติดต่อบริษัทขนส่งให้เปลี่ยนไปใช้เส้นทางทะเลแทน การขนส่งโดยเรือใช้เวลาโดยเฉลี่ย 3 วัน จากแหลมฉางถึงท่าซิงโจวในมณฑลกว่างซีและมีค่าใช้จ่ายถูกกว่า อย่างไรก็ตามหากเป็นไปได้ก็เลือกใช้เส้นทางบกมากกว่า เพราะใช้เวลาขนส่งค่อนข้างแน่นอนและมีความเสี่ยงน้อยกว่า

³ ประชาชาติธุรกิจ (11 พฤษภาคม 2562). จีนเข้มงวดส่งออกทุเรียนอ่วม 3 พันตู้ค้างเติ่งด่านชายแดน. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/local-economy/news-325901>

รูปที่ 4-3 การตรวจสินค้าบริเวณโหยวอี๋ก๊วาน

4.2.2 การพัฒนาท่าเรือไฮฟอง (Haiphong)

รูปแบบการขนส่งผลไม้ไปจากประเทศไทยไปขายยังประเทศจีน ในช่วง 5 ถึง 6 ปีที่ผ่านมาจะนิยมขนส่งผลไม้ทางเรือ โดยผ่านเข้าฮ่องกงและเซินเจิ้น เพื่อนำผลไม้เข้าสู่ตลาดกว้างโจว ในอดีตตลาดค้าส่งผลไม้ในจีนมีเพียงแห่งเดียว คือ ตลาดเจียงหนาน ณ นครกว่างโจว ต่อมาประเทศจีนได้มีการพัฒนามณฑลที่ติดกับชายแดนเพิ่มมากขึ้น ทำให้เมืองหนานหนิง มณฑลกว่างซี ได้เริ่มมีการพัฒนาตลาดค้าส่งผลไม้ขึ้นมา เพื่อต้องการเป็นศูนย์กลางของตลาดผลไม้และกระจายผลไม้ไปขายทางตะวันตกของประเทศจีน เช่น ฉงชิ่ง หูเป่ย์ เป็นต้น

ปัจจุบันประเทศจีนเริ่มมองเห็นเวียดนามเป็นทางออกสู่ทะเล โดยให้ความสนใจที่ท่าเรือไฮฟอง เนื่องจากประเทศจีนต้องการนำเข้าผลไม้ไทยผ่านด่านตงซิงเป็นหลักเพราะการขนส่งทางเรือมีต้นทุนที่ถูกกว่า รวมทั้งประเทศจีนต้องการใช้สิทธิประโยชน์จากเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) และสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรทั่วไป (Generalized System of Preferences: GSP) ทำให้ท่าเรือไฮฟองของประเทศเวียดนามเป็นท่าเรือที่สำคัญในการนำผลไม้ไทยผ่านด่านหนานหนิงในอนาคต และจะทำให้การขนส่งทางถนนบนเส้นทาง R12 เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ประเทศเวียดนามมีแผนพัฒนาท่าเรือไฮฟอง เพื่อให้กลายเป็นท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดในเวียดนาม

สำหรับข้อได้เปรียบและเสียเปรียบในการขนส่งทุเรียนโดยใช้เส้นทางถนนเทียบกับทางเรื่อนั้น ผู้ประกอบการรายหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่า การขนส่งโดยเรือใช้เวลาโดยเฉลี่ย 3 วัน จากแหลมฉบังถึงท่าซิงโจว ในมณฑลกว่างซี ค่าใช้จ่ายถูกกว่า อย่างไรก็ตาม หากเป็นไปได้จะเลือกใช้เส้นทางบกมากกว่า เพราะเวลาในการขนส่งค่อนข้างแน่นอนและมีความเสี่ยงน้อยกว่า ทั้งนี้การขนส่งทางเรือมีปัญหาเกี่ยวกับบริษัทขนส่ง

ทางเรือไม่รับผิดชอบในกรณีสินค้าเสียหาย นอกจากนี้พบว่าบริษัทขนส่งทางเรือไม่ช่วยในเรื่องการรักษาอุณหภูมิระหว่างการขนส่ง เมื่อทุเรียนมาถึงจีนพบว่ามีส่วนเสียหาย ทำให้ต้องขายในราคาถูก ทำให้ผู้ประกอบการที่จีนต้องการให้รัฐบาลไทยช่วยออกกฎระเบียบในการรักษาคุณภาพการขนส่งและให้บริษัทขนส่งทางเรือรับผิดชอบกรณีสินค้าเสียหายหรือมาถึงล่าช้ากว่ากำหนด โดยรับผิดชอบอย่างน้อยร้อยละ 50 เนื่องจากปัจจุบันการขนส่งทางรถมีการประกันทั้งหมดหากสินค้าเสียหายมีการชดเชยให้ร้อยละ 100 หากบริษัทขนส่งทางเรือสามารถประกันและรับผิดชอบได้ อาจจะหันไปใช้การขนส่งทางเรือมากขึ้น เนื่องจากการขนส่งทางเรือสามารถบรรทุกสินค้าได้ปริมาณมากกว่าทางรถ และมองว่าในอนาคตหากอุปสงค์ในผลไม้ไทยของคนจีนเพิ่มมากขึ้น จะเป็นโอกาสที่ดีของไทยหากมีการปรับปรุงระบบการขนส่งทางเรือให้ดีกว่าเดิม

รูปที่ 4-4 แผนพัฒนาท่าเรือไฮฟอง

ที่มา: MINISTRY OF TRANSPORT VIETNAM MARITIME ADMINISTRATION⁴

4.3 ความนิยมบริโภคผลไม้ไทยในประเทศจีน และปัญหาด้านคุณภาพของทุเรียนไทย

สำหรับรสนิยมการบริโภคผลไม้ไทย โดยเฉพาะทุเรียนของชาวจีน ผู้บริโภคชาวจีนจะชื่นชอบทุเรียนสายพันธุ์หอมทองที่มีลักษณะผลที่แตกออกเล็กน้อย เนื่องจากทุเรียนที่ผลมีลักษณะแตก คือ ทุเรียนที่สุกสามารถรับประทานได้ สำหรับความสุกของทุเรียนผู้บริโภคชาวจีนจะชื่นชอบความสุกที่ร้อยละ 90 ถึง 95 ซึ่ง

⁴ MINISTRY OF TRANSPORT VIETNAM MARITIME ADMINISTRATION .SUMMARY OF MASTER PLAN FOR VIETNAM SEAPORT SYSTEM DEVELOPMENT TILL 2020, ORIENTATION TO 2030. สืบค้นจาก:
<https://www.portcoast.com.vn/Download/dtnc/dtnc16.pdf>

ถือว่ามีความสุกมากพอสมควร ทั้งนี้จะมีการจำหน่ายทุเรียนสดตลอดทั้งปี แต่จะมีปริมาณน้อยในช่วงฤดูหนาว ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวทางร้านจะจำหน่ายทุเรียนมุขานคิงแบบแช่แข็งแทน

ในปัจจุบันผู้บริโภคชาวจีนจะเน้นในเรื่องคุณภาพของผลไม้เป็นหลัก โดยทุเรียนจากไทยถือว่ามีปัญหา ด้านคุณภาพมากที่สุด เนื่องจากมีผู้ประกอบการบางรายประสบปัญหาเกี่ยวกับการเข้าไปจัดซื้อทุเรียน เนื่องจากก่อนเข้าไปจัดซื้อทุเรียนที่ไทยได้ตกลงกับชาวสวนโดยมีการกำหนดคุณภาพของทุเรียนและน้ำหนักของทุเรียนเอาไว้อย่างชัดเจน แต่พบว่าชาวสวนมีการเก็บทุเรียนล่วงหน้าก่อนประมาณ 1 เดือน จากนั้นนำทุเรียนมาแช่น้ำเพื่อให้ได้น้ำหนักตามที่ผู้ประกอบการกำหนดไว้ มีผลทำให้ทุเรียนไม่สุกตามที่ผู้ประกอบการต้องการ โดยต้องการให้ทุเรียนสุกที่ร้อยละ 70-80 เมื่อนำเข้าทุเรียนมาถึงจีนและทุเรียนถึงมือผู้บริโภค กลับพบว่าผู้บริโภคบางส่วนที่ซื้อทุเรียนไปนำกลับมาเปลี่ยนคืนเนื่องจากทุเรียนไม่มีคุณภาพ สร้างความเสียหายและเพิ่มต้นทุนให้แก่พ่อค้าชาวจีน เนื่องจากรูปแบบการขายของจีนมีบริการหลังการขายที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ปัญหาคุณภาพทุเรียนส่วนใหญ่เกิดในช่วงนอกฤดูกาล ในภาคตะวันออกของไทยที่พบปัญหา คือ ทุเรียนมีปริมาณมาก ปริมาณดั่งเก็บไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถขนส่งได้ เกิดปัญหาทุเรียนเสียหาย ปกติแล้วทุเรียนที่มีคุณภาพสามารถขายได้ถึง 500 หยวนต่อลัง (ประมาณ 17 กิโลกรัม) แต่เมื่อคุณภาพไม่ดี ราคาทุเรียนลดลงเหลือ 300-400 หยวนต่อลัง เช่นเดียวกับในกรณีของมังคุด โดยผู้ประกอบการต้องการให้ชาวสวนเก็บมังคุดที่ความสุกร้อยละ 75-80 แต่พบว่าเมื่อ 4-5 ปีที่ผ่านมา มังคุดของไทยมีรสชาติไม่ดีเหมือนเดิม ความหวานน้อยลงและมีเปลือกหนา ซึ่งปกติแล้วในช่วงฤดูกาลนี้คนจีนจะนิยมบริโภคมังคุดมาก แต่จากปัญหาเรื่องคุณภาพทำให้ยอดขายลดน้อยลง นอกจากนี้ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมายังพบปัญหามังคุดเนื้อแฉะเฉลี่ยร้อยละ 25-50 ของมังคุดทั้งหมด ทางห้างสรรพสินค้าที่เข้ามาซื้อเพื่อนำไปขายต่อก็เข้ามาซื้อลดลงเนื่องจากเมื่อพบมังคุดไม่มีคุณภาพ ทางห้างสรรพสินค้าต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคของเขา ทางผู้ประกอบการจึงเสนอให้มีการควบคุมคุณภาพผลไม้ของไทยตั้งแต่ในสวนเพื่อป้องกันปัญหาเรื่องคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน

4.4 การจำหน่ายทุเรียนในตลาดขายส่งของประเทศจีน

จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามในต่างประเทศ ผู้ประกอบการรายหนึ่งกล่าวถึงขั้นตอนของการจำหน่ายผลไม้ที่ตลาดเจียงหนาน ว่าผลไม้เข้าไปขายส่งในตลาดเจียงหนานเป็นการฝากขาย คือ นำผลไม้ไปฝากเจ้าของแผงขายในตลาดขาย โดยค่าแรกเข้าที่จ่ายให้กับเจ้าของตลาด คือ ค่าตู้สินค้าเข้าตลาดประมาณตู้ละ 3,000 หยวน (ประมาณ 15,000 บาท) ส่วนราคาผลไม้แต่ละชนิดในตลาดจะมีราคาอ้างอิงให้ แต่เจ้าของตู้ผลไม้สามารถกำหนดราคาผลไม้ที่ตนต้องการจะนำมาฝากเจ้าของแผงขายได้ หากต้องการขายในราคาสูงกว่าเจ้าอื่นก็สามารถทำได้หากสามารถแข่งขันได้ และมั่นใจว่าสินค้าคุณภาพดีจริง ดังนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการตั้งราคาของผู้ฝากและการขายของแผงด้วย ราคาผลไม้ที่ตลาดจีนอาจมีขึ้น ๆ ลง ๆ คล้ายกับการเล่นหุ้น เรื่องการกำหนดราคาในตลาดสามารถหาอ้างอิงง่าย ๆ โดยราคาที่ตลาดในจีนจะเท่ากับราคาเมื่อ 4 วันก่อนที่จันทบุรีเป็นต้น

4.5 แนวโน้มการค้าขายทุเรียนบนช่องทาง E-Commerce

การค้าในรูปแบบอีคอมเมิร์ซ (E-Commerce) จะมีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันคนจีนนิยมใช้แอปพลิเคชัน WeChat ในการสั่งงานทั้งระดับรายบุคคลและระดับธุรกิจ เช่น มีการสั่งออเดอร์ตู้คอนเทนเนอร์ผ่านทางแอปพลิเคชัน WeChat โดยในประเทศจีนมีแพลตฟอร์มเป็นจำนวนมากและมีหลายขนาดทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ แม้กระทั่งผู้ทำการค้ารายย่อยของจีนก็มีการสร้างแพลตฟอร์มของตัวเองโดยภาพรวมแล้วรูปแบบอีคอมเมิร์ซยังไม่ได้เข้ามาแทนที่ตลาดที่ขายตามซูเปอร์มาร์เก็ตได้ทั้งหมด เนื่องจากสินค้าพวกผลไม้ไม่มีเรื่องของระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องและยังมีลูกค้าบางส่วนที่ต้องการเลือกสินค้าด้วยตนเองซึ่งในปัจจุบันนี้ทางบริษัทต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับการสั่งซื้อผลไม้ออนไลน์และสภาพแวดล้อมของตลาด รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อให้สามารถแข่งขันและปรับตัวกับรูปแบบการค้าที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

สำหรับเกษตรกรที่ต้องการทำการค้าในรูปแบบอีคอมเมิร์ซ การเข้ามาในธุรกิจอีคอมเมิร์ซของเกษตรกรนั้นยังต้องมีการปรับ กล่าวคือเกษตรกรต้องมียอดความรู้ มีการเข้าถึงสื่อและมีความชำนาญในระดับหนึ่ง จึงจะสามารถผลักดันให้เกษตรกรสามารถทำธุรกิจอีคอมเมิร์ซได้จริง และต้องมีผู้ทำการค้าชาวจีนให้การรับรองด้วย ซึ่งช่วงที่ผ่านมาธุรกิจอีคอมเมิร์ซชื่อดังของจีนอย่างบริษัทอาลีบาบา (Alibaba) ได้เข้ามามีบทบาทในการนำทุเรียนไปขายผ่านทางเว็บไซต์ Alibaba โดยผู้ที่สนใจสมัครเข้าร่วมขายทุเรียนจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมแรกเข้าและมีข้อตกลงเรื่องการรับประกันสินค้าถ้าไม่ได้ตามมาตรฐานที่ตกลงกันได้

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องช่องทาง Cross border e-commerce จีนมีวิธีการแก้ปัญหาเรื่องการนำของจากต่างประเทศมาขาย โดยแต่ละปีจะกำหนดให้ไม่เกิน 26,000 หยวนต่อคน และแต่ละครั้งไม่เกิน 5,000 หยวน โดยต้องใช้หมายเลขประจำตัวตนเองในการลงทะเบียนทุกครั้ง จีนอนุญาตให้นำสินค้าเข้าได้ประมาณ 1,300 รายการ และจะให้เมืองที่ได้รับอนุญาตให้สามารถทำ Cross-border e-commerce ซึ่งมีทั้งสิ้น 37 เมือง โดยแต่ละเมืองก็มีคลังสินค้าของตนเอง

สำหรับในอนาคตจีนยังคงนิยมบริโภคทุเรียน โดยความต้องการบริโภคทุเรียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ปัจจุบันทุเรียนของไทยกำลังมีปัญหาเรื่องการควบคุมคุณภาพ เพราะต้องการขายให้ได้ปริมาณมาก ประกอบกับมีคู่แข่งที่สำคัญ คือ ทุเรียนมูซานคิง ของประเทศมาเลเซีย ที่ขายในระดับราคาที่สูงในตลาดพรีเมียม โดยเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ ประกอบกับรัฐบาลมาเลเซียมีการส่งเสริมด้านการส่งออกทุเรียน ในขณะที่จีนพยายามหาแหล่งนำเข้าทุเรียนนอกเหนือจากประเทศไทย เพื่อต้องการกระจายความเสี่ยง ส่วนไทยต้องพยายามปรับปรุง ให้ความรู้แก่เกษตรกร เพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดการผลิตอย่างมีคุณภาพมากขึ้น และในอนาคตแนวโน้มการขายช่องทางออนไลน์ในจีนจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุผลที่คนจีนกล้าซื้อผลไม้สดผ่านทางออนไลน์ เพราะมีความเชื่อถือในตัวสินค้า ประเทศไทยทำได้เพียงแค่ส่งทุเรียนไปขายเป็นผลเท่านั้น การที่จะทำการขายออนไลน์ตั้งแต่หน้าสวนที่ไทยค่อนข้างเป็นไปได้ยากมากจำเป็นต้องอาศัยแพลตฟอร์ม (Platform) ของจีน

4.6 สรุปบทเรียนและข้อเสนอแนะ ที่ได้จากการเดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามยังต่างประเทศจากการ สัมภาษณ์เชิงลึก

4.6.1 การรักษาและควบคุมคุณภาพผลไม้ของไทย

จากบทจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ปัจจุบันผลไม้ที่นำเข้าจากประเทศไทยยังประสบปัญหาสารตกค้างและยาฆ่าแมลงอยู่ค่อนข้างมาก ไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรักษามาตรฐานและปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตตลอดเวลา เนื่องจากความเสมอต้นเสมอปลายของคุณภาพรสชาติและการรักษามาตรฐานเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการรักษาชื่อเสียง ความไว้วางใจของผู้บริโภคและเป็นที่ทำให้ผลไม้ของไทยสามารถสร้างความแตกต่างจากผลผลิตของชาติอื่น ๆ ได้ ซึ่งกฎเกณฑ์สำคัญสำหรับความสามารถในการรักษาหรือควบคุมคุณภาพของผลผลิตได้นั้นจำเป็นต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมให้เกษตรกรชาวสวนมีการวางแผน (Planning) การผลิต การทำนายผลผลิตได้ (Prediction) เช่น ในแง่ของปริมาณที่ได้และการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ หากทำได้ สิ่งนี้จะเป็นการเริ่มต้นในการวางรากฐานการสร้างมาตรฐานการผลิตและการส่งออกกับเกษตรกรให้ยั่งยืนมากขึ้นได้ ซึ่งอาจจะไม่ใช่แค่การส่งออกไปยังประเทศจีนได้เพียงประเทศเดียว แต่หากเป็นการสร้างโอกาสในการขยายตลาดได้ในอนาคตหากเราสามารถรักษา ควบคุม (Monitor) มาตรฐานตั้งแต่ในสวนได้

หลายฝ่ายมองว่าประเด็นมาตรฐานผลผลิตของผลไม้ไทยโดยเฉพาะในด้านการรักษาคุณภาพ รสชาติ ให้สม่ำเสมอ เกือบจะเป็น “ทางรอดเพียงทางเดียว” ของการส่งออกผลไม้ไทยเนื่องจากมองว่าปัจจุบันการแข่งขันในการผลิตและส่งออกผลไม้มีสูงมากตัวอย่างเช่น ประเทศมาเลเซียซึ่งขณะนี้เป็คู่แข่งสำคัญของไทยในการส่งออกทุเรียน ซึ่งทุเรียนที่ขึ้นชื่อและมีชื่อเสียงคือทุเรียนหมูซานคิง ที่มีราคาแพงและเน้นขาย ตลาด Hi-end เท่านั้น และผลผลิตก็มีจำกัด แต่มาเลเซียมีการพัฒนาผลผลิตและทำตลาดอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นโอกาสที่ไทยจะพอสู้ได้คือหันมามุ่งเน้นการรักษาคุณภาพทุเรียนไทยให้ชาติอื่นเลียนแบบได้ยาก เนื่องจากในอนาคตทางการจีนเองก็ต้องการหาแหล่งนำเข้าทุเรียนจากแหล่งอื่น ๆ นอกเหนือจากประเทศไทยเช่นกัน เนื่องจากต้องการรักษาชื่อเสียงและมาตรฐานของตนเอง เนื่องจากประเทศจีนมีระบบประกันความพึงพอใจของลูกค้า ดังนั้นลูกค้าสามารถเปลี่ยนสินค้าได้หากไม่พอใจโดยอาจจะไม่มีเหตุผลใด ๆ เลยก็ได้ ดังนั้นพ่อค้าชาวจีนหรือผู้นำเข้าจึงได้รับผลกระทบมากหากสินค้าผลผลิตที่นำเข้าไปไม่ได้มาตรฐาน และเสี่ยงต่อการเสียลูกค้าในอนาคตได้ จึงมองว่าแนวทางในการสร้างอำนาจต่อรองที่ดีทางหนึ่งคือการสร้างมาตรฐานและรักษาเอกลักษณ์ของทุเรียนไทยที่ชาติอื่นไม่สามารถเลียนแบบได้ซึ่งก็ควรจะต้องเริ่มจากการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรไทยนั่นเอง

4.6.2 พฤติกรรมการเรียนรู้และลักษณะของการทำธุรกิจและการปรับตัวของชาวจีน

ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีการพัฒนาระบบภายในตลอดเวลาดังที่เราจะเห็น จากการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์วิธีการอยู่ตลอดโดยเฉพาะในแง่ของการค้าระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็น ในด้านเทคโนโลยีกฎหมาย

กระบวนการระบบขนส่งโลจิสติกส์ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการเพิ่มมาตรการคุมเข้มด้านความปลอดภัยทางอาหาร และการนำเข้าผลไม้ในปัจจุบัน เช่นกันลดช่องทางการทำธุรกิจสายรองหรือ Grey Chanel โดยบังคับให้ผู้ที่ทำธุรกิจนำเข้าและส่งออกต่าง ๆ หันมาใช้ช่องทางหลักหรือด่านสากลมากขึ้น เพื่อที่จะสร้างความได้เปรียบและเป็นประโยชน์กับทางการเงินเนื่องจากทางการจะสามารถควบคุมดูแลการนำเข้าได้อย่างเบ็ดเสร็จและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อีกทั้งจากการพูดคุยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการจีนและชาวไทยพบว่าคนจีนมีพฤติกรรมที่กล้าเสี่ยงกล้าลงทุนซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง อาจมาจากการให้ความสนับสนุนของทางการเงินเองในการเพื่อให้ผู้ประกอบการกล้าที่จะเสี่ยงในการลงทุนและนักธุรกิจชาวจีนส่วนใหญ่มักมีการทำธุรกิจในลักษณะเบ็ดเสร็จตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ซึ่งหนึ่งในข้อได้เปรียบของการทำการค้าลักษณะดังกล่าว คือ การที่จะสามารถควบคุมดูแลได้ตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการทำตลาด ตัวอย่างเช่น ในกรณีการส่งออกทุเรียนนี้ นักธุรกิจหรือพ่อค้าชาวจีนมักจะอ้างว่าเกษตรกรหรือพ่อค้าชาวไทยขาดความรับผิดชอบ ไม่รักษาคุณภาพมาตรฐานและเคยถูกคนไทยโกงธุรกิจมาก่อนจากการไม่รักษาคำพูด จึงทำให้ตนมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาทำธุรกิจและเรียนรู้ด้วยตัวเองรวมทั้งเก็บข้อมูลตั้งแต่ในสวน รวมทั้งหาตลาดขายรวบรวมผลผลิตและส่งออกเอง ซึ่งกรณีพ่อค้าชาวจีนมีการเรียนรู้และปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเป็นคุณลักษณะเด่นที่สำคัญของผู้ประกอบการที่มักจะประสบความสำเร็จได้ในอนาคตและอีกประการหนึ่งที่เป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญที่ทำให้พ่อค้าหรือนักธุรกิจชาวจีนได้เปรียบในการทำธุรกิจนี้เป็นอย่างมาก คือ การที่พ่อค้าจีนมักมีข้อมูลความรู้ด้านราคาและตลาดภายในประเทศดีกว่าคนไทยหรือนักธุรกิจชาวต่างชาติ ดังนั้นจึงทำให้รับทราบข้อมูลรวมทั้งสามารถทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าได้ก่อนผู้อื่น จึงทำให้สามารถปรับตัวหรือหลีกเลี่ยงความเสียหายต่อธุรกิจของตนได้ก่อนผู้อื่นเสมอ

4.6.3 การทำวิจัยตลาด (Market Research and Survey) เพื่อหาสัญญาณของอุปสงค์ (Demand Signals)

ปัจจุบันแนวโน้มความต้องการรวมถึงพฤติกรรมผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากเนื่องด้วยสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี รสนิยม อิทธิพลของสื่อต่าง ๆ เป็นต้น ในประเทศจีนขณะนี้บทบาทของการซื้อสินค้าออนไลน์สินค้าจากต่างประเทศก็มีมากขึ้น ดังนั้นการศึกษา หรือการรู้เท่าทันพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้านั้น ๆ จึงมีความจำเป็นมากหากเราต้องการที่จะขายหรือส่งออกสินค้าหรือแม้กระทั่งผลไม้รูปแบบใหม่ ๆ มาขายในประเทศจีน เราจึงควรมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยการทำ Market Survey ในกลุ่มลูกค้าที่เป็นเป้าหมายของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ เพื่อจะได้รับทราบถึงความต้องการที่แท้จริง รู้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพื่อจะได้มีการปรับตัวหรือปรับปรุงการผลิตและสามารถให้ข้อมูลแก่ผู้ผลิตหรือเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนได้ทันทั่วทั้งที่ อีกทั้งการทำวิจัยการตลาดในผู้บริโภคยังมีประโยชน์ต่อการที่เรามีผลผลิตหรือสินค้าใหม่ ๆ ที่ยังไม่ได้เป็นที่รู้จักมากนักแต่ต้องการวางขายอีกด้วย เนื่องจาก การจะรับทราบ Demand Signals รวมทั้งแนวทางในการโปรโมทสินค้านั้น ๆ โดยเราจะเห็นได้จากกรณีร้านขายผลไม้ในประเทศจีนที่มีแฟรนไชส์กระจายอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งหากทางร้านมีสินค้าที่ต้องการเพิ่ม

ยอดขายก็จะมีแนวทางในการโปรโมทเพิ่มยอดขายโดยสังเกตจากพฤติกรรมของลูกค้าที่เข้ามาซื้อของในร้าน ดังนั้นหากไทยมีความประสงค์ที่จะยังรักษาหรือเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกและขายผลผลิตสินค้าทางการเกษตรเราควรสนับสนุนให้มีการทำวิจัยตลาดหรือ Market Research ในตลาดปลายทางอย่างจริงจัง

4.6.4 ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและเวียดนาม

ถึงแม้ประเทศเวียดนามจะมีพรมแดนติดกับประเทศจีนและยังจัดว่าเป็นประเทศที่เป็นคู่แข่งกับประเทศไทย ในแง่ของการผลิตและส่งออกผลไม้สดไปยังประเทศจีน แต่เนื่องด้วยในปัจจุบันนี้ประเทศเวียดนามยังไม่ได้ได้รับอนุญาตให้ส่งออกผลไม้สดเข้าไปยังประเทศจีนได้ โดยเฉพาะหากต้องการที่จะผ่านทางด่านสากลที่พรมแดน (ทั้งนี้ในปัจจุบันอาจสามารถใช้สิทธิ์ค้าขายตามชายแดนเพียงเท่านั้น)

ประเทศเวียดนามเองมีความต้องการที่จะส่งออกผลไม้สดไปยังประเทศจีนและยังมีแผนที่จะพัฒนาท่าเรือขนส่งสินค้าและเงินเองก็มองว่าเวียดนามนั้นเป็นประเทศที่มีศักยภาพในเชิงที่ตั้งและยุทธศาสตร์ที่เป็นทางออกสู่ทะเลได้ อีกทั้ง จีนและเวียดนามยังสามารถใช้ประโยชน์จากเขตการค้าเสรี AFTA และ GSP ระหว่างประเทศได้ด้วยหากมีการเจรจาอย่างลงตัว แต่ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศยังไม่ค่อยดีนักและยังมีความระหองระแหงกันอยู่ จึงทำให้ความร่วมมือต่าง ๆ ดังกล่าวไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเต็มที่ จึงถือว่าในปัจจุบันเวียดนามเองยังอาจจะไม่ได้เป็นภัยคุกคามต่อการส่งออกผลไม้สดของไทยมากนัก แต่หากในอนาคตทั้งสองประเทศสามารถทำการตกลงกันได้ ไทยอาจจะต้องพบกับความท้าทายมากขึ้นทั้งในรูปแบบการขนส่งรูปแบบการค้าและการส่งออกที่อาจมีการเปลี่ยนแปลง ได้โดยเฉพาะการส่งออกผลไม้ไทย

4.6.5 แนวโน้มการบริโภคผลไม้ของคนรุ่นใหม่ในประเทศจีน

ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ในประเทศจีน ได้หันมาบริโภคสินค้าและผลไม้นำเข้าจากต่างประเทศมากขึ้นโดยไม่เพียงแต่จะเป็นผลไม้จากประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีความต้องการผลไม้นำเข้าจากประเทศแถบตะวันตกมากขึ้นด้วย ยังจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของร้านขายผลไม้นำเข้า (Import) ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วแสดงให้เห็นถึงความนิยมผลไม้ต่างชาติของชาวจีน อีกทั้งยังมีการขยายตัวของช่องทางการจำหน่ายสินค้าออนไลน์ ซึ่งเพิ่มความสะดวกรวดเร็วสำหรับคนรุ่นใหม่ให้มากยิ่งขึ้น โดยธุรกิจค้าปลีกออนไลน์ดังกล่าวผู้ประกอบการชาวจีนมองว่าเป็นธุรกิจที่มีความเสี่ยงค่อนข้างต่ำมีช่องทางการขายเพิ่มมากขึ้นแต่ก็มีการแข่งขันสูงชันเช่นกัน ซึ่งแนวโน้มการขายและบริโภคสินค้าในปัจจุบันจะมีการใช้ช่องทางออนไลน์มากขึ้นตามลักษณะไลฟ์สไตล์ (Lifestyles) ที่เปลี่ยนไปของคนรุ่นใหม่ รวมทั้งแนวโน้มการบริโภคสินค้าหรือผลไม้เพื่อสุขภาพก็มีเพิ่มมากขึ้นด้วย

4.6.6 การช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ประกอบการไทย ในการทำธุรกิจในต่างแดน

การที่ผู้ประกอบการหรือพ่อค้าชาวไทยจะมีโอกาสเข้าไปทำการค้าในประเทศจีนเป็นไปได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากมีอุปสรรคหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านการสื่อสาร ภาษา ค่าใช้จ่ายในการลงทุน กระบวนการติดต่อกับทางราชการ การจดทะเบียนและการขอใบอนุญาตต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องยอมรับว่าวัฒนธรรมการสนับสนุนเครือข่ายหรือพวกพ้องในประเทศจีนยังมีอยู่ค่อนข้างมากและเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้

ชาวต่างชาติที่จะเข้าไปทำธุรกิจหรือทำการตลาดเป็นไปได้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากคนจีนมักจะช่วยเหลือสนับสนุนคนชาติเดียวกันเอง คนไทยหรือผู้ประกอบการไทยจึงต้องมีการปรับตัวเป็นอย่างมากหากต้องการเข้ามาทำธุรกิจในประเทศจีน โดยเฉพาะมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เรื่องการเคลื่อนไหวของตลาดในประเทศจีนให้อยู่ในระดับที่ดีมาก โดยปกติแล้วพ่อค้าจีนจะได้เปรียบพ่อค้าชาวไทยเนื่องจากสามารถปรับตัวได้เร็วกว่าจากการที่เป็นคนท้องถิ่นจึงอาจได้รับข่าวสารภายในได้รวดเร็ว และสามารถแก้ปัญหาหรือรับมือได้ทันทั่วทั้งที่ ดังนั้นหากรัฐบาลหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องของไทยสามารถจัดให้มีหน่วยงานหรือสำนักงานซึ่งอาจจะบริหารโดยเอกชน ให้สามารถช่วยเหลือสนับสนุนผู้ประกอบการหรือพ่อค้าชาวไทยที่ต้องการเข้าไปทำธุรกิจหรือค้าขายในประเทศจีน เช่น ช่วยอำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนตราสินค้า ช่วยจัดหาสถานที่จัดจำหน่ายสินค้า การแปลเอกสาร และการติดต่อหน่วยงาน การจัดหาข้อมูลด้านการตลาดหรือแม้กระทั่งช่วยทำ Market Survey หรือการสำรวจตลาด ก็จะสามารถทำให้ผู้ประกอบการไทยหรือพ่อค้าชาวไทยได้เข้าไปทำธุรกิจในประเทศจีนได้สะดวกยิ่งขึ้น

4.6.7 ประเด็นอื่น ๆ

- 1) คนจีนจะมีความเชื่อมั่นในรัฐบาลของตนเองมากเนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งในด้านการลงทุนและการตลาด
- 2) ระบบเกษตรในประเทศจีนมีการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการค่อนข้างสูงโดยเฉพาะในการช่วยลดการใช้แรงงานและระบบตลาดโดยจะมีการจ้างบริษัทเอกชนมาช่วยเกษตรกรบริหารจัดการฟาร์มให้มีประสิทธิภาพและทันสมัยมากขึ้น

บทที่ 5

ผลกระทบของล้งจีนต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย

5.1 ผลกระทบระยะสั้น

การเข้ามามีบทบาทของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีน กรณีทุเรียนเริ่มเข้ามามีบทบาทจริงจิงในไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างรวดเร็วช่วยทำให้ความต้องการเพิ่มมากขึ้น และราคาทุเรียนสูงขึ้น อย่างไรก็ตามการเข้ามาของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีน ส่งผลให้เกิดผลกระทบทั้งเชิงบวกและผลกระทบเชิงลบในระยะสั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

5.1.1 ผลกระทบเชิงบวก

การเข้ามาประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุของผู้ประกอบการชาวจีน สามารถสรุปผลกระทบระยะสั้นเชิงบวกได้ดังนี้

- การเข้ามามีบทบาทของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีนช่วยทำให้ราคาทุเรียนขยับขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทำให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้มากขึ้นและในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลดีต่อราคาผลไม้โดยรวมทั้งระบบ ทั้งนี้ประเทศจีนที่มีขนาดตลาดผลไม้ที่ใหญ่ตามความต้องการของผู้บริโภคชาวจีน และยังคงเป็นตลาดที่มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง
- การเติบโตของทุเรียน มังคุด และลำไย ทั้งผลสดและแปรรูปขึ้นดันไปยังตลาดจีน มีแนวโน้มที่เป็นไปในทิศทางที่ดี ความต้องการมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในระยะยาว
- รูปแบบการซื้อแบบเหมาสวนของล้งจีน ทำให้เกษตรกรมีตลาดรองรับแน่นอน ซึ่งลักษณะของการซื้อเหมาสวนตั้งแต่ผลผลิตยังไม่ติดดอก ทำให้เกษตรกรสามารถคาดการณ์รายได้และวางแผนการใช้จ่ายได้
- เกิดการแข่งขันด้านคุณภาพ ความต้องการผลผลิตทุเรียนที่มากขึ้นจากตลาดจีนจะทำให้เกษตรกรใส่ใจและปรับตัวในเรื่องของคุณภาพมากขึ้น

5.1.2 ผลกระทบเชิงลบ

การเริ่มเข้ามาขยายอิทธิพลของผู้ประกอบการจีนในระยะแรกจะเป็นรูปแบบที่ชาวสวนนำผลผลิตไปขายให้กับล้งรายเล็กที่เป็นคนไทยหรือพ่อค้าคนกลางไทย จากนั้นจะนำผลผลิตไปขายต่อให้กับล้งจีนอีกทอดหนึ่ง หรือชาวสวนผลไม้อาจจะขายผลผลิตให้กับล้งจีนโดยตรง การเข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทยในระยะแรกนี้น่าจะเป็นเพราะวิถีคิดของพ่อค้าจีนที่พยายามแสวงหาโอกาสขยายธุรกิจของตนเอง รวมทั้งยังอาจเกิดจาก

ความด้อยประสิทธิภาพในการดำเนินงานของฝั่งผู้ประกอบการไทยเองด้วยที่ไม่สามารถควบคุมคุณภาพของผลิตให้มีความสม่ำเสมอ ซึ่งในระยะแรก ผู้นำเข้าจีนต้องพึ่งการดำเนินการของพ่อค้าไทยและผู้ส่งออกไทยในการจัดหาและจัดการการขนส่งทุเรียนไปจีน แต่เนื่องจากปัญหาของฝ่ายไทยที่ไม่สามารถรับมือกับปริมาณการส่งออกที่สูงขึ้น จนไม่อาจดำเนินการจัดหาทุเรียนได้ตามความต้องการของตลาดในจีนทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ พ่อค้าจีนจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานฝั่งไทยมากขึ้น เพื่อให้สามารถกำกับดูแลการส่งออกทุเรียนได้แบบครบวงจร เกิดความมั่นใจในการส่งออกทุเรียนได้ตามจำนวนและคุณภาพที่ตลาดต้องการ

เมื่อเวลาผ่านไปล้างจีนเพิ่มจำนวนมากขึ้น และจากประสบการณ์ที่มีมากขึ้นเมื่อได้เข้ามาในวงจรการค้าขายในไทย จึงได้เริ่มดำเนินการเชิงรุกด้วยการปรับเปลี่ยนวิธีการซื้อขายจากเดิม จากที่เคยรอให้เกษตรกรนำผลผลิตมาจำหน่ายที่สถานที่รับซื้อ เป็นการเข้าไปติดต่อซื้อขายกับเกษตรกรถึงสวนโดยตรง จนล้างชาวไทยจำนวนมากไม่สามารถแข่งขันได้กับล้างจีน เนื่องจากความเสียเปรียบด้านเงินทุนหมุนเวียน ความเสียเปรียบด้านช่องทางจัดจำหน่ายในจีนเพราะผู้ส่งออกทุเรียนจากไทยต้องส่งต้องผ่านผู้นำเข้าในประเทศจีน ซึ่งต้องมีใบอนุญาต (Import License) และความเสียเปรียบด้านข้อมูลราคาและความต้องการสินค้าของตลาดปลายทาง สุดท้ายทำให้ล้างไทยต้องผันตัวเองไปเป็นผู้รวบรวมผลผลิตและรับจ้างบรรจุตามคำสั่งซื้อของล้างจีนแทน

นอกจากนี้ รายได้และผลกำไรที่เกิดจากการประกอบธุรกิจของโรงคัดบรรจุต่างชาติหรือร่วมทุนกับต่างชาติ บางส่วนไม่ได้กลับมาเป็นเงินหมุนเวียนอยู่ในประเทศไทย เพราะจากการตรวจสอบข้อมูลงบการเงินของนิติบุคคลที่จดทะเบียนในฐานะข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจ พบว่า ล้างต่างชาติบางรายสำแดงในงบการเงินว่าไม่มีรายได้จากการทำธุรกิจ หรือมีรายได้แต่เป็นรายได้ที่ดัดแปลงบิดเบือน เป็นผลให้ไม่เกิดข้อมูลการรับรู้รายได้ในประเทศไทย เอื้อให้ล้างจีนสามารถหลีกเลี่ยงภาษีนิติบุคคลจากการทำธุรกิจในประเทศไทย รวมถึงสามารถโอนเงินทุนอันเป็นผลกำไรจากการประกอบกิจการกลับไปให้ญาติพี่น้องของตนในต่างประเทศผ่านระบบโพยก๊วน ปลอดภัยจากการตรวจสอบโดยหน่วยงานของรัฐ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะสั้นเนื่องจากการขยายกิจการของโรงคัดบรรจุผลไม้ชาวจีน จึงสามารถสรุปได้ดังนี้

- **ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุไทยสูญเสียธุรกิจให้กับผู้ประกอบการจีน** ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ประกอบการไทยในพื้นที่ภาคตะวันออก ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า ปัจจุบันล้างที่ประกอบการในพื้นที่ภาคตะวันออกส่วนใหญ่เจ้าของเป็นชาวจีน (เงินทุนมาจากผู้ประกอบการจีน) โดยรูปแบบการบริหารงานมีทั้งรูปแบบที่ชาวจีนมาบริหารงานเองโดยมีลูกน้องเป็นคนไทย โดยที่ล้างคนจีนสามารถสื่อสารภาษาไทย หรืออาจจะไม่ได้มาบริหารงานเองแต่อาจจ้างให้คนไทยเป็นผู้บริหาร เป็นต้น ในขณะที่ล้างไทยทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมผลผลิตส่งให้ หรือรับจ้าง

คัดเกรดและบรรจุเข้าตู้คอนเทนเนอร์ นอกจากนี้ผู้ประกอบการไทยที่รับจ้างคัดเกรดและบรรจุเข้าตู้คอนเทนเนอร์ให้กับล้งจีน ให้ข้อมูลว่าการรับจ้างบรรจุเข้าตู้คอนเทนเนอร์ถึงแม้จะมีผลกำไรไม่มาก แต่ความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจ โอกาสขาดทุน อาจจะน้อยกว่าที่จะไปทำตลาดเอง เนื่องจากไม่มีข้อมูลตลาดปลายทาง ซึ่งหากจะต้องทำเองจะต้องมีข้อมูลสถานการณ์ตลาดปลายทางตลอดเวลา ผู้ประกอบการไทยที่สามารถทำส่งออกเองได้จึงเป็นผู้ที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์อันดีไว้ใจได้กับปลายทาง หรือมีญาติคอยติดตามสถานการณ์ที่ตลาดจีน

อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุไทย นอกจากจะสูญเสียธุรกิจให้กับล้งจีนแล้ว ยังเสียผู้ให้บริการรับขนส่งระหว่างประเทศ (Freight Forwarder) โดยเฉพาะ Freight Forwarder เจ้าของคนจีน (ทุนจีน) ที่มีฐานข้อมูลลูกค้าปลายทาง (จีน) อยู่แล้วและอยากจะทำธุรกิจนำเข้าทุเรียนไปขายในประเทศจีน จึงทำหน้าที่เป็นคนกลางในการหาผลผลิตเพื่อไปส่งให้อาศัยความเชี่ยวชาญด้านพิธีการและการขนส่งเป็นจุดขายให้กับลูกค้าปลายทาง

- **การสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษี** การเข้ามาประกอบธุรกิจของล้งจีนมีทั้งเข้ามาแบบถูกกฎหมายจดทะเบียนเป็นธุรกิจร่วมทุน หรือแบบผิดกฎหมายในลักษณะเข้ามาเป็นบุคคลธรรมดา แต่แอบทำธุรกิจ หรือลักษณะใช้นอมินีคนไทยในการทำธุรกิจอำพราง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ พบว่า ล้งจีนส่วนใหญ่เข้ามาประกอบการเฉพาะช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาด พอหมดช่วงผลผลิตออกก็เดินทางกลับประเทศ หรือนักธุรกิจบางรายเข้ามาในรูปแบบของนักท่องเที่ยวเข้ามารับซื้อเฉพาะช่วงฤดูกาลผลไม้จากนั้นก็กลับประเทศ รายได้ที่ได้จากการประกอบธุรกิจก็นำกลับประเทศจีนด้วยเช่นกันโดยไม่ได้มีการเสียภาษีในประเทศไทย

อย่างไรก็ดี นอกจากผลกระทบในระยะสั้นโดยตรงที่ได้รับจากการเข้ามาประกอบการโรงคัดบรรจุของผู้ประกอบการจีนดังกล่าวข้างต้น อุตสาหกรรมทุเรียนไทยยังได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์อื่น ๆ ที่เป็นสถานการณ์ผิดปกติระยะสั้นที่ส่งผลกระทบต่อการส่งออกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดผลกระทบในระยะสั้นต่ออุตสาหกรรมทุเรียนได้ ได้แก่ สถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด - 19 ซึ่งส่งผลให้ทางการจีนประกาศปิดด่านขนส่งสินค้าสำคัญต่อเนื่องจากการหยุดตามปกติในช่วงเทศกาลตรุษจีนจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2563 รวมทั้งเส้นทางการค้าผ่านแดนจากเวียดนามไปจีนก็หยุดดำเนินการชั่วคราวเพื่อเฝ้าระวังการระบาดของโรค ทำให้ผู้นำเข้าผลไม้ต้องยกเลิกหรือชะลอคำสั่งซื้อผลไม้ เนื่องจากที่ผ่านมามีไทยส่งออกผลไม้สดซึ่งมีระยะเวลาการขนส่งและจัดเก็บจำกัดเป็นหลัก จะเห็นได้จากมูลค่าการส่งออกผลไม้ทั้งหมดของไทย เดือนมกราคม ปี 2563 ที่ปรับตัวลดลงกว่าร้อยละ 46.1 (YoY) โดยพิจารณาอัตราการเติบโตของมูลค่าการส่งออกในรูปของเงินบาท ซึ่งส่งผลกระทบต่อการส่งออกผลไม้ไปจีนเทียบกับปีก่อนหน้าทั้งปี 2563 ให้อยู่ที่ระดับ 45,500 - 48,100 ล้านบาท หดตัวในช่วงร้อยละ 25 - 30 (YoY) ภายใต้สมมติฐานที่การระบาดของโรคอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถควบคุมได้ภายใน 3 - 4 เดือน นับตั้งแต่ปี 2562 เทียบกับปีก่อนหน้าที่เริ่มมีการระบาดของไวรัส ส่งผลให้ภาพรวมการส่งออกผลไม้ของไทยทั้งปี 2563 น่าจะหดตัวในช่วงร้อยละ 21 - 24 (YoY) อยู่ที่

86,300 - 88,900 ล้านบาท ทั้งนี้ ไทยจำเป็นต้องพิจารณาแผนการตลาดรองรับผลผลิตที่จะทยอยออกสู่ตลาด ไม่ว่าจะเป็นแผนการแปรรูปผลไม้หรือจัดหาตลาดอื่นเพิ่มเติมเพื่อลดผลกระทบจากปัจจัยเสี่ยงดังกล่าวในระยะสั้น (ศูนย์วิจัยกสิกร, 2563)¹

ถึงแม้โรคระบาดโควิด-19 อาจทำให้เกิดเหตุการณ์พลิกผัน (Disruption) ในบริบทต่าง ๆ ของสังคม แต่ในบริบทของการค้าและการส่งออกทุเรียนนั้น จากข้อมูลและข้อเท็จจริงชี้ให้เห็นว่า เหตุการณ์โควิด-19 เป็นเหตุการณ์ผิดปกติที่กระทบระบบโลจิสติกส์ส่งออกทุเรียนระยะสั้นเท่านั้น ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องก็สามารถจัดการได้ ดังจะเห็นได้จากการแก้ปัญหาการขนส่งสินค้าเกษตรจากไทยไปจีนทางบกที่ต้องผ่าน ลาวและเวียดนามที่ใช้ระยะเวลาเพียง 3-4 วัน เมื่อประเทศจีนถูกปิด จากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ขนส่งไม่ได้ตามปกติ ผู้ประกอบการจึงใช้วิธีการเปลี่ยนวิธีการขนส่งโดยการเลือกมาใช้ทางเรือแทน ซึ่งอาจจะใช้ระยะเวลาสั้นขึ้นเป็น 7-10 วัน (ธนาคารกรุงเทพ, 2563)² ทั้งนี้พบว่า ปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสในประเทศจีนเริ่มดีขึ้น และทางการจีนได้ยกเลิกมาตรการปิดเมืองหลังจากไม่พบผู้ติดเชื้อรายใหม่ ส่งผลให้ร้านค้าต่าง ๆ เริ่มกลับมาให้บริการอีกครั้ง แสดงให้เห็นว่า ตลาดการค้าสินค้าเกษตรจีนเริ่มกลับเข้าสู่สภาวะปกติแล้วถึงประมาณร้อยละ 70 - 80 ส่งผลให้ในช่วงวันที่ 1-14 เมษายน 2563 ปริมาณการส่งออกไปจีนเพิ่มขึ้นเป็นที่น่าสนใจ (มติชนออนไลน์, 2563)³ อีกทั้งจีนมีการเปิดด่านนำเข้ามากขึ้น อีกทั้งรัฐบาลไทยโดยกรมวิชาการเกษตร ร่วมกับสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้เร่งเจรจากับกระทรวงศุลกากรของจีน (GACC) เพื่อแก้ปัญหาการติดสะสมหน้าด่านไทยอู่กวน จนจีนยินยอมโดยยังไม่ต้องลงนามในพิธีสารให้ไทยสามารถนำเข้าผลไม้สู่ประเทศได้ช่วงปลายเดือนเมษายนเพิ่มเติมจากเดิมอีก 2 ด่าน คือ ด่านตงซินและด่านรถไฟผิงเสียง โดยล่าสุดเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2563 เลขาธิการ มกอช. ได้ลงนามในหนังสือถึงกระทรวงศุลกากรของจีน (GACC) เพื่อนำส่งร่างพิธีสารฯ ให้ฝ่ายจีนมีหนังสือแจ้งความเห็นชอบอย่างเป็นทางการมายังฝ่ายไทยอีกครั้ง (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)⁴ และเมื่อสามารถควบคุมการระบาดได้แล้ว คาดว่าวิถีการส่งออกก็กลับมาเหมือนเดิม

¹ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, (28 กุมภาพันธ์ 2563) “ไวรัสโควิด-19 ดุดันส่งออกผลไม้ไทยปี 2563 หดตัว” สืบค้นจาก :

<https://kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Fruit-FB-2802.aspx>

² ธนาคารกรุงเทพ. (28 เมษายน 2563). “ติমানด์กลับมา ล้งทุเรียนเร่งส่งออกหลังจีปลดล็อกดาวน์” สืบค้นจาก:

<https://www.bangkokbanksme.com/en/durian-chinese-exports-after-lockdown>

³ มติชนออนไลน์. (23 เมษายน 2563). “กระทรวงเกษตร สั่งชุดเกษตรกรจีนรุกหนัก หวังเจาะช่องทางตลาดสินค้าเกษตรไทยเพิ่ม” สืบค้นจาก : https://www.matichon.co.th/economy/news_2152605

⁴ ไทยรัฐออนไลน์, (27 เมษายน 2563) “มกอช. เสร็จจีนเปิดด่านรถไฟผิงเสียง-ตงซิง หวังเร่งส่งออกผลไม้ไทย” สืบค้นจาก : <https://www.thairath.co.th/news/business/market-business/1831504>

5.2 ผลกระทบระยะยาว

คณะผู้วิจัยได้ทำการประเมินแนวโน้มของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในห่วงโซ่ทุเรียนอนาคต โดยการวิเคราะห์แนวโน้มของปัจจัยหลัก (Influencing Factors) ที่จะส่งผลกระทบต่อทิศทางของวิถีการปลูกและการค้าทุเรียนในไทย ซึ่งมีอยู่ 6 ปัจจัย ครอบคลุมตามแนวความคิดของ PEST (Political, Economic, Social, and Technology) ⁵ คือ 1) แนวโน้มการบริโภคทุเรียนในจีน (Economic) 2) แนวโน้มการแผ่ขยายอิทธิพลของโรงคั่วบรจุต่างชาติ (Economic and Social) 3) แนวโน้มของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยด้านอาหาร (Political & Technology) 4) การขยายพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนในไทย (Economic) 5) การสูญเสียองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูก (Economic & Technology) และ 6) สถานการณ์การแข่งขันจากทุเรียนที่ปลูกในต่างประเทศ (Economic)

ทั้งนี้ในการประเมินแนวโน้มและภาพอนาคตในระยะยาวของทุเรียนไทย คำนึงถึงเฉพาะปรากฏการณ์ที่ทำให้แนวโน้ม โครงสร้างและวิถีการค้าและการส่งออกทุเรียนพลิกผัน เบี่ยงเบน และผิดแผกไปจากแนวโน้มเดิมที่เคยเป็นอย่างมีนัยสำคัญในระยะยาว โดยจะไม่รวมถึงเหตุการณ์ที่ผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นขณะใดขณะหนึ่ง และส่งผลให้การค้าและการส่งออกสะดุดในช่วงเวลาสั้นๆ เท่านั้น และเมื่อผ่านพ้นช่วงเหตุการณ์ดังกล่าวไปแล้ว วิถีการค้าและการส่งออกก็ยังดำเนินการต่อไปตามแนวโน้มเดิมก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ เช่น ภาวะฝนแล้งที่สร้างปัญหาผลผลิตออกน้อยในบางฤดูกาล หรือในกรณีของเหตุการณ์โควิด-19 ในปี 2563 ถึงแม้ทำให้เกิดเหตุการณ์พลิกผัน (Disruption)⁶ ในบริบทต่างๆ ของสังคม แต่ในบริบทของการค้าและการส่งออกทุเรียนนั้น เนื่องจากเหตุการณ์โควิด-19 เป็นเพียงเหตุการณ์ผิดปกติที่กระทบระบบโลจิสติกส์ส่งออกสะดุดในระยะสั้นเท่านั้น ดังได้กล่าวแล้วในการวิเคราะห์ผลกระทบระยะสั้น

⁵ รายละเอียดของการวิเคราะห์นำเสนอในบทที่ 3 การประเมินสถานการณ์แนวโน้มและภาพอนาคตทุเรียนไทย ของรายงานโครงการย่อย 2 ผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย

⁶ Disruption หมายถึง เหตุการณ์ที่ทำให้โครงสร้างและวิถีการค้าและการส่งออกผลไม้พลิกผัน เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในระยะยาว ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่กระทบด้านอุปสงค์ความต้องการ ทำให้พฤติกรรมหรือรสนิยมการบริโภคผลไม้ไทยหดตัวหรือขยายตัวอย่างรุนแรงในระยะยาว หรือเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่องในระยะยาวต่อขีดความสามารถในการปลูกหรือส่งออกผลผลิตให้ได้ตามความต้องการของตลาด

รายละเอียดของการวิเคราะห์ทั้ง 6 ปัจจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

- แนวโน้มการบริโภคทุเรียนในจีน (Economic)

รายงาน Durian Global Market Report นำเสนอข้อมูลการบริโภคทุเรียนต่อหัวของประชากรในประเทศ (Domestically Consumption per Capita) ในปี พ.ศ. 2559 พบว่า ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่มีความต้องการบริโภคทุเรียนมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีปริมาณการบริโภคทุเรียนต่อหัวของประชากรอยู่ที่ประมาณ 11 กิโลกรัมต่อคน รองลงมาคือไต้หวันและสิงคโปร์ ในส่วนของประเทศจีนนั้นเป็นประเทศที่มีการบริโภคทุเรียนต่อหัวของประชากรน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม ปริมาณการบริโภคทุเรียนต่อหัวของประชากรในประเทศได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงทุกปี โดยการบริโภคทุเรียนต่อหัวของประชากรในประเทศจีน เพิ่มขึ้นจาก 0.07 กิโลกรัมต่อคน ในปี พ.ศ. 2549 เป็น 0.21 กิโลกรัมต่อคนในปี พ.ศ. 2559 จึงแสดงให้เห็นว่าการบริโภคทุเรียนต่อหัวของประชากรในประเทศจีนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 13 ในทุก ๆ ปี โดยการศึกษาดังกล่าวได้คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2573 ปริมาณการบริโภคทุเรียนต่อหัวสำหรับประเทศจีนจะเพิ่มขึ้นเป็น 1.11 กิโลกรัมต่อคน และในระยะยาวมีโอกาสที่การบริโภคทุเรียนจะสูงถึง 3 กิโลกรัมต่อคน

การพยากรณ์แนวโน้มการบริโภคทุเรียนของประเทศจีนในอนาคต โดยใช้ข้อมูลการนำเข้าทุเรียนของประเทศจีนจากฐานข้อมูล Trade Map ที่นำเสนอในรายงาน Durian Global Market Report มาหารด้วยจำนวนประชากรของจีน ได้เป็นอัตราการบริโภคต่อหัวในช่วงปี พ.ศ. 2549 ถึงปี พ.ศ. 2559 พบว่าปริมาณความต้องการบริโภคทุเรียนของประชากรในประเทศจีนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2583 อัตราการบริโภคต่อหัวในประเทศจีนเพิ่มขึ้นเป็น 0.67 กิโลกรัมต่อคน ซึ่งเป็นอัตราการบริโภคทุเรียนต่อหัวของประชาชนจีนก็ยังคงอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก หมายความว่า การบริโภคในประเทศจีนยังมีโอกาสขยายตัวได้อีกมากจนถึงปี พ.ศ. 2583

- แนวโน้มการแผ่ขยายอิทธิพลของโรงคัดบรรจุต่างชาติ (Economic and Social)

ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2552 เริ่มมีล้งไทยเข้ามาดำเนินการในการรับซื้อตรงจากเกษตรกร หลังจากปี พ.ศ. 2553 เริ่มมีล้งจีนเข้ามาดำเนินการรับซื้อผลผลิตจากแหล่งผลิตในไทย เกิดเป็นช่องทางจัดจำหน่ายทุเรียน คือ ชาวสวนนำผลผลิตไปขายให้กับล้งรายเล็กที่เป็นคนไทยหรือพ่อค้าคนกลางไทย ซึ่งจะนำไปขายต่อให้กับล้งจีนอีกทอดหนึ่ง หรือชาวสวนขายผลผลิตให้กับล้งจีนโดยตรง⁷ การเริ่มเข้ามาขยายอิทธิพลของล้งจีนและผู้ประกอบการจีนในระยะแรกนี้ นอกจากเป็นวิถีคิดของพ่อค้าที่พยายามแสวงหาโอกาสขยายธุรกิจของตนแล้ว ยังอาจเกิดจากความด้อยประสิทธิภาพในการดำเนินงานของฝั่งผู้ประกอบการไทยเองด้วย ในระยะแรกของการเปิดเสรีนำเข้าทุเรียน ผู้นำเข้าจีนต้องพึ่งการดำเนินการของพ่อค้าไทยและผู้ส่งออกไทยใน

⁷ พรชกร มั่นกิจ. (2558). แนวทางการบริหารจัดการการรวบรวมผลไม้ไทย กรณีศึกษา ล้งจีน. สืบค้นจาก <https://www.baac.or.th/km/wp-content/uploads/2017/06/chinashop.pdf>

การจัดหาและจัดการการขนส่งทุเรียนไปจีน แต่เนื่องจากปัญหาของฝ่ายไทยที่ไม่สามารถรับมือกับปริมาณการส่งออกที่สูงขึ้น จนไม่อาจดำเนินการจัดหาทุเรียนได้ตามความต้องการของตลาดในจีนทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ พ่อค้าจีนจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานฝั่งไทยมากขึ้น เพื่อให้สามารถกำกับดูแลการส่งออกทุเรียนได้แบบครบวงจร เกิดความมั่นใจในการส่งออกทุเรียนได้ตามจำนวนและคุณภาพที่ตลาดต้องการ

การเข้ามาประกอบธุรกิจของล้งจีนมีทั้งเข้ามาแบบถูกกฎหมายจดทะเบียนเป็นธุรกิจร่วมทุน หรือแบบผิดกฎหมาย ในลักษณะเข้ามาเป็นบุคคลธรรมดาแต่แอบทำธุรกิจ หรือลักษณะใช้นอมินีคนไทยในการทำธุรกิจ อำพราง ข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์ระบุว่าผู้ประกอบการล้งจีนในไทยมีจำนวน 1,090 ราย แบ่งเป็นผู้ค้าลำไย 473 ราย ทุเรียน 556 ราย และมังคุด 65 ราย ส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจอยู่ในภาคตะวันออก⁸ ในขณะที่ข้อมูลจากกรมวิชาการเกษตรปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้งผลไม้) ที่ขึ้นทะเบียนเป็นโรงคัดบรรจุทุเรียนที่ได้ลงทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตรใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดตราด รวม 376 ราย มีล้งทุเรียนชาวจีนทั้งที่ร่วมทุนกับคนไทยหรือที่เป็นทุนจีนทั้งหมด จำนวนเพียง 29 รายเท่านั้น เป็นสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 7.7 จากจำนวนล้งผลไม้ทั้งหมดใน 3 จังหวัด และมีผู้ส่งออกทุเรียนที่จดทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตรทั่วประเทศรวม 464 ราย เป็นผู้ส่งออกทุเรียนชาวจีนทั้งที่ร่วมทุนกับคนไทยหรือที่เป็นทุนจีนทั้งหมด จำนวน 92 ราย คิดเป็นสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 19.8

ความไม่สอดคล้องระหว่างตัวเลขจำนวนโรงคัดบรรจุของกระทรวงพาณิชย์และของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ชี้ให้เห็นว่ายังมีโรงคัดบรรจุที่ยังไม่ได้มาตรฐาน GMP หรือโรงคัดบรรจุนอกระบบ ดำเนินการส่งออกทุเรียนไทยอยู่อีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ รายได้และกำไรที่เกิดจากการประกอบธุรกิจของโรงคัดบรรจุต่างชาติหรือร่วมทุนกับต่างชาติ บางส่วนไม่ได้กลับมาเป็นเงินหมุนเวียนอยู่ในประเทศไทย เพราะจากการตรวจสอบข้อมูลงบการเงินของนิติบุคคลที่จดทะเบียนในฐานะข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจ พบว่า ล้งต่างชาติบางรายสำแดงในงบการเงินว่า ไม่มีรายได้จากการทำธุรกิจ หรือมีรายได้แต่เป็นรายได้ที่ดัดแปลงผิดปกติ เป็นผลให้ไม่เกิดข้อมูลการรับรู้รายได้ในประเทศไทย เอื้อให้ล้งจีนสามารถหลีกเลี่ยงภาษีนิติบุคคลจากการทำธุรกิจในประเทศไทย รวมถึงสามารถโอนเงินทุนอันเป็นผลกำไรจากการประกอบการกลับไปให้ญาติพี่น้องของตนในต่างประเทศผ่านระบบโปยก๊วน ปลอดภัยจากการตรวจสอบโดยหน่วยงานของรัฐ

ในปัจจุบันนอกจากจะทำการรับซื้อผลผลิตถึงหน้าสวนแล้ว การซื้อทุเรียนโดยล้งจีนได้มีวิวัฒนาการไปถึงการทำสัญญาซื้อขายทุเรียนแบบเหมาสวนจากเกษตรกรล่วงหน้า โดยมีการเข้าไปประเมินผลผลิตตั้งแต่ต้นทุเรียนเริ่มออกดอก ทำสัญญาการซื้อเหมาสวน ซึ่งจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับราคาค่าซื้อ เงินมัดจำ และเงื่อนไขต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแลสวนที่ชาวสวนต้องรับผิดชอบ ซึ่งหลายฝ่ายมองว่า การซื้อเหมาสวนในลักษณะ

⁸ กรุงเทพฯธุรกิจ. (25 เมษายน 2559). พาณิชย์สอบนอมินีล้งจีน ป้องขายปลีกล้วยใน. สืบค้นจาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/146316/146316.pdf

“Contract Farming” เป็นผลดีกับชาวสวนอยู่หลายประการ เช่น 1) ผู้ซื้อเหมาสวนมารับความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดกับภาวะภูมิอากาศและภัยธรรมชาติแทนชาวสวน 2) ผู้ซื้อเหมาสวนเป็นผู้รับผิดชอบการจัดหาและบริหารแรงงานที่มีความเชี่ยวชาญในการตัดและคัดเกรดผลไม้ ซึ่งเป็นภาระงานที่สร้างปัญหามากกับชาวสวนจากปัญหาการขาดแคลนแรงงาน 3) ผู้ซื้อเหมาสวนเป็นผู้รับความเสี่ยง หากราคาผลผลิตปรับลดลงจากวันที่เหมาสวนจนถึงวันที่ผลผลิตพร้อมตัด

เมื่อมองจากทฤษฎีของกลไกตลาดเสรี การค้าทุเรียนในประเทศไทยประกอบด้วยชาวสวนซึ่งเป็นผู้ขายจำนวนหลายราย และล้งจีนซึ่งมีอยู่จำนวนมากเหมือนกัน จึงไม่น่าที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถผูกขาดการค้าได้อย่างไรก็ดี ถ้าพิจารณาตลอดห่วงโซ่การค้าตั้งแต่สวนในประเทศไทยไปถึงจุดบริโภคในประเทศจีน คอขวดของการค้าน่าจะอยู่ที่จำนวนผู้ที่ได้อิโบนุญาตจากรัฐบาลจีนให้เป็นผู้นำเข้าทุเรียน ซึ่งเป็นส่วนที่อาจเกิดการผูกขาดหรือกำหนดทิศทางการค้า ทั้งจากการสมยอมกันของผู้ประกอบการด้วยกันเอง หรือจากนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากความจริงที่ว่า ล้งจีนในไทยไม่ได้เป็นผู้ประกอบการอิสระทุกราย ส่วนหนึ่งจะเป็นผู้แทนหรือสาขาที่ผู้นำเข้าในจีนส่งเข้ามาในไทย เพื่อรวบรวมและคัดกรองสินค้าส่งออกไปขายในจีน หากผู้นำเข้าในจีนรวมตัวสมยอมกัน ก็อาจส่งผลให้เกิดการผูกขาดทางการค้าทุเรียนในไทยได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการติดตามข้อมูลและสถานการณ์เกี่ยวกับผู้ได้รับอนุญาตนำเข้าทุเรียนในจีนอย่างต่อเนื่อง

ผลสำรวจข้อมูลภาคสนามชี้ให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ชาวสวนยังมีความตั้งใจที่จะทำสวนทุเรียนกันต่อไป เนื่องจากยังมองว่าตลาดทุเรียนยังมีอนาคตอีกไกล ยังเชื่อมั่นว่าทุเรียนยังเป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะการส่งออกให้ผู้บริโภคชาวจีน มีชาวสวนเพียงส่วนน้อยที่อาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะทำสวนทุเรียนต่อไปหรือไม่ ซึ่งเป็นเกษตรกรรายย่อย จำนวนพื้นที่ปลูกไม่มาก หรือกลุ่มที่ไม่มีทายาทรับช่วงทำสวนทุเรียนต่อ ในขณะที่ชาวสวนทุเรียนรายใหญ่ที่มีพื้นที่ปลูกมากกลับมีแนวคิดว่าจะ “ซื้อสวนเพิ่ม” เพื่อขยายธุรกิจ เพราะที่ผ่านมาผลผลิตที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ เนื่องจากมองว่าทุเรียนสดยังเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากทุเรียนสดแล้ว ทุเรียนแปรรูปยังเป็นที่ต้องการของตลาดจีนเช่นกัน นอกจากนี้ผลประกอบการในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาได้มีการขยายตัวขึ้น จึงทำให้มีความต้องการที่จะซื้อสวนเพิ่มมากกว่าจะขายสวน

- แนวโน้มของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยด้านอาหาร (Political & Technology)

จีนเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากกับความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) เพื่อปกป้องคุ้มครองสุขภาพของคน สัตว์ หรือสิ่งแวดล้อมในประเทศของระบบ โดยมาตรฐานและข้อกำหนดความปลอดภัยสินค้าอาหารในประเทศจีน ได้รับการปรับปรุงมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่กฎหมายความปลอดภัยอาหาร (Food Safety Law of the People's Republic of China) สภาประชาชนแห่งชาติจีน (National People's Congress) ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2552 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2552

จนปัจจุบันเป็น Food Safety Law 2015 มีผลบังคับใช้ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2558 โดยมีการจัดโครงสร้างองค์กรที่กำกับดูแลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ตลอดจนการรณรงค์ให้ผู้บริโภคตระหนักถึงปัญหาจากการบริโภคอาหารที่ไม่ได้คุณภาพ โดยมีสภาแห่งรัฐ (The State Council) เป็นหน่วยงานสูงสุดที่ได้รับมอบอำนาจจากสภาประชาชนแห่งชาติ (National People's Congress: NPC) ทำหน้าที่ดูแลควบคุมร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดูแลรับผิดชอบกฎระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารของจีน

จีนได้มีการจัดตั้งกระทรวงควบคุมคุณภาพและตรวจสอบโรคแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (AQSIQ) เพื่อใช้ในการตรวจสอบและกักกันสินค้านำเข้าประเภทสิ่งมีชีวิต (พืชและสัตว์) และด่านกักกันโรคพืช (CIQ) ของประเทศจีน ต่อมาประเทศจีนได้ทำการยุบหน่วยงานสำนักงานควบคุมคุณภาพตรวจสอบและกักกันโรคแห่งประเทศจีนหรือ AQSIQ ไปอยู่ภายใต้กระทรวงศุลกากร เมื่อปีที่ พ.ศ. 2561 และได้กำหนดให้ต้องระบุหมายเลขทะเบียนโรงคัดบรรจุในใบรับรองสุขอนามัยพืช (PC) และระบุหมายเลขทะเบียนสวนและโรงคัดบรรจุในบรรจุภัณฑ์ทุกชิ้น ถ้าไม่เป็นไปตามข้อกำหนดนี้สินค้าผลไม้จะถูกส่งกลับหรือนำไปทำลาย ทั้งนี้ หากจีนตรวจสอบพบปัญหาคุณภาพทุเรียน ก็จะส่งผลกระทบไปตลอดห่วงโซ่ทั้งโรงคัดบรรจุและเกษตรกรเจ้าของสวนเป็นลูกโซ่ และเมื่อพิจารณาจากกระแสความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) ที่เกิดขึ้นทั่วโลก แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมจีนภายใต้การขยายตัวของชุมชนเมืองและผู้บริโภคมีกำลังซื้อสูงขึ้นอย่างมาก นโยบายของรัฐบาลจีนที่เพิ่มความเข้มข้นในการกำกับดูแลความปลอดภัยของอาหารนำเข้า และการนำ Single Window มาใช้ในกระบวนการพิธีการศุลกากรสินค้า พอจะเห็นแนวโน้มว่า ในอนาคต รัฐบาลจีนจะมีมาตรการตรวจสอบคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารที่เข้มข้นมากขึ้น โดยจะเป็นการกำกับดูแลที่ประยุกต์ใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยจีนตั้งเป้าหมายที่จะปรับปรุงความปลอดภัยของอาหารด้วยการนำอินเทอร์เน็ตและมือถือมาประยุกต์กับเทคโนโลยีข้อมูลบิ๊กดาต้า⁹ การถูกกีดกันด้วยมาตรการสุขอนามัยที่เข้มข้น ย่อมทำให้ผู้ส่งออกไทยมีอำนาจต่อรองที่ดีกว่าเดิม (Bargaining Power of Buyers) เมื่อข้อมูลการนำเข้าผ่าน Single Window ถูกจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์แล้ว

อย่างไรก็ดี ที่ผ่านมามีผลการสำรวจข้อมูลภาคสนามกลับพบว่า เกษตรกรและโรงคัดบรรจุจำนวนมาก ยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการขอรับรองมาตรฐาน GAP และ GMP อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐเองก็ไม่ได้จริงจัง และเข้มข้นในการตรวจสอบคุณภาพทุเรียน โดยผู้ส่งออกหลายรายใช้วิธีหลีกเลี่ยงการขอรับรองด้วยการ “สวมสิทธิ์” ของแปลงที่ได้มาตรฐาน GAP และ “สวมสิทธิ์” โรงคัดบรรจุที่ได้รับมาตรฐาน GMP จนทางการจีนตรวจพบแมลงศัตรูพืชในทุเรียน (เพลี้ยแป้ง เพลี้ยหอย หนอนเจาะเมล็ด) และปริมาณยาต่าง ๆ ตกค้างในผลผลิตในระดับที่เกินมาตรฐาน จึงมีคำเตือนมาเป็นระยะกว่าพันครั้ง ประโยชน์นี้ไม่สัมพันธ์กับประโยคก่อนหน้านี้

⁹ ผู้จัดการออนไลน์. (23 มิถุนายน 2562). จีนใช้บิ๊กดาต้า อินเทอร์เน็ตพลัส ช่วยแก้ปัญหาความปลอดภัยอาหาร. ผู้จัดการออนไลน์. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/china/detail/9620000059704>

นอกจากการสวมสิทธิ์ GAP และ GMP แล้วยังพบว่าการสวมสิทธิ์ใบส่งออกผลไม้ไทยไปจีนที่ใช้ด่านบริเวณจังหวัดมุกดาหาร เพื่อนำผลไม้เข้าประเทศจีนผ่านประเทศเวียดนาม (เส้นทาง R9) สำหรับเส้นทางที่ขนส่งผลไม้ไทยผ่านเส้นทางประเทศเวียดนามจะมีอีกหนึ่งเส้นทาง คือมีเส้นทางที่ด่านนครพนม (เส้นทาง R12) เส้นทางนี้ใช้เวลาในการขนส่งน้อยกว่าเส้นทาง R9 ทำให้ผู้ประกอบการหลายรายเลือกใช้เส้นทางนี้ในการขนส่ง แต่ใบส่งออกสินค้าจะออกที่ด่านมุกดาหาร (เส้นทาง R9) ซึ่งเป็นด่านสากล ทั้งนี้ประเทศไทยสามารถดำเนินการแก้ไขพิธีสารให้ด่านนครพนมเป็นด่านสากลได้ เนื่องจากพิธีสารสามารถดำเนินการแก้ไขได้ในทุก ๆ 2 ปี ทั้งนี้การแก้ไขพิธีสารขึ้นอยู่กับหน่วยงานของไทยจะต้องส่งคำร้องไปให้ทางการจีนรับทราบ แล้วจึงเปิดการเจรจาแก้ไขพิธีสาร

จากปัญหาการสวมสิทธิ์เกี่ยวกับใบ GAP และ GMP ทำให้ทางประเทศจีนเริ่มนำมาตรการและเทคโนโลยี เช่น Single Window มาใช้ในการกำกับดูแล และในอนาคต เทคโนโลยีและมาตรการที่ทางฝ่ายจีนจะนำมาบังคับใช้อย่างแน่นอนกับผลไม้ที่นำเข้า คือ ระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) อย่างเต็มรูปแบบ ครอบคลุมตั้งแต่ การรับวัตถุดิบ การปลูก การเก็บจากสวน คัดแยกเกรด การเก็บรักษา การขนส่ง และการจำหน่ายจนถึงมือผู้บริโภค และเมื่อข้อมูลการนำเข้าผ่าน Single Window ถูกจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์แล้ว รัฐบาลจีนจะสามารถดึงข้อมูลประกอบการรับรอง GAP ในระดับแปลง ข้อมูลประกอบการรับรอง GMP ในระดับสถานประกอบการ มาวิเคราะห์ร่วมกับปริมาณการส่งออกทุเรียนไทยเข้าจีน รัฐบาลจีนก็จะสามารถประเมินผลผลิตภาพการปลูกทุเรียนไทยในระดับแปลงได้ และสถานการณ์ธุรกิจส่งออกของโรงคัดบรรจุในระดับสถานประกอบการได้ ทั้งนี้ ในอนาคต ชาวสวนและผู้ค้าในประเทศไทยจะต้องหันมาสนใจลงทุนในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศตั้งแต่ขั้นตอนกระบวนการเพาะปลูกและกระบวนการดูแลพืชผลหลังปลูก และหน่วยงานรัฐของไทยจำเป็นต้องนำ Single Window มาใช้ในกระบวนการพิธีการตรวจสอบปล่อยสินค้าขาออก เพื่อลดสินค้าที่มีปัญหาไม่ให้ไปถูกตีกลับที่ด่านนำเข้าของจีน และสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์สถานการณ์การปลูกและการค้าในไทย

- การขยายพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนในไทย (Economic)

จากกระแสการขยายการส่งออกทุเรียนทั้งปริมาณและมูลค่า ทำให้มีการใช้พื้นที่ปลูกทุเรียนในประเทศไทยเพิ่มขึ้น รวมถึงมีการเพาะปลูกแทบทุกภูมิภาคในประเทศไทย แต่เมื่อนำข้อมูลศักยภาพในการเพาะปลูกทุเรียนของประเทศ แยกเป็นรายภูมิภาค ที่นำเสนอโดยข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน จะพบว่า ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกจริงของ สศก. และข้อมูลศักยภาพในการเพาะปลูกของ กรมพัฒนาที่ดิน ยังไม่สอดคล้องกัน

เพื่อตรวจสอบแนวโน้มการขยายพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนของประเทศไทยตามปริมาณความต้องการบริโภคทุเรียนสดของชาวจีนที่ถือเป็นตลาดหลักของประเทศ การศึกษาจึงได้ทำการพยากรณ์พื้นที่ที่จำเป็นต้องใช้เพาะปลูกทุเรียน พบว่าประเทศไทยต้องทำการขยายพื้นที่เพาะปลูกอีกมากเพื่อรองรับความต้องการบริโภค

ทุเรียนสดทั้งหมดในประเทศจีนโดยในปี พ.ศ. 2583 โดยประเทศไทยจะต้องทำการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นไปจากปัจจุบันอีกเกือบ 2 ล้านไร่ไปเป็นกว่า 2.7 ล้านไร่

จากฐานข้อมูล Agri-Map ของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า พื้นที่ที่มีความเหมาะสมของที่ดินสำหรับการปลูกไม้สวน ประเภททุเรียน เงาะ และมังคุด ทั้งหมดในประเทศไทย มีอยู่ประมาณ 2 ล้านไร่ โดย 3 จังหวัดภาคตะวันออก ประกอบด้วย จันทบุรีมีประมาณ 6 แสนไร่ ระยองมีประมาณ 2 แสนไร่ และตราดประมาณ 2 แสนไร่ รวมกันเป็นครึ่งหนึ่งของพื้นที่ของประเทศ

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า หากไม่สามารถเพิ่มผลผลิตการปลูกต่อพื้นที่ได้ ประเทศไทยจะไม่มีพื้นที่มากเพียงพอที่จะปลูกทุเรียนให้ตามแนวโน้มมูลค่าการส่งออกในอนาคตที่คาดการณ์ไว้จนถึงปี พ.ศ. 2583 หากการส่งออกยังมีแนวโน้มขยายตัวในอัตราสูงต่อไป จะเกิดสถานการณ์การแย่งพื้นที่เพาะปลูกและทรัพยากรน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกจากพืชเกษตรชนิดอื่น อาจเกิดผลเสียตามมาอีกหลายประการ ซึ่งปัญหาในทำนองเดียวกันนี้ ได้เคยเกิดกับกรณีของการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารา และข้าวโพด จนเกิดปัญหาการบุกรุกผืนป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก

- การสูญเสียองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูก (Economic & Technology)

การเพาะปลูกทุเรียนที่มีรสชาติและคุณภาพที่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคจีนเป็นจุดแข็งของอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ซึ่งหลายประเทศที่ต้องการส่งออกทุเรียนไปจีนแข่งกับทุเรียนไทยก็ได้พยายามเรียนรู้จากไทย จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามพบว่า เกษตรกรชาวสวนทุเรียนกลุ่มใหญ่กว่าครึ่งมีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จึงจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูกให้กับคนรุ่นใหม่ที่จะรับไม้ต่อเป็นเกษตรกรรุ่นต่อไป การถ่ายทอดความรู้ด้านการปลูกทุเรียนให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ เป็นงานที่มีความท้าทายสูง องค์ความรู้ด้านการปลูกทุเรียนที่ได้คุณภาพ ครอบคลุมตั้งแต่การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ การเตรียมพื้นที่ การปลูก การให้น้ำ การตัดแต่งกิ่ง การตัดแต่งดอก การตัดแต่งผล การสังเกตระดับความสุกของทุเรียน การตัดผลทุเรียน การใส่ปุ๋ย การป้องกันและกำจัดโรคและศัตรูพืช เกษตรกรต้องใส่ใจในรายละเอียดทั้งสภาพดินฟ้าอากาศ พื้นที่ปลูก สารอาหารในดิน มีรายละเอียดและปัจจัยที่ต้องพิจารณามาก ซึ่งนอกจากจะต้องใช้หลักวิชาการแล้ว ยังต้องอาศัยประสบการณ์ในการปลูก เช่น การนับอายุทุเรียนพร้อมตัดหลังจากดอกบานอาจผันผวนได้ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศและอุณหภูมิ เช่น ทุเรียนจะแก่เร็วขึ้นหากอากาศร้อนและแห้งแล้ง แต่จะแก่ช้าหากฝนตกชุกและความชื้นสูง เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการชาวจีนพบว่า ผู้ประกอบการจีนมีความรู้ แสวงหาโอกาสที่จะขยายธุรกิจของตนอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ในระยะแรกจะเข้ามาประกอบการเป็นเพียงพ่อค้าที่ซื้อผลผลิตมาแล้วขายไป แต่ผู้ประกอบการบางรายก็ใช้โอกาสนี้ ฝังตัวช่วยงานอยู่ในสวนทุเรียนเป็นระยะเวลาหลายเดือน เพื่อเรียนรู้กระบวนการปลูกทุเรียนอย่างละเอียดและครบวงจร ดังนั้น ในอนาคต ถึงแม้ในปัจจุบันได้มีเยาวชนไทยรุ่นใหม่เริ่มสนใจเข้ามาเป็นชาวสวนทุเรียนโดยเฉพาะกลุ่มที่เรียกว่า “Young Smart Farmers” ซึ่งส่วนใหญ่อาจจะ

เป็นลูกหลานของชาวสวนปัจจุบัน หรือจะเป็นคนภายนอกวงการที่เริ่มให้ความสนใจ เพราะเห็นทุเรียนขายได้ราคาดี แต่ถ้าเกษตรกรไทยรุ่นปัจจุบันไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่เหล่านี้ได้อย่างครบถ้วน ในขณะที่ผู้ประกอบการชาวจีนเอง ก็ได้เพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูกของตนมากขึ้น จะก่อให้เกิดผลเสียที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ฝั่งไทยเสียจุดแข็งด้านการเพาะปลูกไป ทำให้อำนาจต่อรองในการเจรจาทางการค้าของไทยเทียบกับผู้ประกอบการจีนตกต่ำลงไป และ 2) ทุนจีนที่มีความพร้อมด้านความรู้ในการปลูกทุเรียน จะมีแรงจูงใจที่จะเข้ามาซื้อสวน เพื่อเป็นผู้ปลูกทุเรียนเอง ส่งผลให้ทุนจีนสามารถครอบงำห่วงโซ่ทุเรียนไทยครบวงจรตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ

- สถานการณ์การแข่งขันจากทุเรียนที่ปลูกในต่างประเทศ (Economic)

ประเทศที่ผลิตทุเรียนได้มากที่สุด คือ ประเทศอินโดนีเซีย คิดเป็นร้อยละ 47 ของผลผลิตทั่วโลก รองลงมาคือประเทศไทย ร้อยละ 33 และประเทศมาเลเซีย ร้อยละ 19 โดยมีส่วนที่เหลือเป็นของประเทศอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วย ประเทศฟิลิปปินส์ เวียดนาม และออสเตรเลีย จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2559 ปริมาณทุเรียนทั้งหมดมีประมาณ 1.6 พันล้านกิโลกรัม มาจาก 4 ประเทศหลัก ดังนี้

1. ประเทศอินโดนีเซีย สามารถผลิตทุเรียนได้ 735.42 ล้านกิโลกรัม โดยร้อยละ 80 เพาะปลูกบริเวณชวาและสุมาตรา ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2559 จังหวัดทางตะวันออกของชวาสามารถผลิตทุเรียนได้ร้อยละ 27 ประเทศ ในส่วนของชวากลางและทางตอนเหนือของเกาะสุมาตราพบว่ามีผลผลิตคิดเป็นร้อยละ 10 ของทุเรียนทั้งหมดในประเทศอินโดนีเซีย สำหรับแต่ละพื้นที่
2. ประเทศไทย สามารถผลิตทุเรียนได้ 517.98 ล้านกิโลกรัม โดยผลผลิตส่วนมากมาจากทางภาคใต้ และภาคตะวันออกของประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดในทางภาคตะวันออก พบว่า จังหวัดจันทบุรีมีผลผลิตทุเรียนคิดเป็นร้อยละ 38 ของทั้งหมด รองลงมาคือ ระยอง ร้อยละ 15 ในส่วนของภาคใต้นั้น จังหวัดชุมพรมีปริมาณผลผลิตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 16 ของผลผลิตทั้งหมดทั่วประเทศ
3. ประเทศมาเลเซีย สามารถผลิตทุเรียนได้ 517.98 ล้านกิโลกรัม โดยผลผลิตส่วนใหญ่มาจาก Pahang คิดเป็นร้อยละ 28, Johor ร้อยละ 17 และ Kelantan ร้อยละ 12
4. ประเทศฟิลิปปินส์ สามารถผลิตทุเรียนได้ 71.45 ล้านกิโลกรัม โดยปลูกมากที่สุดที่ Davao คิดเป็นร้อยละ 75 ของผลผลิตทุเรียนทั้งหมดในประเทศ

นอกจาก 4 ประเทศที่กล่าวมาในข้างต้น ยังมีประเทศเวียดนาม และกัมพูชาที่สามารถปลูกทุเรียนได้ในบริเวณแม่น้ำ

จากการจัดประชุมระดมความคิดเห็น ที่จัดขึ้นที่จังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลแนวโน้มปัจจัยกำหนดอนาคตทุเรียนไทยทั้ง 6 ปัจจัย และได้สอบถามความเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยต่ออนาคตทุเรียนไทยและโอกาสที่แต่ละปัจจัยจะสร้างปัญหาให้กับอนาคตทุเรียน

ไทยในระยะยาว สรุปได้ว่า กลุ่มปัจจัยที่มีทั้งระดับความสำคัญสูงและโอกาสที่จะก่อให้เกิดปัญหาในระดับสูง ประกอบด้วยปัจจัยด้าน กฎระเบียบ Food Safety การขยายอิทธิพลของจีน และการขยายพื้นที่เพาะปลูก

นอกจากนี้ ที่ประชุมระดมความคิดเห็นยังมีความเห็นเกี่ยวกับภาพอนาคตของอุตสาหกรรมไทยว่า 1) ภาพอนาคตใน 5 ปีข้างหน้า จีนมีศักยภาพในการแข่งขันลดลงจากเดิมมาก อาจถูกจีนเบียดขับออกจากตลาด เกิดเป็นภาพอนาคตที่ 2) ภาพอนาคตใน 10 ปีข้างหน้า ความพยายามทดลองปลูกทุเรียนที่มีรสชาติและคุณภาพดีในต่างประเทศเริ่มออกดอกออกผล การจำหน่ายทุเรียนไทยในจีนเริ่มเผชิญการแข่งขันจากทุเรียนต่างประเทศที่สูงขึ้น และ 3) ภาพอนาคตใน 20 ปีข้างหน้า เกิดเป็นภาพอนาคตที่การจำหน่ายทุเรียนไทยในตลาดจีนเผชิญการแข่งขันที่เข้มข้นจากทุเรียนต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการจีนสามารถยึดครองการค้าทุเรียนในตลาดไทยได้เกือบทั้งหมด ถ้าไม่มีการบริหารจัดการที่ดี อาจเกิดการผูกขาดการค้าโดยการแทรกแซงตลาดจากผู้นำเข้าทุเรียนรายใหญ่ในฝั่งจีน

จากภาพอนาคตดังกล่าวข้างต้น ในส่วนของการวิเคราะห์ผลกระทบในระยะยาวผู้วิจัยได้นำ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs)” ของสหประชาชาติ เป็นกรอบในการประเมินผลกระทบ เพื่อพิจารณาถึงผลกระทบจากการขยายอิทธิพลของผู้ประกอบการจีนที่มีต่อเป้าหมายระยะยาวในการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากบริบทของธุรกิจทุเรียนไทย จะมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกี่ยวข้องโดยตรงอยู่ 6 เป้าหมาย ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

เป้าหมายด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ

- เป้าหมายที่ 8 : การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน
- เป้าหมายที่ 9 : โครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และนวัตกรรม
- เป้าหมายที่ 10 : การลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ
- เป้าหมายที่ 12 : หลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน

เป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม

- เป้าหมายที่ 6 : หลักประกันให้มีน้ำใช้ และการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืน สำหรับทุกคน
- เป้าหมายที่ 15 : การใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน ป่าไม้ที่ยั่งยืน การเสื่อมโทรมของดินและฟื้นฟูสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

การวิเคราะห์จะพิจารณาผลกระทบทั้งในด้านบวก (ถ้ามี) และด้านลบ (ถ้ามี) และแบ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบออกเป็น 3 กลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกรไทย ผู้ประกอบการไทย และสังคมไทย อีกทั้งการวิเคราะห์ผลกระทบยังได้พิจารณาถึงเงื่อนไขและสถานการณ์แวดล้อมอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสามารถกำหนดทิศทางและระดับความรุนแรงของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวได้

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบภายใต้แต่ละเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สรุปได้ ดังตารางที่ 5-1

ตารางที่ 5-1 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบระยะยาวภายใต้แต่ละเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
เป้าหมายที่ 6: หลักประกันให้มีน้ำใช้ และการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน		
เกษตรกร	-	พื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลให้มีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น เกษตรกรต้องจัดเตรียมหาแหล่งเก็บกักน้ำและระบบการกระจายน้ำเพิ่มขึ้น ในอนาคต ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกร และยังมีความเสี่ยงสูงต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำอันเนื่องจากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงในอนาคต
ผู้ประกอบการไทย	-	-
สังคมไทย	-	แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรที่พึ่งพาน้ำฝนเป็นหลัก มีความเสี่ยงขาดแคลนน้ำที่อาจเกิดขึ้นจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ป่าไม้ในลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกมีแนวโน้มลดลงและยังคงมีปัญหาการบุกรุกที่ป่าสงวน การขยายตัวของภาคบริการ ท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม ที่เพิ่มสูงขึ้นจะส่งผลต่อความต้องการใช้น้ำในภาพรวม
เป้าหมายที่ 8: การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน		
เกษตรกร	สร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับทุเรียนไทยในการขยายการจำหน่ายเข้าไปในตลาดจีน ในระยะแรกเริ่มของการเข้ามาประกอบการ การดำเนินงานของล้งจีนได้กระตุ้นให้	เกษตรกรจะได้รับผลกระทบทางลบหากราคาคาผลผลิตตกต่ำดังเช่นเหตุการณ์ที่เคยเกิดกับลำไยและยางพารามาแล้ว การตกต่ำของราคาผลผลิตหน้าสวนเกิดขึ้นจาก 3 สาเหตุหลัก คือ ปริมาณความต้องการ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
	เกิดการขยายตัวของอุปสงค์ทุเรียน จึงช่วยเพิ่มรายได้เกษตรกรผ่านผลดีใน 2 ด้านพร้อมกัน คือ ทุเรียนที่เกษตรกรจำหน่ายมีปริมาณสูงขึ้นอย่างมาก ด้วยราคาขายที่สูงขึ้นพร้อมกันไปด้วย	บริโภคในตลาดจีนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ผู้ประกอบการจีนสามารถผูกขาดการค้า และกำกับทิศทางราคาของผลผลิตได้ ผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพออกมาจำหน่ายเป็นปริมาณมาก จนทำให้ไม่สามารถควบคุมหรือรับประกันคุณภาพของทุเรียนไทยได้
ผู้ประกอบการไทย	ผู้ประกอบการรายใหญ่ของไทยที่ยังมีขีดความสามารถในการค้ารักษาธุรกิจได้ อีกทั้งบางคนซึ่งมีเครือข่ายธุรกิจที่ดีกับผู้ประกอบการจีนที่เป็นผู้นำเข้าทุเรียน ยังอาจได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากปริมาณทุเรียนที่มีการส่งออกมากขึ้น	ผู้ประกอบการไทยจำนวนหนึ่งต้องออกจากธุรกิจไป หรือต้องยอมลดตัวลงมาเป็นผู้แทนของผู้ประกอบการจีน ทำให้ได้รับส่วนต่างกำไรจากธุรกิจลดลงจากเดิม ด้วยความได้เปรียบจากการเข้าถึงตลาดผู้ซื้อในจีน และความสามารถทางธุรกิจที่เหนือกว่า ผู้ประกอบการจีนก็จะขยายอิทธิพลเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนอาจเบียดผู้ประกอบการไทยเกือบทั้งหมดออกจากตลาดไปได้ ถึงแม้จะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ก็ตาม
สังคมไทย	การขยายการจำหน่ายทุเรียนส่งออกปตลาดจีน ทำให้เม็ดเงินจากการค้าขายทุเรียนในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่ความห่อนยานในการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้ผู้ประกอบการจีนจำนวนหนึ่งไม่ได้จดทะเบียนเป็นผู้ประกอบการอย่างถูกกฎหมายในไทย ปกปิดรายได้จากธุรกิจของตน จึงไม่ได้เสียภาษีให้กับรัฐบาลไทยตามสมควร จะเป็น ส่งผลให้เกิดสังคมได้รายได้หรือผลประโยชน์น้อยกว่าที่ควรจำเป็น	จะเกิดผลกระทบทางลบ หากราคาผลผลิตตกต่ำเมื่อเทียบกับต้นทุนการเพาะปลูก เฉกเช่นเดียวกับเหตุการณ์กรณีของลำไย จนรัฐต้องใช้งบประมาณของประเทศเข้ามาให้ความโอบอ้อมช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
เป้าหมายที่ 9: โครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และนวัตกรรม		
เกษตรกร	เกษตรกรเดิมบางกลุ่มและเกษตรกรรุ่นใหม่เริ่มต้นตัว โดยเรียนรู้จากบทเรียนของลำไยและยางพารา ได้ตระหนักถึงความเสี่ยงทางธุรกิจที่ต้องพึ่งพาผู้ประกอบการต่างชาติในการเข้าถึงตลาดมากขึ้น จึงพยายามแสวงหาช่องทางตลาดแบบใหม่ ทั้งการเพิ่มการจำหน่ายในประเทศมากขึ้น การขายผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงความพยายามพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียน	ความต้านทานในยืดหยุ่นการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรได้ เนื่องจากเมื่อเกษตรกรมีการพึ่งพา (Dependency) ลังผลไม้ต่างชาติ รวมทั้งพึ่งพิงผู้ซื้อ (Buyer) ที่เป็นตลาดเดียวมากเกินไปจึงทำให้เกิดผลเสียดังต่อไปนี้ - เกษตรกรจะขาดการระแวดระวังและเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสามารถหากำไรและมีรายได้จากการทำธุรกิจร่วมกับลังผลไม้ต่างชาติได้มาก จึงไม่มีการตั้งรับหรือหาทางเลือกสำรอง - หากผู้ประกอบการหรือลังต่างชาติเหล่านี้สามารถเข้าซื้อแปลงปลูกทุเรียนหรือเข้าถึงองค์ความรู้ข้อมูลการผลิตปลูกทุเรียนได้ก็จะส่งผลเสียแก่เกษตรกรผู้ผลิตในระยะยาว
ผู้ประกอบการไทย		ผู้ประกอบการต่างชาติมีส่วนแบ่งทางการตลาดมากขึ้น ก็ส่งผลให้อำนาจต่อรองทางการค้าเหนือเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยสูงขึ้นตามไปด้วย
สังคมไทย		ประชากรภาคการเกษตรมีความอ่อนแอเปราะบางจากการพึ่งพาทุนต่างชาติและมีความเสี่ยงต่อการล่มสลายมากขึ้น
เป้าหมายที่ 10 : การลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ		
เกษตรกร	การเข้ามาประกอบการของลังจีนซึ่งทำหน้าที่เหมือนเป็นคนกลางระหว่างผู้ผลิต (เกษตรกร) กับผู้บริโภค มีบทบาทสำคัญในการช่วยกระจายทุเรียนให้สามารถเข้าสู่	เกษตรกรได้รับผลประโยชน์ที่ไม่ธรรมจากการขายผลผลิตให้กับลังจีน ที่อาจมีอำนาจต่อรองในการเจรจาซื้อขายที่สูงกว่า อันเป็นผลจากเงื่อนไขกลุ่มเดียวกับเป้าหมาย 8

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
	ตลาดจีนได้มากขึ้น ทำให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้เพิ่มมากขึ้นแล้ว นอกจากนี้การเข้ามาของล้งจีนยังเป็นโอกาสอันดีสำหรับเกษตรกรไทยที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองจากการเป็นผู้ผลิต ขยับตัวเองเป็นผู้รวบรวมและผู้ส่งออกด้วยโดยอาศัยเครือข่ายล้งจีนที่เข้ามารวบรวมผลผลิตในประเทศไทย เป็นช่องทางที่จะทำธุรกิจร่วมกันได้	
ผู้ประกอบการไทย	ผู้ประกอบการไทยสามารถใช้ประโยชน์จากการเข้ามาของล้งจีนผู้ประกอบการไทยในการสร้างเครือข่ายการค้ากับคู่ค้าจีน เพื่อนำไปสู่การต่อยอดธุรกิจในการเข้าไปร่วมลงทุนในประเทศจีนในประเทศจีน รวมทั้งการใช้โอกาสนี้ในการถ่ายโอนความรู้และเทคโนโลยีจากล้งจีน เพื่อพัฒนาคุณภาพและยกระดับการดำเนินงานให้ได้มาตรฐานสากล	การที่ล้งจีนเป็นเจ้าของกิจการทั้งภายในประเทศไทย โดยการเข้ามารับซื้อผลผลิตที่หน้าสวนเอง และยังมีเครือข่ายการเป็นผู้นำเข้า หรืออาจเป็นผู้จัดจำหน่ายในตลาดปลายทางเองด้วย ทำให้ได้รับผลกำไรจากการประกอบการทั้งในฝั่งประเทศไทยและฝั่งจีน ในขณะที่ผู้ประกอบการไทย (ล้งไทย) ได้ผลประโยชน์จากส่วนต่างผลกำไรที่ค่อนข้างน้อยในการทำหน้าที่รวบรวมหรือบรรจุแล้วส่งต่อให้ล้งจีนเพื่อการส่งออกอีกทอดหนึ่ง สถานการณ์จะแย่งในระยยาวเมื่อผู้ประกอบการต่างชาติเข้าครอบครองส่วนแบ่งทางการตลาดมากขึ้น ๆ ส่งผลให้อำนาจต่อรองทางการค้าสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ
สังคมไทย	ในช่วงที่คุณภาพทุเรียนหมอนทองของเวียดนามยังสู้ไทยไม่ได้ ส่วนทุเรียนของมาเลเซีย มีราคาสูงกว่าไทย 3-4 เท่า ทำให้ทุเรียนที่เป็นคู่แข่งจากต่างประเทศยังมีตลาดที่	การหลบเลี่ยงของผู้ประกอบการที่จะขึ้นทะเบียนและเสียภาษีการค้าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ถ้าในระยะยาว ยังปล่อยให้สถานการณ์เป็นอยู่อย่างนี้ ผู้ประกอบการไทยที่เสียภาษีถูกต้องตามกฎหมายก็จะเสียเปรียบมากขึ้น ๆ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
	จำกัด ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่เกษตรกรไทยจะมุ่งให้ความสำคัญกับการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ และล็งมีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน เพื่อเป็นจุดแข็งใช้เป็นอำนาจต่อรองได้	และในที่สุดหากยังกำกับดูแลทางกฎหมาย เพื่อจัดระเบียบพ่อค้าชาวต่างชาติ โดยเฉพาะการเรียกเก็บภาษีที่ได้จากการค้า จะทำให้สังคมไทยเสียภาษีจากรายได้ที่พึงได้ไปเป็นจำนวนมาก
เป้าหมายที่ 12: หลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน		
เกษตรกร	เกษตรกรไทยจะมีการตื่นตัวอย่างมากเกี่ยวกับมาตรฐานการเพาะปลูก เพื่อให้มีความปลอดภัยผ่านมาตรฐานการส่งออก รวมถึงการแสวงหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทุเรียน เพื่อยกระดับการผลิต ที่มีคุณภาพสูงขึ้นตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น	เกษตรกรรายใหม่ที่ยังขาดองค์ความรู้และเกษตรกรที่ยังไม่ได้มาตรฐาน GAP ถ้า 2 กลุ่มนี้มีมากขึ้นในอนาคต ผลที่ตามมาคือทุเรียนไทยกลายเป็นทุเรียนที่ไม่มีคุณภาพ ราคาตกต่ำ อาจจะทำให้เกิดเหตุการณ์เกษตรกรไทยสูญเสียเงื่อนไขความเป็นเจ้าของสวน มีการขายสวนเกิดขึ้น ถ้าราคาต่ำจนเกิดภาวะขาดทุน
ผู้ประกอบการไทย	ในอนาคตผู้ประกอบการไทยจะมีการปรับเปลี่ยนตัวเองด้วยการพยายามยกระดับความสามารถของตนเอง เพื่อให้สามารถแข่งขันกับผู้ประกอบการต่างชาติได้ ผู้ประกอบการจะตระหนักถึงการมีมาตรฐานที่เป็นเครื่องหมายการค้าเพื่อการส่งออก	การขยายตัวของอุตสาหกรรมทุเรียนไทย เกษตรกรรายใหม่ที่เข้ามาเพาะปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผลผลิตที่มีความหลากหลายทั้งรสชาติ สายพันธุ์ คุณภาพ ออกสู่ท้องตลาด ผู้ประกอบการที่ต้องการยืนในตลาดได้ในระยะยาว จะต้องแสวงหาความรู้ และพัฒนาความสามารถของตนเองให้มากพอ ที่จะคัดเลือกทุเรียนที่มีคุณภาพไว้กับตนเอง เพื่อเป็นการรักษาแบรนด์ของตนเองไว้ไม่ให้สูญเสียความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภค

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
สังคมไทย	การที่เกษตรกรไทยมีการเพาะปลูกได้มาตรฐาน GAP เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้มีการใช้สารเคมีเพื่อการเพาะปลูกอย่างเหมาะสม คุณภาพของน้ำ อากาศ และดิน ของสังคมที่อยู่ใกล้เคียงกับบริเวณสวนทุเรียนจะได้รับผลกระทบน้อยกว่าการเพาะปลูกที่ไม่มีการควบคุมการใช้สารเคมี อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดสารตกค้างจากสารเคมีลดลง อาจจะมีการใช้เทคโนโลยีสีเขียวเพิ่มมากขึ้น	ในอนาคตความนิยมในการเพาะปลูกทุเรียนคาดว่าจะเพิ่มมากขึ้น การเพาะปลูกทุเรียนที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรดิน น้ำ และปัจจัยการผลิตอื่น ๆ พืชชนิดอื่น สารเคมีในสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ถ้าไม่มีการควบคุมมาตรฐานการเพาะปลูก
เป้าหมายที่ 15 : การใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน ป่าไม้ที่ยั่งยืน การเสื่อมโทรมของดินและพื้นที่พุ่มสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ		
เกษตรกร	หากขยายพื้นที่เพาะปลูกไล่ตามปริมาณการบริโภคในจีน จะต้องใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกมากกว่าศักยภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูก ดังนั้น พื้นที่เพาะปลูกที่ต้องดูแลมากขึ้น อาจต้องมีการใส่ปุ๋ยและสารเคมีมากขึ้น ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องตามข้อกำหนดของการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร (GAP) การใช้สารเคมีในแปลงทุเรียน จะมีผลต่อการตกค้างสารเคมีปนเปื้อนต่อทรัพยากรดินและน้ำในแปลงทุเรียน และผลต่อสุขภาพของเกษตรกร	—

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
ผู้ประกอบการไทย	—	—
สังคมไทย	ผลกระทบต่อสังคมไทยโดยรวม จะเป็นผลที่เกิดทางอ้อมใน 3 ทาง คือ — ผลทางอ้อมจากการมีพื้นที่ป่าลดลง เพราะมีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนในการผลิตทุเรียนที่ต้องการขยายพื้นที่เพิ่มมากขึ้น และส่งผลย้อนกลับไปที่เป้าหมายที่ 6 เรื่องทรัพยากรน้ำ — ผลต่อทรัพยากรดินในด้านความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน — การสูญเสียความหลากหลายทางพืชเศรษฐกิจที่มีอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออก เพราะเกษตรกรมีความต้องการปลูกทุเรียนแทนไม้ผลชนิดอื่น	—

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในระยะสั้น การขยายอิทธิพลของโรงคัดบรรจุชาวจีนสร้างประโยชน์ให้กับแทบทุกฝ่าย รายได้จากยอดการส่งออกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยจะอยู่ที่การรักษาผลประโยชน์ทางบวกในระยะสั้นให้ยังคงอยู่ต่อไปในระยะยาว เพราะผู้ประกอบการจีนย่อมแสวงหาหนทางที่จะขยายโอกาสทางธุรกิจของตน และจากสภาพอนาคตของผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ดูเหมือนจะเห็นตรงกันว่า ภาคการค้าไทยไม่น่าจะมีความสามารถชะลอหรือหยุดการขยายอิทธิพลของทุนจีนที่จะเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดในการค้าทุเรียนได้

ส่วนในระยะยาวนั้น ผลของการขยายอิทธิพลของจีนแทบจะครอบคลุมกิจกรรมการค้าทุเรียนในประเทศไทยได้ สามารถก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งทางบวกและทางลบ โดยผลลัพธ์จะเป็นทางบวกหรือทางลบ และจะมีระดับความรุนแรงของผลกระทบทางบวกหรือทางลบมากน้อยกว่ากันแค่ไหน ไม่สามารถชี้ชัดได้ เนื่องจากความไม่แน่นอนของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ การที่ผลประโยชน์ที่ได้จะยังคงอยู่ต่อไปหรือจะเสื่อมถอยลงจนกลายเป็นผลเสียนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสถานการณ์แวดล้อมอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่จะเป็นไปในอนาคตเงื่อนไขและสถานการณ์แวดล้อมเหล่านี้จึงเปรียบเสมือน “จุดคานงัด” ของอนาคตทุเรียนไทย ซึ่ง “จุดคานงัด” ดังกล่าว หากได้มีการบริหารจัดการและกำกับดูแล ให้ดำเนินไปในทิศทางที่เป็นคุณกับเกษตรกรและผู้ประกอบการไทย ก็จะเสริมให้เกิดผลกระทบในทางบวกมากขึ้น ในทำนองเดียวกันก็จะช่วยยับยั้งหรือลดความรุนแรงของผลกระทบด้านลบลงได้

ตารางที่ 5-2 แยกเงื่อนไขและสถานการณ์ที่เป็น “จุดคานงัด” ของอนาคตทุเรียนไทยตามแต่ละเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตารางที่ 5-2 เงื่อนไขและสถานการณ์ที่กำหนดทิศทางของผลกระทบต่ออนาคตทุเรียนไทย

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	เงื่อนไขกำหนดทิศทางของผลกระทบ
เป้าหมายที่ 6 : หลักประกันให้มีน้ำใช้ และการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน	— ความสามารถในการบริหารจัดการการขยายการเพาะปลูกทุเรียน
เป้าหมายที่ 8 : การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน	— ตลาดจีนยังคงนิยมสินค้าทุเรียนไทยอย่างต่อเนื่อง — การแข่งขันจากทุเรียนต่างชาติยังอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรงนัก — รสชาติและคุณภาพของผลผลิตต้องไวใจได้ — กลไกตลาดที่เป็นธรรม ทั้งที่อยู่ในตลาดไทยและตลาดการค้าในจีน — เกษตรกรดำเนินการบริหารความเสี่ยง

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	เงื่อนไขกำหนดทิศทางของผลกระทบ
เป้าหมายที่ 9 : โครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และนวัตกรรม	— ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านสินค้าและตลาด — ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านการปลูก และระบบบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูก
เป้าหมายที่ 10 : การลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ	— เช่นเดียวกับเป้าหมายที่ 8
เป้าหมายที่ 12 : หลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน	— การทำสวนทุเรียนแบบปลอดภัยและยั่งยืน
เป้าหมายที่ 15 : การใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน ป่าไม้ที่ยั่งยืน การเสื่อมโทรมของดินและพื้นที่พุ่มสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ	— ความสามารถในการบริหารจัดการการขยายการเพาะปลูกทุเรียน (เช่นเดียวกับเงื่อนไขในเป้าหมายที่ 6) — ระบบการผลิตทุเรียนต้องอยู่ในรูปแบบปลอดภัยและยั่งยืน (เช่นเดียวกับเงื่อนไขในเป้าหมายที่ 12)

โดยสรุป เงื่อนไขและสภาวะการณ์ที่เป็น “จุดคานงัด” ของอนาคตทุเรียนไทย ประกอบด้วย

- 1) ความสามารถในการบริหารจัดการการขยายการเพาะปลูกทุเรียน
- 2) ตลาดจีนยังคงนิยมสินค้าทุเรียนไทยอย่างต่อเนื่อง
- 3) การแข่งขันจากทุเรียนต่างชาติยังอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรงนัก
- 4) รสชาติและคุณภาพของผลผลิตดี
- 5) เกษตรกรไทยมีอำนาจต่อรองในการขายผลผลิต ภายใต้กลไกตลาดที่เป็นธรรม ทั้งที่อยู่ในตลาดไทยและตลาดการค้าในจีน
- 6) เกษตรกรดำเนินการบริหารความเสี่ยง
- 7) ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านสินค้าและตลาด
- 8) ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาด้านการปลูก และระบบบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูก
- 9) การทำสวนทุเรียนแบบปลอดภัยและยั่งยืน

บทที่ 6

กลยุทธ์ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจผลไม้ไทย

แผนงานวิจัยนี้ เป็นการประมวลผลกระทบระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย เพื่อในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจผลไม้ไทย โดยแบ่งเป็น กลยุทธ์เพื่อช่วยลดผลกระทบในระยะสั้นและกลยุทธ์ผลกระทบระยะยาว โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มกลยุทธ์ คือ

- 1) กลยุทธ์ภายใต้โอกาสพหุคูณ
- 2) กลยุทธ์ภายใต้โอกาสพหุคูณใหม่ และ
- 3) กลยุทธ์สนับสนุน

โดยรายละเอียดของการดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์ มีดังต่อไปนี้

6.1 กลยุทธ์ภายใต้โอกาสพหุคูณ

กลยุทธ์ภายใต้โอกาสพหุคูณ เป็นกลยุทธ์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะ 1-2 ปี แต่อาจจะไม่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาธุรกิจผลไม้ไทยทั้งระบบได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนได้นั้นจะต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร โดยเกษตรกรมีบทบาทในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมทุเรียน มีหน่วยงานภาครัฐเป็นแรงสนับสนุน ซึ่งจะได้กล่าวในกลยุทธ์ภายใต้โอกาสพหุคูณใหม่ต่อไป

สำหรับกลยุทธ์ภายใต้โอกาสพหุคูณเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจผลไม้ไทยเพื่อช่วยลดผลกระทบระยะสั้นนี้ ทีมผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้ทันที ดังนี้

1. **การสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภคต่างชาติในผลไม้ไทย** ภายใต้สถานการณ์โรคอุบัติใหม่ดังเช่นในกรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด - 19 (COVID - 19) โดยการใช้มาตรการตรวจสอบการตกค้างของเชื้อโรคในผลไม้และบรรจุภัณฑ์ที่จะส่งออกและให้ใบรับรอง พร้อมการส่งเสริมการบริโภคในประเทศภายใต้มาตรการความร่วมมือจากโมเดิร์นเทรด และหน่วยงานและองค์กรเอกชนในการจัดหาสถานที่วางขายผลไม้ที่ไม่มีค่าเช่าสถานที่
2. **มาตรการระยะสั้นทางการเงินเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย** เช่น การพักชำระดอกเบี้ยจ่าย ลดอัตราดอกเบี้ย เป็นต้น เมื่อเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจผลไม้ไทย เช่น ภัยทางธรรมชาติ ภัยจากโรคอุบัติใหม่ ภัยจากการแข่งขัน เป็นต้น โดยที่ต้องกำหนดเงื่อนไขการสนับสนุนให้สอดคล้องกับความต้องการที่อาจจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการขอสินเชื่อ ประเภทของสินค้าเกษตร (พืชไร่

หรือพืชสวน) เนื่องจากระยะเวลาการเก็บรักษาต่างกันมีผลต่อความคล่องของกระแสเงินสดและความเร่งด่วนของความต้องการการสนับสนุนทางการเงินต่างกัน เป็นต้น

3. มาตรการเกี่ยวกับการขยายและรักษาตลาดต่างประเทศ

- 3.1 การสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Alliance) ภายในประเทศในระดับท้องถิ่น ระหว่างเกษตรกร ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย และผู้ส่งออกไทย เพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยใช้แนวคิดกลยุทธ์การควบรวมธุรกิจเชิงแนวดิ่ง (Vertical Integration) ในระดับท้องถิ่น
- 3.2 การสร้างภูมิคุ้มกันต่อกลุ่มทุนจีน (หรือต่างชาติ) ที่เข้ามาในธุรกิจผลไม้ไทยแบบไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ภายใต้ความร่วมมือในการตรวจสอบและติดตามของเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในการสกัดกั้นลักษณะการดำเนินธุรกิจของกลุ่มทุนจีน (หรือต่างชาติ) ที่อาจนำไปสู่การผูกขาดและสร้างอำนาจการต่อรองในตลาดผลไม้ไทย ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการไทยสูญเสียความสามารถในการแข่งขันภายในตลาดผลไม้ไทย มาตรการดังกล่าวจะต้องอาศัยมาตรการเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ (กลยุทธ์ภายใต้คอปพใหม่) เป็นกลไกสนับสนุนให้เกิดผลสัมฤทธิ์
- 3.3 การสร้างตราสินค้า (ผลไม้) แทนการรับจ้างภายใต้ตราสินค้าอื่น โดยให้เป็นตราสินค้าที่มีรูปลักษณ์ (Brand Image) ด้านมาตรฐานสินค้าและความปลอดภัยในกระบวนการคัดเลือกและการบรรจุผลไม้ และทำการสื่อสารไปสู่ผู้บริโภคโดยใช้ Marketing Communication เพื่อกระตุ้นการรับรู้ถึงตราสินค้า (Brand Awareness) ของผู้บริโภครายใหม่ ภาครัฐควรดำเนินการด้านการตลาดเชิงรุกร่วมกับภาคเอกชนในลักษณะเป็นทีมตลาดเดียวกันสำหรับการสร้างรูปลักษณ์ให้กับผลไม้ไทย ตราสินค้า และการรับรู้ใหม่ เพื่อสร้างพฤติกรรมผู้บริโภคใหม่ในตลาดต่างประเทศเป้าหมาย
- 3.4 การขยายตลาดในประเทศจีนโดยเฉพาะตลาดจีนที่เน้นในเมืองใหม่ที่ยังรู้จักผลไม้ไทยน้อยที่ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ห่างไกลจากเมืองหลัก ควบคู่ไปกับการทดลองการขยายตลาดผลไม้ไทยไปยังตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ เช่น ประเทศอินเดีย ภายใต้การส่งเสริมของหน่วยงานรัฐเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและนักธุรกิจท้องถิ่นในการเป็นคู่ค้ากับผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย เป็นต้น
- 3.5 การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับหน่วยงานรัฐและวิชาการเพื่อสร้างนวัตกรรมการแปรรูปผลไม้ไทยที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภคในตลาดโลก ควบคู่ไปกับการสร้างการรับรู้ใหม่เพื่อสร้างพฤติกรรมผู้บริโภคใหม่ (Creating New Consumer Behavior)
- 3.6 การทำการวิจัยตลาดผลไม้ไทยทั้งที่ไม่แปรรูปและแปรรูปในต่างประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลในการผลิตให้แก่เกษตรกร ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย และโรงงานแปรรูปผลไม้ไทยให้ตอบสนองความต้องการ

3.7 ภาครัฐควรดำเนินการด้านการตลาดเชิงรุกร่วมกับภาคเอกชนในลักษณะเป็นทีมตลาดเดียวกัน สำหรับการสร้างรูปลักษณ์ให้กับผลไม้ไทย ตราสินค้า และการรับรู้ใหม่เพื่อสร้างพหุกรรมกร บริโภคในตลาดต่างประเทศเป้าหมาย

4. มาตรการการจัดการความเสี่ยงการเงินระหว่างประเทศ

4.1 การเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงทางการเงินระหว่างประเทศให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย เช่น การจัดการความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน โดยการทำสัญญาล่วงหน้าเงินสกุลเงินแบบฟอเวิร์ดหรือฟิวเจอร์ การทำข้อตกลงแบ่งภาระความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนร่วมกัน เป็นต้น เพื่อใช้ในการตัดสินใจในขั้นตอนก่อนการทำสัญญาซื้อขายผลไม้กับคู่ค้าต่างชาติ

4.2 การจัดการความเสี่ยงจากการผิดนัดชำระหนี้ของคู่ค้าต่างชาติ โดยการจัดทำสัญญาตกลงกำหนด สัดส่งการจ่ายเงินมัดจำล่วงหน้า หรือการใช้การวิธีการชำระโดยเลตเตอร์ออฟเครดิตหรือตราสารเครดิต (Letter of Credit: L/ C)

6.2 กลยุทธ์ภายใต้องค์ความรู้ใหม่

ในระยะกว่า 5 ปีที่ผ่านมา ผู้ประกอบการชาวจีนที่ทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมผลผลิตและเป็นโรงคัดบรรจุ มีบทบาทเป็น “คนกลาง” คนสำคัญที่เปิดโอกาสและอำนวยความสะดวกให้ทุเรียนไทยสามารถเชื่อมโยงเข้าไปจำหน่ายในตลาดผู้บริโภคในจีนได้อย่างกว้างขวางกว่าเดิม ส่งผลให้การค้าทุเรียนไทยเติบโตขึ้นจากเดิมเป็นอย่างมาก สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรชาวสวนทุเรียนไทยที่ส่งออกผลผลิตอย่างทั่วถึง ดังนั้นการรับมือและจัดการกับการขยายอิทธิพลทางการค้าของผู้ประกอบการจีน ไม่ใช่เป็นการปฏิเสธบทบาทและความสำคัญของกลุ่มคนเหล่านี้ ที่มีส่วนสำคัญช่วยสร้างโอกาสและอนาคตทางการค้าของทุเรียนไทย แต่เป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน และการจัดการจัดระเบียบให้เกิดความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการค้าที่ทุกฝ่ายควรได้รับ ไม่ให้เกิดการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน และไม่ส่งผลต่อเนื่องทำให้สิ่งแวดล้อมและฐานความเป็นอยู่ของชุมชนเสียหาย เป็นการดำเนินการเพื่อ 1) ป้องกันหรือลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นทั้งกับชาวสวนทุเรียน พ่อค้าไทย ชุมชน และสังคมไทยโดยรวม และในขณะเดียวกัน 2) เสริมผลกระทบเชิงบวกที่ได้จากการเพิ่มโอกาสในการขยายการจำหน่ายทุเรียนไทยในตลาดจีนและตลาดอื่น ๆ นำไปสู่ความยั่งยืนของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในที่สุด

ทั้งนี้การป้องกันหรือลดผลกระทบเชิงลบ และ เสริมผลกระทบเชิงบวก ซึ่งการแก้ปัญหาด้วยองค์ความรู้เดิมอาจจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ดังนั้น ในการเสนอกยุทธ์และมาตรการระยะยาวภายใต้องค์ความรู้ใหม่นี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการทบทวนกลยุทธ์และมาตรการของการศึกษาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่ผ่านมา กำหนดกรอบทิศทางกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนความยั่งยืนของอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ถอดบทเรียนบทบาทของสถาบันเกษตรกรทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่

ข้อเสนอแนะด้านกลยุทธ์และมาตรการระยะยาวภายใต้องค์ความรู้ใหม่ โดยมีรายละเอียดของการกำหนดมาตรการดังนี้

6.2.1 การทบทวนข้อเสนอเกี่ยวกับกลยุทธ์และมาตรการของการศึกษาอุตสาหกรรมทุเรียนไทย

ผู้วิจัยได้การทบทวนเอกสารและรายงานวิชาการที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์และมาตรการของการศึกษาอุตสาหกรรมทุเรียนไทย พบการศึกษายู่ 2 รายงาน ซึ่งได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา และการสร้างความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ดังนี้

1) การศึกษา “การตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้าง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติ ในจังหวัดจันทบุรี”

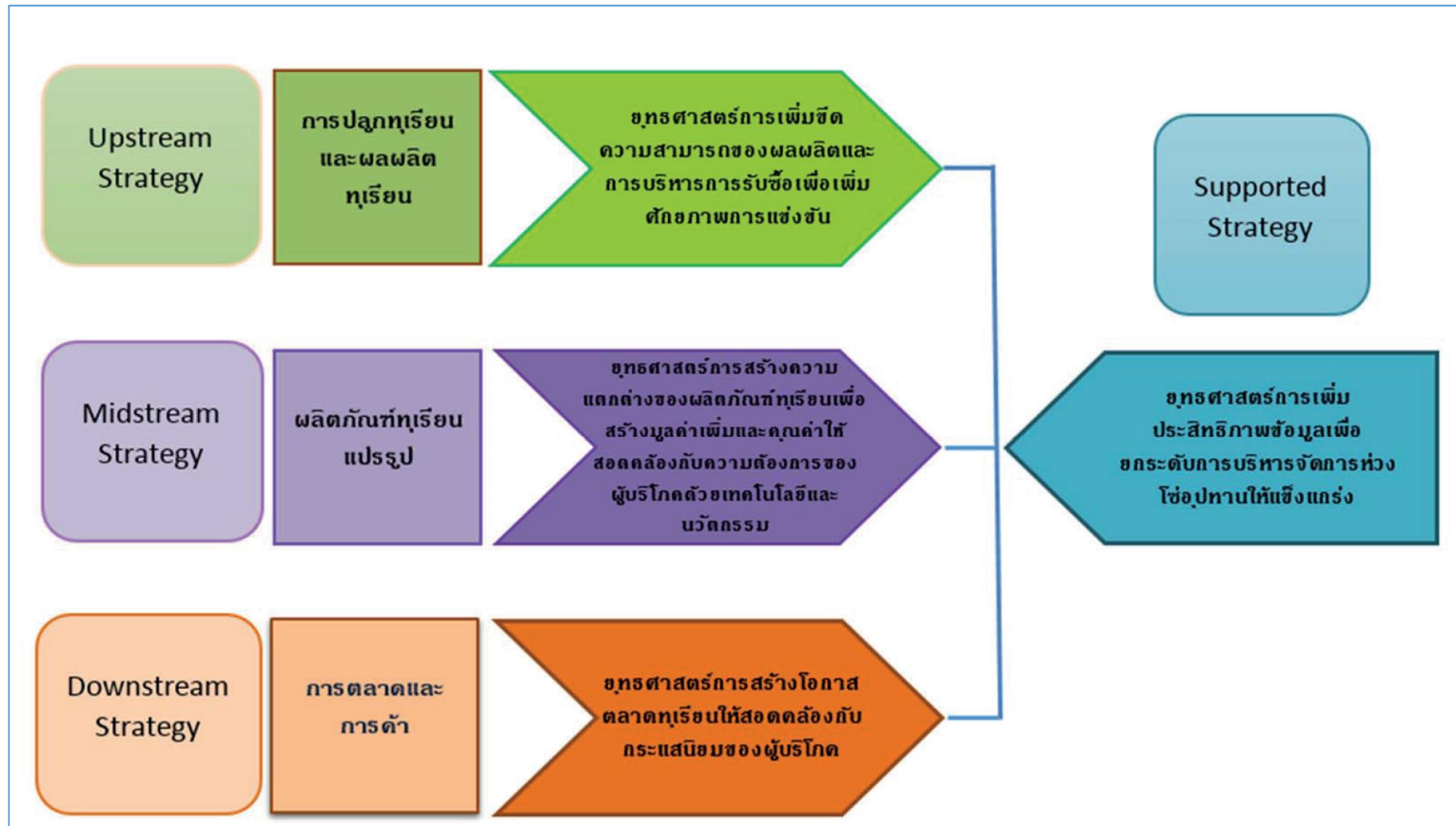
สมานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มอบหมายให้คณะกรรมการการพาณิชย์ ในคณะกรรมการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สมานิติบัญญัติแห่งชาติ พิจารณาศึกษา เรื่อง การตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้าง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี เมื่อต้นปี พ.ศ. 2559 คณะกรรมการฯ ได้นำเสนอผลการศึกษาดังกล่าวต่อที่ประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยมีข้อเสนอแนะออกได้เป็น 3 กลุ่มมาตรการ คือ 1) มาตรการการจัดระเบียบทางการค้า 2) มาตรการส่งเสริม การส่งออก การค้าและการนำเข้า และ 3) มาตรการเพิ่มเติมอื่น ๆ

2) โครงการการจัดทำยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสทางการค้าการลงทุนและพัฒนาต้นแบบธุรกิจสินค้าเกษตร

ในปี พ.ศ. 2559 สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ ได้มอบหมายให้ ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ดำเนินโครงการการจัดทำยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสทางการค้าการลงทุนและพัฒนาต้นแบบธุรกิจสินค้าเกษตร ภายใต้วัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อพัฒนาระดับไทยให้เป็นชาติการค้า (Trading Nation) และเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกและลงทุนในต่างประเทศของสินค้าเกษตรของไทย
- 2) เพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคเอกชนรองรับการเป็นชาติการค้า การเข้าประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และรองรับเศรษฐกิจยุคใหม่
- 3) เพื่อสร้างและแสวงหาโอกาสทางการค้าการลงทุนในต่างประเทศ และพัฒนาต้นแบบธุรกิจสินค้าเกษตร

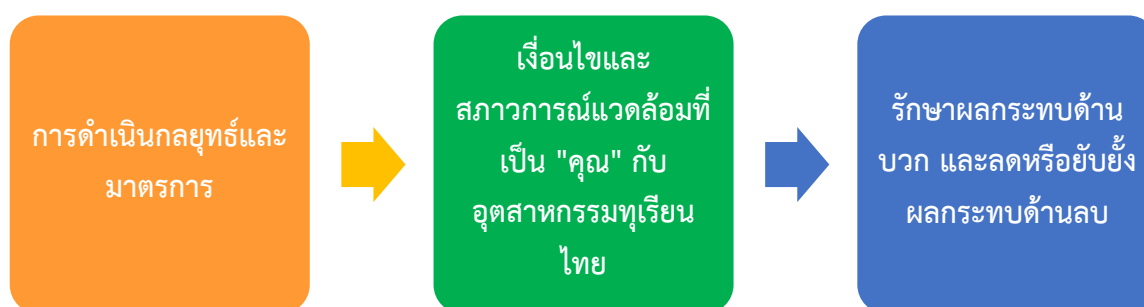
การศึกษาได้กำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ภายใต้แต่ละยุทธศาสตร์ โดยแบ่งยุทธศาสตร์หลักออกตามช่วงของห่วงโซ่อุปทาน ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ด้านต้นน้ำ ยุทธศาสตร์ด้านกลางน้ำ และยุทธศาสตร์ด้านปลายน้ำ รวมถึงยุทธศาสตร์สนับสนุนยุทธศาสตร์หลักทั้งสาม ตามรูปที่ 6-1

รูปที่ 6-1 แผนภาพความสัมพันธ์ของยุทธศาสตร์สินค้าทุเรียนภายในห่วงโซ่อุปทาน

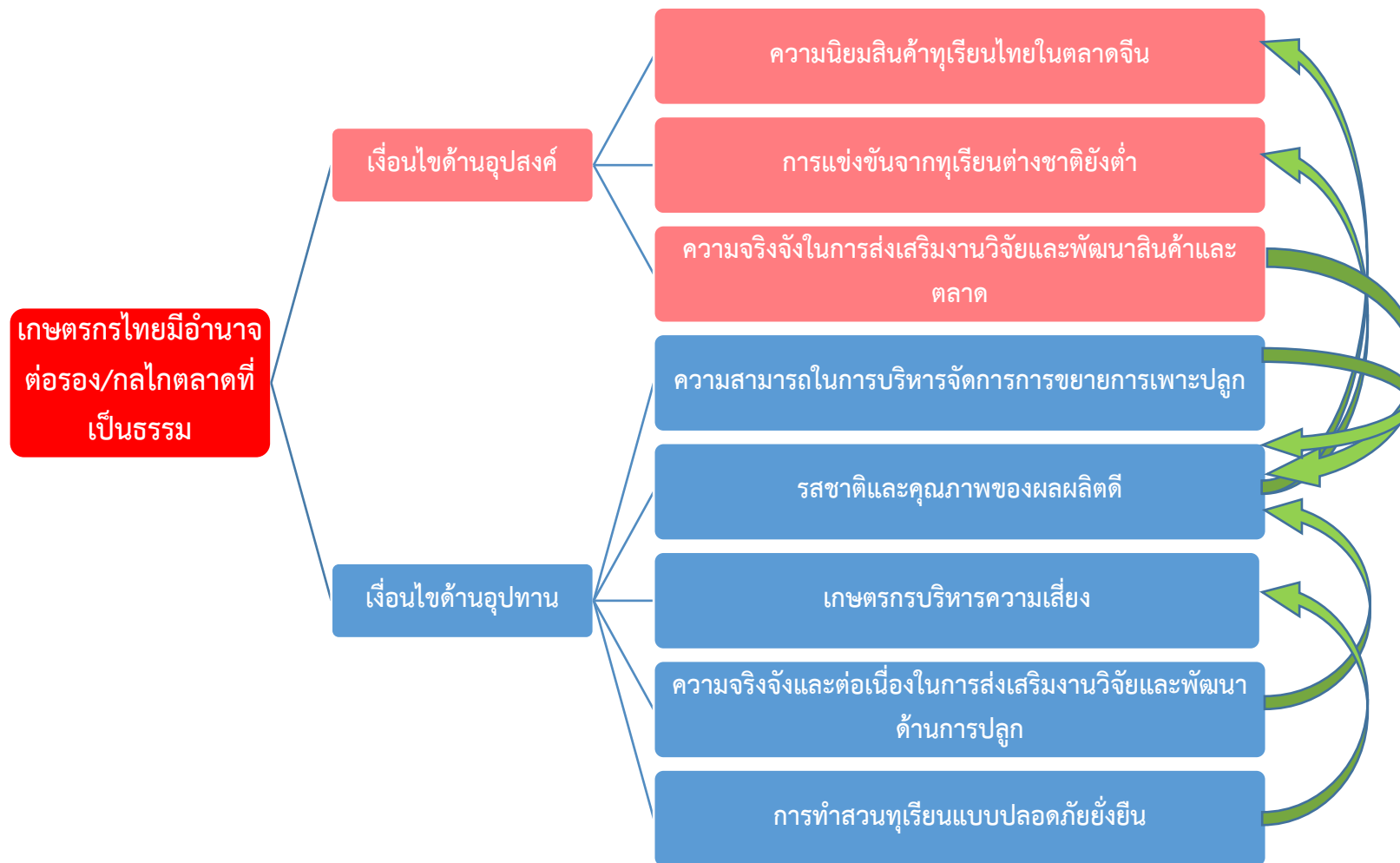
6.2.2 กรอบทิศทางการยุทธ์ในการขับเคลื่อนความยั่งยืนของอุตสาหกรรมทุเรียนไทย

เนื่องจากความไม่แน่นอนของสถานการณ์ในอนาคต จึงไม่อาจชี้ชัดถึงทิศทางของผลกระทบในระยะยาวได้ ผลกระทบระยะยาวที่จะเกิดขึ้นจากการขยายอิทธิพลของผู้ประกอบการต่างชาติ อาจเป็นได้ทั้งที่เป็นคุณหรือที่เป็นโทษต่ออุตสาหกรรมทุเรียนไทย ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์แวดล้อมอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หากเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์มีลักษณะเป็น “คุณ” ผลกระทบมีแนวโน้มที่จะเป็นบวกมากกว่าเป็นลบ อุตสาหกรรมทุเรียนไทยและเกษตรกรไทยยังได้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากการขยายตัวของการส่งออกทุเรียนไทย ในทางตรงข้าม ถ้าเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์มีลักษณะเป็น “โทษ” ผลกระทบก็จะมีทิศทางที่อาจบั่นทอนความยั่งยืนของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยได้ ในการกำหนดกลยุทธ์และมาตรการจึงเป็นแนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์ที่เป็น “คุณ” ให้มากที่สุด อันจะส่งผลต่อเนื่องให้เกิดผลกระทบด้านบวก ตามรูปที่ 6-2

รูปที่ 6-2 กระบวนการกำหนดกลยุทธ์และมาตรการลดผลกระทบระยะยาว

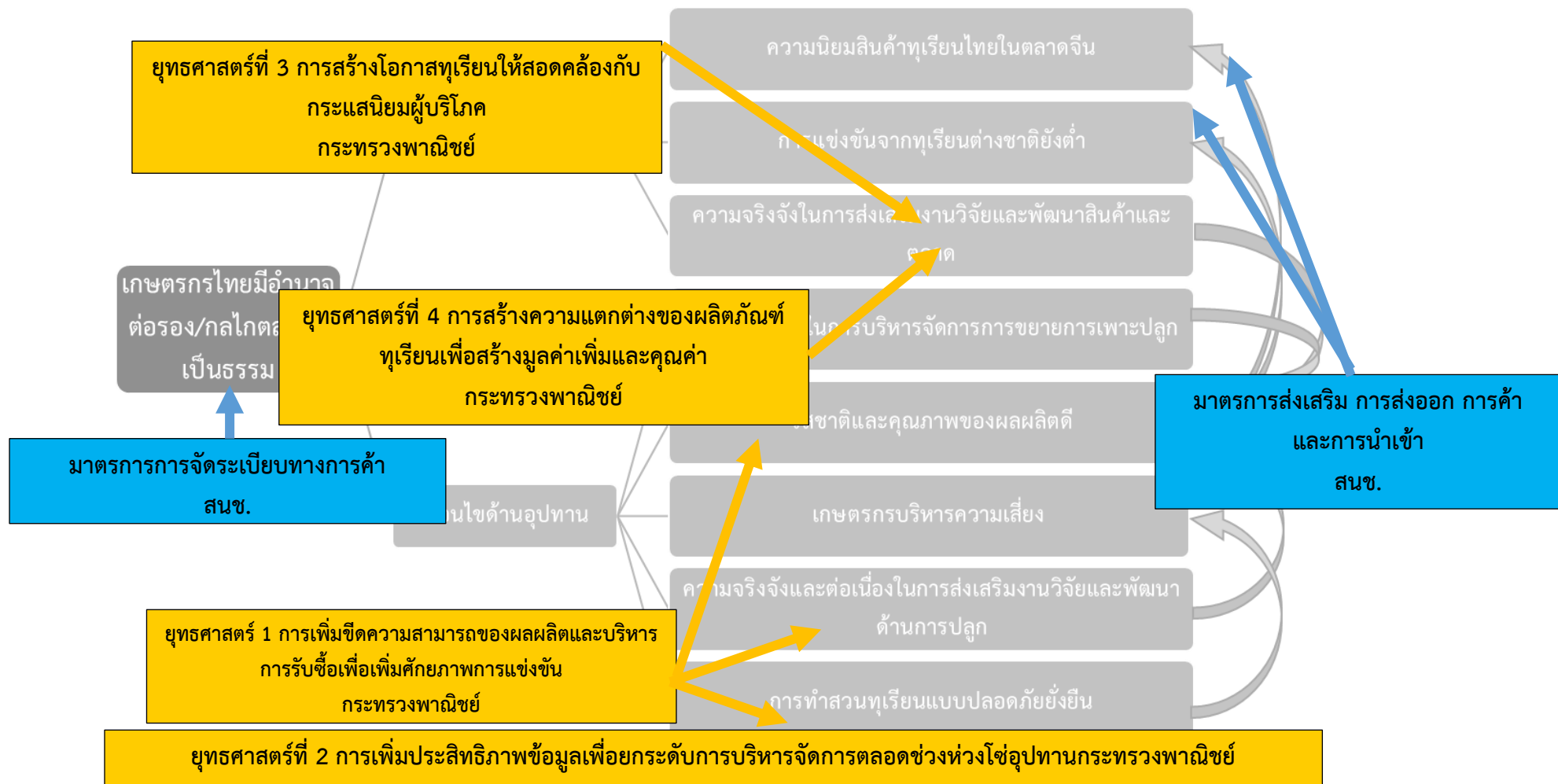
จากกรอบกระบวนการกำหนดกลยุทธ์และมาตรการรักษาผลกระทบด้านบวกและลดหรือยับยั้งผลกระทบด้านลบ เพื่อพิจารณาร่วมกับผลจากการประเมินผลกระทบระยะยาว สามารถสรุปเงื่อนไขและสภาวะการณ์แวดล้อมที่เป็น “จุดคานงัด” ของอนาคตอุตสาหกรรมทุเรียนไทยได้ 9 ประการ ซึ่งแต่ละข้อมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ดังแสดงในภาพที่ 6-3 โดยแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มเงื่อนไข คือ เงื่อนไขที่มีผลต่ออุปสงค์หรือความต้องการสินค้า และเงื่อนไขที่ผลต่ออุปทานหรือความสามารถของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในการนำเสนอสินค้า ซึ่งเงื่อนไขทั้ง 2 มิติ สุดท้ายจะส่งผลไปยังอำนาจต่อรองของเกษตรกรไทยในการขายผลผลิตซึ่งจะเป็นกลไกที่สำคัญที่รักษาความเป็นธรรมในการค้าระหว่างเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการชาวต่างชาติ ไม่มีฝ่ายใดสามารถผูกขาดหรือครอบงำตลาด และกำหนดราคาซื้อขายได้ตามอำเภอใจ

รูปที่ 6-3 ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเงื่อนไขที่กำหนดทิศทางผลกระทบต่อนาคตทุเรียนไทย

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทั้ง 9 ข้อกับมาตรการที่นำเสนอโดย สนช. และยุทธศาสตร์ที่นำเสนอโดยกระทรวงพาณิชย์ จะเห็นถึงความสอดคล้องของข้อเสนอจากทั้ง 2 การศึกษากับเงื่อนไขทั้ง 9 ประการ ยกเว้นว่า ข้อเสนอด้านกลยุทธ์และมาตรการจากการศึกษาทั้ง 2 การศึกษาในอดีต เป็นข้อเสนอสำหรับการดำเนินการที่มุ่งหวังเพียงผลในระยะสั้น ไม่ได้มีการประเมินถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งบั่นทอนความยั่งยืนของทุเรียนไทย จึงไม่ได้พิจารณาถึงปัญหาที่จะตามมาจากการขยายพื้นที่เพาะปลูก อย่างไรก็ตามการควบคุม และการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรเพื่อรับมือกับความเสี่ยงที่อาจต้องประสบในอนาคต ดังแสดงในรูปที่ 6-4

กลยุทธ์และมาตรการจากการศึกษาทั้งสองในอดีตพอจะแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลยุทธ์และมาตรการด้านการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจัดระเบียบผู้ประกอบการต่างชาติและการนำเข้าส่งออกผลไม้ และกลยุทธ์และมาตรการด้านการสร้างความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรมทุเรียนไทย โดยมีจุดที่เหมือนกันอยู่ประการหนึ่ง คือ เสนอให้หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดันทั้ง 2 กลุ่มกลยุทธ์และมาตรการ

รูปที่ 6-4 ความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทั้ง 9 ข้อกับมาตรการที่นำเสนอโดย สนช. และยุทธศาสตร์ที่นำเสนอโดยคณะกรรมการ

จากการทบทวนข้อเสนอเกี่ยวกับกลยุทธ์และมาตรการของการศึกษาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่ผ่านมาพบว่า การกำหนดกลยุทธ์และมาตรการในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาพืชผลทางการเกษตรนิยมให้หน่วยงานภาครัฐเป็น “ช้างเท้าหน้า” ของการขับเคลื่อนองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคการเกษตร อยู่บนฐานความคิดว่า เกษตรกรและภาคเอกชนไทยมีความอ่อนแอ ไม่ค่อยสามารถยืนได้บนขาของตัวเอง จำเป็นต้องการความช่วยเหลือจากรัฐแทบจะในทุกมิติ ซึ่งกรอบแนวคิดนี้อาจไม่ถูกต้องนักในบริบทของทุเรียนด้วยเหตุผล 3 ประการ

- 1) ประสบการณ์การแก้ไขปัญหาสินค้าเกษตรในอดีตได้สอนบทเรียนว่า การให้เกษตรกรพึ่งพารัฐอยู่ร่ำไป ทำให้เกษตรกรอ่อนแอลง ไม่สามารถหลุดพ้นจากวังวนของปัญหาได้ เกิดเป็นวงจรซ้ำซากของปัญหา
- 2) สถานะของเกษตรกรทุเรียนในเวลานี้ มีความแตกต่างจากเกษตรกรที่เพาะปลูกสินค้าเกษตรตัวอื่น การสำรวจภาคสนามของการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรทุเรียนที่ขายผลผลิตที่ส่งออกไปจีน ได้ส่วนแบ่งกำไรจากการขายที่สูง มีรายได้และฐานะที่ดี มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่าเกษตรกรในภาคการเกษตรอื่น ๆ น่าจะมีขีดความสามารถที่จะเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนยกระดับขีดความสามารถและความเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ และเกิดความยั่งยืนในที่สุด
- 3) จากข้อเสนอแนะของการศึกษาที่ผ่านมาที่สรุปในหัวข้อ 6.2.1 การทบทวนข้อเสนอเกี่ยวกับกลยุทธ์และมาตรการของการศึกษาอุตสาหกรรมทุเรียนไทย หน่วยงานที่ถูกกำหนดให้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินกลยุทธ์ แบ่งตามขั้นตอนหรือประเด็นที่เกี่ยวกับการส่งออกผลไม้ ได้ดังนี้

การปลูก

มาตรฐาน GAP และ GMP: กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

สหกรณ์การเกษตร: กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

ข้อมูลด้านเกษตร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

การแปรรูป

การพัฒนาสินค้า: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

การประกอบธุรกิจ

การจัดทะเบียนธุรกิจ: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า

การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า

การทำงานของคนต่างด้าว: สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กรมจัดหางาน

การค้าที่ไม่เป็นธรรม: คณะกรรมการแข่งขันทางการค้า กรมการค้าภายใน

การจัดเก็บภาษี: กรมสรรพากร

การส่งออก

ข้อกำหนดการส่งออก: กรมการค้าต่างประเทศ

การรับรองสารตกค้าง: กรมวิชาการเกษตร สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร
แห่งชาติ

การตรวจปล่อยสินค้า: กรมศุลกากร

การเจรจาการค้าระหว่างประเทศ: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

การค้าในต่างประเทศ: กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศ

จะเห็นได้ชัดว่าส่วนงานเหล่านี้อยู่กระจัดกระจายกันหลายกระทรวง ทั้งหน่วยงานที่อยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งแต่ละหน่วยงานก็มีกฎหมายที่กำหนดขอบเขตภารกิจของตน มีแผนการใช้งบประมาณของตน มีเป้าหมายที่ต้องรับผิดชอบคนละชุดกัน ซึ่งยังมักเปลี่ยนไปตามกระแสการเมือง จึงมักมีปัญหาและความอ่อนแอในการบูรณาการงานระหว่างหน่วยงาน และในการรักษาความต่อเนื่องในการดำเนินงาน กลยุทธ์และมาตรการที่ต้องอาศัยหน่วยงานจำนวนมากมาดำเนินการแบบนี้ มักไม่ประสบความสำเร็จ เพราะขาดองค์การ “เจ้าภาพ” หรือองค์กรที่จะเป็นเจ้าของผลงาน (Ownership) ที่จะทำหน้าที่ผลักดันและขับเคลื่อนให้การดำเนินงานของทุกหน่วยงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างสอดคล้องประสาน

ทั้งนี้จากรูปที่ 6-4 ฉายภาพให้เห็นว่าเป้าหมายสูงสุดของกลยุทธ์และมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการและรับมือกับการขยายอิทธิพลของผู้ประกอบการต่างชาติ คือ การยกระดับอำนาจต่อรองในการขายผลผลิตให้กับชาวสวนทุเรียนไทยเพื่อให้ได้ราคายุติธรรม จากข้อค้นพบในบทที่ 3 ของโครงการย่อย 2 พบว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมทุเรียนส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า ในระยะยาว ล้งไทย ไม่ว่าจะเป็นรายเล็กหรือรายใหญ่ จะทยอยเสียส่วนแบ่งการตลาดไปเรื่อย ๆ จากความเสียเปรียบในการแข่งขัน ในที่สุด ทุนจีนน่าจะสามารถครอบครองส่วนแบ่งการตลาดในการค้าทุเรียนไทยเกือบจะสมบูรณ์ หรืออีกนัยหนึ่ง เกษตรกรและการเพาะปลูกเป็นปรการด่านสุดท้ายที่จะยับยั้งทุนจีน ไม่ให้เข้าครอบงำผูกขาดอุตสาหกรรมทุเรียนไทย การยกระดับอำนาจต่อรองให้กับเกษตรกรในการขายผลผลิตไม่ให้เสียเปรียบแก่ผู้ค้าจีน ซึ่งมีแนวโน้มจะเข้ามาครองตลาดการค้าได้เกือบหมด

อำนาจต่อรองทางการค้าของเกษตรกร หมายถึง ความสามารถของเกษตรกรที่จะกำหนดทิศทางของราคาขายผลผลิต เป็นอิสระจากการควบคุมของคู่แข่ง ผู้ซื้อ และผู้บริโภค ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อความมั่นคงของฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกร โดยทั่วไปกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการยกระดับอำนาจการต่อรองของเกษตรกรประกอบด้วย 5 กลุ่มกลยุทธ์¹

¹ Alex Danau, Julie Flament, and Daniel Van Der Steen. Choosing The Right Strategies for Increasing Farmers' Market Power. Collectif Stratégies Alimentaires asbl. European Commission and Belgian DGD. Brussels. 2011.

- 1) การควบคุมปริมาณผลผลิต (Supply Management) เป็นการกำกับและควบคุมปริมาณผลผลิตที่จะเพาะปลูกให้สอดคล้องกับปริมาณความต้องการของตลาด
- 2) การตลาดแบบรวมกลุ่ม (Collective Marketing)
- 3) เกษตรพันธสัญญา (Contract Farming)
- 4) การสร้างความแตกต่างให้กับผลผลิต (Product Differentiation)
- 5) การลดคนกลางในโซ่อุปทาน (Shortening the Supply Chain)

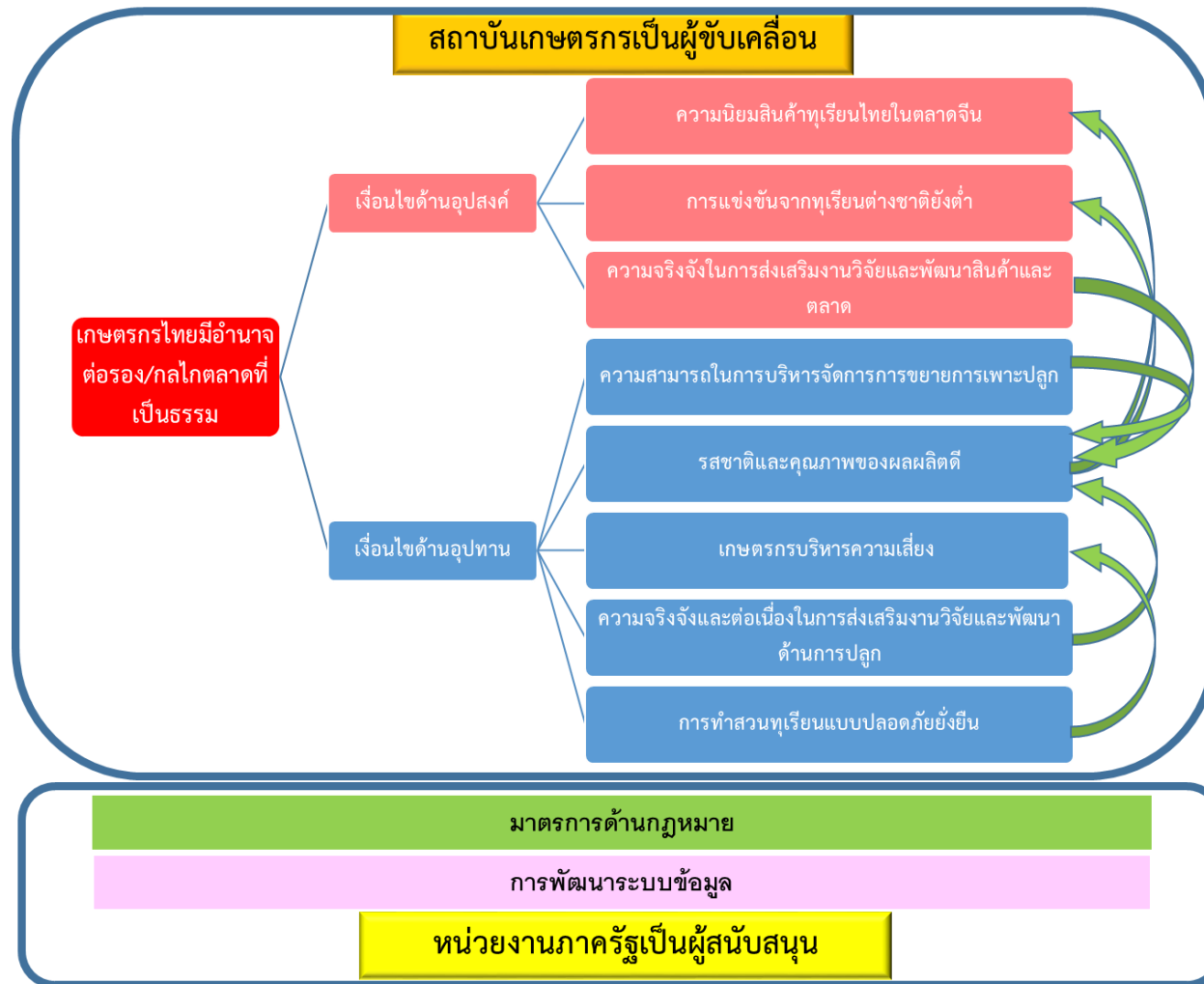
ตารางที่ 6-1 กลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการยกระดับอำนาจการต่อรองของเกษตรกร

ประเภทกลยุทธ์	หลักการและเหตุผล	ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับ	บทบาทของเกษตรกร	บทบาทของหน่วยงานรัฐ
การควบคุมปริมาณผลผลิต (Supply Management)	รักษาสมดุลระหว่างปริมาณผลผลิตกับความต้องการซื้อ	ราคาของผลผลิตมีเสถียรภาพ	มีวินัยในการจำกัดปริมาณเพาะปลูก <u>รวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกร</u>	ควบคุมผลผลิตที่นำเข้า กำกับและควบคุมการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตตามที่กำหนด
การตลาดแบบรวมกลุ่ม (Collective Marketing)	ทำหน้าที่ขายผลผลิตแบบรวมกลุ่ม	เข้าถึงตลาดได้มากขึ้น ราคาขายสูงขึ้น	<u>รวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกร</u> แสวงหาแหล่งเงินทุน	กฎหมายที่เปิดกว้างให้มีการรวมกลุ่มเจรจาขายผลผลิต
เกษตรพันธสัญญา (Contract Farming)	การสร้างหลักประกันทั้งในการรับซื้อและในการขาย	ลดความเสี่ยงจากการขาย รายได้มีความมั่นคง	<u>เจรจาแบบรวมกลุ่ม</u> เรียนรู้และสร้างความเข้าใจในเงื่อนไขของสัญญา	ให้คำแนะนำในการจัดทำร่างสัญญา สร้างความโปร่งใสด้านราคาซื้อขายผลผลิต
การสร้างความแตกต่างให้กับผลผลิต	การสร้างโอกาสใหม่ทางการขาย	ราคาขายที่สูงขึ้นจากผลผลิตที่มีตราสินค้า	<u>ต่อรองการขายแบบรวมกลุ่ม</u>	สนับสนุนการใช้ตราสินค้า

ประเภทกลยุทธ์	หลักการและ เหตุผล	ประโยชน์ที่ เกษตรกรได้รับ	บทบาทของ เกษตรกร	บทบาทของ หน่วยงานรัฐ
(Product Differentiation)		การกระจาย ช่องทางรายได้		รักษาความยั่งยืน ของตราสินค้า
การลดคนกลางใน โซ่อุปทาน (Shortening the Supply Chain)	การเข้าถึงผู้บริโภค ได้โดยตรง	ได้ส่วนแบ่งกำไร จากการขายมาก ขึ้น	<u>รวมกลุ่มเป็น</u> <u>สถาบันเกษตรกร</u> ลงทุนและเวลาใน การทำการตลาด	สร้างกลไกและ สนับสนุนให้ เกษตรกรสามารถ เข้าถึงผู้บริโภคได้ โดยตรง

จากตารางที่ 6-1 พบว่า สิ่งเหมือนกันในทุกกลุ่มยุทธศาสตร์ คือ การรวมตัวกันของเกษตรกร เป็นหัวจักรในการขับเคลื่อนกลุ่มยุทธศาสตร์ โดยหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่สนับสนุนตามความเหมาะสมในแต่ละกรณี ดังนั้นการขับเคลื่อนความยั่งยืนของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยจำเป็นต้องอาศัยการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนเป็น “สถาบันเกษตรกร” ทำหน้าที่เป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินการเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการค้า ป้องกันไม่ให้ถูกชาวต่างชาติครอบงำหรือผูกขาดตลาดการค้าได้แบบเบ็ดเสร็จ

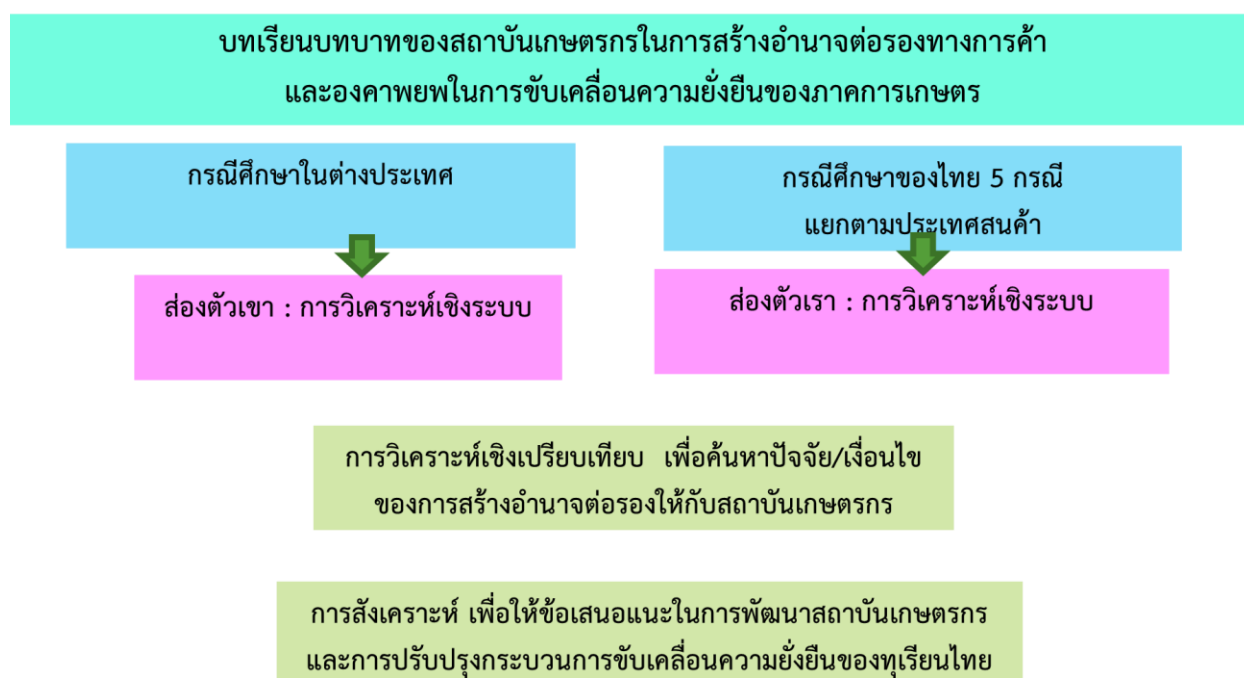
ดังนั้นข้อเสนอของศึกษานี้ จึงเสนอกรอบของกลยุทธ์และมาตรการไปในทิศทางที่ “สร้างอำนาจต่อรองทางการค้า” ให้กับเกษตรกรไทย กรอบทิศทางกลยุทธ์และมาตรการมีความแตกต่างจากข้อเสนอที่ผ่านมา โดยกำหนดให้ สถาบันเกษตรกรเป็นผู้นำและรับผิดชอบหลัก ทำการขับเคลื่อนกลยุทธ์และมาตรการ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจและการค้า หน่วยงานรัฐทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุน (Facilitator) โดยเฉพาะในส่วนของการบังคับใช้กฎหมายที่มีอำนาจอยู่แล้ว และการพัฒนาระบบข้อมูล ซึ่งจำเป็นต้องใช้อำนาจรัฐในการรวบรวมข้อมูล ดังแสดงในรูปที่ 6-5

รูปที่ 6-5 กรอบความคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์และมาตรการในการจัดการและรับมือกับการขยายอิทธิพลของโรงคัดบรรจุต่างชาติ

6.2.3 ถอดบทเรียนบทบาทของสถาบันเกษตรกรและองค์การของการขับเคลื่อนความยั่งยืนของภาค การเกษตร

การถอดบทเรียนเป็นการเปรียบเทียบกรณีศึกษาจากต่างประเทศกับกรณีศึกษาของไทย โดยกรณีศึกษาของต่างประเทศจะเป็นตัวอย่างของสินค้ากีวี่ในนิวซีแลนด์ ซึ่งสร้างชื่อเสียงไปทั่วโลก และตัวอย่างอุตสาหกรรมผักและผลไม้ในสหภาพยุโรป ซึ่งกรณีทั้งสองมีกรอบแนวทางการขับเคลื่อนที่แตกต่างกันออกไป ส่วนกรณีศึกษาของไทยจะเป็นการพิจารณาบทวน 5 กรณีศึกษาไปพร้อมกัน โดยคัดเลือกจากเกณฑ์โครงสร้างตามกฎหมาย และ/หรือ การมีบทเรียนที่ดีในการจัดการโซ่อุปทานผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ โดยมีขั้นตอนการถอดบทเรียนดังแสดงในรูปที่ 6-6

รูปที่ 6-6 กระบวนการถอดบทเรียนการพัฒนาสถาบันเกษตรกรและกระบวนการขับเคลื่อน
ความยั่งยืนของสินค้าเกษตร

การทบทวนกีวี่ในนิวซีแลนด์พบว่า การขยายตัวอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมส่งออกกีวี่ของนิวซีแลนด์ เป็นผลจากการพัฒนาด้านสถาบันและการพัฒนาด้านองค์กรอย่างต่อเนื่อง รับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ต้นทศวรรษ 1970 เป็นยุคที่อุตสาหกรรมกีวี่ในนิวซีแลนด์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการขยายการเพาะปลูกอย่างก้าวกระโดด จนเกิดเป็นความตึงเครียดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง แย่งอำนาจกันระหว่างผู้ปลูกกับผู้ส่งออก จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำกับดูแลการทำตลาด (Kiwi Fruit Board) ฝ่ายผู้ส่งออกจำนวน 3 รายจึงแก้สถานการณ์ด้วยการร่วมกันก่อตั้ง Kiwifruit Export Promotion Committee (KEPC) ในปี ค.ศ. 1970 และในปี ค.ศ. 1988 เกิดวิกฤตการณ์ราคากีวี่ นำไปสู่การปรับโครงสร้างใหม่ในปี ค.ศ. 1989 ด้วยการ

จัดตั้ง New Zealand Kiwifruit Marketing Board (NKZMB) ซึ่งครั้งนี้เองถือจุดเปลี่ยนที่สำคัญ คือ การแก้วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยการแยกบทบาทหน้าที่ทางธุรกิจออกจากองค์กรของรัฐ สถาบันเกษตรกรรับบทบาทในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมและการดำเนินการทั้งด้านการผลิตและการค้า ส่วนรัฐเป็นเพียงผู้ให้กับสนับสนุน (Facilitator) และกำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมาย

การทบทวนอุตสาหกรรมผักและผลไม้ในสหภาพยุโรป พบว่า รัฐบาลของกลุ่มสหภาพยุโรป ได้เริ่มใช้นโยบายด้านการเกษตรร่วมกัน (The Common Agricultural Policies, CAP) ในปี ค.ศ. 1962 นโยบาย CAP เป็นมาตรการที่บูรณาการเพื่อให้การสนับสนุนทางการเงินกับการเพาะปลูกและรักษาระดับราคาของผลผลิต CMO สำหรับผักและผลไม้แปรรูปเกิดในปี ค.ศ. 1968 ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อรักษาเสถียรภาพของตลาดผักและผลไม้ รักษาในระดับปริมาณผลผลิต และสร้างรายได้ที่เป็นธรรมให้แก่เกษตรกร โดยผ่านการปรับเปลี่ยนมาหลายครั้ง ต่อมาในปี ค.ศ. 1996 ระหว่างที่จะมีการปฏิรูป เกิดความไม่สมดุลในอำนาจทางการค้าระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้า ภาครัฐในสหภาพยุโรปจึงได้ยกระดับความสำคัญสถาบันเกษตรกรซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของเกษตรกร เพื่อ **เป็นกลไกที่เพิ่มอำนาจต่อรองให้กับเกษตรกรในการค้ากับผู้ประกอบการกับธุรกิจในช่วงโซ่สินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดการกระจายผลประโยชน์อย่างยุติธรรมตลอดห่วงโซ่สินค้าเกษตร อันเป็นหลักประกันให้เกษตรกรมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดี**

สรุปความแตกต่างระหว่างกรณีผักและผลไม้ในสหภาพยุโรปและสินค้ากวีในนิวซีแลนด์ คือ เกษตรกรก็วิรวมตัวกันเป็นเพียงสถาบันเกษตรกรแห่งเดียว ในขณะที่สถาบันเกษตรกรในสหภาพยุโรปจะมีอยู่หลายแห่งตามฐานการผลิต แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ รัฐบาลรับบทบาทผู้อำนวยความสะดวก และกำกับดูแลด้านกฎหมาย ในขณะที่สถาบันเกษตรกรรับบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาด้านการผลิตและการค้า โดยให้ความสำคัญกับการค้าการผลิต เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในการต่อรองการซื้อขายกับผู้ซื้อผลผลิต

การถอดบทเรียนของการขับเคลื่อนสินค้าเกษตรทั้ง 5 กรณีศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารสินค้าไก่เนื้อและผลิตภัณฑ์ คณะกรรมการนโยบายพัฒนาสุกรและผลิตภัณฑ์แห่งชาติ คณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ และการยางแห่งประเทศไทย พบว่าในภาพรวมทางด้านโครงสร้างของระบบ (Construction) มีเสาหลักซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน คือ 1) กฎหมาย 2) องค์ประกอบขององค์กรเจ้าภาพ และ 3) งบประมาณหรือกองทุน

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์กรเจ้าภาพกับสถาบันเกษตรกร (ระดับแนวคิด Mental Model) พบว่า องค์กรเจ้าภาพไม่มีพื้นที่ให้กับสถาบันเกษตรกรในการสร้างอำนาจต่อรองได้ เนื่องจากสถาบันเกษตรกรถูกกำหนดสถานภาพเป็นเพียงแค่ผู้แทน ไม่ได้มีความเป็นเจ้าของร่วม และถูกกระทำในลักษณะที่สร้างความเคยชินให้กับสถาบันเกษตรกรในฐานะเป็นเพียงผู้ขอรับความช่วยเหลือเท่านั้น ไม่มีปัจจัยเอื้อที่จะดึงศักยภาพให้สถาบันเกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นรูปแบบต่าง ๆ ขององค์กรเจ้าภาพของไทยที่มีอยู่เดิมไม่สามารถสร้างโอกาสให้กับสถาบันเกษตรกรไทยสร้างอำนาจต่อรองได้

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับองค์กรเจ้าภาพในต่างประเทศ (นิวซีแลนด์ และ สหภาพยุโรป) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 6-2 พบว่า องค์กรเจ้าภาพของไทยไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การยกระดับความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรให้มีอำนาจต่อรองอย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนการทำงานออกมาในรูปแบบการบริหารจัดการโดยภาครัฐเป็นหลักทั้งในบทบาท Operator, Regulator , Policy Maker ซึ่งในขณะที่บทเรียนขององค์กรเจ้าภาพของนิวซีแลนด์และสหภาพยุโรปภาครัฐทำหน้าที่เป็นเพียง Regulator และ Facilitator ให้การสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนา อำนวยความสะดวกผ่านการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ โดยที่สถาบันเกษตรกรเป็น Operator ดูแลตลอดโซ่อุปทาน โดยสรุปเงื่อนไขสำคัญ คือ ความเป็นเจ้าของของสถาบันเกษตรกร เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสร้างอำนาจต่อรอง

ตารางที่ 6-2 เปรียบเทียบระหว่างองค์กรเจ้าภาพของไทยและต่างประเทศ

ระดับ	องค์กรเจ้าภาพ		
	ไทย	นิวซีแลนด์ (กีวี)	สหภาพยุโรป (ผักและผลไม้)
Event	ปรากฏการณ์ การแก้ปัญหาแบบวน Loop อยู่ที่เคยมาถึงแม้ว่าองค์กรเจ้าภาพมีบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายมากมาย	สถาบันเกษตรกร ดำเนินการเชิงรุกตั้งแต่การร่วมกันจัดซื้อ การวางแผนการปลูก การพัฒนาคุณภาพของวิธีการปลูกและผลผลิต การพัฒนาช่องทางตลาดใหม่ ๆ และผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ	
Pattern	รูปแบบการบริหารจัดการโดยภาครัฐเป็นหลักทั้งในบทบาท Operator, Regulator , Policy Maker	รัฐเป็น Regulator และ Facilitator (ให้การสนับสนุนด้าน R&D และอำนวยความสะดวกผ่านการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ) โดยที่สถาบันเกษตรกรเป็น Operator ดูแลตลอดโซ่อุปทาน	
Construction	คุณลักษณะกฎหมายไม่นำไปสู่การเป็น Business Model ขององค์กรเจ้าภาพ และเชื่อมโยงไม่ถึงสถาบันเกษตรกร	เกษตรกรรวมตัวกันแบบเบ็ดเสร็จเป็นสถาบันเกษตรกร <u>เพียงแห่งเดียว</u>	เกษตรกรรวมตัวกันแบบเบ็ดเสร็จเป็นสถาบันเกษตรกร <u>หลายแห่ง</u> ในรูปแบบสหกรณ์
	องค์ประกอบของโครงสร้างในระบบโซ่อุปทาน องค์กรต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ ไม่ได้เชื่อมต่อกัน เพื่อเป็นกลไกการขับเคลื่อน	สถาบันเกษตรกรกีวี เป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทที่จัดตั้งมาเป็นผู้ส่งออกผลผลิต ซึ่งได้มีการจัดตั้งสำนักงานขายและประสานในต่างประเทศที่เป็นตลาดเป้าหมาย	สถาบันเกษตรกรต้องทำตลาดเอง พัฒนาช่องทางการตลาดเอง รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับผู้ค้า หรือจัดตั้งธุรกิจร่วมกัน

ระดับ	องค์กรเจ้าภาพ		
	ไทย	นิวซีแลนด์ (กีวี)	สหภาพยุโรป (ผักและผลไม้)
	กองทุนไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงในการพัฒนาระบบโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ทั้งหมดเพื่อเป็นการชิงสถาบันเกษตรกรไว้ที่ Position เดิม (เลี้ยงไข่)	มีการเก็บเงินจากการส่งออก ซึ่งนำมาใช้ในการดำเนินงานของบริษัททำการตลาดที่จัดตั้ง และงบประมาณดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ	EU จัดงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรที่ผ่านเงื่อนไขที่กำหนด
Mental Model	องค์กรเจ้าภาพไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การยกระดับความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรให้มีอำนาจต่อรองอย่างแท้จริง	ความเป็นเจ้าของสถาบันเกษตรกร เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสร้างอำนาจต่อรอง	
ผลลัพธ์	องค์กรเจ้าภาพในระบบเกษตรกรรมไทย ไม่สามารถสร้างโอกาสของสถาบันเกษตรกร ให้มีอำนาจต่อรองได้	สถาบันเกษตรกร สามารถสร้างอำนาจการต่อรอง และ แบ่งส่วนการตลาดได้สูง	

6.2.4 ข้อเสนอกลยุทธ์และมาตรการ

จากการประมวลกลยุทธ์และมาตรการที่เคยมีการนำเสนอมาแล้ว ร่วมกับข้อค้นพบจากการศึกษาี้สามารถสรุปเป็นกลยุทธ์และมาตรการที่ควรดำเนินการเพื่อจัดการและรับมือกับการขยายอิทธิพลของทุนต่างชาติในอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ซึ่งสามารถเป็นตัวอย่างให้กับสินค้าเกษตรของไทยตัวอื่นได้ด้วย

การกำหนดกลยุทธ์และมาตรการนี้ตั้งอยู่บนฐานความคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) เราไม่อาจปฏิเสธบทบาทสำคัญของพ่อค้าจีนในการเชื่อมโยงทุเรียนไทยกับตลาดในประเทศจีน อุตสาหกรรมไทยยังต้องพึ่งผู้ประกอบการต่างชาติเหล่านี้ในการรักษาความมั่นคงของการส่งออกไปตลาดจีน ทั้งนี้ ตลาดจีนน่าจะเป็นตลาดหลักของผลผลิตทุเรียนไทย ถึงแม้ในอนาคตจะสามารถหาตลาดใหม่ได้ก็ไม่น่าจะสามารถเทียบได้กับปริมาณการบริโภคของประชากรชาวจีน การดำเนินการจึงควรมุ่งเน้นการจัดระเบียบและกำกับดูแลการประกอบธุรกิจของพ่อค้าเหล่านี้ให้ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อ ก) ไม่ให้มีความได้เปรียบเหนือผู้ประกอบการไทย ข) รักษาผลประโยชน์ในรูปของภาษีที่สังคมไทยพึงได้ และ ค) มีแหล่งข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปวิเคราะห์สถานการณ์การค้าในเชิงลึกได้
- 2) ในระยะยาว ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ผู้ประกอบการจีนมีแนวโน้มที่จะขยายธุรกิจเข้าครอบครองส่วนแบ่งการค้าทุเรียนในไทยเกือบทั้งหมด การรับมือกับการขยายอิทธิพล คือ การป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดในการรับซื้อผลผลิตจากสวน สร้างหลักประกันให้เกิดกลไกตลาดเสรีในการซื้อขายผลผลิตทุเรียน เพื่อให้ราคารับซื้อผลผลิตที่เป็นธรรมต่อทั้งชาวสวนและพ่อค้า หมายความว่าเกษตรกรชาวสวนทุเรียนจะต้องมีอำนาจต่อรองในการเจรจาการซื้อขาย ซึ่งต้องอาศัยความเข้มแข็งของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนไทย
- 3) สถาบันเกษตรกร จะต้องเป็น “ผู้นำ” ในการกำหนดทิศทางและดำเนินการขับเคลื่อนการสร้างอำนาจต่อรองให้กับชาวสวน โดยเฉพาะการบริหารจัดการเพื่อยกระดับความเข้มแข็งด้านการเพาะปลูก ด้านตลาด และด้านผลิตภัณฑ์ โดยมีองค์กรของรัฐทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนด้านกฎระเบียบและข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็น

กลยุทธ์และมาตรการที่นำเสนอสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะของการหวังผล โดยกลยุทธ์และมาตรการที่นำเสนอจะต้องเริ่มดำเนินการทันที แต่จะเกิดผลใน 3 ระยะที่แตกต่างกัน คือ ระยะสั้น ประมาณ 1-3 ปี (ดังที่ได้กล่าวแล้วในหัวข้อ 6.1) ระยะกลาง 3-5 ปี และระยะยาว 5 ปีขึ้นไป เนื่องจากในระยะสั้นและระยะกลาง ยังไม่สามารถจัดตั้งสถาบันเกษตรกรที่ความเข้มแข็งได้ทัน กลยุทธ์และมาตรการที่นำเสนอเพื่อหวังผลในระยะสั้นและระยะกลาง จึงเป็นส่วนที่หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการหลัก

6.2.4.1 กลยุทธ์และมาตรการที่หวังผลในระยะกลาง

เป็นส่วนที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก จนกว่าจะมีการจัดตั้งสถาบันเกษตรกรที่เข้มแข็งจริง การดำเนินงานที่สามารถดำเนินการได้ทันทีเลย เพราะมีกฎหมายรองรับอยู่แล้ว คือ การจัดระเบียบและการกำกับดูแลการเข้ามาประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวตามกฎหมายที่มีอยู่หลายฉบับ รวมถึงการติดตามและกำกับให้มีการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบอย่างจริงจัง เป็นไปการดำเนินการที่การศึกษา “การตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้าง) ของผู้ประกอบการต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี” ของ คณะกรรมการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สนช. ปี 2559 ได้นำเสนออยู่แล้ว

การดำเนินการที่ท้าทายประการหนึ่งที่ต้องเร่งให้เกิดผลภายใน 5 ปี คือการยกระดับสถานะของ คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ (Fruit Board) เป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่กำกับดูแลแยกตามประเภทของผลไม้ เช่น Durian Board เป็นต้น เพราะผลไม้ต่างประเทศมีเงื่อนไข โอกาส และข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป การจัดตั้งคณะกรรมการชั่วคราวมีพระราชบัญญัติรองรับการจัดตั้ง มีองค์ประกอบเสียงส่วนใหญ่มาจากผู้แทนเกษตรกร ดังเช่นกรณี องค์การกำกับดูแลอุตสาหกรรมกีวี นิวซีแลนด์ (Kiwifruit New Zealand, KNZ) โดยกำหนดให้มีหน้าที่ด้านการกำกับดูแลการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เป็นเจ้าภาพบูรณาการงานในส่วน of ภาครัฐทั้งหมด รวมถึงการสนับสนุนสถาบันเกษตรกรแบบมีเงื่อนไขในแนวทางเดียวกับ Common Market Organization (CMO) ของสหภาพยุโรป ส่วนแหล่งงบประมาณมาจากค่าธรรมเนียม (Cess) การส่งออก เช่นเดียวกับจัดเก็บจากค่าธรรมเนียมการส่งออกยาพาราตามที่กำหนดใน พ.ร.บ. การยางแห่งประเทศไทย

6.2.4.2 กลยุทธ์และมาตรการที่หวังผลในระยะยาว

เป็นการพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง จนสามารถเป็นหัวรถจักรขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง เป็นงานที่ควรดำเนินการที่ต้องเริ่มตั้งแต่ปัจจุบัน แต่คงต้องใช้เวลาในการเกิดผลเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ เพราะการพึ่งพาตนเองยังเป็นวิถีใหม่สำหรับภาคการเกษตรไทย ซึ่งเคยชินกับการพึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐมาตลอด

เนื่องจากผู้ประกอบการต่างชาติเข้ามามีบทบาทในการค้าและการส่งทุเรียนไทยอย่างมากแล้ว การพัฒนาสถาบันเกษตรกรคงไม่สามารถทำแบบสถาบันเกษตรกรสินค้ากีวีของนิวซีแลนด์ ที่ชาวสวนทุกคนรวมตัวกันเป็นสถาบันเดียว และมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการควบคุมการตลาดและการค้าส่งออก การดำเนินการจัดตั้งสถาบันเกษตรกร จึงน่าจะเป็นรูปแบบเดียวกับสถาบันเกษตรกรของสหภาพยุโรป ที่ชาวสวนที่มีความไว้วางใจและมีแนวทางการขยายธุรกิจร่วมกัน มารวมตัวจัดตั้งเป็นสถาบันเกษตรกรกันตามประสงค์ของตนเอง โดยขอบเขตหน้าที่ของสถาบันเกษตรกรสามารถนำรูปแบบของ Production Organization ของสหภาพยุโรปมาประยุกต์ใช้

สถาบันเกษตรกรจัดตั้งตามความต้องการของกลุ่มเกษตรกรที่มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายทางธุรกิจร่วมกัน ที่ต้องการจะขับเคลื่อนไปสู่ความยั่งยืนและความเข้มแข็งในการพัฒนาผลผลิตและจำหน่ายผลผลิตในกลุ่มของตน ไม่ใช่จัดตั้งตามกระแสการเมืองหรือกระแสการสร้างผลงานของหน่วยงานภาครัฐ มีระบบคัดกรองที่เข้มข้นให้ได้สมาชิกที่มีเป้าหมายร่วมกันจริง ๆ เพื่อเอกภาพในการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกร สถาบันเกษตรกรต้องมีผู้บริหารที่มีประสบการณ์ทางด้านธุรกิจ เข้ามาบริหารการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรอย่างมืออาชีพและธรรมาภิบาล ภายใต้การให้คำแนะนำและตรวจสอบอย่างจริงจังของคณะกรรมการที่ปรึกษา โดยสถาบันเกษตรกรจะต้องมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ในการกิจเกี่ยวกับการค้าและธุรกิจ โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ ด้านข้อมูล และด้านกฎระเบียบ เฉกเช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจทั่วไป

สถาบันเกษตรกรทำหน้าที่เป็นเสมือนกลไกหรือเครื่องมือของเกษตรกรที่รวมตัวกัน ในการดำเนินการธุรกิจแบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการจำหน่ายผลผลิตทั้งที่เป็นผลผลิตสดจากสวน หรือผลผลิตที่แปรรูปแล้ว ภายใต้แนวคิดการให้ความสำคัญกับการตลาดนำการผลิต ดังนี้

- การตลาด

- รวมผลผลิตมาขายร่วมกัน โดยสถาบันเกษตรกรรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกรวบรวมไปจำหน่ายต่อในช่องทางต่าง ๆ โดยจะต้องมีปริมาณผลผลิตที่มากพอ และมีคุณภาพสินค้าที่ได้มาตรฐานและผู้บริโภคเชื่อมั่น เพื่อเกิดเป็นอำนาจต่อรองในการเจรจาทางการค้า
- พัฒนาราคาสินค้าของตนเองให้เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม พร้อมการรับประกันคุณภาพของผลผลิต และทำการประชาสัมพันธ์ราคาสินค้าจนเป็นที่เชื่อถือของผู้บริโภค
- รวบรวมและติดตามข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ และสำรวจรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสำรวจตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามสถานการณ์การค้าขายและการแข่งขัน และแสวงหาโอกาสในการพัฒนาตัวสินค้าและสร้างช่องทางการตลาด
- พัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิตในสวน
- พัฒนาและกำกับการบริหารจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ส่งเสริมการลงทุนในอุปกรณ์และสถานที่ รวมถึงการพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดเก็บ การคัดแยก การบรรจุ การขนส่ง เพื่อการส่งมอบผลผลิตที่ได้คุณภาพที่ลูกค้ากำหนด
- สร้างช่องทางการตลาด ทั้งในแง่ของการขยายการจำหน่ายผลผลิตในประเทศ การขายผ่านระบบออนไลน์ หรือแสวงหาตลาดอื่น ๆ ในต่างประเทศนอกเหนือจากจีน
- สร้างโอกาสและความสามารถในการประกอบการเป็นโรงคัดบรรจุ หรือเข้าไปเป็นพันธมิตรทางธุรกิจกับผู้ประกอบการนำเข้าผลผลิตในต่างประเทศ หรือถ้าเป็นไปได้ ใช้อำนาจทาง

ธุรกิจที่เพิ่มขึ้นจากการรวมตัวกัน เข้าไปเป็นผู้ประกอบการนำเข้าและจำหน่ายผลผลิตในต่างประเทศด้วยตนเอง เพื่อลดอำนาจต่อรองของโรงคัดบรรจุต่างชาติ

- ประชาสัมพันธ์ตราสินค้าเป็นที่รู้จัก และผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในรสชาติและคุณภาพของผลผลิต
- การปลูก
 - พัฒนาระบบวางแผนการปลูกร่วมกันให้สอดคล้องกับขีดความสามารถของพื้นที่เพาะปลูก และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ช่วยป้องกันปัญหาผลผลิตล้นตลาด
 - นำเกษตรอัจฉริยะ Smart Farming เข้ามาสนับสนุนการทำสวน ระบบชลประทาน การกำกับการใช้ปุ๋ย และสารเคมี เพื่อเพิ่มผลิตภาพในการผลิต แก้ปัญหาแรงงานขาดแคลน และรักษาคุณภาพและมาตรฐานในการเพาะปลูก
 - ส่งเสริมการเพาะปลูกแบบปลอดภัย ยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
 - ส่งเสริมเกษตรกรพัฒนาฐานข้อมูลการเพาะปลูก เช่น ต้นทุน รายได้ ปริมาณการใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมี เป็นต้น
 - วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเพาะปลูกและเผยแพร่องค์ความรู้ในหมู่สมาชิก
- การกำหนดและควบคุมคุณภาพผลผลิต
 - กำหนดมาตรฐานผลผลิตของกลุ่มตามมาตรฐานคุณภาพและมาตรฐานสุขอนามัยของผู้ซื้อ หรือให้เหนือกว่ามาตรฐานของผู้ซื้อเพื่อให้สินค้ามีความโดดเด่นเหนือการแข่งขัน
 - พัฒนาระบบตรวจคุณภาพและสุขอนามัยของพืช
 - ส่งเสริมเกษตรกรในการขอใบรับรองแหล่งผลิต GAP ในช่วงแรก และระบบมาตรฐานอื่น ๆ ที่สร้างความโดดเด่นให้กับคุณภาพของสินค้า
 - พัฒนาระบบติดตามและตรวจสอบย้อนกลับ (Tracking & Traceability System)
- การป้องกันและบริหารจัดการความเสี่ยงและวิกฤตการณ์
 - พัฒนาระบบบริหารจัดการความเสี่ยงให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิก เช่น ระบบประกัน หรือการจัดตั้งกองทุน เป็นต้น เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิก สามารถประคองธุรกิจของตนให้ผ่านพ้นช่วงที่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ ที่ทำให้การเพาะปลูกและการค้าขายผลผลิตสะดุดในช่วงสั้น ๆ ไปได้ เช่น เหตุการณ์ที่รัฐบาลจีนเข้มงวดในการนำเข้าทุเรียนที่มาจากสวนที่ได้รับใบรับรอง GAP จนนำไปสู่การตีกลับผลผลิต ณ ด่านนำเข้าชายแดนจีน-เวียดนาม ในปี 2562 ปรากฏการณ์การระบาดโควิด-19 ที่ทำให้การนำเข้าทุเรียนเข้าไปในจีนชะงักในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยวในปี 2563 หรือภาวะภัยแล้งที่มีโอกาสเกิดขึ้นในอนาคต เป็นต้น

- การบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี จะควบคุมไม่ให้ปัญหาระยะสั้นลุกลามไปเป็นวิกฤตการณ์ระยะยาว จนทำให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสูญเสียอาชีพการทำเกษตร และมีระบบเยียวยาช่วยเหลือเกษตรกรประคองตัวผ่านพ้นช่วงวิกฤตที่เกิดขึ้นในช่วงสั้น ๆ ไปได้
- การบริหารจัดการความเสี่ยงนี้มักประกอบด้วย 1) ความสามารถในการติดตามข้อมูลข่าวสารของสถานการณ์ได้อย่างทันกาล 2) กระบวนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาในช่วงที่เกิดวิกฤตได้อย่างทันการณ์ และ 3) การเยียวยาบรรเทาความเดือดร้อนให้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกทั้งระหว่างในช่วงเกิดวิกฤตและหลังวิกฤตการณ์
- การเป็นผู้แทนของเกษตรกรในการประสานกับหน่วยงานภายนอก
 - การประสานกับหน่วยงานภาครัฐ ทั้งด้านข้อมูลและกฎระเบียบ
 - การประสานกับสถาบันเกษตรกรด้วยกัน
 - การเจรจาทางธุรกิจกับคู่ค้า

เมื่อพิจารณารูปแบบของสถาบันเกษตรกรไทยที่มีอยู่เดิมที่มีกฎหมายคุ้มครองในระดับพระราชบัญญัติ มี 3 รูปแบบ คือ 1) สหกรณ์ 2) วิสาหกิจชุมชน และ 3) วิสาหกิจเพื่อสังคม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 6-3 พบว่า เมื่อพิจารณาในส่วนความแข็งแรงของโครงสร้าง รูปแบบวิสาหกิจชุมชนไม่ได้เป็นนิติบุคคล จุดเน้น คือ การสร้างความพร้อมในการรวมกลุ่มและการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรเบื้องต้นเพื่อเข้าไปสู่การเป็นสถาบันเกษตรกรในรูปแบบนิติบุคคลต่อไป และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบสหกรณ์ และ วิสาหกิจเพื่อสังคม พบว่า เจตจำนงของวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นองค์กรที่ไม่ได้มีความมุ่งหวังเพื่อผลกำไรให้สมาชิกแต่เน้นการกระจายรายได้ให้กับสังคม

ดังนั้นในเบื้องต้นสรุปได้ว่า รูปแบบสหกรณ์มีความเป็นไปได้และมีความเหมาะสมมากที่สุดที่จะใช้เป็นสถาบันเกษตรกรในการสร้างอำนาจต่อรอง เพราะเป็นนิติบุคคล โดยที่ต้องไปแก้ไขจุดอ่อนของสหกรณ์ไทยที่ยังอิงการทำงานอยู่กับภาครัฐในส่วนของพระราชบัญญัติของการจัดตั้งโดยผสมผสานข้อดีของทั้ง 3 รูปแบบ และใช้บทเรียนของสหกรณ์ในต่างประเทศเป็นแนวทาง เช่น การจ้างผู้บริหารมืออาชีพต้องมีการนำเสนอแผนธุรกิจประกอบสัญญาจ้าง มีการจัดตั้งคณะกรรมการจากภายนอกและภายในเพื่อประเมินผลการทำงาน และมีการติดตามตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ อำนาจการต่อรองของสถาบันเกษตรกรเพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ มีระยะการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สถาบันเกษตรกรมีความสามารถในการสร้างอำนาจต่อรองดังนี้

- 1) ระยะแรกของการจัดตั้ง (ภายใน 3 ปี) รัฐอาจให้การสนับสนุนจัดหาผู้บริหารมืออาชีพที่มีความสามารถและประสบการณ์ อีกทั้งควรมีสถาบันการศึกษาในพื้นที่จัดตั้งของสถาบันเกษตรกร ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งพิงบ่มเพาะการจัดตั้งและการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกร

- 2) ระยะกลาง (3-5 ปี) การผลักดันให้มีพระราชบัญญัติใหม่เพื่อมารองรับการจัดตั้งสถาบันเกษตรกรให้เป็นนิติบุคคล โดยผสานข้อดีของการรวมกลุ่มจากทั้ง 3 รูปแบบ (สหกรณ์ วิสาหกิจเพื่อชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม) โดยสถาบันเกษตรกรนี้ ทำบทบาทหน้าที่เป็นคณะกรรมการหลักในองค์กรเจ้าภาพ (Fruit Board ที่ถูกปรับโครงสร้างใหม่) ซึ่งองค์กรเจ้าภาพควรอยู่ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานเชิงรุกในขับเคลื่อนงานเชิงองค์กรธุรกิจ
- 3) ระยะยาว (5 ปีขึ้นไป) เมื่อองค์กรเจ้าภาพและสถาบันเกษตรกรสามารถจัดตั้งได้แล้ว ควรกำหนดแผนการขับเคลื่อนในรูปแบบขององค์กรธุรกิจ มีขอบเขตหน้าที่ของสถาบันเกษตรกรตามรูปแบบของ Production Organization ของสหภาพยุโรป
- 4) ข้อเสนอแนะในแผนงานระยะยาว เพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคทุเรียนของชาวจีนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ องค์กรเจ้าภาพใหม่พัฒนาแนวทางการลงทุนเพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน ส่งเสริมสถาบันเกษตรกรสวนทุเรียนที่มีศักยภาพเช่าสัมปทานที่ดินในเขตส่งเสริมการเกษตรของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อปลูกทุเรียน นอกเหนือจากการจัดตั้งขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อาจจัดตั้งขึ้นทะเบียนพันธุ์และกระบวนการผลิตแทน

ตารางที่ 6-3 คุณลักษณะรูปแบบสถาบันเกษตรกรของไทย

ประเด็น	รูปแบบสถาบันเกษตรกร		
	สหกรณ์	วิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจเพื่อสังคม
การจัดตั้ง/ กฎหมายที่ เกี่ยวข้อง	พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542, พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553 และพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548, พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562
หน่วยงานที่ รับผิดชอบ	กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมี กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ทำหน้าที่ตรวจสอบ บัญชีสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรตามกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง และกรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่ พัฒนาองค์กรเกษตรกร ด้วยการส่งเสริมการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ขององค์กรเกษตรกรเพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่ม	กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์	สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม และ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์
กองทุน	กองทุนพัฒนาสหกรณ์ (กพส.)	กองทุนส่งเสริมและพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน (ภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมการเกษตร)	กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

ประเด็น	รูปแบบสถาบันเกษตรกร		
	สหกรณ์	วิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจเพื่อสังคม
วัตถุประสงค์ ของกองทุน	ให้เงินกู้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสหกรณ์ ในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ 1) โครงสร้างปัจจัยพื้นฐานของสหกรณ์ 2) การผลิตและการตลาด ซึ่งสหกรณ์จะนำไป รวบรวมผลผลิตจากสมาชิก เช่น ข้าวเปลือก ยางพารา ปาล์มน้ำมัน น้ำมันดิบ และอื่น ๆ รวมทั้งแปรรูปผลผลิตเหล่านี้ด้วย สนับสนุนให้สมาชิกเข้าถึงแหล่งทุนโดยให้สหกรณ์ กู้จากเงินทุนของกองทุน	1) เพื่อจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนากิจการ วิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งทุนและกลไก สนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถในการ แข่งขันของวิสาหกิจชุมชน 2) เพื่อให้การส่งเสริม สนับสนุน หรืออุดหนุนแก่ วิสาหกิจชุมชน เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อ นำไปใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การ บริหารจัดการ เทคโนโลยีด้านการผลิต การตลาด การรับรองคุณภาพและ แหล่งกำเนิดสินค้า และการพัฒนาเครือข่าย วิสาหกิจชุมชน 3) เพื่อให้การสนับสนุนหรือช่วยเหลือส่วน ราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์กรเอกชน เพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริม และพัฒนากิจการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจ	1) ให้วิสาหกิจเพื่อสังคมกู้ยืมสำหรับการ ดำเนินการก่อตั้ง ปรับปรุง และพัฒนา กิจการ 2) ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนในการ ประกอบกิจการในระยะเริ่มแรก (กำหนดเวลาไม่เกิน 2 ปี และสามารถ ขยายกำหนดระยะเวลาได้รวมแล้วไม่ เกิน 4 ปี) 3) ให้ความช่วยเหลือส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์กรเอกชน เพื่อนำไปใช้ในการ ดำเนินแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชน 4) ให้ความช่วยเหลือหรืออุดหนุน ร่วมทุน หรือดำเนินการใดร่วมกับนิติบุคคลอื่น เกี่ยวกับการก่อตั้ง การขยายกิจการ

ประเด็น	รูปแบบสถาบันเกษตรกร		
	สหกรณ์	วิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจเพื่อสังคม
		ชุมชน พ.ศ.2548 และคณะกรรมการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนเห็นชอบ	การวิจัย การพัฒนา และการส่งเสริม วิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีประสิทธิภาพ เพิ่มขึ้น 5) เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของ กองทุนตามที่คณะกรรมการบริหาร กองทุนกำหนด
แหล่งที่มา ของเงินทุน	1) เงินอุดหนุนที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน 2) เงินและทรัพย์สินที่มีผู้มอบให้ 3) เงินและทรัพย์สินที่ตกเป็นของ กพส. 4) เงินที่ได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้รับมา ตาม (2) และ (3) 5) ดอกผล รายได้ หรือประโยชน์อื่นใดของ กพส.	กองทุนส่งเสริมและพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชน มี ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ 2560 - 2564 ใช้งบประมาณรวม 3,500 ล้านบาท แบ่งเป็น 1) งบประมาณแผ่นดินปี 2561 จำนวน 300 ล้าน บาท 2) งบประมาณแผ่นดินปี 2562 จำนวน 1,200 ล้านบาท 3) งบประมาณแผ่นดินปี 2563 จำนวน 2,000 ล้านบาท	1) เงินสมทบและเงินเพิ่มตามมาตรา 13 (มาตรา 13 ให้วิสาหกิจเพื่อสังคมมี หน้าที่นำส่งเงินสมทบเข้ากองทุนเป็น รายปีตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตรา ที่คณะกรรมการประกาศกำหนดโดย ความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี) 2) เงินค่าปรับทางปกครองตาม พระราชบัญญัตินี้ 3) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคหรือมอบ ให้แก่กองทุน

ประเด็น	รูปแบบสถาบันเกษตรกร		
	สหกรณ์	วิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจเพื่อสังคม
			4) ดอกผลและผลประโยชน์ที่เกิดจากกองทุน 5) เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่ได้รับจากภาคเอกชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รัฐบาลต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ
คณะกรรมการกองทุน	คณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาสหกรณ์ 1) ประธานกรรมการ อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ 2) กรรมการโดยตำแหน่ง อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ อธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมปศุสัตว์ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ผู้แทนกรมบัญชีกลาง ผู้แทนสำนักงานประมาณ ผู้แทนของสหกรณ์ประเภทละ 1 คนและผู้แทนกลุ่มเกษตรกร 1 คน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพัฒนาการ	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	คณะกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม 1) ประธานกรรมการบริหารกองทุนซึ่งแต่งตั้งจากกรรมการ 2) กรรมการบริหารกองทุนซึ่งแต่งตั้งจากผู้แทนกระทรวงการคลัง จำนวน 1 คน 3) กรรมการบริหารกองทุนซึ่งแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกิน 4 คน โดยจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับวิสาหกิจ

ประเด็น	รูปแบบสถาบันเกษตรกร		
	สหกรณ์	วิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจเพื่อสังคม
	สหกรณ์แห่งชาติกำหนดเพื่อให้รัฐมนตรี แต่งตั้ง ให้รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ซึ่งอธิบดีกรม ส่งเสริมสหกรณ์มอบหมาย เป็นกรรมการและ เลขานุการ		เพื่อสังคม การเงินการธนาคาร การ บริหารธุรกิจ หรือการลงทุน 4) ผู้อำนวยการเป็นกรรมการบริหาร กองทุนและเลขานุการ
การนำส่ง รายได้	เงินและทรัพย์สินของ กพส. ตามวรรคหนึ่งให้ นำส่งเข้าบัญชี กพส. โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็น รายได้แผ่นดิน การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บ รักษาเงิน การจัดหาผลประโยชน์ การจัดการ และ การจำหน่ายทรัพย์สินของ กพส. ให้เป็นไปตาม ระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการพัฒนาการ สหกรณ์แห่งชาติ	-	กำหนดให้รายได้ของกองทุนไม่ต้องนำส่ง คลังเป็นรายได้แผ่นดิน
แนวทางการ จัดตั้ง	1) บุคคลบรรลุนิติภาวะ 2) ประกอบอาชีพเดียวกันหรืออาชีพใกล้เคียง กัน 3) สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน	สมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนไม่น้อยกว่า 7 คน โดย ต้องไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกันและไม่มีชื่อปรากฏ ในทะเบียนบ้านเดียวกัน	1) เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามแนวทาง ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม 2) มีการถือหุ้นโดยผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่า 3 ภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค

ประเด็น	รูปแบบสถาบันเกษตรกร		
	สหกรณ์	วิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจเพื่อสังคม
	4) เป็นนิติบุคคล		วิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน)
การจัดทำ บัญชีและงบ การเงิน	1) จัดทำบัญชีตามรูปแบบที่กำหนดโดยนายทะเบียนสหกรณ์ 2) จัดทำงบดุลอย่างน้อยครั้งหนึ่งทุกรอบ 12 เดือน จัดเป็นรอบปีทางบัญชีอย่างน้อย 1 ครั้ง มีการสอบบัญชีตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด	1) ขึ้นกับข้อบังคับของวิสาหกิจชุมชน 2) ต้องจัดทำรายงานบัญชี รับ-จ่าย ยื่นพร้อมแสดงรายการภาษีเงินได้ประจำปี	1) รายงานผลการดำเนินงานประจำปีต่อกรรมการพัฒนาชุมชน ในฐานะหน่วยงานรับรองวิสาหกิจเพื่อสังคม ปีละ 1 ครั้ง ภายใน 30 วัน นับตั้งแต่การปิดบัญชี จัดทำงบดุล และแถลงงบดุลต่อที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปี
สิทธิทางภาษี อากร	1) ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ของนิติบุคคล	1) รายได้ไม่เกิน 1,800,000 บาท ได้รับการยกเว้นภาษี 2) รายได้เกินจาก 1,800,000 บาท คิดภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในอัตรา 5-35% ของเงินได้สุทธิ	กรณีที่ 1 : นำกำไร 100 % ไปใช้เพื่อสังคม วิสาหกิจเพื่อสังคม • ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล ผู้สนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม

ประเด็น	รูปแบบสถาบันเกษตรกร		
	สหกรณ์	วิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจเพื่อสังคม
			- หักรายจ่ายเงินลงทุนในหุ้นสามัญได้ตามรายจ่ายจริง - หักรายจ่ายเงินหรือทรัพย์สินที่โอนให้วิสาหกิจโดยไม่มีค่าตอบแทน ได้ตามจำนวนที่จ่ายจริงแต่ทั้งนี้ ไม่เกิน 2% ของกำไรสุทธิ กรณีที่ 2 : นำกำไรไม่น้อยกว่า 70 % ไปใช้เพื่อสังคม กิจกรรมเพื่อสังคม วิสาหกิจเพื่อสังคม - ไม่ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล ผู้สนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม - หักรายจ่ายเงินลงทุนในหุ้นสามัญได้ตามรายจ่ายจริง - หักรายจ่ายเงินหรือทรัพย์สินที่โอนให้วิสาหกิจโดยไม่มีค่าตอบแทน ได้ตามจำนวนที่จ่ายจริงแต่ทั้งนี้ ไม่เกิน 2% ของกำไรสุทธิ

ประเด็น	รูปแบบสถาบันเกษตรกร		
	สหกรณ์	วิสาหกิจชุมชน	วิสาหกิจเพื่อสังคม
ข้อเสีย	1) การตัดสินใจในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งช้า เพราะต้องใช้มติที่ประชุมในการดำเนินงาน 2) ทุนในการดำเนินงานมีข้อจำกัดและไม่มากนัก 3) ผู้บริหารสหกรณ์ต้องเป็นสมาชิกสหกรณ์ และมักเอาเปรียบสมาชิกที่ไม่มีตำแหน่งบริหาร 4) อาจมีอุปสรรคด้านการตรวจสอบบัญชี	1) ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ทำให้ไม่สามารถทำนิติกรรมหรือธุรกรรมได้โดยตรง 2) ขาดความน่าเชื่อถือ	1) เป็นองค์กรที่ไม่ได้มีความมุ่งหวังเพื่อผลกำไรให้สมาชิก แต่เน้นการกระจายรายได้ให้กับสังคม

6.3 กลยุทธ์สนับสนุน

จากกลยุทธ์ที่ได้นำเสนอตั้งกล่าวข้างต้นประกอบด้วย กลยุทธ์ภายใต้องค์การพาณิชย์ เพื่อช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในระยะสั้น โดยอาศัยหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทันที และกลยุทธ์ภายใต้องค์การพาณิชย์ใหม่เป็นกลยุทธ์ที่มุ่งแก้ปัญหาทั้งระบบในระยะยาว โดยการสนับสนุนให้มีการพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง จนสามารถเป็นหัวรถจักรขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง เป็นงานที่ควรดำเนินการที่ต้องเริ่มตั้งแต่ปัจจุบัน แต่คงต้องใช้เวลาในการเกิดผลเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ เพราะการพึ่งพาตนเองยังเป็นวิถีใหม่สำหรับภาคการเกษตรไทย ซึ่งเคยชินกับการพึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐมาตลอด

อย่างไรก็ดี การที่จะสนับสนุนให้การดำเนินกลยุทธ์ภายใต้องค์การพาณิชย์ และกลยุทธ์ภายใต้องค์การพาณิชย์ใหม่ ประสบผลสำเร็จ อาจจะต้องอาศัยมาตรการสนับสนุน โดยมาตรการสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่

6.3.1 มาตรการเกี่ยวกับการจัดระเบียบการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว

เป็นการดำเนินการมาตรการการจัดระเบียบการเข้ามาประกอบธุรกิจของคนต่างชาติ ตามรายงานผลการศึกษา เรื่อง การตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี โดยคณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งมีข้อเสนอโดยสรุปดังนี้²

- ให้มีการจัดระเบียบทางการค้าและมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้น ได้แก่ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 (ธุรกิจล้งของต่างชาติอาจถือเป็นธุรกิจที่ต้องขออนุญาตตามธุรกิจบริการตามบัญชี 3 (21) ท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522
- ควบคุมดูแลการเสียภาษีเงินได้ให้ถูกต้องตามระเบียบ รวมทั้งให้มีการกำกับดูแลการนำเข้าส่งออกผลไม้ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ

6.3.2 มาตรการเกี่ยวข้องกับกฎ/ระเบียบการนำเข้า-ส่งออก

มาตรการเกี่ยวข้องกับกฎ/ระเบียบการนำเข้า-ส่งออก เป็นส่วนที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก เพื่อสนับสนุนกลยุทธ์ภายใต้องค์การพาณิชย์และกลยุทธ์ภายใต้องค์การพาณิชย์ใหม่

- 1) มาตรการเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการ Certify มาตรฐานตามข้อกำหนดของประเทศผู้นำเข้าของหน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ลดระยะเวลาของกระบวนการการขอและอนุมัติให้รวดเร็วขึ้น ซึ่งเป็นการลดอุปสรรคและต้นทุนการส่งออกผลไม้ไทย เช่น การขอเลข DOA

² คณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, (2559) “รายงานผลการศึกษา เรื่อง การตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี”.

ที่ประกอบการนำเข้าผลไม้ซึ่งกำหนดโดยประเทศจีน เป็นกระบวนการที่ใช้เวลาในแต่ละขั้นตอนการอนุมัตินาน

- 2) การเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกฎ/ระเบียบของประเทศคู่ค้า และความร่วมมือกับประเทศคู่ค้าผลไม้ไทยให้ทันต่อสถานการณ์แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ของชาวไทย เพื่อสร้างความเข้าใจและการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
- 3) การกำหนดราคาซื้อ - ขายกลางตามเวลาจริง (Real Time Data) ร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เกษตรกร และผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย ที่สะท้อนต้นทุนการผลิตและดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และกำไรที่เหมาะสมและราคาขายล่วงหน้าจากคำสั่งซื้อของคู่ค้าต่างชาติ เพื่อเป็นข้อมูลที่แสดงถึงแนวโน้มราคาและความต้องการให้แก่ตลาดผลไม้ไทย

6.3.3 การส่งเสริมและกวดขันการขอการรับรองมาตรฐาน GAP และ GMP

ผู้ที่เกี่ยวข้องควรเร่งรัดให้เกษตรกรและโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ทำการส่งออกทุกราย ขอการรับรองมาตรฐาน GAP และ GMP เพราะรัฐบาลจีนมีแนวโน้มที่จะกวดขันด้านความปลอดภัยอาหารของสินค้านำเข้าอย่างเข้มงวดมากขึ้น เพื่อเร่งให้การดำเนินงานเสร็จสิ้นโดยเร็ว และลดภาระและประหยัดงบประมาณภาครัฐ หน่วยงานของรัฐ อาจดำเนินการเชิงรุก ด้วยการทำงานร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาและภาคเอกชน เช่น หอการค้าไทย หรือหน่วยรับรองเอกชนที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เป็นต้น ในการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในเตรียมความพร้อมเพื่อขอการรับรอง และในการตรวจรับรองมาตรฐาน

6.3.4 การพัฒนาระบบข้อมูลและระบบจัดการองค์ความรู้ด้านการปลูก

การมีข้อมูลที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ ทันสมัยและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการลดผลกระทบระยะสั้นและระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ โดยข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนทั้งกลยุทธ์ภายใต้องค์ภาพเดิม และกลยุทธ์ภายใต้องค์ภาพใหม่ ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญดังนี้

- 1) ข้อมูลกฎ/ระเบียบ/มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกสำหรับเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทย ให้ทันกับสถานการณ์ และเป็นเนื้อหาที่เข้าใจได้ง่าย เพื่อใช้สำหรับการปรับตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทยได้ทันต่อสถานการณ์ และลดอุปสรรคการส่งออกผลไม้ไทย
- 2) ข้อมูลการค้า ตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภคในประเทศจีน โดยทำการติดตามสถานการณ์ความนิยมบริโภคทุเรียน สถานการณ์การค้าส่ง ค้าปลีก และค้าออนไลน์ สถานการณ์การกระจายผลผลิตไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในจีน สถานการณ์การนำเข้าและส่งออก จำนวนผู้ประกอบการนำเข้า การแทรกตัวของทุเรียนต่างชาติ และโอกาสทางการค้าและการตลาด

ใหม่ ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จำเป็นต้องดำเนินการสำรวจอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อให้มีข้อมูลสำหรับวางแผนล่วงหน้า เนื่องจาก ทุเรียนเป็นพืชที่ต้องใช้เวลาประมาณ 5 ปี จึงให้ผลผลิต ข้อมูลเพื่อการวางแผนการปลูกจึงมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะการวางแผนให้ทันรับมือกับวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ ไม่ใช่มาแก้ปัญหาหลังจากเหตุการณ์จวนตัวแล้ว ดังเช่นในกรณีของยางพาราที่ไม่มีการเตือนถึงการหดตัวของยอดความต้องการบริโภคมาก่อน

- 3) **ข้อมูลการค้า ตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภคในประเทศไทย** การเติบโตของการจำหน่ายทุเรียนในไทยจะเป็นปัจจัยที่คานอำนาจของผู้ประกอบการจีน ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกในการขายผลผลิต ชุดข้อมูลที่น่าจะเป็นประโยชน์ ประกอบด้วย สถานการณ์ความนิยมบริโภคทุเรียน สถานการณ์การกระจายผลผลิตไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในไทย จำนวนล้ง จำนวนผู้ส่งออก จำนวนผู้ให้บริการโลจิสติกส์จากหน้าสวนไปยังแหล่งส่งออก หรือด่านนำเข้าของประเทศคู่ค้า
- 4) **ข้อมูลการเพาะปลูก** เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ควรมีการจัดเก็บในทุกสินค้าเกษตร ประกอบด้วยจำนวนเกษตรกร ขนาดพื้นที่ ผลผลิตที่ได้ ทั้งนี้ ที่ผ่านมา เกิดปัญหาหลายหน่วยงานขึ้นทะเบียนเกษตรกรซ้ำซ้อนและมีรูปแบบมาตรฐานที่ต่างกัน เช่น ทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร (ทบก.) ขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่ปลูกพืชชะงูเป็นครัวเรือน โดยผู้ที่ถือทบก. จะเป็นหัวหน้าครอบครัว ไม่รวมสมาชิกในบ้าน การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ขึ้นทะเบียนเกษตรกรชาวสวนยางเป็นรายคน โดยหนึ่งครัวเรือนมีการลงทะเบียนหลายคน การขึ้นทะเบียนของกรมปศุสัตว์และกรมประมงก็เป็นรายคน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงเหตุการณ์โควิด-19 รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการเยียวยาเกษตรกร ครัวเรือนละ 5,000 บาทต่อเดือน เป็นเวลา 3 เดือน รวม 15,000 บาท ซึ่งในโอกาสนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ทำการปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาหารือร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปโดยเร็ว และมอบหมายสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) เป็นนายทะเบียนเกษตรกร³ ทำหน้าที่รวบรวมจัดทำระบบคัดกรองที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อน ซึ่งสามารถใช้การปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรในรอบนี้ เป็นจุดตั้งต้นของการขึ้นทะเบียนชาวสวนผลไม้และทุเรียนได้
- 5) **ข้อมูลประเทศคู่แข่ง** เช่น พื้นที่เพาะปลูก คุณภาพและปริมาณของผลผลิต ความตกลงทางการค้าระหว่างจีนกับประเทศที่เป็นคู่แข่ง เป็นการติดตามสถานการณ์ความเข้มข้นของการแข่งขันจากทุเรียนต่างประเทศ

³ <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/877693>

- 6) **ข้อมูลความรู้ด้านการเพาะปลูก** เพื่อสร้างระบบจัดการองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่ เพื่อช่วยผู้ที่เป็นชาวสวนในปัจจุบันเพิ่มผลิตภาพและคุณภาพในการผลิต และช่วยร่นระยะเวลาการเรียนรู้และการลองผิดลองถูกของเกษตรกรรุ่นใหม่

ทั้งนี้ในการรวบรวมข้อมูล หน่วยงานภาครัฐควรใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่เกษตรกรและผู้ประกอบการจะต้องนำส่งเพื่อขอรับการรับรองทั้งมาตรฐาน GAP และ GMP หน่วยงานรัฐควรใช้โอกาสที่รัฐบาลจีนเข้มงวดกับการนำเข้าผลไม้ เร่งกำกับดูแลให้ชาวสวนและผู้ประกอบการทุกรายที่ต้องการส่งออก ขอการรับรองมาตรฐาน GAP และ GMP และควรนำระบบ National Single Window มาใช้ในการควบคุมการส่งออกอย่างจริงจัง ทำการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานสินค้า ณ ด่านขาออก เพื่อลดปัญหาและความเสี่ยงที่สินค้าส่งออกถูกห้ามนำเข้า ณ ด่านขาเข้าไปประเทศจีน และที่สำคัญ หากสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่มาจากการขอการรับรอง GAP ข้อมูลจากการรับรอง GMP และข้อมูลปริมาณที่ส่งออกที่ได้จากระบบ Single Window จะทำให้ทราบถึงสถานการณ์การผลิตระดับแปลง และสถานการณ์การค้าระดับสถานประกอบการ ในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงภาษาต่างประเทศ

Alex Danau, Julie Flament, and Daniel Van Der Steen. (2011). Choosing The Right Strategies for Increasing Farmers' Market Power. Collectif Stratégies Alimentaires asbl. European Commission and Belgian DGD. Brussels.

Jacques H. Trienekens. (2011). Agricultural Value Chains in Developing Countries A Framework for Analysis. International Food and Agribusiness Management Review Volume 14, Issue 2.

MINISTRY OF TRANSPORT VIETNAM MARITIME ADMINISTRATION .SUMMARY OF MASTER PLAN FOR VIETNAM SEAPORT SYSTEM DEVELOPMENT TILL 2020, ORIENTATION TO 2030. Retrieved from <https://www.portcoast.com.vn/Download/dtnc/dtnc16.pdf>

T.V. Hau and T.S. Hieu. (2017). Off-season production of durian in the Mekong delta, Viet Nam.

Trienekens. (2011). from Lazzarini, S.G., (2008). Horizontal and vertical relationships in developing economies: implications from SMEs access to global markets. Academy of Management Journal, 51(2): 359-380.

เอกสารอ้างอิงภาษาไทย

ไทยพีบีเอส. (17 พฤษภาคม 2560). “เสนอคุมกำเนิด “ล้งจีน” ก่อนกุ่มอำนาจราคาทุเรียนไทย” สืบค้นจาก : <https://news.thaipbs.or.th/content/262567>

ไทยรัฐออนไลน์. (7 กุมภาพันธ์ 2561). “กรม.จับทุเรียนตั้ง “มหานครผลไม้” สืบค้นจาก : <https://www.thairath.co.th/content/1197658>

ธนาคารกรุงเทพ. (28 เมษายน 2563). “ดีมานด์กลับมา ล้งทุเรียนเร่งส่งออกหลังจีปลดลือคดวุ่น” สืบค้นจาก : <https://www.bangkokbanksme.com/en/durian-chinese-exports-after-lockdown>

บีบีซีไทย. (5 กุมภาพันธ์ 2561). “รัฐบาลไทยฝันเป็นศูนย์กลางผลไม้โลก นักวิชาการแนะแก้ปัญหา “ล้งจีน” ให้ได้ก่อน” สืบค้นจาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-42941461>

ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนเป็นผู้ส่งผลทุเรียนสดออกไป
นอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2556

ประชาชาติธุรกิจ. (11 พฤษภาคม 2562). จีนเข้มล้างส่งออกทุเรียนอ่วม 3 พันตู้ค้างเติ่งด่านชายแดน สืบค้นจาก
<https://www.prachachat.net/local-economy/news-325901>

โพสต์ทูเดย์. (6 กุมภาพันธ์ 2561). “กรมไฟฟ้า 4 ยุทธศาสตร์ดันไทยเป็น “มหานครผลไม้โลก” สืบค้นจาก :
<https://www.posttoday.com/economy/539373>

มติชนออนไลน์. (23 เมษายน 2563). “กระทรวงเกษตร ส่งทูตเกษตรจีนรุกหนัก หวังเจาะช่องทางตลาดสินค้า
เกษตรไทยเพิ่ม” สืบค้นจาก : https://www.matichon.co.th/economy/news_2152605

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การประชุมแนะนำโครงการและระดมความคิดเห็น

การศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ :

ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย

หลักการและเหตุผล

การที่มีต่างชาติเข้ามาลงทุนในโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ช่วยขยายตลาดสินค้าผลไม้ไทยในต่างประเทศ อาจจะมีผลดีในระยะแรก โดยช่วยให้เกษตรกรขยายผลผลิตได้มากขึ้นในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลดีต่อราคาค่าผลไม้โดยรวมทั้งระบบ แต่จากบทเรียนในอดีตสอนให้เห็นว่า การเข้ามามีอิทธิพลในการค้าผลไม้ไทยของคนต่างชาติ อาจเกิดการครอบงำธุรกิจผลไม้ไทยจนส่งผลกระทบในทางลบซึ่งจะบั่นทอนขีดความสามารถของเกษตรกรไทย และระบบการค้าผลไม้ไทยในระยะยาว รัฐบาลได้เริ่มตระหนักถึงปัญหาจากการตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรีที่เกิดขึ้นแล้ว คณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการการพาณิชย์ทำการศึกษาเรื่องนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติรับทราบรายงานผลเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2559 อย่างไรก็ตาม การศึกษาของคณะอนุกรรมการการพาณิชย์ ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ เพราะมุ่งเน้นเฉพาะบทบาท อำนาจ และหน้าที่ของภาครัฐ ขาดการพิจารณาอย่างละเอียดถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตลอดทั้งห่วงโซ่คุณค่าการค้าผลไม้ วิธีการค้าที่เกิดขึ้นจริง พลวัตรการค้าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และศักยภาพและบทบาทของภาคเอกชน อีกทั้งยังขาดวิธีการบูรณาการการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้มอบหมายให้ สำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดำเนินโครงการ การศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ : ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานดังนี้

- เพื่อศึกษาพัฒนาการการเพาะปลูกและการค้าผลไม้ไทย
- เพื่อศึกษาพัฒนาการการขยายอิทธิพลของล้งเงินในระบบการเพาะปลูกและการค้าผลไม้ไทย
- เพื่อศึกษาผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาวของล้งเงินต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย
- เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยได้ประโยชน์สูงสุดจากการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ
- เพื่อศึกษาแนวทางยกระดับศักยภาพของเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยในการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ

- เพื่อทบทวนและนำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการบริหารจัดการและกำกับดูแลการค้าขายผลไม้ไทย
- เพื่อทบทวนและนำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการไทยในภาคการเกษตร การแปรรูปสินค้าเกษตร การค้า และบริการโลจิสติกส์

เพื่อความสำเร็จของการศึกษา ในช่วงเริ่มต้นโครงการ คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะรับทราบบทเรียน ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียที่ตรงตามเป้าหมายของโครงการฯ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์การประชุม

1. เพื่อเป็นการแนะนำโครงการการศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ : ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
2. เพื่อรับฟังสภาพปัญหาปัจจุบัน ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสีย
3. เพื่อสร้างช่องทางติดต่อสื่อสารกับผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกกับโครงการฯ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงการดำเนินงานโครงการการศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ : ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย และคณะผู้วิจัยได้รับทราบถึงประสบการณ์ ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

ผลการดำเนินการจัดการประชุมแนะนำโครงการและระดมความคิดเห็น

การจัดเสวนาครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มเสวนาย่อย 3 กลุ่มคือ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มเกษตรกร เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและข้อคำถามเบื้องต้น สำหรับการกำหนดแนวทางจัดทำประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์และข้อคำถามในแบบสอบถาม โดยแต่ละกลุ่มมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแตกต่างกันออกไป

สรุปการประชุมย่อยของหน่วยงานภาครัฐ

สำหรับความคิดเห็นของหน่วยงานราชการที่เข้าร่วมการประชุมย่อยในเบื้องต้นได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติที่เข้ามาจับซื้อผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยในระยะสั้น (ปัจจุบัน) คิดว่าการมีโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติเข้ามานั้นมีส่วนดีมาก แต่ในอนาคตเกรงว่าจะเกิดการผูกขาดการค้าได้รวมถึงส่งผลกระทบต่อภาครัฐเอง ซึ่งมีรายละเอียดของความคิดเห็นต่างๆ ดังนี้

ข้อดีเกี่ยวกับการมีโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติมาจับซื้อผลผลิต

1. ราคาผลผลิตดีขึ้น เกษตรกรมีอำนาจต่อรองมากขึ้น เนื่องจากมีโรงคั่วบรจุผลไม้จำนวนมาก จึงทำให้เกิดการแข่งขันกัน
2. เพิ่มช่องทางการตลาดซึ่งเป็นช่องทางการส่งออกขนาดใหญ่ ผู้บริโภคชาวจีนนิยมบริโภคทุเรียนไทย และเป็นการลดปัญหาการค้าทุเรียนตกต่ำ หรือเกษตรกรไม่มีช่องทางการจำหน่าย
3. ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรและภาครัฐมากขึ้น
4. ทำให้เกิดการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการไทยเกิดการแข่งขัน ซึ่งถ้าไม่มีโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติก็จะไม่ทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาด

ปัญหาและข้อเสียของการมีโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติมาจับซื้อผลผลิต

ตัวแทนจากภาครัฐให้ความเห็นว่าข้อเสียที่อาจเกิดขึ้นคือการผูกขาดหรือการฮั้วกันเอง ระหว่างผู้ประกอบการจีน เช่น อาจมีการเจรจาล่วงหน้า หรือเกิดการเหมาสวนเกิดขึ้น ทำให้การซื้อขายไม่เป็นไปตามกลไกตลาด ทั้งนี้ ประเด็นของการเข้ามาของโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติเริ่มมีมาตั้งแต่ปี 2550 และเริ่มมีอำนาจต่อรองสูงขึ้นภายใน 1-2 ปีเท่านั้น โดยปัญหาที่พบคือโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติหรือล้งจีนนี้จะไม่มีการลงทะเบียน ดังนั้นควรมีการหารือกันว่าจะทำอย่างไรให้ผู้ประกอบการเหล่านี้เข้าไปอยู่ในระบบ อีกทั้งการส่งออกทุเรียนไปประเทศจีน ในขณะนี้ใช้วิธีการส่งออกทุเรียนไปประเทศเวียดนาม หรือลาว จึงคล้ายกับการแปลงสัญชาติ เนื่องจาก กฎเกณฑ์และระเบียบการส่งออกและนำเข้าของแต่ละประเทศไม่เหมือนกันซึ่งประเทศเหล่านี้ไม่ได้มีข้อกำหนดอะไรมากนัก (ปี 2561) ขอแค่มีใบรับรองการออก QC ก็สามารถส่งออกได้แล้วและภาษีการส่งออกก็ต่ำกว่า การส่งออกไปยังประเทศจีนโดยตรงอีกด้วย จึงทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนในทุเรียนไทย

นอกจากนี้ยังมีความกังวลต่อไปอีกว่าหากล้งจีนเหล่านี้รวมตัวกันได้ จะทำให้เกิดการควบคุมราคาอย่างเบ็ดเสร็จและจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อห่วงโซ่อุปทานทุเรียนอย่างแน่นอน แม้ว่าตอนนี้ยังไม่ได้เห็นผลกระทบมากนัก เนื่องจากยังมีการแข่งขันที่สูงอยู่แต่หากในอนาคตประเทศจีนมาขอเจรจาอาจเกิดการรวบหัวรวหางตัดวงจร ก็จะทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ประกอบการไทยอย่างมาก ดังนั้นจึงมองเห็นทางออกเพียงอย่างเดียวในขณะนี้ว่าเกษตรกรต้องควบคุมคุณภาพ รักษาความเป็นเอกลักษณ์ ของผลไม้ไทยให้ได้

รวมทั้งสร้างจิตสำนึกให้กับเกษตรกรผ่านเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆ รวมทั้งรักษาจุดแข็งนี้ให้ดีและจะสามารถอยู่รอดได้นั้นก็คือคุณภาพของตัวผลไม้ไทยเอง

อีกทางออกหนึ่งเห็นว่า มีความจำเป็นที่เราควรจะต้องหาตลาดใหม่ๆ มารองรับ เช่น ประเทศอินโดนีเซีย เกาหลีและออสเตรเลีย และยังมองว่าประเทศอินเดียก็อาจจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งแต่เป็นไปได้ยากเนื่องจากมีการกีดกันทางการค้าอยู่ ทั้งนี้ก็ยังไม่อยากให้ล้มหรือละเลยตลาดภายในประเทศไทยเองด้วย โดยประเด็นที่ควรคำนึงในการหาตลาดใหม่ ก็คือประเด็นเงื่อนไขทางการค้า ระหว่างประเทศของแต่ละที่และคุณภาพผลไม้แต่ละชนิด เนื่องจากแต่ละประเทศมีเงื่อนไขและเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไปจึงควรจะมีการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นข้อจำกัดต่างๆ ให้รอบด้าน ทั้งนี้สามารถสรุปประเด็นความคิดเห็นอื่นๆ เพิ่มเติมได้ดังนี้

1. โรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติที่หิ้วกระเป๋ามาเข้ามาในประเทศไทยมีจำนวนมากและไม่มีสถานที่รับซื้อสินค้าชัดเจน ไม่มีการจดทะเบียน และจะอาศัยการเช่าที่ตามสวนของเกษตรกร และมักจะเกิดการไม่จ่ายเงิน หรือหลบหนีโดยการปิดสถานที่รับซื้อ
2. โรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติใช้การเหมาผลผลิตตั้งแต่ต้นฤดู (ทั้งลูกอ่อน แก่ ลูกเล็ก ลูกใหญ่) ทำให้ทุเรียนที่รับซื้อไม่มีคุณภาพ (ทุเรียนอ่อน จะมีเปอร์เซ็นต์แป้งต่ำ) ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของทุเรียนไทย
3. การอัตรากาเกินจริงในขั้นตอนการขาย แต่ราคาที่เกษตรกรขายที่สวนเท่าเดิมหรือลดลง

ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อภาครัฐเมื่อมีโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติที่เข้ามารับซื้อผลไม้

จากประเด็นที่ว่า การเข้ามาของโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติกระทบกับภาครัฐอย่างไร พบว่ามีปัญหาดังนี้

1. จากข้อกำหนดมาตรฐานของห้างเพื่อการส่งออก ที่ต้องได้ GAP 5 ใบ เพื่อขอ GMP ซึ่งทำให้ภาครัฐทำงานไม่ทัน แต่แก้ปัญหโดยให้ ‘ขึ้นทะเบียนเกษตรกร’
2. ชาวจีนที่เข้ามาขอซื้อสิทธิ์ GAP จากเกษตรกรเพื่อเปิดห้างและรับซื้อสินค้าที่ไม่ได้รับ GAP (สวมสิทธิ์) โดยไม่สนว่าเจ้าของจะโดนลงโทษตามกฎหมายอย่างไรและทำให้เจ้าหน้าที่หาตัวคนผิดได้ยาก
3. การเจรจาการค้าของภาครัฐ เงื่อนไขการส่งออก และข้อกำหนดการนำเข้าของแต่ละประเทศ ภาครัฐควรเข้าไปศึกษาอย่างจริงจัง และส่งเสริมเกษตรกร ซึ่งต่อให้มีข้อกำหนด GAP และ GMP แต่เงื่อนไขในการนำเข้าของแต่ละประเทศก็ต่างกัน
4. การแบ่งอำนาจของภาครัฐไม่ชัดเจน จึงทำให้เกิดความสับสนในการบริหารงานของภาครัฐ

ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาต่างชาติจากหน่วยงานภาครัฐ

โดยประเด็นที่ภาครัฐจะสามารถช่วยได้คือภาครัฐควรจัดการเรื่องกฎหมาย และการแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน เนื่องจากการตรวจผลผลิตเป็นการแก้ปัญหาปลายทางเท่านั้น ดังนั้นจึงอยากให้มีความชัดเจนในแง่ของกฎหมายมากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันยังมีการบริหารแบบแยกส่วนกันอยู่และดูเหมือนจะไม่มีมาตรฐานและไม่

มีกฎหมายใด ๆ อีกประเด็นหนึ่งก็คือ เห็นว่าโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติหรือล้งจีนนั้นมีทุนมาก แต่ผู้ประกอบการไทยเองนั้นยังขาดเงินทุน จึงเห็นว่าภาครัฐน่าจะมีการสนับสนุนผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไทยในการรับซื้อเพื่อให้สู้กับล้งจีนได้ ดังนั้นเห็นควรขอให้ภาครัฐเองมีการสนับสนุนเงินทุน เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการไทยด้วย เนื่องจากเวลาส่งออกผลผลิตจากประเทศไทย คนไทยจะโดนภาษีมากกว่าคนจีนจึงอยากให้ภาครัฐมาช่วยดูแลผู้ประกอบการไทยในประเด็นนี้ด้วย อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เข้าร่วมประชุมย่อยยังได้มีการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาเพิ่มเติมดังนี้

1. การปรับโครงสร้างที่เกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขการส่งออก ทำให้ต้องเพิ่มค่าภาษี การนำทุเรียนไปประเทศเวียดนามจึงยากขึ้น
2. การกำหนด Geographic Indicator (GI) ระบุแหล่งกำเนิดสินค้า เพื่อสร้างมาตรฐานผลไม้ไทย
3. ให้ล้งจีนทะเบียนอย่างถูกต้อง เนื่องจากบางส่วนเป็นล้งที่ไม่มีตัวตน เช่น ล้งที่เช่าที่อยู่ แต่พอถึงเวลาก็หนี ซึ่งขนาดล้งจีนที่ได้เข้าระบบ แต่ก็ยังเกิดการหนีได้
4. การสร้างจิตสำนึก ให้เกษตรกรและล้ง การทำตามเงื่อนไข GAP และ GMP เนื่องจากจะสามารถขยายไปยังตลาดในประเทศอื่นได้ ดังนั้น ต้องทำให้ทุเรียนไทยมีคุณภาพอย่างแท้จริงก่อน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตลาดอื่น
5. อำนาจหน้าที่ และกฎหมายควรชัดเจน ซึ่งการให้กรมส่งเสริมฯ มาทำการตรวจสอบ ฟ้องร้องเกษตรกรเอง ก็อาจจะเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง

สรุปการประชุมย่อยของผู้ประกอบการ

จากการประชุมย่อยกับกลุ่มผู้ประกอบการ สามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

สถานการณ์การค้าขายการประกอบการในปัจจุบัน

ปัจจุบันการค้าขายผลไม้ส่งออกไปประเทศจีนมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว และช่องทางการค้ามีความหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งมีการยกระดับราคาผลไม้ของไทยให้สูงขึ้น เป็นผลมาจากความต้องการและกำลังซื้อของผู้บริโภคโดยเฉพาะชาวจีนที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงค่อนข้างสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้เพราะมีตลาดรองรับสินค้าขนาดใหญ่

ข้อได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างโรงคัดบรรจุผลไม้ของต่างชาติและไทย

แม้ว่าในปัจจุบันผู้ประกอบการไทยจะสามารถส่งออกผลไม้ได้ปริมาณมากขึ้น และระดับราคาผลไม้มีแนวโน้มสูงขึ้น แต่พบว่าผู้ประกอบการไทยส่วนใหญ่มีฐานะเป็นเพียงแค่นอมินี ซึ่งมีเจ้าของธุรกิจที่แท้จริงเป็นชาวจีน จึงทำให้ไม่มีข้อมูลในระบบที่แน่ชัดว่ามีจำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ของไทย (ล้งไทย) หรือโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ (ล้งจีน) เป็นสัดส่วนเท่าใด ทำให้การตรวจสอบทำได้ยาก นอกจากนี้ประเด็นการขายผลไม้ผ่านช่องทางออนไลน์ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจของทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบการ แม้ว่าโดยภาพรวมแล้วจะส่งผลดีต่อระดับราคาผลไม้ที่สูงขึ้นและเป็นการเพิ่มช่องทางการขายในรูปแบบใหม่ แต่พบว่าผู้ประกอบการไทยไม่มีสิทธิ

ในการติดต่อซื้อขายผลไม้ผ่านช่องทางออนไลน์ได้โดยตรงกับผู้บริโภคชาวจีน เนื่องจากติดปัญหาเรื่องกฎหมาย การจดทะเบียนในจีนที่มีความซับซ้อนและมีโอกาสเป็นไปได้ยากมาก จึงทำให้ผู้ประกอบการไทยทำได้เพียงแค่ การขายฝากผ่านผู้ประกอบการจีนเท่านั้น ผู้ประกอบการไทยมองว่าจีนพยายามใช้กระบวนการ จดทะเบียนเพื่อการกีดกันทางการค้า

มุมมองเรื่องบทบาทของโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติหรือล้งจีนในอนาคต

ในระยะยาวผู้ประกอบการไทยมองว่าในอนาคตผู้ประกอบการจีนจะเป็นผู้ควบคุมระบบการเงิน ทั้งหมด และมีอำนาจต่อรองที่มากขึ้นจนนำไปสู่การผูกขาดในตลาดผลไม้ไทย ถ้าไรที่ได้จากการประกอบการ ไม่ได้ตกอยู่กับผู้ประกอบการหรือเกษตรกรชาวไทย แต่ผลประโยชน์จะตกอยู่ที่ผู้ประกอบการชาวจีน หากใน อนาคตตลาดผลไม้ไทยตกอยู่ใต้อำนาจของผู้ประกอบการจีนทั้งหมด จะทำให้กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ของไทยไม่มีโอกาสในการทำตลาดผลไม้ได้เอง จึงมองว่าการเข้ามาของผู้ประกอบการจีนอาจไม่ได้ช่วยกระตุ้น เศรษฐกิจของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง

แนวทางการยกระดับธุรกิจโรงคัดบรรจุ การปรับตัวของเกษตรกรและภาครัฐเพื่อสนับสนุนธุรกิจการค้าผลไม้ ของไทย

ผู้ประกอบการไทยต้องการทราบว่าตลาดผลไม้ของจีนแต่ละทีนั้นมีกำลังซื้อและพฤติกรรมของ ผู้บริโภคที่แตกต่างกันอย่างไร เพื่อที่จะเข้าไปทำการตลาดแต่ละทีได้อย่างตรงจุด และเนื่องจากตัวผู้บริโภค ชาวจีนเองมีความนิยมบริโภคผลไม้ของไทย จึงมองว่าการมองหาตลาดประเทศอื่นที่มีคนจีนอาศัยอยู่เป็น จำนวนมาก อาจช่วยเพิ่มตลาดส่งออกใหม่ได้ในอนาคต

เกษตรกรมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาคุณภาพของผลผลิตและพยายามรักษามาตรฐาน ร่วมกัน ส่งเสริมพันธุ์ทุเรียนของไทยให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั่วโลก นอกจากนี้ปัจจุบันพบว่ามีการ ส่งออกกิ่งทุเรียนไปกัมพูชาและเวียดนาม ในอนาคตประเทศเหล่านี้อาจกลายเป็นคู่แข่งในการส่งออกทุเรียน ของไทยได้

ภาครัฐควรให้ความสำคัญเรื่องกฎระเบียบการค้าของจีน เนื่องจากจีนมีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าบ่อยครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของทางการจีน ทำให้กฎระเบียบการค้า ของไทยปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความเสียเปรียบและส่งผลด้านลบต่อการค้าขายผลไม้ของไทย

ประเด็นที่ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือ

เรื่องกฎระเบียบการนำเข้าหน้าด่านตรวจ พบว่ามีปัญหาเรื่องการปลอมแปลงใบอนุญาต GAP และ GMP ที่เคยเกิดปัญหาสินค้าถูกกักกันและมีการส่งกลับ สร้างความเสียหายแก่ทั้งผู้ประกอบการและตัว เกษตรกร นอกจากนี้ต้องการให้ภาครัฐมีการปรับปรุงมาตรฐาน ThaiGAP ให้เทียบเท่ากับ Global GAP เพื่อ ความเป็นสากลที่มากขึ้น ผลไม้ของไทยจะสามารถแข่งขันได้ในมาตรฐานตลาดโลก และประเด็นที่ต้องการให้

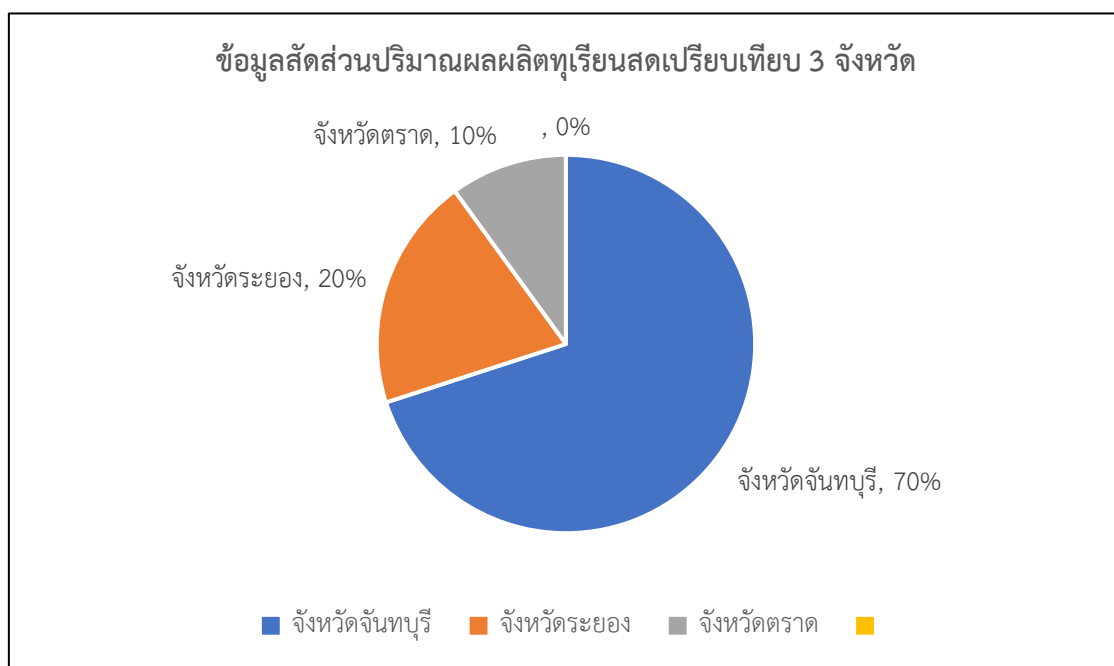
ภาครัฐให้ความสำคัญคือการตรวจสอบเส้นทางทางการเงินของผู้ประกอบการจีนว่าถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพราะหากเส้นทางทางการเงินของจีนมีความไม่แน่นอนหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น จะส่งผลกระทบต่อเสียดายอย่างมากต่อการค้าผลไม้ของไทย

ปัจจัยหลักที่ทำให้ธุรกิจการค้าขายผลไม้ไทยมีความยั่งยืน

ปัจจัยหลักที่จะทำให้การค้าขายผลไม้มีความยั่งยืน คือ การรักษามาตรฐานและการทำให้เป็นมาตรฐานสากลเพื่อให้ผลไม้ไทยสามารถส่งออกได้ และลดอุปสรรคจากการกีดกันทางการค้าในเรื่องของกฎระเบียบต่างๆ

สรุปการประชุมย่อยของกลุ่มเกษตรกร

จากการประชุมย่อยกับกลุ่มเกษตรกรพบว่า ปัญหาที่เกษตรกรพบในปัจจุบันประกอบด้วย (1) ปัญหาเกี่ยวกับการเพาะปลูก การผลิต และผลผลิต เมื่อเปรียบเทียบปริมาณผลผลิตทุเรียนใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด กลุ่มเกษตรกรให้ข้อมูลว่าจังหวัดที่มีผลผลิตทุเรียนมากที่สุดคือ จังหวัดจันทบุรี รองลงมาเป็นจังหวัดระยองและจังหวัดตราด ตามลำดับ โดยในจังหวัดจันทบุรีพื้นที่ที่ให้ผลผลิตมากที่สุดคือ อำเภอท่าใหม่ ในขณะที่จังหวัดระยองมีปลูกใน 3 พื้นที่ คือ อำเภอแกลง อำเภอเมือง และอำเภอสองพี่น้อง ซึ่งปริมาณทุเรียนใน 3 อำเภอนี้มีปริมาณรวมยังน้อยกว่า อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โดยประมาณการสัดส่วนปริมาณผลผลิตทุเรียนของทั้ง 3 จังหวัด ดังแสดงในรูปที่ ก- 1

รูปที่ ก- 1 ข้อมูลสัดส่วนปริมาณผลผลิตทุเรียนสดเปรียบเทียบ 3 จังหวัด

ที่มา: ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยเกษตรกร วันที่ 8 มีนาคม 2562

จากการสอบถามข้อมูลต้นทุนการผลิตทุเรียน เกษตรกรให้ข้อมูลประมาณการว่า ต้นทุนที่ใช้ในการปลูกและเก็บเกี่ยวทุเรียนคิดเป็นประมาณร้อยละ 25-30 ของรายได้ โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นค่าปุ๋ย สารเคมี และค่าแรงในการดูแลและเก็บเกี่ยว

ปัญหาที่ 2 สถานการณ์การขายในปัจจุบัน ช่องทางการขาย โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าทุเรียนที่ออกจากภาคตะวันออกส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80-90 จะถูกส่งออกไปขายยังต่างประเทศ ในขณะที่เหลือประมาณร้อยละ 10-20 เป็นการจำหน่ายในประเทศ ทั้งนี้การจำหน่ายต่างประเทศ ลูกค้าหลักส่วนใหญ่คือประเทศจีน โดยผ่านผู้ประกอบการล้งจีน โดยประมาณการสัดส่วนของผู้ประกอบการล้งของคนไทยและคนจีน (νομินีเป็นคนไทย) พบว่า สัดส่วนล้งชาวจีนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 70 และผู้ประกอบการล้งคนไทยร้อยละ 30 อย่างไรก็ตามพบว่าผู้ประกอบการล้งไทย ก็ต้องส่งต่อไปยังผู้ประกอบการล้งชาวจีนเพื่อการส่งออกเนื่องจากมีเครือข่ายผู้นำเข้าในประเทศจีน

ในส่วนของการจำหน่ายในประเทศ มีหลายรูปแบบเช่น

- ชาวสวนจำหน่ายเองหน้าสวน
- พ่อค้ารับซื้อที่สวนทุเรียน
- พ่อค้ารับซื้อทุเรียน จากผู้รวบรวม (ล้ง) ที่ไม่ผ่านเกรดส่งออก เพื่อไปขายยังภาคอื่น ๆ
- การขายผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งสัดส่วนเกษตรกรที่จำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ ยังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmer ที่เริ่มมีการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ โดยบริษัทขนส่งสินค้าที่เปิดให้บริการขนส่งทุเรียน เช่น Kerry Express และ Nim Express เป็นต้น กลุ่มลูกค้าที่สั่งซื้อออนไลน์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของคุณภาพและรสชาติของทุเรียน โดยยอมจ่ายราคาต่อกิโลกรัมที่แพงขึ้นแต่ได้รับการรับรองคุณภาพจากเจ้าของสวน

ทั้งนี้เกษตรกรได้เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียระหว่างล้งจีนและล้งไทย ดังแสดงในตารางที่ ก-1

ตารางที่ ก-1 เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียระหว่างล้งไทยและล้งจีน

ประเด็น	ล้งไทย	ล้งจีน
ข้อดี	มีความคุ้นเคยกัน เป็นคนในพื้นที่อยู่แล้ว	มีเงินทุนเยอะกว่าผู้ประกอบการไทย
ข้อเสีย	ไม่มีเครือข่ายผู้นำเข้าในประเทศ การส่งออกไปจีนยังต้องพึ่งพาผู้ประกอบการล้งชาวจีน	มีความเสี่ยงที่ผู้ประกอบการจีนจะทิ้งเงินมัดจำ หรือเรียกว่า “ล้งนินจา” กล่าวคือ มีการวางเงินมัดจำเพื่อเหมาสวน แต่สุดท้ายทิ้งเงินมัดจำ ทำให้เกษตรกรเสียโอกาสในการขายผลผลิต
ความกังวลในอนาคต	ความกังวลของเกษตรกรเกี่ยวกับล้งจีน คือ เกษตรกรมีความกังวลว่าล้งจีนจะมีการรวมตัวกันเพื่อกดราคาเกษตรกรทำให้ราคาผลไม่ตก	

ปัญหาที่ 3 ปัญหาด้านรายได้และต้นทุนการผลิต จากการสอบถามเกษตรกรบางรายพบว่า ต้นทุนการผลิตทุเรียนในปีที่ผ่านมา อยู่ที่ประมาณ 26-27 บาท/กิโลกรัม โดยราคาขายหน้าสวนอยู่ที่ 90 บาท/กิโลกรัม ซึ่งถือว่าเกษตรกรมีกำไรอยู่ ทั้งนี้ต้นทุนส่วนใหญ่จะไปอยู่ที่ค่าสารเคมีและค่าแรง ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบรายได้ระหว่างกรณีที่ให้ล้งเหมาสวน กับเกษตรกรเก็บเกี่ยวเองพบว่า รายได้จากการเก็บเกี่ยวเองสูงกว่า

นอกจากประเด็นปัญหา 3 ปัญหาที่กล่าวมาในข้างต้น เกษตรกรได้กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับปัญหาด้านแรงงาน และการยื่นสมัคร GAP รวมทั้งปัญหาอื่น ดังนี้ ที่พบ

- ปัญหาเรื่องแรงงาน เนื่องจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนแรงงาน
- การยื่นขอ GAP/GMP มีหลายขั้นตอนและใช้เวลานาน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ
- การที่ล้งจีนไม่ทำตามสัญญาในเรื่องของราคาซื้อขาย เช่น ตกลงราคาไว้ที่ กิโลกรัมละ 100 บาท และกำหนดช่วงเวลาในการเก็บเกี่ยวไว้ที่ 15 เมษายน – 30 เมษายน ล้งจีนจะใช้วิธีการเข้ามาเก็บเกี่ยวบางส่วน ในช่วงเวลาตามสัญญา และมาเก็บอีกครั้งในช่วงที่เลยเวลากำหนด และจะใช้วิธีการกดราคาให้ต่ำกว่าที่ระบุไว้ในสัญญา
- ปัญหาการตัดทุเรียนอ่อน ของผู้รับจ้างตัด ที่ไม่ยอมเสียเวลากลับมาตัดหลายรอบ เลยตัดพร้อมกันทีเดียวซึ่งจะมีปะปนกันทั้งทุเรียนอ่อนและทุเรียนแก่
- ประสบปัญหา “ล้งนินจา” จากผู้ประกอบการล้งชาวจีนที่ทิ้งเงินมัดจำ

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่มีต่อภาครัฐ

- การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนจีน
- ส่งเสริมการจำหน่ายในตลาดอื่นๆ เช่น ประเทศอินเดีย
- อยากให้มีการส่งเสริมให้มีการบริโภคทุเรียนในประเทศเพิ่มมากขึ้น เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการค้ากับจีน
- การส่งเสริมให้เกษตรกรสร้างแบรนด์ของตนเอง
- อยากให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาเป็นตัวกลางในกรณีที่เกษตรกรไม่ได้รับความเป็นธรรมกับพ่อค้าคนจีน เป็นตัวแทนเกษตรกรหากมีกรณีฟ้องร้องค่าเสียหายต่าง ๆ
- ปัจจุบันลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศจะยึดติดกับรูปลักษณ์ภายนอกที่สวยงามของทุเรียน โดยเชื่อว่าทุเรียนสวยต้องมีขนาดใหญ่ พูใหญ่ และสวย จะเป็นทุเรียนเนื้อดี อยากให้หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมการสร้างค่านิยมในการบริโภคให้กับผู้บริโภค เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการบริโภค โดยทุเรียนที่มีลักษณะผลไม่สวย บิดเบี้ยวบ้าง หรือ สีไม่สวย จริงๆ แล้ว เนื้อทุเรียนมีรสชาติอร่อยเช่นกันนอกจากนี้การสร้างค่านิยมนี้อาจจะเป็นการช่วยลดการใช้สารเคมีของเกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง กล่าวคือ การที่ลูกค้าให้ความสำคัญกับทุเรียนลูกสวย ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องใช้สารเคมีเพิ่มขึ้น
- อยากให้มีการบริหารงานในรูปแบบของผู้ว่าฯ CEO เพื่อเป็นการกระจายอำนาจรัฐจากส่วนกลาง ทำให้การทำงานมีความคล่องตัวมากขึ้น
- อยากให้มีมาตรการควบคุมห้างสรรพสินค้าในการจัดโปรโมชั่น ในการจำหน่ายผลไม้ เช่น ราคาควรเท่ากับในท้องตลาด
- อยากให้มีการส่งเสริมและให้คำแนะนำเกษตรกรให้มีการรวมกลุ่มในการทำ เกษตรเชิงท่องเที่ยว เช่น การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ชื่อว่า “รัฐไท ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านปลิว” ที่มีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีสวนติดกันทำสวนทุเรียนแบบเกษตรอินทรีย์ และท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- การกำหนดแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมในการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพให้แก่ชาวสวนทุเรียน เนื่องด้วยเป็นต้นตอของหลายๆ ปัญหาที่พบในปัจจุบัน
- ต้องการให้ศึกษาโครงสร้างราคาตลอดโซ่อุปทานของการส่งออกทุเรียน

นอกจากการดำเนินการจัดการประชุมแนะนำโครงการและระดมความคิดเห็นแล้ว ทางคณะผู้วิจัยได้มีการเข้ารับฟังข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจาก คุณดาเรศร์ กิติโยภาส รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร และเข้าร่วมเข้าร่วมรับฟัง “พิธีลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) รวมพลังไม่ซื้อไม่ขายสินค้าเกษตรด้วยคุณภาพ จังหวัดจันทบุรี” โดยมีรายละเอียดดังนี้

เข้ารับฟังข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจาก คุณดาเรศร์ กิติโยภาส รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2562

จากประเด็นปรึกษาหารือระหว่างคณะผู้วิจัยกับคุณดาเรศร์ กิติโยภาส รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ท่านได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับโจทย์ปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน คือ ภาวะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ รายได้ความเป็นอยู่ของเกษตรกร การถูกกดราคาและการผิดสัญญา โดยรองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรได้แสดงความคาดหวังต่อผลการวิจัยว่า จะสามารถระบุชี้ชัดประเด็นที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ เพื่อเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการไทย

นอกจากความคาดหวังของผลการศึกษาที่สามารถระบุสาเหตุและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติแล้ว ยังคาดหวังให้ผลการศึกษาสามารถชี้ประเด็นเรื่องการทำงานของหน่วยงานภาครัฐว่ามีการทำงานของหน่วยงานใดบกพร่องไปหรือไม่ เช่น มีกฎระเบียบของหน่วยงานใดที่เอื้อให้ไทยเสียเปรียบหรือไม่เอื้อให้เราสามารถที่จะปกป้องตนเองได้ เป็นต้น พร้อมกับเสนอแนวทางดำเนินการที่เป็นรูปธรรมให้แก่กลุ่มการบูรณาการหน่วยงานต่างกระทรวง (ประกอบด้วย 4 ปลัดฯ จาก 5 กระทรวงและคณะกรรมการการบริหารราชการแผ่นดินตามกรอบการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้างความสามัคคีปรองดอง หรือ ปยป.) และขอให้ระบุว่ามีข้อกฎหมายบทใดข้อใดที่ย่อหย่อน มีช่องโหว่ ที่จะก่อให้เกิดการเสียเปรียบ หรือไม่สามารถปกป้องการเกษตรและการค้าของไทยได้ รวมไปถึงการใช้ประโยชน์จากข้อตกลงการค้าเสรีหรือมาตรการอื่น ๆ โดยหวังว่าผลของงานวิจัยชิ้นนี้จะสามารถระบุสิ่งที่รัฐสามารถทำได้ทันที เช่น กฎระเบียบที่มีอยู่แล้วแต่ยังไม่ถูกนำมาใช้ โดยให้ระบุเหตุการณ์หรือกรณีและตัวบทของกฎระเบียบที่ควรบังคับใช้ได้ทันที และการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งควรมีการเสนอแบบจำลองว่าหากไม่ทำอะไรแล้วจะมีผลเกิดขึ้นอย่างไรและหากได้ดำเนินการแบบนั้นแบบนี้แล้วจะได้ผลลัพธ์อย่างไรและจะทำอะไรต่อ เป็นต้น

สำหรับข้อเสนอแนะของคุณดาเรศร์ กิติโยภาส รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร สำหรับการศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็นหลักดังนี้

- (1) แนะนำให้ศึกษาการเชื่อมโยงของผลกระทบไปสู่ภาคใต้และภูมิภาคอื่น เนื่องจากฤดูเก็บผลไม้นั้นมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค จึงมีการโยกย้ายฐานและแรงงานของผู้ประกอบการคัดบรรจุ โดยเฉพาะผู้ประกอบการต่างชาตินั้นได้ช่วยแก้ปัญหาราคาและแรงงานหรือจะเป็นการสร้างปัญหาอย่างไร ซึ่งคล้ายคลึงกับขอบเขตการศึกษาในภาคตะวันออกของโครงการวิจัยนี้หรือไม่ และการขยายการเพาะปลูกผลไม้เมืองร้อนในประเทศเพื่อนบ้านจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างไร ดังนั้นจึงควรมีการศึกษากลไกการค้าและการต่อรองของคู่แข่ง เช่น มาเลเซีย การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์จากการเจรจาระดับรัฐบาล และมุมมองของการสร้างอำนาจต่อรองซึ่งอาจเกี่ยวพันกับด้านอื่นๆได้ เช่น ภาคอุตสาหกรรมและการขนส่ง

- (2) การศึกษาปัญหาด้านแรงงานที่ใช้ในการเพาะปลูกและดูแลผลผลิต ประเด็นด้านแรงงานปลูกดูแล ตัดเก็บ และคัดคุณภาพที่มีใช้ชาวจีนและชาวกัมพูชาโดยไม่ทราบวิธีการเข้ามาซึ่งเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้ดี แต่ในด้านทรัพยากรแล้วกลับถูกใช้เพื่อแลกกับผลผลิตที่จะได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยโดยไม่คำนึงถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน รวมทั้งความซับซ้อนเรื่องการย้ายแรงงานกับราคาผลผลิตอีกทั้งฤดูกาลที่ผลผลิตออกยังต้องการความชัดเจนว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะราคาตกต่ำ โดยเสนอให้ทีมวิจัยจัดทำรายชื่อตำบลที่ต้องการลงทะเบียนข้อมูลเพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นในสังกัดของกรมส่งเสริมการเกษตร แต่ในส่วนของการสหกรณ์การเกษตรนั้นเป็นหน่วยงานที่อยู่ในกำกับของกรมส่งเสริมสหกรณ์

เข้าร่วมรับฟัง “พิธีลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) รวมพลังไม่ซื้อไม่ขายสินค้าเกษตรด้วยคุณภาพจังหวัดจันทบุรี” เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2562 ณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี

จากการเข้าร่วมรับฟัง “พิธีลงนามบันทึกข้อตกลง (MOU) รวมพลังไม่ซื้อไม่ขายสินค้าเกษตรด้วยคุณภาพจังหวัดจันทบุรี” และ “การลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการซื้อขายผลไม้คุณภาพสู่ห้างโมเดิร์นเทรด จังหวัดจันทบุรี” เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2562 ณ องค์การบริหารส่วนจังหวัด จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ประเด็นคือ ประเด็นที่ 1 การไม่ตัดทุเรียนอ่อนเข้าสู่ตลาด, ประเด็นที่ 2 การส่งเสริมให้โรงคัดบรรจุผลไม้ทั้งเปลือกให้มีมาตรฐาน GMP และประเด็นที่ 3 การขอเป็นตัวแทนส่งออกสินค้า

ประเด็นที่ 1 การไม่ตัดทุเรียนอ่อนเข้าสู่ตลาด สำหรับการไม่ตัดทุเรียนอ่อนเป็นประเด็นใหญ่ที่ภาครัฐให้ความสนใจมากที่สุด เนื่องจากทุเรียนอ่อนนั้นไม่สามารถรับประทานได้ จากประกาศจังหวัดจันทบุรีที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการไม่ตัดทุเรียนอ่อน จะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 และ ความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2552 มาตรา 47 ซึ่งมีความผิดทั้งโทษปรับและจำคุก โดยประกาศให้ผู้ประกอบการ ผู้จำหน่ายทุเรียน ผู้ตัดทุเรียน และเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนทราบโดยทั่วกัน ที่สำคัญคือมีการลงนามความร่วมมือเรื่องการไม่ซื้อไม่ขายทุเรียนอ่อน จากตัวแทนเกษตรกร พ่อค้า และภาครัฐ โดยมีรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นพยานในการลงนามในครั้งนี้ อีกทั้งยังมีการกำหนดร้อยละน้ำหนักแห้งของทุเรียนแต่ละพันธุ์ ดังนี้

- พันธุ์หมอนทองต้องมีน้ำหนักแห้งร้อยละ 32
- พันธุ์กระดุมต้องมีน้ำหนักแห้งร้อยละ 27
- พันธุ์ชะนีต้องมีน้ำหนักแห้งร้อยละ 30
- พันธุ์พวงมณีต้องมีน้ำหนักแห้งร้อยละ 30

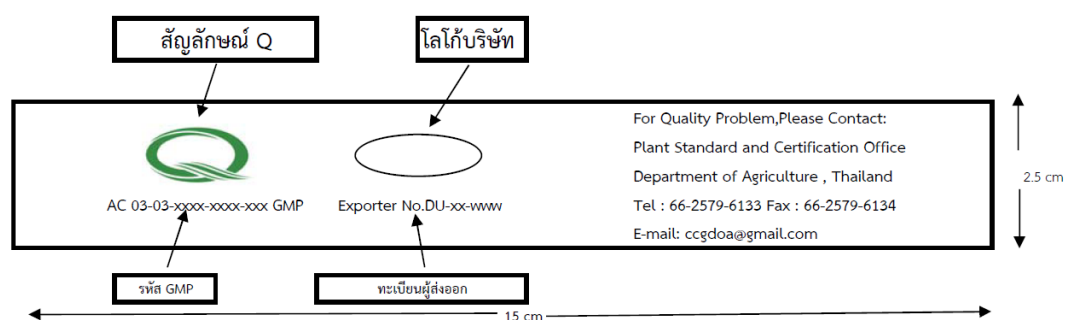
ประเด็นที่ 2 การส่งเสริมให้โรงคัดบรรจุผลไม้ทั้งเปลือกให้มีมาตรฐาน GMP การส่งเสริมให้โรงคัดบรรจุผลไม้ทั้งเปลือกมี GMP โดยกรมวิชาการเกษตรในจังหวัดจันทบุรีมีการจัดให้มีการลงทะเบียนภายในงาน และมีการบังคับให้โรงคัดบรรจุทุเรียน หรือ ลำทุเรียนต้องรับซื้อทุเรียนจากสวนที่มี GAP ในการปลูก จึงจะถือว่าเป็นลำที่ผ่านมาตรฐาน GMP

สำหรับการให้มาตรฐาน GMP จะมีอายุ 3 ปี โดยจะทำการตรวจประเมินมาตรฐานปีละ 1 ครั้ง ทั้งนี้ในเดือนตุลาคม 2563 กรมวิชาการเกษตรจะให้บริษัทเอกชนเข้ามารับหน้าที่ในการตรวจสอบมาตรฐาน GMP โดยบริษัทที่สามารถตรวจสอบมาตรฐานนี้ได้ ทั้งนี้ในตารางที่ ก-2 ได้แสดงหน่วยงานที่สามารถรับรองมาตรฐาน GMP ซึ่งได้รับอนุญาตจากกรมวิชาการเกษตร

ตารางที่ ก-2 หน่วยงานที่สามารถรับรองมาตรฐาน GMP นอกเหนือจากกรมวิชาการเกษตร

ลำดับ	หน่วยรับรอง	ขอบข่าย		
		มกษ 9023	มกษ 9035	มกษ 9047
1	บริษัท ทูฟ นอร์ด (ประเทศไทย) จำกัด	X	X	-
2	บริษัท ห้องปฏิบัติการกลาง (ประเทศไทย) จำกัด	X	X	-
3	บริษัท บูโร เวอร์ทิส เซอร์ทิฟิเคชั่น (ประเทศไทย) จำกัด	X	-	-
4	บริษัท เอสจีเอส (ประเทศไทย) จำกัด	X	X	-
5	สถาบันรับรอง มาตรฐานไอเอสโอ อุตสาหกรรมพัฒนา มูลนิธิ	X	-	-
6	บริษัท เอเจเอ รีจิสตร้าส์ จำกัด	X	-	-
7	บริษัท อินเตอร์เทค อินดัสทรี แอนด์ เซอร์ทิฟิเคชั่น เวอร์วิสเซส (ประเทศไทย) จำกัด	X	X	-
8	สำนักรับรองระบบ คุณภาพ (สรร.) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.)	X	X	-
9	บริษัท โกลบอล เซอร์ทิฟิเคชั่น เซอร์วิส จำกัด	X	X	X

ประเด็นที่ 3 การขอเป็นตัวแทนส่งออกสินค้า สำหรับการเป็นตัวแทนส่งออกทุเรียนไปประเทศจีนโดยตรง จะต้องมีการจดทะเบียนเป็นผู้ส่งออกตามประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนเป็นผู้ส่งผลทุเรียนสดออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2556 เมื่อจดทะเบียนตามเงื่อนไขแล้วจะได้รับรหัส DU – 1 – xx – www เพื่อจัดทำสติ๊กเกอร์สำหรับติดหัวทุเรียน มีขนาด 15 x 2.5 เซนติเมตร ดังแสดงให้เห็นในรูปที่ ก-2

รูปที่ ก-2 ตัวอย่างสติ๊กเกอร์สำหรับติดหัวทุเรียน

ที่มา: ประกาศกรมวิชาการเกษตร (2556)¹

จากพิธีสารไทย-จีน ว่าด้วยข้อกำหนดด้านการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับสินค้าผลไม้เมืองร้อนที่ส่งออกจากประเทศไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2547 กำหนดให้ทุเรียนเป็นผลไม้ที่ต้องผลิตจากแปลงที่ผ่านมาตรฐาน GAP และต้องคัดบรรจุผลผลิตในโรงคัดบรรจุต้องผ่านมาตรฐาน GMP จากกรมวิชาการเกษตร จึงทำให้กรมวิชาการเกษตรออกประกาศเรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนผู้ส่งออกผักและผลไม้ พ.ศ. 2553 เมื่อจดทะเบียนแล้วจะได้รับรหัส CNxxwww และขึ้นทะเบียนโรงงานผลิตสินค้าพืช (DOA)

¹ ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนเป็นผู้ส่งผลทุเรียนสดออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2556

ภาคผนวก ข

รายงานการเดินทางในต่างประเทศ

รายชื่อคณะผู้เดินทาง

1. รศ.ดร. สมพงษ์ ศิริโสภณศิลป์	หัวหน้าแผนงาน
2. ผศ.ดร. วุฒิยา สาหร่ายทอง	นักวิจัย โครงการย่อย 1
3. ผศ.ดร. กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย	นักวิจัย โครงการย่อย 1
4. ผศ.ดร. ประมวล สุธีจารุวัฒน	นักวิจัย โครงการย่อย 2
5. ผศ.ดร. ศุภวรรณ วิเศษน้อย	นักวิจัย โครงการย่อย 2
6. อ.ดร. จิตติมา วงศ์อินตา	นักวิจัย โครงการย่อย 2
7. อ.ดร. อาร์ม ตั้งนิรันดร	นักวิจัย โครงการย่อย 2
8. นางสาว วรรณภา วัฒนบุญเลี้ยง	ผู้ช่วยนักวิจัย
9. นางสาว ง่ายงาม ประจวบวัน	ผู้ช่วยนักวิจัย
10. นางสาว วิริยา งามรังสิมา	ผู้ช่วยนักวิจัย
11. นางสาว รุจินันท์ ขุนศรี	ผู้ช่วยนักวิจัย
12. นาย กนกพงศ์ ตั้งอารีอรุณ	ผู้ช่วยนักวิจัย

รายละเอียดการสัมภาษณ์

วันจันทร์ที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2562

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
เวียดนาม

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณพรรณกาญจน์ เจียมสุข

รูปแบบการขนส่งผลไม้ไปขายที่ประเทศจีน เมื่อ 5-6 ปีก่อนหน้า นิยมขนส่งผลไม้ทางเรือ ผ่านเข้าฮ่องกงและเงินเพื่อเข้าสู่กวางโจว ในอดีตตลาดค้าส่งผลไม้ในจีนมีเพียงแห่งเดียว คือ ตลาดเจียงหนาน ในเมืองกวางโจว แต่เมื่อ 5 ปีที่แล้วหนานหนิงได้เริ่มมีการพัฒนาตลาดค้าส่งผลไม้ขึ้นมาเช่นกัน เพื่อต้องการเป็นศูนย์กลางของตลาดผลไม้และกระจายผลไม้ไปขายทางตะวันตกของจีน เช่น ฉงชิ่ง หูเป่ย์ เป็นต้น

ปัจจุบันจีนเริ่มมองเห็นเวียดนามเป็นทางออกสู่ทะเล โดยให้ความสนใจที่ท่าเรือไฮฟอง (Haiphong) จีนต้องการให้ส่งผลไม้ไทยผ่านด่านตงซิงเป็นหลัก เนื่องจากถ้าขนส่งทางเรือจะสามารถเอาผลไม้ขึ้นที่ไฮฟอง

และสามารถขนผ่านไปทางตงซิงได้ เนื่องจากท่าเรือไฮฟองของเวียดนามเป็นทางผ่านเข้าไปที่หนานหนิง ท่าเรือไฮฟองเริ่มเปิดเมื่อปลายปี พ.ศ.2561 การที่จีนต้องการใช้ท่าเรือไฮฟอง เพราะต้องการใช้สิทธิประโยชน์ จากเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) และสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรทั่วไป (Generalized System of Preferences: GSP) ส่วนเวียดนามเองก็มีแผนพัฒนาท่าเรือไฮฟอง เพื่อให้ กลายเป็นท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดในเวียดนามเช่นกัน

เวียดนามเป็นประเทศที่สามารถปลูกทุเรียนเองได้ พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในภาคใต้และจังหวัดใน เขตที่สูงตอนกลาง ผลผลิตที่ได้นำไปบริโภคในประเทศคิดเป็นร้อยละ 40 และส่งออกคิดเป็นร้อยละ 60 ของ ผลผลิตทั้งหมด หน้าที่เรียนของเวียดนามอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม แต่เนื่องจากทุเรียนเวียดนาม ไม่ได้รับอนุญาตให้ส่งออกไปจีนผ่านด่านสากลได้ (ฝั่งเวียดนาม คือ ด่าน Huu Nghi ฝั่งจีน คือ ด่านโหยวอี๋กวาน) การส่งออกจึงเป็นการส่งออกแบบชายแดน (ฝั่งเวียดนาม คือ ด่านเดินแทง ฝั่งจีน คือ ด่านผู้จ่าย) อย่างไรก็ตามเวียดนามได้พยายามเจรจากับจีนเพื่อเปิดตลาดให้ทุเรียนและมังคุด สำหรับทุเรียน ของไทยที่ส่งเข้ามาในเวียดนามและส่งต่อไปจีน สามารถส่งผ่านทางด่านสากลได้ ส่วนใหญ่ใช้เส้นทาง R9 และ R12 การนำเข้าผลไม้ผ่านเส้นทาง R9 เป็นถนนเส้นหลักที่ผู้ประกอบการไทยใช้ส่งผลไม้ไปจีน เพราะเป็น เส้นทางเดียวที่ระบุไว้ในพิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการตรวจสอบและกักกันโรคสำหรับการส่งออกและนำเข้า ผลไม้ผ่านประเทศที่สามระหว่างประเทศไทยและจีน โดยเสียภาษีมูลค่าเพิ่มร้อยละ 13 และมีการส่งออกอีก รูปแบบ คือ การนำเข้าทุเรียนมาเพื่อแปลงสัญชาติที่เวียดนามและส่งออกไปจีนโดยอยู่ในรูปของทุเรียน เวียดนาม เพื่ออาศัยสิทธิพิเศษทางภาษี ซึ่งโดยมากใช้เส้นทาง R12 นอกจากจะไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มแล้ว พิธีศุลกากรและการตรวจสอบกักกันโรคยังมีความเข้มงวดน้อย อย่างไรก็ตามการค้าชายแดนมีข้อจำกัด โดย อนุญาตให้นำเข้าผ่านช่องทางชายแดนได้มูลค่าคนละไม่เกิน 8,000 หยวนต่อวัน ในปี พ.ศ.2561 มีการนำเข้า ผลไม้จากไทยมาเวียดนามลดลงซึ่งน่าจะมีสาเหตุมาจากมีแนวโน้มพ่อค้าชาวจีนไปรับซื้อผลไม้ในไทยและส่งไป จีนโดยตรงมากขึ้น ส่วนการนำเข้าจากไทยผ่านด่านเวียดนามเพื่อส่งต่อไปจีนยังมีอยู่แต่ลดลง เนื่องจากจีน เข้มงวดมากขึ้นในการควบคุมแหล่งที่มาของสินค้าและควบคุมสุขอนามัย ทำให้ค่าใช้จ่ายจึงเพิ่มขึ้น

สำหรับในอนาคตจีนยังคงนิยมบริโภคทุเรียน อุปสงค์ในทุเรียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ปัจจุบันทุเรียน ของไทยกำลังมีปัญหาเรื่องการควบคุมคุณภาพ เพราะต้องการขายได้ปริมาณมาก และมีคู่แข่งที่สำคัญ คือ ทุเรียนมูซานคิงของมาเลเซียที่ขายในระดับราคาที่สูงในตลาดพรีเมียม เน้นขายคุณภาพมากกว่าขายปริมาณ ประกอบกับรัฐบาลมาเลเซียเอง น่าจะมีการส่งเสริมเรื่องการส่งออกทุเรียน ในขณะที่จีนพยายามหาแหล่ง นำเข้าทุเรียนนอกเหนือจากประเทศไทย เพื่อต้องการกระจายความเสี่ยง ส่วนไทยต้องพยายามปรับปรุง ให้ ความรู้แก่เกษตรกร เพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดการผลิตอย่างมีคุณภาพมากขึ้น และในอนาคตแนวโน้มการขาย ช่องทางออนไลน์ในจีนจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุผลที่คนจีนกล้าซื้อผลไม้สดผ่านทางออนไลน์ เพราะ

มีความเชื่อถือในตัวสินค้า ประเทศไทยทำได้เพียงแค่ส่งทุเรียนไปขายเป็นผลเท่านั้น การที่จะทำการขายออนไลน์ตั้งแต่หน้าสวนที่ไทยค่อนข้างเป็นไปได้ยากมากจำเป็นต้องอาศัยแพลตฟอร์มของจีน

รูปที่ ข-1 ถ่ายภาพร่วมกับคุณพรรณกาญจน์ เจียมสุข ณ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ
ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: ผู้จัดการบริษัท PT Casa

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณ Phạm Thu Hà

ผลไม้ที่นำเข้าในประเทศไทย ส่วนใหญ่มาจากประเทศไทย ประกอบด้วย มังคุด เงาะ มะม่วง ทุเรียน และลำไย ทำการซื้อขายผลไม้เหล่านี้ในประเทศไทยด้วยการเข้าไปติดต่อซื้อจากหน้าสวนโดยตรงและซื้อจากหลายสวนรวมกัน ปัจจุบันมีบริษัท THAI-VIET เป็นบริษัทที่ร่วมทุนกันรับซื้อผลไม้ เมื่อนำเข้ามาในเวียดนามแล้วส่วนหนึ่งจะมีพ่อค้าจากจีนเข้ามารับซื้อและอีกส่วนหนึ่งมีคนไทยมารับซื้อไปขายต่อในตลาด โดยการนำเข้าทุเรียนจากไทยเป็นการนำเข้าเพื่อส่งต่อไปจีน บางครั้งหากเกิดปัญหาจะถูกตีกลับต้องนำมาขายต่อในเวียดนามในราคาที่ต่ำลง โดยคุณ Phạm Thu Hà มีความเห็นว่าการเข้าไปทำตลาดในจีนเองเป็นไปได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากพ่อค้าจีนมีเครือข่ายของเขาเอง พ่อค้าจีนรับซื้อเฉพาะเกรด A ไปขาย ส่วนบริษัทของคุณ Phạm Thu Hà นำทุเรียนเกรด B และ C ขายในตลาดเวียดนาม

จากการทำการซื้อขายผลไม้กับพ่อค้าชาวไทยเป็นเวลานาน พบว่า พ่อค้าคนไทยค่อนข้างมีความยืดหยุ่นมากในการต่อรองกัน อาศัยความเชื่อถือนั่น นอกจากนั้นเวลาเข้าไปซื้อที่สวนในไทยมักจะได้รับการช่วยเหลือดูแลจากรัฐบาลท้องถิ่น ทำให้ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการซื้อขาย ทางด้านการซื้อขายกับพ่อค้าชาวจีนค่อนข้างให้ความสำคัญกับความเป็นวัฒนธรรมจีน เวลาทำการค้าต้องทำความรู้จักกันก่อน สร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจตามขนบธรรมเนียมประเพณี

ปัจจุบันเกษตรกรเวียดนามยังไม่ค่อยมีการตระหนักถึงคุณภาพและมาตรฐานสินค้าเท่าที่ควร จึงทำให้รัฐบาลเวียดนามกำลังให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพมากขึ้น ส่งเสริมให้มีระบบ QR Code เพื่อสามารถทำการตรวจสอบย้อนกลับได้ โดยรัฐบาลเวียดนามความต้องการให้ผลไม้เวียดนามเป็นที่ยอมรับและสามารถส่งออกได้มากขึ้นในอนาคต

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: Management Executive Backbone Project บริษัท SCG Logistics

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณ นพวุฒิ อีรวิจักษณ์ญานกุล

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: Transport Manager JV Backbone บริษัท SCG Logistics

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณ สิริวุฒิ โททุโย

ในปี 2562 บริษัท SCG กำลังดำเนินการสร้างระบบโลจิสติกส์ (การขนส่งทางบก) เชื่อมโยงระหว่างประเทศจีนกับภูมิภาคอาเซียน เนื่องจากเห็นถึงโอกาสในการขนส่งผลไม้จากประเทศไทยไปสู่ประเทศจีน นอกจากนี้ได้มองหาหุ้นส่วนธุรกิจที่มีศักยภาพที่จะขนส่งและจัดหาสินค้าจากประเทศจีนส่งกลับมายังภูมิภาคอาเซียน โดยทางบริษัท SCG ได้มีการเซ็นสัญญาตั้งบริษัทร่วมทุน (Joint Venture) กับบริษัท JUSDA ซึ่งเป็นหนึ่งในบริษัทลูกด้านโลจิสติกส์ของบริษัท Foxconn ซึ่งบริษัทร่วมทุนดังกล่าวมีชื่อว่า China Asean Supply Chain Management โดยทางบริษัท SCG ให้บริษัท JUSDA เป็นผู้ถือหุ้นหลัก ส่วนทางบริษัท SCG จะมีหน้าที่ดูแลเรื่อง Backbone Logistic ระหว่างประเทศ ตั้งแต่คลังสินค้า การบรรจุสินค้า และการส่งสินค้าจากประเทศไทยไปยังประเทศจีน

ด้านการส่งออกทุเรียนทางบริษัท SCG มีหน้าที่ขนส่งทุเรียน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ที่โรงคัดบรรจุทุเรียนส่งไปยังประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และไปจบที่ด่านผิงเสียงในประเทศจีน หลังจากนั้นทางลูกค้าชาวจีนของบริษัท SCG จะส่งรถมารับทุเรียนถึงด่านผิงเสียง โดยลูกค้าของบริษัท SCG ส่วนใหญ่จะไม่ทราบเหมือนกันว่าจะนำทุเรียนไปขายที่ตลาดไหนต้องรอดูราคาของแต่ละตลาดก่อนแล้วจึงนำไปขาย ในส่วนของเส้นทางการขนส่ง ด้านที่มีปัญหามากที่สุด คือ ด้านระหว่างช่วงประเทศลาวกับประเทศเวียดนาม โดยสินค้าที่ขนส่งจากประเทศไทยไปยังประเทศลาวจะใช้รถบรรทุกของไทย เมื่อเข้าสู่ประเทศเวียดนามจะต้องมีการเปลี่ยนหัวรถเป็นรถของประเทศเวียดนามแทนโดยมีการสลับตู้สินค้ากันตามสิทธิ์ GMS Truck Quota โดยมีการใช้รถ

ท้องถิ่นของประเทศเวียดนาม แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ให้นักจีนเข้ามาซื้อผลไม้สดในประเทศเวียดนาม จึงมีอุปสรรคเรื่องการสื่อสารและความไม่คุ้นชินกับถนนหนทาง

เส้นทางด่านชายแดนที่ใช้ในการส่งออกประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านโหย่วอี๋กวาน ด้านผู้จ้าย และด้านหนงหวาย โดยในปัจจุบันเปิดให้บริการเพียงด้านเดียว คือ ด้านโหย่วอี๋กวาน เท่านั้น ส่งผลให้บางช่วงเวลาเกิดการกระจุกตัวของรถขนส่งสินค้าที่มารอตรวจและเกิดการจราจรติดขัด ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากปริมาณความต้องการทุเรียนที่เพิ่มสูงขึ้น การขนส่งทุเรียนจากประเทศไทยไปประเทศจีนตอนนี้มีปัญหาคำคัญ คือ การสวมสิทธิ์ที่ประเทศเวียดนาม เนื่องจากประเทศเวียดนามสามารถผลิตทุเรียนได้เองและมีความต้องการส่งทุเรียนไปขายในประเทศจีน แต่ด้วยกฎหมายของประเทศจีนยังไม่มีกรอนุญาตให้นำทุเรียนเวียดนามเข้าไปขายได้ จึงเกิดการขอซื้อเอกสารสิทธิ์ต่าง ๆ จากผู้ประกอบการชาวไทยเพื่อนำไปสวมสิทธิ์ นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1. ประเทศจีนไม่ยอมปล่อยให้รถขนส่งสินค้าของเวียดนามกลับได้โดยง่าย กล่าวคือ ถ้ามีการส่งรถขนส่งสินค้าเข้ายังประเทศจีนทางการของจีนจะไม่ปล่อยรถกลับออกมาที่ละคันแต่จะต้องตรวจให้ครบทุกคันก่อนแล้วค่อยปล่อยกลับออกมาทีเดียวจึงทำให้มีความล่าช้าเกิดขึ้น และ
2. ประเทศเวียดนามไม่ยอมให้สินค้าที่ขนส่งมาจากประเทศไทยส่งไปถึงประเทศจีนโดยเร็ว ถ้าเกิดรถขนส่งสินค้าไม่ผ่านด่านไปถึงผู้ทำการค้า (Trader) ของจีนก็จะไม่เดือดร้อนเพราะว่าได้รับของแล้วถึงจะจ่ายเงินสดตรงนั้นเลยถ้าไม่ได้รับก็ไม่จ่าย

สำหรับเส้นทางหลักที่บริษัท SCG ใช้ในการขนส่งสินค้า คือ เส้นทาง R9 และ R12 ผู้ประกอบการชาวไทยส่วนใหญ่มักจะใช้เส้นทาง R12 เนื่องจากเส้นทางนี้มีระยะทางที่สั้นกว่าเส้นทาง R9 โดยเส้นทาง R9 จะมีระยะทางที่ยาวกว่าแต่มีพื้นถนนที่เรียบกว่าและเส้นทางนี้สามารถขนส่งสินค้าประเภทอิเล็กทรอนิกส์ได้ นอกจากนี้เส้นทาง R3A ทางบริษัท SCG จะไม่ค่อยมีการใช้ในการขนส่งทุเรียนเพราะว่าเส้นทาง R3A จะส่งทุเรียนไปที่ตลาดในมณฑลยูนนาน ซึ่งมีสวนแบ่งตลาดแค่ร้อยละ 30 ต่างจากเส้นทาง R9 และ R12 ที่ส่งทุเรียนไปที่ด่านโหย่วอี๋กวาน ซึ่งเป็นทางเข้าสู่ตลาดผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดคิดเป็นส่วนแบ่งตลาดถึงร้อยละ 70

ในส่วนของโอกาสที่คนไทยจะเข้ามาประกอบธุรกิจเป็นผู้ทำการค้าผลไม้ในประเทศจีนนั้นพอจะมีโอกาสอยู่บ้าง แต่คนไทยจะต้องมีการปรับตัวเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ต้องมีความรู้เรื่องตลาดในประเทศจีน และต้องรู้ความเคลื่อนไหวของตลาดในระดับดีมาก ซึ่งคนไทยสามารถเข้าไปแข่งขันได้ถ้ามีตลาดอยู่ในจีนอยู่แล้ว โดยตลาดผลไม้ในประเทศจีนมี 2 แบบ คือ 1) แบบขายส่ง (Wholesale) เช่น ตลาดเจียงหนาน 2) แบบศูนย์กระจายสินค้า (Distribution Centre: DC) เช่น ซูเปอร์มาร์เก็ตของเทสโก้โลตัส โดยผู้ค้าทุเรียนในประเทศจีนมี 2 แบบ คือ ผู้ค้าที่มีโรงคัดบรรจุในไทยและผู้ค้าที่ไม่มีโรงคัดบรรจุในไทย ส่วนใหญ่แล้วผู้ทำการค้าชาวจีนจะส่งทีมงานมาอยู่ที่ประเทศไทยเพื่อที่จะคอยเฝ้าสังเกตการความเคลื่อนไหวทั้งห่วงโซ่อุปทานของไทย นอกจากนี้ประเทศไทยก็มีบริษัท CP เข้าไปแข่งขันในการขายทุเรียนในตลาดจีนซึ่งมีจุดแข็งตรงที่

บริษัท CP เป็นเจ้าของตั้งแต่โรงคัดบรรจุทุเรียนและส่งทุเรียนเข้าไปขายยังซูเปอร์มาร์เก็ตในเทศโกโกลด์สที่ประเทศจีน ซึ่งทางบริษัท CP เป็นเจ้าของเองด้วย แต่ในส่วนของผู้ประกอบการรายใหม่ของไทยที่ต้องการจะเข้าไปขายทุเรียนในตลาดจีนคงเป็นเรื่องยากโดยเฉพาะในตลาดเจียงหนาน เนื่องจากผู้ประกอบการชาวไทยจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีในระดับหนึ่งกับผู้ทำการค้าชาวจีนในตลาดนั้นและอีกเหตุผลหนึ่ง คือ มีชาวจีนส่วนหนึ่งเข้ามาทำโรงคัดบรรจุทุเรียนในประเทศไทยด้วยตนเองเพราะว่าคนจีนกล้าลงทุน กล้าได้กล้าเสีย และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีน ส่งผลให้โรงคัดบรรจุทุเรียนของไทยเสียส่วนแบ่งตลาดให้กับโรงคัดบรรจุของจีน

ปัจจุบันบริษัท SCG ไม่ได้เป็นเจ้าของทุเรียนเองมีหน้าที่แค่ดูแลเรื่องระบบโลจิสติกส์ในการขนส่งทุเรียน เนื่องจากยังไม่มี ความชำนาญในเรื่องของธรรมชาติของผลิตภัณฑ์ (Product Nature) เช่น การควบคุมอุณหภูมิของทุเรียน ฤดูกาล การเปลี่ยนแปลงของราคา และพฤติกรรมผู้บริโภค เป็นต้น โดยทุเรียน 1 ตู้คอนเทนเนอร์มีมูลค่าสูงถึงประมาณ 1,500,000 – 2,000,000 บาท ถ้าไม่มีความชำนาญมากพอก็มีโอกาสประสบกับปัญหาเรื่องของคุณภาพทุเรียนและสูญเสียเงินทุนตามมาอีกด้วย

อนาคตของการค้าในรูปแบบอีคอมเมิร์ซ (E-Commerce) จะมีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันคนจีนนิยมใช้แอปพลิเคชัน WeChat ในการสั่งงานทั้งระดับรายบุคคลและระดับธุรกิจ เช่น มีการสั่งออเดอร์ตู้คอนเทนเนอร์ผ่านทางแอปพลิเคชัน WeChat โดยในประเทศจีนมีแพลตฟอร์มเป็นจำนวนมากและมีหลายขนาดทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ แม้กระทั่งผู้ทำการค้า (Trader) รายย่อยของจีนก็มีการสร้างแพลตฟอร์มของตัวเอง โดยภาพรวมแล้วรูปแบบอีคอมเมิร์ซยังไม่ได้เข้ามาแทนที่ตลาดที่ขายตามซูเปอร์มาร์เก็ตได้ทั้งหมด เนื่องจากสินค้าพวกผลไม้มีเรื่องของระยะเวลา (Timing) เข้ามาเกี่ยวข้องและยังมีลูกค้าบางส่วนที่ต้องการเลือกสินค้าด้วยตนเอง ซึ่งในปัจจุบันนี้ทางบริษัท SCG กำลังดำเนินงานเกี่ยวกับการสั่งซื้อผลไม้ออนไลน์และยังอยู่ในช่วงการศึกษาสภาพแวดล้อมของตลาดและพฤติกรรมของผู้บริโภค

การเข้ามาในธุรกิจอีคอมเมิร์ซของเกษตรกรนั้นยังต้องมีการปรับตัวอีกมาก กล่าวคือ เกษตรกรต้องมีความรู้ (Know-How) มีการเข้าถึงสื่อและมีความชำนาญในระดับหนึ่งจึงจะสามารถผลักดันให้เกษตรกรสามารถทำธุรกิจอีคอมเมิร์ซได้จริงและต้องมีผู้ทำการค้า (Trader) ชาวจีนในการรันตีในประเทศจีนด้วย ซึ่งช่วงที่ผ่านมาธุรกิจอีคอมเมิร์ซชื่อดังของจีนอย่างบริษัทอาลีบาบา (Alibaba) ได้เข้ามามีบทบาทในการนำทุเรียนไปขายผ่านทางเว็บไซต์ Alibaba โดยผู้ที่สนใจสมัครเข้าร่วมขายทุเรียนจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมแรกเข้าและมีข้อตกลงเรื่องการรับผิดชอบสินค้าถ้าไม่ได้ตามมาตรฐานที่ตกลงกันไว้ และ

ทั้งนี้ ในอนาคตถ้าด่านผู้จ่ายและด่านหนทางหายเปิดให้บริการ อยากรให้รถบรรทุกสินค้าจากประเทศไทยสามารถเข้าทางด่านทั้งสองนี้ได้ โดยต้องการให้ทางรัฐบาลไทยมีการเจรจาต่อรองลดภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax: VAT) ในการนำสินค้าเข้าประเทศจีนจากร้อยละ 13 เป็นร้อยละ 0 เหมือนกับประเทศ

เวียดนามโดยภาษีมูลค่าเพิ่มในส่วนนี้จะต้องจ่ายให้กับทางการของจีนซึ่งจะไม่สนใจว่าจะขายสินค้าได้หรือไม่
เพราะเป็นกฎบังคับที่ต้องจ่ายโดยภาษีมูลค่าเพิ่มขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของประเทศไทย

รูปที่ ข-2 มอบของที่ระลึกแก่ผู้ประกอบการบริษัท SCG Logistics คุณนพวุฒิ ชีรวิจารณ์ญาณกุล

รูปที่ ข-3 มอบของที่ระลึกแก่ผู้ประกอบการบริษัท SCG Logistics คุณสิริวุฒิ โทพุโย

วันจันทร์ที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2562

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: Management Committee of Guangxi Pingxiang Integrated Free Trade Zone

ผู้เข้าร่วมประชุม: Wang Qi Yun

ด่านโหย่วอี๋กวาน ตั้งอยู่บริเวณเมืองผิงเสียง ติดกับด่าน HuuNghi จังหวัด Langson ของประเทศ เวียดนาม มีด่านชายแดน (ด่านสากล และด่านการค้าชายแดน) ตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ในปี 2561 มีรถขนส่งสินค้า (ขาเดียว) ผ่านด่านนี้ 300,000 คัน สำหรับสินค้าไทยที่ผ่านด่านนี้ประกอบด้วยสินค้าประเภทผลไม้ และอิเล็กทรอนิกส์ โดยผลไม้ไทยที่ผ่านนี้ประกอบด้วย

1. พุเรียน ปริมาณที่ผ่านด่านนี้ในปี 2561 ประมาณ 200,000 ตัน
2. ลำไย ปริมาณที่ผ่านด่านนี้ในปี 2561 ประมาณ 150,000 ตัน
3. มังคุด ปริมาณที่ผ่านด่านนี้ในปี 2561 ประมาณ 80,000 ตัน

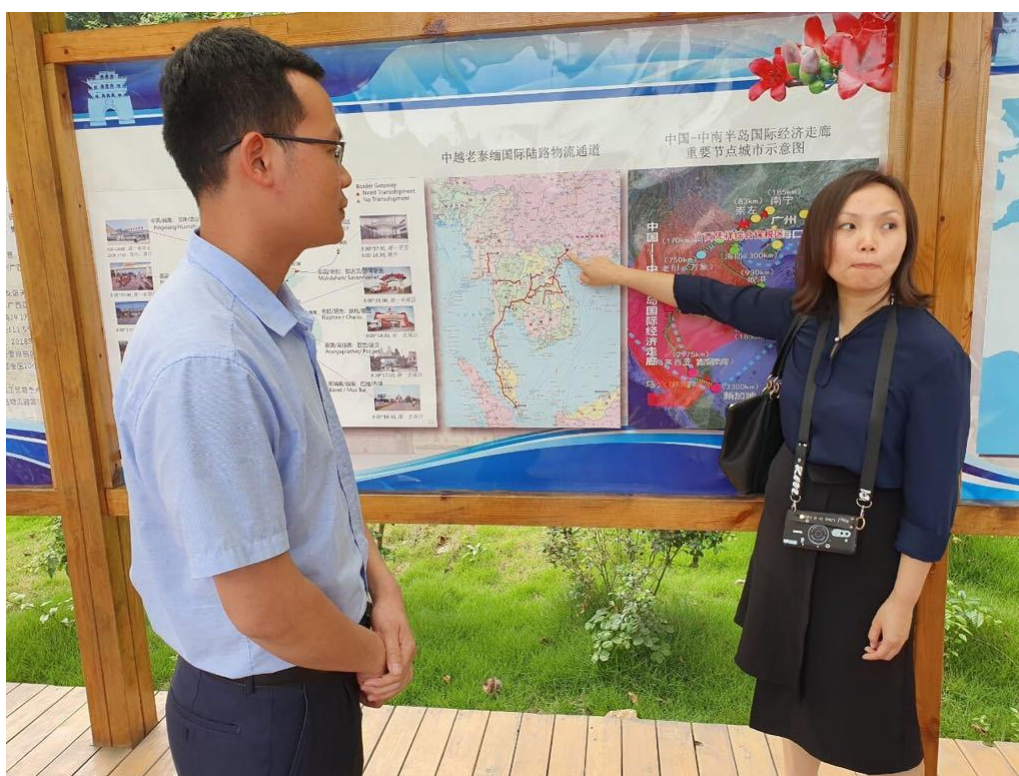
สำหรับข้อได้เปรียบของด่านนี้ในการขนส่งผลไม้ไทยคือ สามารถใช้เส้นทาง R9 และ R12 โดยเฉพาะเส้นทาง R9 ใช้ในการขนส่งผลไม้ และมีระยะเวลาที่ใช้ในการขนส่งประมาณ 48 ชั่วโมง โดยมีค่าขนส่งประมาณ 31,000 หยวน (155,000 หยวน) ในส่วนของการสุ่มตรวจผลไม้ ทางด่านจะสุ่มตรวจร้อยละ 30 ซึ่ง

ส่วนนี้เป็นข้อตกลงของทั้งสองประเทศระหว่างประเทศไทยและจีน แต่ข้อตกลงกับประเทศเวียดนามจะสุ่มตรวจทั้งหมดในกรณีของผลไม้

ในปี 2561 รถขนส่งสินค้าจากต่างประเทศ (รถของประเทศเวียดนาม) สามารถผ่านด่านผิงเสียงได้ และในช่วงเวลาดังกล่าวพบว่า การขนส่งผลไม้มีปัญหาในเรื่องของการเปลี่ยนตู้ผลไม้ในประเทศเวียดนาม ทำให้ผลไม้ไม่ได้คุณภาพเมื่อมาถึงประเทศจีน และการคิดค่าผ่านแดนของเวียดนามที่ไม่แน่นอน ทำให้บริษัทนำเข้าไม่แน่ใจสำหรับค่าใช้จ่ายในการผ่านแดน นอกจากปัญหาด้านค่าใช้จ่ายแล้ว ยังมีปัญหาในด้านการตรวจสอบผลไม้ โดยเฉพาะการตรวจสอบเชื้อรา เนื่องจากใช้เวลานานในการตรวจสอบ

ในวันที่ 1 พฤษภาคม 2562 ที่ด่านได้มีปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการเป็น Single Windows โดยผู้ประกอบการที่ทำด้านการขนส่งสามารถแจ้งเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ล่วงหน้า เมื่อถึงวันที่สินค้ามาถึงเพียงแค่อื่นเอกสารที่ต้องใช้ในการตรวจสอบให้ครบ สำหรับปัญหาความล่าช้าส่วนมากมาจากผู้ประกอบการเตรียมเอกสารไม่ครบ

การขนส่งบนเส้นทางด่านจะกระจายสินค้าไปยังจุดต่าง ๆ ของประเทศจีน โดยส่วนมากสินค้าที่ผ่านด่านนี้ จะเป็นอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ไม่ใช่ผลไม้เป็นหลัก สำหรับผู้ประกอบการที่เข้ามาจัดตั้งบริษัทบริเวณด่านมีประมาณ 500 บริษัท ซึ่งเป็นบริษัทที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจด้านการค้าการลงทุน การแปรรูปสิ่งทอ และส่วนประกอบคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ (อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์)

รูปที่ ข-4 การบรรยายลักษณะทั่วไปของด่านผิงเสียง โดยคุณ Wang Qi Yun

รูปที่ ข-5 แผนพัฒนาการขนส่งและโดยสาร บริเวณชายแดนของประเทศจีน

วันจันทร์ที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2562

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: กงสุล (ฝ่ายการพาณิชย์) ณ นครหนานหนิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณสกรรจ์ แสนโสภา

สถานการณ์ด้านผิงเสียงที่เมืองหนานหนิง ในปี 2015 ยังไม่ได้มีการก่อสร้างมากมายนัก แต่ปัจจุบันที่ด้านดังกล่าวนี้เป็นด้านที่สำคัญของการขนส่งทางบก เนื่องจากมีการขยายพื้นที่เพื่อรองรับรถขนส่งจำนวนมาก และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เมื่อ 2-3 ปีก่อน ด้านชายแดนได้ปิดตัวลง ประเทศจีนมีการตรวจผลไม้นำเข้าเข้มงวดขึ้น ทำให้การขนส่งต้องใช้ด่านสากลแทน ด้านผิงเสียงจึงได้เป็นด้านที่ทำหน้าที่นำเข้าผลไม้และกระจายไปสู่ตลาดผลไม้ในเมืองต่าง ๆ โดยผลไม้ที่นำเข้านั้นก็มีหลายเกรด ผลไม้เกรด A ก็จะนำไปจำหน่ายตามห้างสรรพสินค้าชั้นนำ ส่วนตลาดต่าง ๆ เช่น ตลาด Haigreen จะขายในราคาต่ำกว่า

คุณสกรรจ์ แสนโสภา ได้ให้คำตอบในเรื่องโอกาสที่คนไทยเป็นผู้จำหน่ายผลไม้หรือสินค้าในตลาดจีนว่าเป็นไปได้ยาก เนื่องจากข้อที่หนึ่งมีอุปสรรคด้านภาษา การสื่อสารกับคนจีนและค่าที่พัก ค่าจ้างคนขาย สิ่งเหล่านี้ทำให้คนไทยไม่กล้าลงทุนเพราะมีค่าใช้จ่ายที่สูง ข้อที่สองคือห้างต่างๆ มี supplier เดิมอยู่แล้ว ทำให้คู่แข่งธุรกิจสะดวกกว่าคนไทย ข้อที่สาม คือการนำผลไม้ไทยและการเปิดช่องทางให้คนไทยเป็นคนจำหน่ายในตลาดผลไม้จีน

ส่วนประเด็นทำไมคนจีนต้องเข้ามาซื้อผลไม้ที่ไทยเป็นจำนวนมาก เพราะว่าคนจีนต้องเข้ามาควบคุมต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ต้องการดูงานด้วยตัวเอง กลัวว่าธุรกิจตนจะไม่รอด อีกทั้งมีปัญหาเรื่องการโกงกันระหว่างชาวสวนกับล้ง แม้ว่าคนจีนจะทำธุรกิจด้วยวาจาและต้องการผูกขาดเจ้าเดียว แต่สิ่งที่เขาต้องการคือการที่รักษาคุณภาพให้เสมอดันเสมอปลาย

ประเด็นทำไมจีนจึงไม่เอาทุเรียนสดเข้า เพราะการนำเข้าทุเรียนสดคาค่อนข้างแพงไม่เหมาะสม ทั้งนี้ ปัจจุบันจีนยังไม่สามารถปลูกทุเรียนได้เองและเวียดนามเริ่มเป็นคู่แข่งไทย แต่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนามไม่ตึงเครียด ส่วนด้านไทยก็มีปัญหาเรื่องสารตกค้างและแมลง

ประเด็นต่อมา ผลไม้ขายผ่าน E-commerce มากขึ้นไหม คุณสุกรรจ์ แสนโสภาน์ ให้คำตอบว่า มากขึ้น เนื่องจากการพัฒนาด้าน E-commerce ที่รวดเร็วและการมี platform หลากหลาย สะดวก รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคในประเทศจีนที่นิยมซื้อสินค้าผ่านมือถือ ถึงแม้ว่าการซื้อผลไม้ผ่านช่องทางดังกล่าวมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่หลาย ๆ บริษัทก็ขาดทุนเช่นกัน เนื่องจากมีบริการหลังการขายที่ให้ผู้บริโภคสามารถคืนสินค้าที่ตนไม่พอใจโดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุผล ทำให้มีต้นทุนที่สูง ดังนั้นก็เป็นเหตุผลที่ทำให้พ่อค้าไทยเข้าไปดำเนินธุรกิจดังกล่าวได้ยาก เพราะแข่งขันไม่ไหว รวมถึงต้องปรับตัวและรู้ทันเทรนด์ใหม่ ๆ ที่เข้ามาอย่างรวดเร็วเช่น ปัจจุบันเริ่มนิยมการ live ขายสินค้าผ่านมือถือที่เรียกว่า M-commerce

คุณสุกรรจ์ แสนโสภาน์ กล่าวว่าตนต้องการผลักดันให้ไทยสนับสนุนการทำเส้นทางถนนจากลาวสู่เวียดนาม (R12) และด้านที่ต้องการให้ปรับปรุงคือ เรื่องคุณภาพที่เสมอดันเสมอปลาย ไม่เน้นขายเยอะ ขายแข่งกันเอง หรือขายจบก็จบ แต่ต้องมีการคุยกับเกษตรกรเพื่อปรับปรุงเรื่องคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และเรื่องการทำความร่วมมือกันและการแบ่งงานกันของสหกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เพราะไม่เข้มแข็งและไม่สามารถค้ำกัน ทำให้เสียผลประโยชน์ได้ เพราะคนจีนในไทยสามารถทำหน้าที่แทนได้ดี ทางการต้อนรับชาวจีนที่สนใจเข้ามาศึกษาเรื่องการทำสวนผลไม้เป็นต้น ต่อไปคือเรื่องของการเพิ่มมูลค่าแก่สินค้า โดยคุณสุกรรจ์ได้ยกตัวอย่างมาเลเซียที่สามารถส่งออกทุเรียนได้เหมือนไทยว่า คนมาเลเซียส่วนมากสามารถพูดภาษาจีนได้ สินค้าก็ค่อนข้างหลากหลาย รวมถึงมีหัวธุรกิจ เช่นทุเรียนพันธุ์ Mushan king โดยวางตัวสินค้าตนได้ดีในตลาดจีน เน้นเจาะกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังจ่ายสูง ทำให้เป็นผลไม้ที่มีมูลค่าสูงมากในตลาดผลไม้จีน เหมือนสินค้าระดับ Hi-end ทำให้ได้รับความนิยมในหมู่คนรวยในจีนอย่างรับรู้ทั่วกัน

รูปที่ ข-6 บรรยากาศการสัมภาษณ์ คุณสกรรจ์ แสนโสภา ที่ สถานกงสุลใหญ่ ณ นครหนานหนิง

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: ประธานบริษัท ThaiFruit

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณ Huang Min Qiang

คุณ Huang Min Qiang กล่าวว่าเหตุที่ตนได้มาเริ่มทำธุรกิจที่ไทยเพราะว่าครอบครัวทำธุรกิจค้าเพชร และมีโอกาสมาเรียนที่มหาวิทยาลัยสวนดุสิต จึงสามารถพูดภาษาไทยได้ดี หลังเรียนจบเคยทำงานบริษัทในไทยย่านรัชดา รวมถึงทำธุรกิจรับซื้อมือถือมือสอง หลังจากมีเงินเก็บก็เริ่มทำธุรกิจของตนเอง โดยเริ่มจากทำธุรกิจเครื่องสำอางและพระเครื่อง ก่อนที่จะมาเริ่มทำธุรกิจผลไม้ในปัจจุบัน

คุณ Huang Min Qiang ได้เล่าต่อว่า เหตุผลที่เริ่มธุรกิจผลไม้เพราะตนมีความฝันว่าอยากทำบริษัทที่เข้าตลาดหุ้นได้และเป็นธุรกิจที่สามารถเข้าถึงคนส่วนใหญ่ในสังคม จึงเห็นว่าผลไม้เป็นสินค้าที่คนในสังคมเข้าถึงได้ง่ายและได้บริโภคบ่อย ๆ จึงได้ศึกษาเรื่องผลไม้ที่ไทยเป็นเวลา 1 ปี 10 เดือน โดยที่ตนได้เข้าไปเรียนรู้และอยู่อาศัยกับชาวสวนด้วยตัวเองที่จังหวัดจันทบุรีเป็นเวลา 1 เดือนเต็ม ต่อมาจึงเริ่มทำธุรกิจผลไม้อย่างจริงจังเมื่อปี 2015 ปัจจุบันมีทั้งทุเรียน มังคุด มะม่วง และป็นี่เริ่มขยายทำมะพร้าว และวางแผนจะทำสวนเพิ่มขึ้นอีก

คุณ Huang Min Qiang ชี้แจงว่า แม่นตนเองจะเป็นคนลงทุนทำธุรกิจนี้ก็จริง แต่ส่วนที่ไทยมีผู้บริหารเป็นคนไทย ส่วนคนงานที่เป็นชาวสวนคือคนเขมร และตนใช้วิธีเช่าพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เหตุเพราะว่าปัจจุบันมีสวนคนไทยจำนวนมากที่เป็นสวนสืบทอดจากครอบครัว ซึ่งคนรุ่นหลังไม่ยอมทำสวนต่อแล้ว คุณ Huang Min

Qiang ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการทำธุรกิจผลไม้ที่ผ่านมามีได้เก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องและต้องเดินทางมาไทยเป็นประจำเพื่อคุมงาน นอกจากนี้คุณ Huang Min Qiang ยังได้เล่าว่าตนได้เริ่มทำธุรกิจผลไม้ทางออนไลน์ก่อนเพราะความเสี่ยงต่ำ โดยใช้วิธีขายก่อนบวกับทุเรียนเป็นผลไม้ที่มีคนสั่งซื้อเรื่อย ๆ อยู่แล้ว แต่ปัจจุบันขยายธุรกิจมาเป็นขายส่งไปตลาดใหญ่ ๆ แทน

คุณ Huang Min Qiang แบ่งธุรกิจ ปัจจุบันจะมีการแบ่งธุรกิจออกเป็น 3 ด้าน ด้านแรก คือ ทำล้งที่ไทย ประกอบด้วย การบริหารและควบคุมต่าง ๆ ของสวนผลไม้ไทย โดยตนจะรับรายการสั่งซื้อจากลูกค้าคนจีนและที่อื่น ๆ ด้านที่สองคือขายส่งทั้งซูเปอร์มาร์เก็ตและตลาดขายส่งผลไม้ เช่นตลาดเจียงหนาน ด้านสุดท้ายคือขายออนไลน์ใน Alibaba ทั้งนี้คุณ Huang Min Qiang ได้ให้ข้อมูลว่าตนใช้บริษัทขนส่งที่ Antong Holdings Co (安通控股) โดยเส้นทางในการขนส่งนั้นบริษัทขนส่งจะเป็นคนกำหนดเอง และบริษัทขนส่งก็มีประกันความเสียหายของสินค้า

ประเด็นข่าวที่เคยออกมาว่ามีปัญหาโรคติดที่ด่านผิงเสียงเป็นเวลานาน คุณ Huang Min Qiang ให้คำตอบว่าช่วงนั้นธุรกิจตนไม่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากอยู่ในวงการนี้มาย่อมรู้ข่าววงในก่อนและติดต่อบริษัทขนส่งให้เปลี่ยนไปใช้เส้นทางทะเลแทน ทั้งนี้ การขนส่งโดยเรือใช้เวลาโดยเฉลี่ย 3 วัน ขนจากแหลมฉบังถึงท่าชิงโจวในมณฑลกว่างซี ค่าใช้จ่ายถูกกว่า อย่างไรก็ตาม หากเป็นไปได้ก็เลือกใช้เส้นทางบกมากกว่า เพราะใช้เวลาค่อนข้างแน่นอนและมีความเสี่ยงน้อยกว่า

คุณ Huang Min Qiang กล่าวว่า การส่งผลไม้เข้าไปขายส่งในตลาดเจียงหนานเป็นการฝากขาย คือเอาผลไม้ไปฝากเจ้าของแผงขายในตลาดขาย โดยค่าแรกเข้าที่จ่ายให้กับเจ้าของตลาด คือค่าตู้สินค้าเข้าตลาดประมาณตู้ละ 3,000 หยวน ส่วนราคาผลไม้แต่ละชนิดในตลาดจะมีราคาอ้างอิงให้ แต่เจ้าของตู้ผลไม้สามารถกำหนดราคาผลไม้ที่ตนต้องการจะนำมาฝากเจ้าของแผงขายได้ หากต้องการขายในราคาสูงกว่าเจ้าอื่นก็สามารถทำได้หากแข่งขันไหว และมั่นใจว่าสินค้าคุณภาพดีจริง ดังนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการตั้งราคาของผู้ฝากและการขายของแผงด้วย ราคาผลไม้ในตลาดจีนอาจขึ้น ๆ ลง ๆ คล้ายกับการเล่นหุ้น เรื่องการกำหนดราคาในตลาดสามารถหาอ้างอิงง่าย ๆ โดยราคาที่ตลาดในจีนจะเท่ากับราคาเมื่อ 4 วันก่อนที่จันทบุรีเป็นต้น

คุณ Huang Min Qiang กล่าวว่า การประสบความสำเร็จหรือไม่ทุกอย่างขึ้นอยู่กับการบริหาร ต้องดูแลและตรวจสอบทุกขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอน QC ก่อนส่งออก หากบริหารไม่ดีจะเจอปัญหาทุเรียนส่งไปถึงลูกค้าแล้วสุกเกินไปจนลูกค้าปฏิเสธหรือไม่สุกเลย ทั้งนี้เพราะว่าผลไม้เป็นสินค้าที่มีระยะเวลาเก็บรักษาจำกัด รวมถึงจีนมีช่องทางการขายที่หลากหลาย ดังนั้น ผู้ซื้อที่สั่งผลไม้จากช่องทางที่แตกต่างกันจะต้องคัดผลไม้ที่มีความสุกต่างกัน ป้ายน้ำยาปริมาณต่างกัน อุณหภูมิระหว่างการขนส่งต่างกันเช่น คนที่สั่งซื้อทางออนไลน์จะต้องได้ทุเรียนที่ป้ายน้ำยาในปริมาณน้อยกว่าทุเรียนที่จะส่งมาขายในตลาดขายส่ง เพราะว่าต้องใช้เวลาในการขนส่งในประเทศอีกหลายวันกว่าจะถึงมือผู้ซื้อ

คุณ Huang Min Qiang ได้กล่าวถึง ปัญหาการร่วมมือกับเกษตรกรไทยคือ ไทยและจีนมีวัฒนธรรมที่ค่อนข้างแตกต่างกัน เช่น ไทยมีจำนวนวันหยุดที่ค่อนข้างเยอะ และหยุดไม่ตรงกับจีน รวมถึงเกษตรกรเป็นกลุ่มคนที่เมื่อถึงวันหยุดก็จะหยุดทำงานทั้งหมด เช่นช่วงสงกรานต์ ทำให้ไม่สามารถติดต่อธุรกิจได้เลย ดังนั้นเวลาติดต่อธุรกิจช่วงนั้น ๆ อาจไม่สะดวกเท่าไร อีกปัญหาที่พบคือคนไทยไม่สามารถต่อว่าอะไรแรง ๆ ได้ และบางครั้งได้แจ้งปัญหาไป ก็ทำท่ารับรู้แล้ว แต่สุดท้ายก็ไม่แก้ไขอะไร ทำให้เกิดความเสียหายหลายครั้ง

คุณ Huang Min Qiang เปิดเผยว่า ส่วนมากคนจีนที่ทำธุรกิจด้านผลไม้ล้วนเคยโดนโกงมาแล้ว เช่น โกงโดยชาวสวนคือจ่ายเงินให้ชาวสวนแล้ว ตกลงกันว่าจะเอาลำไยสวนนี้เป็นจำนวนที่กำหนด แต่พอเวลาเก็บเกี่ยวดันไม่มีให้ เพราะปีนั้นอาจจะปลูกไม่ติดจริง ๆ หรือเก็บไม่ได้ตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ ดังนั้นผู้ลงทุนก็ต้องรับความเสี่ยงตรงนั้นไป หรือเอาผลไม้เกรดที่ไม่ได้มาตรฐานผสมใส่มาในตู้เดียวกัน หรือเอาผลไม้ไปขายแก่ผู้ลงทุนอื่น ๆ ที่ให้ราคาดีกว่าแทน ส่วนการโกงของฝั่งก็มีเช่น จ่ายเงินไปล่วงหน้า แต่ไม่ได้ของและไม่คืนเงิน

คุณ Huang Min Qiang ให้ข้อมูลประเด็นเรื่องคนต่างชาติเข้าไปจดทะเบียนบริษัทในจีนว่า การจดทะเบียนบริษัทในประเทศจีนต้องจดทะเบียนเป็นชื่อภาษาจีนและห้ามใช้ชื่อใกล้เคียงกันเกินไป ถ้าจดทะเบียนโดยคนจีนจะใช้เวลาเพียง3-4วัน แต่หากเป็นการจดทะเบียนบริษัทโดยคนต่างชาติก็จะมีขั้นตอนยุ่งยากมาก และใช้เวลานาน และการค้าขายบนออนไลน์อย่าง Alibaba ก็จำเป็นต้องจดทะเบียนบริษัทก่อนเช่นกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ยากสำหรับคนไทยที่จะมาก่อตั้งบริษัทในจีน

ส่วนคำถามเรื่องความเป็นไปได้ของการเพิ่มขึ้นของค้าออนไลน์ คุณ Huang Min Qiang ให้มุมมองว่าการค้าขายทุเรียนบนออนไลน์จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากปัจจุบันการหาซื้อทุเรียนตามเมืองใหญ่ในประเทศจีนอาจไม่ใช่เรื่องยาก แต่สำหรับเมืองเล็กลงมาจะค่อนข้างหายากหรือไม่มีให้เห็นในตลอดเลย คนในเมืองเหล่านี้จึงใช้การซื้อขายทางออนไลน์แทน ผู้ขายก็จะใช้ช่องทางที่หลากหลายเพื่อกระจายการขายของตัวสินค้าเช่นกัน

รูปที่ ข-7 บรรยายการสัมภาษณ์ คุณ Huang Min Qiang

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: ผู้จัดการทั่วไป บริษัท Guangxi Prebillion Trading

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณฉัตร ธนัชรโกสิน

เป็นบริษัทที่นำเข้าสินค้าจากประเทศจีนไทยมาจำหน่าย ซึ่งประกอบด้วย อาหาร ขนม และเครื่องสำอางค์ และในขณะนี้ทางบริษัทกำลังพิจารณาการนำเข้าทุเรียนแปรรูปเข้ามาจำหน่าย แต่ยังไม่มีความชัดเจน เนื่องจากยังขาดผลผลิตที่ผ่านมาตรฐาน นอกจากบริษัทจะนำเข้าสินค้าจากประเทศไทยแล้ว ทางบริษัทยังทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้ประกอบการไทยที่จะนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายในประเทศจีน โดยทางบริษัทจะมีการสำรวจความต้องการผู้บริโภค มีการแนะนำคู่ค้าที่เป็นผู้ประกอบการชาวจีนให้และการทำโฆษณาสินค้าก่อนวางจำหน่ายให้ ซึ่งค่าบริการในการนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายจะเริ่มต้นที่ 500,000 บาท

ในขณะนี้ทางบริษัทได้มีการจัดทำหน้าร้านในเมืองกวางโจว มณฑลกว่างตุง เพื่อให้ผู้ประกอบการไทยที่มาร่วมงานแสดงสินค้าสามารถนำสินค้ามาฝากจำหน่ายได้ ทั้งนี้การมีหน้าร้านยังสมารถช่วยในการกระจายสินค้า และเพิ่มความน่าเชื่อถือของสินค้าได้

สำหรับกรณีที่ทางบริษัทเป็นผู้ช่วยเหลือผู้ประกอบการไทยที่จะนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายในประเทศจีน ปัญหาด้านการจดทะเบียนบริษัทนำเข้าในประเทศจีน เนื่องจากข้อระเบียบทางด้านกฎหมาย แต่ในขณะนี้ผู้ประกอบการจากต่างประเทศสามารถจดทะเบียนได้แล้วในแต่ละมณฑล ซึ่งเมื่อก่อนต้องไปจดทะเบียนที่ปักกิ่งที่เดียว นอกจากปัญหาด้านการจดทะเบียนบริษัทนำเข้าในประเทศจีนแล้ว ยังมีการปลอมตราสินค้าในประเทศจีน ซึ่งกลุ่มนี้จะมาร่วมงานจัดแสดงสินค้าแล้วจะทำการจดทะเบียนตราสินค้าไว้ก่อนที่เจ้าของสินค้าจะนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายในประเทศจีน

นอกจากบริษัทจะช่วยเหลือผู้ประกอบการไทยด้านการจดทะเบียนสินค้าแล้ว ยังช่วยในเรื่องของการตรวจคุณภาพสินค้าที่จะนำเข้า เนื่องจากประเทศจีนมีความเข้มงวดในการนำเข้าสินค้าโดยเฉพาะสินค้าประเภทบริโภค ซึ่งสินค้าประเภทนี้จะต้องได้รับการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่จีน โดยต้องเข้าห้องที่ใช้ในการทดสอบสินค้า จะมีขั้นตอนดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ส่งผลิตภัณฑ์ที่จะนำเข้าให้ทางบริษัทตรวจสอบ
- ขั้นตอนที่ 2 ทางบริษัทจะส่งสินค้าให้ทางการจีนตรวจสอบ
- ขั้นตอนที่ 3 ทางการณ์จีนตรวจสอบผ่านแล้วจึงสามารถนำเข้าสินค้าได้

สำหรับขั้นตอนที่ทางการจีนตรวจสอบสินค้าจะใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ถึง 6 เดือน ขึ้นอยู่กับประเภทสินค้า และลำดับที่ได้รับการตรวจสอบสินค้า ทำให้ผู้ที่นำเข้าสินค้ามาจำหน่ายในประเทศจีนต้องใช้เวลาในส่วนนี้ด้วย

ด้านการจำหน่ายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ ผู้ประกอบการเคยจำหน่ายสินค้าประเภทเด็ก ซึ่งนำเข้าจากประเทศจีน มีการทำสื่อโฆษณาผ่านโซเชียลมีเดีย ต่อมามีปัญหาการจำหน่ายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ เนื่องจากมีคู่แข่งมากขึ้น จึงหันมาทำการเปิดหน้าร้านจำหน่ายแทน ทั้งนี้ผู้ประกอบการยังให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจำหน่ายทุเรียนผ่านระบบออนไลน์ในประเทศจีนคาดว่าจะเพิ่มมากขึ้น แต่จะมีการแข่งขันด้านราคารวมทั้งทุเรียนจากมาเลเซีย และเวียดนามที่จะมีการนำเข้ามาจำหน่ายในประเทศจีนเพิ่มมากขึ้น

รูปที่ ข-8 บรรยากาศการสัมภาษณ์ คุณรณัตร์ ธนัชรโกคิน

วันจันทร์ที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2562

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: กงสุล (ฝ่ายการเกษตร) ประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว สาธารณรัฐประชาชนจีน

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณปทุมวดี อิ่มทั่ว กงสุล (ฝ่ายการเกษตร)

คุณปทุมวดี อิ่มทั่ว กงสุลฝ่ายการเกษตร ประจำการที่กว่างโจวมา 2 ปี รับผิดชอบ 5 มลฑลได้แก่ ยูนหนาน กวางสี พูเจี้ยน กวางตุ้ง ไหหนาน และอีก 2 เขตได้แก่ ช่งกิง มาเก๊า หน้าที่หลักคือดูแลสินค้าเกษตร

คุณปทุมวดี อิ่มทั่ว ได้กล่าวถึง เรื่องการเปลี่ยนแปลงของ AQSIQ (สำนักงานควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบและกักกันโรค) ว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างไปอยู่ภายใต้การดูแลของศุลกากรแห่งชาติหรือ GACC (General Administration of Customs) ตั้งแต่มีนาคม 2561 แต่กฎระเบียบที่เคยตกลงกันไว้กับ กระทรวงเกษตรก็ใช้ได้เหมือนเดิม ปัจจุบันการตรวจมีความเข้มงวดมากกว่าเดิม เพราะยุบเป็นหน่วยงานเดียวจึงสามารถจัดการได้อย่างเบ็ดเสร็จด้วยตัวเอง เนื่องจากรัฐบาลจีนต้องการจัดระเบียบทางการค้าให้ไปตามระบบที่รัฐบาลจีน ทำให้ด้านที่ไม่ใช่สากลไม่สามารถนำเข้าได้ สินค้าเกษตรที่ไม่แปรรูป ประกาศใช้ทั่วประเทศลด VAT จาก 13%, 11% ปัจจุบันอยู่ที่ 9%

ทางจีนมีการกำหนดว่าสินค้าเกษตรทุกชนิดหากจะนำเข้าต้องมีการขึ้นทะเบียนแหล่งผลิต โรงงานแปรรูป ต้องแจ้งชื่อแก่จีนเพื่อเอาชื่อเหล่านี้ไปประกาศบนเว็บ หากไม่ขึ้นทะเบียนก็นำเข้าไม่ได้ ซึ่งผู้ประกอบการไทยจะมองว่าเป็นการกีดกันทางการค้า แต่ความจริงคือผู้ประกอบการไทยควรปรับตัว

คุณปทุมวดี อิ่มทั่ว ชี้แจงเรื่องรถติดที่ไวย้อีกวนว่า ผังไทยเข้าใจว่าเป็นการตรวจสอบเข้มงวดเรื่อง ศัตรูพืชและออกข่าวว่ามีการตรวจสอบตู้สินค้า 100% ความจริงคือเงินเพิ่งใช้ระบบใหม่ดังกล่าว เพื่อเป็นเรื่อง อำนวยความสะดวกทางการค้า ส่วนหนึ่งคือ ต้องการจัดระเบียบตนจึงได้ไปสอบถามบริษัทขนส่ง แต่ปัญหาที่ ทำให้รถติดจริงไม่ใช่ปัญหาของตัวสินค้า แต่เป็นปัญหาที่รถที่ใช้ขนส่งนั้นยังไม่ได้ไปขึ้นทะเบียนไว้กับไวย้อีกวน หรืออาจจะใส่ข้อมูลชนิดรถผิด เครื่องไม่ยอมยกไม้กันขึ้นให้รถวิ่งผ่าน จึงทำให้เสียเวลาที่นาน

คุณปทุมวดี อิ่มทั่ว ได้ชี้แจงเรื่องด่านตรวจสอบสินค้าว่าพิธีสารระบุไว้การตรวจ 3% คือฝ่ายเงินที่ ส่งออกมาไทย รวมถึงฝ่ายไทยที่ส่งออกมาจีน แต่ละฝ่ายตรวจของตัวเอง 3% ตรวจแมลงและศัตรูพืชและสาร ตกค้าง ส่วนสินค้าได้ขนส่งมาจีน ฝ่ายเงินจะตรวจกี่ % ขึ้นอยู่กับความเสี่ยงของสินค้าและเงินเป็นฝ่ายตัดสินใจ

คุณปทุมวดี อิ่มทั่ว ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันมังคุดเป็นผลไม้ที่อยู่ 5 อันดับแรกของจีน แต่ปัญหาของมังคุด คือ เนื้อแก้ว ยางไหล และไม่สามารถควบคุมคุณภาพผลไม้ได้อย่างสม่ำเสมอ ทางผู้นำเข้าจีนก็มีการติดต่อเข้ามาเพื่อให้ประสานกับผู้เชี่ยวชาญอบรมเรื่องการคัดมังคุดแก่ชาวสวน เพื่อลดปัญหาเหล่านี้ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ มาจากการปลูก ไม่ได้มาจากการขนส่ง หรือการคัดเลือกผลไม้ เพราะชาวสวนก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าลูกไหนมีเนื้อ แก้ว ปัจจุบันชาวสวนไทยก็พยายามสร้างจุดขายด้วยการบอกว่าเนื้อแก้วเป็นเนื้อคริสตัล เพื่อสร้างการรับรู้ใหม่ ว่ามันก็สามารถกินได้และหายาก

คุณปทุมวดี อิ่มทั่ว ให้ความเห็นว่า เราไม่ควรจะนำมังคุดที่เปลือกสวย ๆ สีสวย ๆ มานำเสนออย่าง เดียว เพราะจะเป็นการสร้างการรับรู้ที่ผิด ๆ แก่ผู้บริโภค คิดว่ามังคุดที่ดีต้องเปลือกสวย ๆ เท่านั้น เราควร สร้างการรับรู้แก่คนจีนว่าลูกที่เปลือกไม่สวยก็มีรสชาติที่ดี

รูปที่ ข-9 มอบของที่ระลึกแด่คุณปทุมวดี อิ่มทั่ว ที่สถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: กงสุล (ฝ่ายการพาณิชย์) ประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว สาธารณรัฐ
ประชาชนจีน

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณศุภรา เสกาจารย์ กงสุล (ฝ่ายการพาณิชย์)

คุณศุภรา เสกาจารย์ กงสุลฝ่ายการพาณิชย์ รับผิดชอบดูแลอาณาเขตไหหนาน กวางตุ้ง หุเป่ย์ ได้ให้ข้อมูลว่าแต่เดิมสัดส่วนผลไม้ที่เข้าที่ตลาดเจียงหนานเกิน 50% เพราะมีเจ้าหน้าที่เฉพาะด้านมาตรวจแค่บางตลาดเท่านั้น ผลไม้ไทยจึงเข้ามาที่ตลาดแหล่งนี้ก่อนแล้วจึงกระจายไปที่อื่น แต่ปัจจุบันมีหลายเส้นทางนำเข้าเปิดด้านมากขึ้น ทั้งทางอากาศและบก จึงไม่จำเป็นต้องผ่านตลาดเจียงหนานเท่านั้นแล้ว แต่ปริมาณตลาดอื่นๆ ก็ไม่มากเท่าตลาดเจียงหนานและตลาดผลไม้ที่เชียงไฮ้ด้วย ส่วนเรื่องเส้นทางในการขนส่งหากรถไฟลาวจีนเปิดใช้งานก็อาจทำให้เปลี่ยนแปลงเรื่องการเลือกใช้เส้นทาง เพราะขึ้นอยู่กับปลายทางที่จะส่ง เช่น กรณีกล้วยไข่ ส่งออกมาผ่านเชียงขอม เข้าฉินตู ฉงชิ่ง ก็จะไม่มีการเห็นในบริเวณกวางตุ้งเลย การค้าผลไม้ขึ้นอยู่กับความรวดเร็วในการขนส่ง ดังนั้นต้องใช้เส้นทางที่ประหยัดเวลา แม้ขนส่งทางบกจะแพงกว่า แต่มีโอกาสการขายมากกว่า จีนมีการพัฒนาด้านขนส่งอยู่ตลอดเพื่อมีตัวเลือกในการใช้เส้นทางขนส่งที่หลากหลาย

ส่วนคำถามคนจีนชอบกินทุเรียนที่มีรสสัมผัสแบบไหน คุณศุภรา เสกาจารย์ให้คำตอบว่าแล้วแต่ความนิยมแต่ละพื้นที่และความชอบของแต่ละคน บางคนชอบแบบสุก ๆ เพราะเคยกินแบบนี้มาจึงชอบแบบนี้มาตลอด และคนจีนบางส่วนก็อาจจะยังไม่เคยมาชิมทุเรียนระดับความสุกต่าง ๆ ที่ไทยมาก่อน ดังนั้นอย่าไปบอกผู้บริโภคว่าแบบไหนที่ดีหรือไม่ดี เพราะเราต้องสร้างความหลากหลายแค่สินค้าของเรา

ทุเรียนมาเลเซียมีการทำตลาดที่กลุ่มลูกค้าที่มีกำลังจ่ายสูง เพราะสินค้าราคาแพง เนื่องจากผลิตได้น้อยและการขนส่งทางอากาศ ดังนั้นต้นทุนจึงสูงกว่า

ทั้งนี้ประเด็นที่ว่าความต่างของราคาระทุเรียนไทย ในเกรดที่ต่างกันราคาไม่ต่างกันมาก ส่วนมากจะอยู่ที่ฤดูกาลของผลไม้และสถานที่วางจำหน่าย คุณศุภรา เสกาจารย์ เพิ่มเติมว่า การทำGAPเป็นมาตรการสากลในการส่งออกผลไม้ ดังนั้นเราต้องอธิบายให้เกษตรกรของไทยให้เข้าใจและรับรู้ทั่วถึงกัน แม้ก่อนหน้านี้จะไม่ได้มีการใช้มาตรการที่เข้มงวดเพราะมีการผ่อนปรนต่าง ๆ แม้ไทยจะสามารถส่งออกทุเรียนสดมาจีนเพียงเจ้าเดียว แต่ปัจจุบันมีคู่แข่งเพิ่มมากขึ้น และหลาย ๆ ประเทศกำลังเจรจาให้ส่งออกทุเรียนสดมาจีนเช่นกัน ส่วนทุเรียนของไทยสามารถส่งออกเกือบตลอดปี ไทยสามารถส่งออกมาจีนได้เยอะที่สุดคือ 22 ชนิด ตัวหลัก ๆ จะอยู่ที่ 10 ชนิด

ประเด็นเรื่องช่องทาง Cross border e-commerce จีนมีวิธีการแก้ปัญหาเรื่องการทิวของจากต่างประเทศมาขาย โดยแต่ละปีกำหนดให้ไม่เกิน26000หยวนต่อคน และแต่ละครั้งไม่เกิน5000หยวน โดยต้องใช้หมายเลขประจำตัวตนเองในการลงทะเบียนทุกครั้ง จีนอนุญาตให้นำสินค้าเข้าได้ประมาณ1300รายการและอนุญาตเมืองที่ทำ cross border e-commerce อนุญาต37เมือง ดังนั้นจะมีคลังสินค้าที่เมืองนั้น ๆ

คุณศุภรา เสกาจารย์ กล่าวว่าปัจจุบันคนจีนไปลงทุนทำสวนที่ไทยแล้ว โดยเฉพาะเจ้าใหญ่ ๆ คือทำทั้งสวนและการแปรรูปผลไม้ เนื่องจากคนจีนมีเงินทุนและมีตลาดที่ใหญ่มาก พอเห็นมีความต้องการสินค้านั้น และสามารถขายได้ เขาก็กล้าที่จะลงทุน ดังนั้นเขาจะดูว่าสินค้าตัวไหนที่มีความต้องการของตลาดอยู่ และไปค้นหาสินค้านั้น ๆ มาขายในประเทศตน และตนมีมุมมองว่าเงินทำสวนที่ไทยทำให้ได้เปรียบและขายได้ดี ถ้าหากคนจีนไม่ซื้อทุเรียนจากไทย ก็จะทำให้สินค้านี้เหลือเป็นจำนวนมาก

รูปที่ ข-10 มอบของที่ระลึกให้คุณศุภรา เสกาจารย์ ที่สถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการลงทุน ณ นครกว่างโจว สาธารณรัฐประชาชนจีน

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณอภิพงษ์ คุณากรบดินทร์ ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการลงทุน

คุณอภิพงษ์ คุณากรบดินทร์ ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการลงทุน ดูแลด้านการลงทุนและการชักจูงคนจีนและคนไทย ผู้ผลิตไทยมีความแตกต่างกับผู้ผลิตจีนโดยสิ้นเชิง เพราะไทยจะสนใจแค่กำไรและขายได้หรือไม่ได้ ส่วนจีนจะมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอด โดยเฉพาะเรื่องการตรวจสอบ ยกตัวอย่างอุตสาหกรรมที่ไทยเคยเป็นอันดับหนึ่ง แต่เราไม่ลงทุนในด้านการพัฒนาของธุรกิจที่ตนทำ แต่จีนจะมีห้องทดลองสามารถให้ผู้ซื้อดูวิธีการใช้งานของสินค้าได้เลย ทำให้เขาสามารถสร้างโอกาสขายสินค้าได้มากกว่า

จึงมองว่าผู้ประกอบการจีนเชื่อมั่นในรัฐบาลของตนเอง เพราะเมื่อไหร่ที่มีการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ผู้ประกอบการจะกระทำตามที่รัฐบาลต้องการ รัฐบาลก็จะตอบแทนด้วยการจัดหาตลาด และผู้บริโภคที่มีความต้องการสินค้าดังกล่าวให้แก่ผู้ประกอบการ เป็นผลตอบแทนทางอ้อม

คุณอภิพงษ์ คุณากรบดีนทร์ กล่าวว่าปัจจุบันจีนมีปัญหาเรื่องภาษีการส่งออกไปอเมริกา ผู้ประกอบการจีนต้องการย้ายการผลิตส่วนหนึ่งไปอยู่ไทย ด้วยการส่งไปประกอบที่ไทยแล้วส่งออกไปยังต่างประเทศอีกที ซึ่งผู้ประกอบการจีนก็ยังยืนยันในเรื่องของคุณภาพสินค้าตน ดังนั้นการรักษามาตรฐานสินค้าและพัฒนาเรื่องคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรการและกฎเกณฑ์ที่ประเทศนำเข้ากำหนดนั้นเป็นสิ่งสำคัญ หากถามว่าผู้ประกอบการจีนที่ต้องการมาลงทุนที่ไทยและจ้างคนไทยทำงานไหม แน่นอนว่าต้องการถ้าคนไทยมีศักยภาพมากพอ

คุณอภิพงษ์ คุณากรบดีนทร์ ให้ข้อมูลว่าปัจจุบันจีนมีการใช้เทคโนโลยีมาแทนแรงงาน เช่น ใช้โดรนในการรดน้ำต้นไม้ และการทำเกษตรของจีนจะต่างกับไทย เริ่มตั้งแต่ขนาดพื้นที่เกษตรมีความแตกต่างกันมาก การทำเกษตรของจีนจะมีการจ้างบริษัทเอกชนเข้ามาดูแลและบริหารพื้นที่ดังกล่าว ทั้งเรื่องการมองหาลูกค้าและตลาดที่จะไปวางจำหน่าย ตลอดจนเรื่องการจัดการซื้อขายปราบศัตรูพืช โดยที่เกษตรกรจะทำหน้าที่แค่ปลูกเท่านั้น

รูปที่ ข-11 มอบของที่ระลึกแก่คุณอภิพงษ์ คุณากรบดีนทร์ ที่สถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: ผู้จัดการร้าน Pagoda

ผู้เข้าร่วมประชุม: Li Shuang Chun

ร้าน Pagoda เป็นร้านขายผลไม้ระดับพรีเมียมของประเทศจีนโดยส่วนมากจะนำเข้าผลไม้จากประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศไทย และประเทศมาเลเซียบ้างเล็กน้อย โดยร้าน Pagoda มีทั้งหมด 4,000 สาขาทั่วประเทศจีน มีมากสุดในมณฑลกว่างตง 1,000 สาขา ซึ่งศูนย์กระจายสินค้าหลักอยู่ทางภาคใต้ของประเทศจีน นอกจากนี้ร้าน Pagoda ได้เริ่มเปิดธุรกิจแฟรนไชส์ในปี 2018 จนกระทั่งปี 2019 มีสาขาแฟรนไชส์สูงถึง 1,000 สาขา โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือ ผู้บริโภคในช่วงอายุ 30 ถึง 50 ปีขึ้นไป เนื่องจากมีกำลังซื้อมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

สำหรับทุเรียนที่นำเข้าจากประเทศไทยของทาง Pagoda จะประกอบด้วย 3 สายพันธุ์หลัก ๆ คือ พันธุ์หมอนทอง พันธุ์ชะนี และพันธุ์ก้านยาว นอกจากนี้ยังมีพันธุ์กระดุมหรือพันธุ์งาหลวน ซึ่งสายพันธุ์นี้เป็นสายพันธุ์ที่ทางร้านเริ่มขายเป็นสายพันธุ์แรก แต่มีปริมาณน้อย สำหรับสายพันธุ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดสำหรับผู้บริโภคในประเทศจีนคือ พันธุ์หมอนทอง

สถานการณ์การจำหน่ายทุเรียนไทยในช่วงปี 2019 (ต้นเดือนพฤษภาคม) ทางร้าน Pagoda มีการผลักดันทุเรียนพันธุ์ชะนีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากทางร้านเห็นว่าทุเรียนสายพันธุ์นี้สามารถแข่งขันกับทุเรียนมุขานคิงได้ ทำให้ในช่วงเวลาดังกล่าวทางร้านมีการจำหน่ายทุเรียนสายพันธุ์ชะนีมากกว่าหมอนทอง โดยมียอดขายประมาณ 380,000 ลูกภายใน 1 สัปดาห์ รองลงมาคือทุเรียนพันธุ์หมอนทอง และทุเรียนพันธุ์ก้านยาว โดยทุเรียนสายพันธุ์ก้านยาวทางร้านเคยทำการโปรโมทในช่วงปี 2015-2016 ทำให้ทุเรียนก้านยาวมียอดขายสูงในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้ทางผู้ประกอบการร้าน Pagoda กล่าวต่ออีกว่า “ในแต่ละปีความนิยมบริโภคทุเรียนในแต่ละสายพันธุ์จะแตกต่างกัน ซึ่งจะขึ้นอยู่กับโปรโมทจากทางร้านด้วย”

สำหรับสนิยการบริโภคทุเรียนของชาวจีน ผู้บริโภคชาวจีนจะชื่นชอบทุเรียนสายพันธุ์หมอนทองที่มีลักษณะผลที่แตกออกเล็กน้อย เนื่องจากทุเรียนที่ผลมีลักษณะแตกคือ ทุเรียนที่สุกสามารถรับประทานได้ สำหรับความสุขของทุเรียนผู้บริโภคชาวจีนจะชื่นชอบความสุขที่ร้อยละ 90 ถึง 95 ซึ่งถือว่ามีความสุขมากพอสมควร ทั้งนี้ทางร้าน Pagoda จะมีการจำหน่ายทุเรียนสดตลอดทั้งปี แต่จะมีปริมาณน้อยในช่วงฤดูหนาว ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวทางร้านจะจำหน่ายทุเรียนมุขานคิงแบบแช่แข็งแทน

ด้านการจัดซื้อทุเรียนนั้น ทางร้านมีการไปจัดหาซื้อทุเรียนถึงสวนของเกษตรกรในประเทศไทย โดยมีการสั่งซื้อทุเรียนถึงสวนที่จังหวัดจันทบุรี ทั้งนี้ทางบริษัท Pagoda มีการสนับสนุนเกษตรกร ดังนี้

1. มีการส่งปุ๋ยอินทรีย์จากประเทศจีนไปให้ที่สวนของเกษตรกร
2. ส่งทีมงานไปแลกเปลี่ยนไปสอนเทคนิคการเพาะปลูกให้แก่เกษตรกร

นอกจากทุเรียนไทยที่ทาง Pagoda นำเข้ามาจำหน่ายในประเทศจีนแล้ว ยังมีผลไม้ประเภทอื่น เช่น มังคุด ลำไย ชมพู และมะพร้าว เป็นต้น โดยมังคุดในช่วงนี้จะขาดตลาด เนื่องจากมีผลผลิตน้อย ด้วยสภาพภูมิอากาศที่เข้าฤดูฝนทำให้มังคุดมีลักษณะเป็นมังคุดแก้ว สำหรับยอดขายมังคุดของทางร้าน Pagoda สามารถขายได้ถึง 100 กิโลกรัมต่อสาขาต่อวัน หรือประมาณ 60,000 หยวนต่อสาขาต่อวัน ในส่วนของมะพร้าวจากประเทศไทยนั้น ขณะนี้กำลังเป็นที่นิยมของผู้บริโภคชาวจีน เนื่องจากสามารถรับประทานเนื้อมะพร้าวได้ ซึ่งต่างจากเนื้อมะพร้าวของประเทศจีนที่มีเนื้อหนาและไม่นิยมนำมารับประทาน ทำให้คนจีนนิยมหันมารับประทานน้ำมะพร้าวและเนื้อมะพร้าวจากประเทศไทยมากขึ้น เพราะมีความหอมและอร่อยกว่า

รูปที่ ข-12 ภาพหน้าร้าน Pagoda

รูปที่ ข-13 บรรยากาศการสัมภาษณ์คุณ Li Shuang Chun ผู้จัดการร้าน Pagoda

วันจันทร์ที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ.2562

หน่วยงาน/ตำแหน่ง: คุณ Jackie Yuan ผู้จัดการทั่วไป บริษัท Thailand Dongfanghong International (Fruit) Trade

ผู้เข้าร่วมประชุม: คุณ Jackie Yuan

ตลาดเจียงหนานก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2537 มีพื้นที่ 180,000 ตารางเมตร เป็นตลาดค้าส่งผักและผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศจีน มีการนำเข้าผลไม้จากทั่วโลกเพื่อกระจายไปขายในตลาดต่าง ๆ ทั่วประเทศจีน ตั้งแต่เริ่มธุรกิจค้าผลไม้ในปี พ.ศ.2547 ยอดขายผลไม้ของตลาดเจียงหนานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผลไม้นำเข้าของตลาดเจียงหนานคิดเป็นร้อยละ 85 ของตลาดผลไม้ในประเทศจีน มียอดขายผลไม้และผัก 20,000 และ 25,000 ตันต่อวัน ตามลำดับ

คุณ Jackie Yuan ผู้ประกอบการนำเข้าผลไม้จากไทยรายใหญ่ในตลาดเจียงหนาน ได้กล่าวถึงประเด็นปัญหาการนำเข้าทุเรียนจากไทยทั้งหมด 3 ประเด็น ได้แก่ 1) คุณภาพของผลไม้ไทย 2) ระบบการขนส่ง และ 3) การตกลงกับชาวสวน

- 1) คุณภาพของผลไม้ไทย นับว่าเป็นปัญหาที่พบมากที่สุด ทางผู้ประกอบการแจ้งว่าก่อนเข้าไปจัดซื้อทุเรียนที่ไทยได้ตกลงกับชาวสวนโดยมีการกำหนดคุณภาพของทุเรียนและน้ำหนักของทุเรียน

เอาไว้อย่างชัดเจน แต่พบว่าชาวสวนมีการเก็บทุเรียนล่วงหน้าก่อนประมาณ 1 เดือน จากนั้นนำทุเรียนมาแช่น้ำเพื่อให้ได้น้ำหนักตามที่ผู้ประกอบการกำหนดไว้ มีผลทำให้ทุเรียนไม่สุกตามที่ผู้ประกอบการต้องการ โดยต้องการให้ทุเรียนสุกที่ร้อยละ 70-80 เมื่อนำเข้าทุเรียนมาถึงจีนและทุเรียนถึงมือผู้บริโภคกลับพบว่าผู้บริโภคบางส่วนที่ซื้อทุเรียนไปนำกลับมาเปลี่ยนคืนเนื่องจากทุเรียนไม่มีคุณภาพ สร้างความเสียหายและเพิ่มต้นทุนให้แก่พ่อค้าชาวจีน เนื่องจากรูปแบบการขายของจีนมีบริการหลังการขายที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ปัญหาคุณภาพทุเรียนส่วนใหญ่เกิดในช่วงนอกฤดูกาล ในภาคตะวันออกของไทยที่พบปัญหาคือทุเรียนมีปริมาณมาก ปริมาณผู้จัดเก็บไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถขนส่งได้ เกิดปัญหาทุเรียนเสียหาย ปกติแล้วทุเรียนที่มีคุณภาพสามารถขายได้ถึง 500 หยวนต่อลัง (ประมาณ 17 กิโลกรัม) แต่เมื่อคุณภาพไม่ดีราคาทุเรียนลดลงเหลือ 300-400 หยวนต่อลัง (ประมาณ 17 กิโลกรัม) เช่นเดียวกับในกรณีของมังคุด โดยผู้ประกอบการต้องการให้ชาวสวนเก็บมังคุดที่ความสุกร้อยละ 75-80 แต่พบว่าเมื่อ 4-5 ปีที่ผ่านมา มังคุดของไทยมีรสชาติไม่ค่อยอร่อยเหมือนเดิม ความหวานไม่พอ และมีเปลือกหนา ปกติแล้วในช่วงฤดูกาลคนจีนจะนิยมบริโภคมังคุดมาก แต่จากปัญหาเรื่องคุณภาพทำให้ยอดขายลดน้อยลง นอกจากนี้ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมายังพบปัญหามังคุดเนื้อแฉ่ำเลี่ยนร้อยละ 25-50 ของมังคุดทั้งหมด ห้างสรรพสินค้าที่เข้ามาซื้อเพื่อนำไปขายต่อก็เข้ามาซื้อลดลง เนื่องจากเมื่อพบมังคุดไม่มีคุณภาพ ทางห้างสรรพสินค้าต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคของเขา ทางผู้ประกอบการจึงเสนอให้มีการควบคุมคุณภาพผลไม้ของไทยตั้งแต่ในสวนเพื่อป้องกันปัญหาเรื่องคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน

- 2) ปัญหาระบบการขนส่ง การขนส่งทางเรือพบปัญหามากกว่า การขนส่งทางรถ ปัญหาการขนส่งทางเรือ คือบริษัทขนส่งทางเรือไม่รับผิดชอบในกรณีสินค้าเสียหาย นอกจากนี้พบว่าบริษัทขนส่งทางเรือไม่ช่วยในเรื่องการรักษาอุณหภูมิระหว่างการขนส่ง เมื่อทุเรียนมาถึงจีนพบว่ามีส่วนเสียหาย ทำให้ต้องขายในราคาถูก โดยต้องการให้รัฐบาลไทยช่วยออกกฎระเบียบในการรักษาคุณภาพการขนส่งและให้บริษัทขนส่งทางเรือรับผิดชอบต่อกรณีสินค้าเสียหายหรือมาถึงล่าช้ากว่ากำหนด โดยรับผิดชอบอย่างน้อยร้อยละ 50 เนื่องจากปัจจุบันการขนส่งทางรถมีการประกันทั้งหมดหากสินค้าเสียหายมีการชดเชยให้ร้อยละ 100 หากบริษัทขนส่งทางเรือสามารถประกันและรับผิดชอบได้ อาจจะหันไปใช้การขนส่งทางเรือมากขึ้น เนื่องจากการขนส่งทางเรือสามารถบรรทุกสินค้าได้ปริมาณมากกว่าทางรถ และมองว่าในอนาคตหากอุปสงค์ในผลไม้ไทยของคนจีนเพิ่มมากขึ้น จะเป็นโอกาสที่ดีของไทยหากมีการปรับปรุงระบบการขนส่งทางเรือให้ดีกว่าเดิม
- 3) การตกลงกับชาวสวน โดยการตกลงกับคู่ค้าหรือชาวสวนในกรณีที่สินค้าเน่าเสีย พบว่าไม่มีการให้ประกัน และไม่มีการรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น เกษตรกรได้รับเงินล่วงหน้าไปแล้วแต่เมื่อสินค้าเสียหายกลับไม่มีการรับผิดชอบต่อคุณภาพผลไม้ ผู้ประกอบการจัดซื้อผลไม้จากโรงคัดบรรจุของไทยที่ทำการค้าขายกันมานาน แต่อาจมีเจ้าหน้าที่จีนส่วนหนึ่งเข้าไปควบคุมดูแลเรื่องคุณภาพและการขนส่งเข้าตู้ ผู้ประกอบการต้องการให้ควบคุมคุณภาพตั้งแต่ในสวน เสนอให้

ชาวสวนแจ้งช่วงเวลาที่ผลิตออกดอกและช่วงเวลาเก็บเกี่ยว โดยใช้ระบบออนไลน์เข้ามาช่วย เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ

สำหรับมุมมองในอนาคตเรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการขายเมื่อจีนมีการพัฒนาระบบอีคอมเมิร์ซ ทางคุณ Jackie Yuan มองว่า จะเป็นผลดีเพราะทำให้มีช่องทางการขายมากขึ้น ผู้บริโภคทั่วจีนสามารถเข้าถึง ได้มากขึ้น ทำให้ความต้องการบริโภคผลไม้มีมากขึ้น แต่ในระยะยาวพ่อค้าคนกลางจะได้รับผลกระทบทางลบ เนื่องจากอีคอมเมิร์ซทำให้ช่องทางการขายมีความสะดวกมากขึ้น คนอื่นสามารถเข้ามาทำธุรกิจได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ในระยะยาวถ้าไทยไม่ปรับปรุงเรื่องคุณภาพผลไม้ให้ดีขึ้น เมื่อผู้บริโภคทราบว่าผลไม้ไทยมีคุณภาพไม่ดี จะทำให้สูญเสียความมั่นใจในการบริโภค และอาจทำให้ผู้บริโภคหันไปบริโภคผลไม้ของประเทศอื่นแทน

รูปที่ ข-14 บรรยากาศการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการจำหน่ายผลไม้ ในตลาดเจียงหนาน

รูปที่ ข-15 พุเรียนไทยที่จำหน่ายในตลาดเจียงหนาน

ภาคผนวก ค

การประชุมระดมความคิดเห็น

“ผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติ ครั้งที่ 1”

การประชุมระดมความคิดเห็น “ผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคั่วบรจุผลไม้ต่างชาติ ครั้งที่ 1”

สรุปผลการประชุมระดมความคิดเห็นครั้งที่ 1 แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมทุเรียนไทย

ประเด็นคำถามทั้ง 6 คำถามซึ่งประกอบด้วย

1. แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน
2. การแข่งขันทุเรียนจากต่างประเทศ
3. กฎระเบียบ Food Safety
4. การขยายอิทธิพลของล้ง
5. การขยายพื้นที่เพาะปลูก
6. การสูญเสียองค์ความรู้

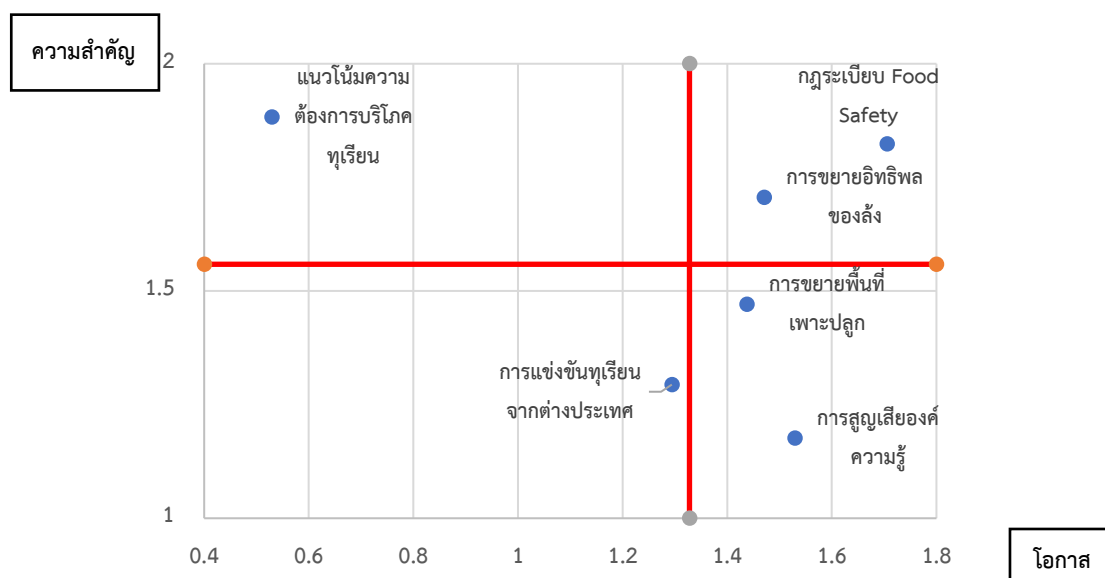
ความคิดเห็นที่ได้จากผู้เข้าร่วมการประชุมระดมความคิดเห็นครั้งนี้ พบว่า ผู้เข้าร่วมทั้ง เกษตรกร ล้ง หน่วยงานจากภาครัฐและเอกชน ได้ให้ความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องการขยายอิทธิพลของล้งต่างชาติ (ล้งจีน) มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ การแข่งขันจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย และ เวียดนาม หรือแม้กระทั่งประเทศจีน ส่วนประเด็นเกี่ยวกับแนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน (Demand) และกฎระเบียบด้าน Food Safety ผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นให้ความสำคัญเท่ากัน แต่กฎระเบียบด้าน Food Safety ถูกมองว่าเป็นโอกาสที่จะทำให้ประเทศเข้าสู่ตลาดจีนได้ รวมถึงเป็นการลดคู่แข่งจากต่างประเทศ เนื่องจากประเทศไทยมีองค์ความรู้ในการปลูกทุเรียนและรักษาคุณภาพได้ดีกว่าประเทศอื่น

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการสูญเสียองค์ความรู้ ผู้เข้าร่วมประชุมมีความคิดเห็นว่า ต่างประเทศไม่สามารถที่จะลอกเลียนแบบได้ง่าย เนื่องจากองค์ความรู้ในการเพาะปลูกทุเรียนต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ แต่ผู้เข้าร่วมประชุมเองมีความกังวลเกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากเกษตรกรรุ่นเก๋าสู่รุ่นใหม่ โดยเฉพาะแรงงานที่ใช้ในการตัดทุเรียน ส่วนคะแนนการให้ความสำคัญและโอกาสในการแข่งขันจะถูก แสดงให้เห็นในตารางที่ ค-1

ตารางที่ ค- 1 สรุปความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมต่อบัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมทุเรียนไทย

	อันดับความสำคัญ	อันดับโอกาส
1. แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน	3	6
2. การแข่งขันทุเรียนจากต่างประเทศ	2	5
3. กฎระเบียบ Food Safety	3	1
4. การขยายอิทธิพลของล้ง	1	3
5. การขยายพื้นที่เพาะปลูก	5	4
6. การสูญเสียองค์ความรู้	6	2

เมื่อนำความสำคัญและโอกาสที่จะเกิดขึ้นต่อ แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน การแข่งขันจากต่างประเทศ กฎระเบียบ Food Safety การขยายอิทธิพลของล้งต่างชาติ การขยายพื้นที่เพาะปลูก และการสูญเสียองค์ความรู้ ด้วยวิธีการพิจารณารูปภาพ Quadrant ดังแสดงในรูปที่ ค-1 และได้ผลการพิจารณาดังนี้

รูปที่ ค- 1 การวิเคราะห์ Quadrant Analysis ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม

- แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียนของจีนมีความสำคัญต่อการกำหนดอนาคตทุเรียนของประเทศไทย แต่มีโอกาสนที่แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียนของจีนจะลดลงนั้นมีน้อย

- การแข่งขันจากต่างประเทศเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออนาคตทุเรียนไทยไม่มากนัก แต่มีโอกาที่จะมีการแข่งขันด้านผลผลิตของทุเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย เวียดนาม หรือแม้กระทั่งประเทศกัมพูชา
- กฎระเบียบ Food Safety และ การขยายอิทธิพลของล้งต่างชาติ ทั้ง 2 ปัจจัยเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญสูงในการกำหนดอนาคตของทุเรียนไทย รวมทั้งมีโอกาที่จะเกิดเหตุการณ์
 - ประเทศจีนจะมีการบังคับใช้ระบบ Food Safety ที่เข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะการมีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ
 - ล้งจีนมีโอกาที่จะผูกขาดราคาผลผลิตทุเรียน อีกทั้งมีความสามารถที่จะเบียดล้งไทย จนครอบครองการค้าทุเรียนในไทยได้
- การขยายพื้นที่เพาะปลูกและการสูญเสียองค์ความรู้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญน้อยสุดที่กำหนดอนาคตทุเรียนไทย ตามลำดับ แต่เป็นปัจจัยที่มีโอกาที่จะเกิดเหตุการณ์ที่กระทบต่ออุตสาหกรรมทุเรียนไทย รวมทั้งอุตสาหกรรมผลไม้อื่นสูง ดังนี้
 - มีโอกาที่จะเกิดการขยายพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้น จนทำให้เกิดการแย่งทรัพยากรที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชชนิดอื่น
 - การถ่ายทอดความรู้ของเกษตรกรจากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่มีโอกาสน้อยลง เนื่องจากช่องว่างระหว่างวัย
 - ประเทศจีนจะมีการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทุเรียนอย่างต่อเนื่อง และจะมีความรู้ความเข้าใจต่อทุเรียนสูงขึ้นในอนาคต

ส่วนที่ 2 การเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม

สำหรับส่วนที่ 2 ทางคณะผู้วิจัยได้ให้ผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นออกความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นคำถามทั้ง 6 ซึ่งประกอบด้วยคำถามดังนี้

1. แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน
2. การแข่งขันจากต่างประเทศ
3. กฎระเบียบ Food Safety
4. การขยายอิทธิพลของล้งต่างชาติ
5. การขยายพื้นที่เพาะปลูก
6. การสูญเสียองค์ความรู้

1. แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน โดยในแต่ละข้อย่อยผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็น ให้ความคิดเห็นในแต่ละข้อดังนี้

- **ความต้องการบริโภคทุเรียนในจีนจะมีโอกาสหดตัวหรือไม่ และปัจจัยอะไรที่ส่งผล**

ผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นมองว่า **มีโอกาสดหดตัว** ถ้าเกิดปัญหาเกี่ยวกับการมีคู่แข่งจากประเทศอื่นที่สามารถผลิตทุเรียนได้คุณภาพเท่าของประเทศไทย คุณภาพของทุเรียนไทย รสนิยม การบริโภคที่เปลี่ยนไป หรือแม้กระทั่งความเชื่อในการบริโภคทุเรียนของคนจีน

ในส่วนของผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นว่า **มีโอกาขยายตัวมากขึ้น** เนื่องจากการพัฒนาระบบขนส่งที่สามารถนำทุเรียนไปจำหน่ายได้ในแทบทุกมณฑลในประเทศจีน และด้วยระบบขนส่งที่ดีขึ้นจะสามารถขยายความต้องการบริโภคได้มากถึง 20 เท่า

2. การแข่งขันจากต่างประเทศ

ได้แบ่งประเทศที่มีแนวโน้มและความสามารถที่จะผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพได้ทั้งสิ้น 4 ประเทศ คือ ประเทศจีน มาเลเซีย เวียดนาม อินโดนีเซีย และกัมพูชา

- **จีนจะสามารถปลูกทุเรียนในจีนมาแข่งขันกับทุเรียนไทยได้หรือไม่อย่างไร ?**

สามารถเป็นไปได้ โดยจีนได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการปรับปรุงพันธุ์และเพาะปลูกทุเรียนที่มณฑลไห่หนานแล้ว

- **มาเลเซียสามารถขยายการส่งออกทุเรียน Musang King ไปจีนอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่อย่างไร ?**

มีความเป็นไปได้เนื่องจากนโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐของประเทศมาเลเซีย รวมถึงความนิยมบริโภคของทุเรียน Musang King ในประเทศจีนและต่างประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ประเทศมาเลเซียมีปัญหาเรื่องพื้นที่เพาะปลูก

- **เวียดนามสามารถขยายการส่งออกทุเรียนไปจีนอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่อย่างไร ?**

ประเทศเวียดนามยังมีความเป็นไปได้ยากเกี่ยวกับการขยายปริมาณการส่งออก โดยเฉพาะกับประเทศจีน เนื่องจากกฎระเบียบการนำเข้าส่งออกระหว่างเวียดนามกับจีน รวมถึงประชากรในประเทศเองมีการบริโภคทุเรียนเป็นปริมาณมาก

- **อินโดนีเซียสามารถขยายการส่งออกทุเรียนไปจีนอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่อย่างไร ?**

มีโอกาส ถ้าเกิดการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่ต้องใช้เวลาพอสมควรในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของทุเรียน เพื่อให้สามารถส่งออกไปประเทศจีนได้

- **กัมพูชาสามารถขยายการส่งออกทุเรียนไปจีนอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่อย่างไร ?**

มีความเป็นไปได้สูงเนื่องจากการเข้ามาลงทุนของทุนจีนในประเทศเวียดนาม แต่ยังมีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพ และการบริโภคของคนในประเทศ

3. กฎระเบียบ Food Safety

จากการระดมความคิดเห็นพบว่า ประเทศจีนจะมีการบังคับใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับกับทุเรียนของประเทศไทยอย่างแน่นอน ในอีก 5 ปีข้างหน้า ซึ่งตอนนี้คาดว่าจะอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนาระบบ และจีนจะใช้เหตุผลทางการค้าในการบังคับใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับนี้

จากการใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับจะทำให้จีนมีฐานข้อมูลของ GAP และ GMP ของทุเรียนในประเทศไทย ซึ่งจีนเองอาจจะนำฐานข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์ปริมาณผลผลิต แหล่งผลผลิต รวมถึงสารเคมีที่เกษตรกรใช้ ทั้งนี้ถ้าจีนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวได้ จีนจะสามารถวางแผนการรับซื้อทุเรียนในแต่ละจังหวัดของประเทศไทยได้ และอาจจะทำให้ควบคุมตลาดการค้าขายทุเรียนได้ อีกทั้งการทราบสารเคมีที่เกษตรกรไทยใช้จะทำให้จีนมีองค์ความรู้ด้านโรคพืชของทุเรียนเพิ่มมากขึ้น หรือมีการผลิตสารเคมีแล้วนำกลับมาจำหน่ายที่ไทย

สำหรับมาตรการที่จีนจะบังคับให้เพิ่มเติม คาดว่าจะประกอบไปด้วย

1. การกำหนดการใช้สารเคมีบางชนิด
2. การกำหนดมาตรฐาน China GAP หรือ ASEAN GAP
3. การกำหนดโควตาการส่งออกทุเรียนไทยสำหรับผู้ประกอบการทุเรียนบางราย

จากมาตรการดังกล่าว ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นมีความคิดเห็นว่า จีนจะมีอำนาจต่อรองทางการค้ากับไทยมากขึ้นอย่างแน่นอน นั่นคือ จีนทำหน้าที่เป็นผู้ที่ออกกฎระเบียบ ซึ่งสามารถออกกฎระเบียบที่จะเอื้อผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มพรรคพวกตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยต้องมีหน่วยงาน/ไตรภาคี ที่รวมกลุ่มทำเรื่องนี้ โดยต้องรวมศูนย์การบริหารจัดการทุเรียน (มีเจ้าภาพตัวจริง) ในการจัดการทุเรียนทั้งระบบ หรือร่วมกันแยกส่วนการทำงานเป็นองค์กรรวม กฎระเบียบที่เกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพ ราคา และท้ายที่สุดขยายไปยังปัจจัยการผลิต เช่น สารเคมี ปุ๋ย ฮอร์โมนต่าง ๆ การใช้สารเคมีที่ไม่ปลอดภัย ระหว่างการบรรจุ (ขั้นตอนของล้าง) และการใช้สารเคมี ในส่วนของการผลิต ตั้งแต่ปลูก - เก็บเกี่ยว ที่ไม่ปลอดภัย

สำหรับข้อกังวลเกี่ยวกับกฎระเบียบ Food Safety นอกจากการออกกฎระเบียบของประเทศจีนแล้ว คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยต้องมีการปรับองค์กรให้สอดคล้องกับการตรวจสอบสินค้านำเข้าส่งออกให้เหมาะสมกับข้อตกลงพิธีสาร การขึ้นทะเบียน GAP และ GMP แต่ปัญหาที่พบในขณะนี้คือ มีพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนที่ขึ้นทะเบียน GAP ไม่ได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าสงวน ไม่มีหลักฐานครอบครองตามกฎหมาย

4. อิทธิพลของล้งต่างชาติ

การขยายอิทธิพลของล้งต่างชาติ ด้านการแย่งตลาดกับล้งไทยคาดว่า ล้งจีนสามารถเบียดและแย่งตลาดจากล้งไทยได้อย่างแน่นอน เนื่องจาก

- กำลังซื้อที่มากกว่า เนื่องจาก ล้งจีนมีความคล่องตัวในการทำธุรกิจที่จีนและมีเงินทุนหมุนเวียนมากกว่าล้งไทย
- การดำเนินการด้านโลจิสติกส์ได้ครบวงจรจนถึงปลายทาง ซึ่งล้งไทยยังไม่มีความสามารถเท่าจีน
- คนไทยให้การสนับสนุนในการรับจ้างนายทุนจีน เช่น เป็นคนกลาง หรือเป็นแรงงานเก็บเกี่ยว

แต่ล้งจีนเองก็มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมทุเรียนไทยขณะนี้ เนื่องจากการแข่งขันกันซื้อของล้งจีนทำให้ราคาทุเรียนสูงขึ้น

สิ่งที่น่ากังวลอีกประการ คือ ทุนจีนจะสามารถเข้ามาดำเนินการในส่วนของการปลูกและผลิตทุเรียนในไทย ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นมองว่า ทุนจีนสนใจมาลงทุนในส่วนนี้มากขึ้น เพื่อสามารถกำหนดราคาได้ จะเห็นได้จากขณะนี้เริ่มมีเงินทุนมาหาซื้อประมาณ 3,000 ไร่ ในจังหวัดจันทบุรี และปัจจุบันมีสวนจีนที่คนไทยเป็นตัวแทน รวมถึงการที่คนจีนแต่งงานกับคนไทยเพื่อสิทธิในการถือที่ดิน ถึงแม้ทุนจีนจะเข้ามาซื้อที่ดิน แต่ประเด็นในทางกฎหมายด้านการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวไม่ใช่คนต่างชาติหรือได้บุคคลต่างชาติทำธุรกิจด้านเกษตรกรรม อีกทั้งความรู้และประสบการณ์ในการเพาะปลูกที่ยังไม่เพียงพอ ทำให้มีการจ้างให้คนไทยทำสวนให้ก่อน

สำหรับการร่วมทุนทำสวนระหว่างเกษตรกรไทยและทุนจีนเป็นไปได้ลำบาก โดยเฉพาะสวนทุเรียน รายย่อยด้วยลักษณะนิสัยของคนไทยที่เป็นตัวของตัวเอง เว้นแต่สวนขนาดใหญ่ที่ร่วมลงทุนในระยะแรกและครอบครองทั้งหมดในที่สุด

ด้านการกดราคารับซื้อหน้าสวน เกิดขึ้นแน่นอนแต่จะเกิดในช่วงที่ผลผลิตออกเป็นจำนวนมาก แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความต้องการเป็นหลัก หากความต้องการจากต่างประเทศลดลงจะเกิดการกดราคาหน้าสวน หรือ/และ หากมีการผลิตมากเกินไปจะถูกกดราคาเช่นเดียวกัน

กรณีการผูกขาดด้านราคา ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นคาดว่าจะเกิดการผูกขาดในห่วงโซ่อุปทาน ในส่วนต่อไปนี้

- จะมีการผูกขาดราคาถ้าต้นน้ำให้คนจีนมาลงทุนทำสวนหรือเหมาสวน
- ในส่วนของผู้นำเข้า/ผู้ค้าภายในประเทศของจีน แต่จะมีผลกระทบต่อราคาหน้าสวนไทย
- ตลาดค้าส่งปลายทาง (ในประเทศจีน) จะเป็นผู้กำหนดราคา และจะส่งผลกระทบต่อผู้เล่นในห่วงโซ่อุปทานอย่างแน่นอน

5. การขยายพื้นที่เพาะปลูก

การขยายพื้นที่เพาะปลูกคาดว่าจะส่งผลต่อคุณภาพผลผลิตอย่างแน่นอน เนื่องจากการส่งเสริมภาครัฐไม่ประสบความสำเร็จ ถ้าการจัดการไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการใช้เทคโนโลยีที่มากนัก และปัจจัยด้านต้นทุนแต่ด้วยการควบคุมด้วยกลไกทางการตลาด คุณภาพไม่ได้ขึ้นอยู่กับพื้นที่เพาะปลูก อาจจะทำให้มีการบริโภคผลผลิตที่ตกเกรด (คุณภาพต่ำ) แต่การขยายผลผลิตนั้นไม่ได้ขึ้นกับการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพียงอย่างเดียว แต่มีแหล่งน้ำเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นควรบริหารจัดการพื้นที่การเพาะปลูก เพื่อไม่ให้กระทบพื้นที่ธรรมชาติ เช่น ป่า ภูเขา นอกจากปัญหาแหล่งน้ำแล้วยังมีปัญหเกี่ยวกับ สารเคมีตกค้างเป็นประเด็นที่น่าห่วง เนื่องด้วยทุเรียนใช้สารเคมีมาก

ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นว่า อีกผลกระทบที่จะเกิดกับการขยายพื้นที่เพาะปลูกของทุเรียน คือ การแย่งทรัพยากรที่เพาะปลูกพืชบางชนิด รวมถึงการขาดแคลนแรงงานที่ใช้ในการตัด ทำให้รัฐบาลเองต้องจริงจังในการดำเนินงาน แต่ถ้านโยบายไม่ชัดเจนหรือความเป็นอิสระของเจ้าของที่ดินในการดำเนินการ อาจจะทำให้ควบคุมการขยายพื้นที่เพาะปลูก

6. การสูญเสียองค์ความรู้

การถ่ายทอดองค์ความรู้ในเกษตรกรไทยนั้น ยังมีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งเกษตรกรได้มีการหาความรู้เพิ่มเติมและรวมกลุ่มกัน จะเห็นได้จากการมีกลุ่ม Young Smart Farmer (YSF) แต่อุปสรรคในการถ่ายทอดองค์ความรู้ก็มีด้วยกัน เช่น

1. ช่องว่างระหว่างวัยของเกษตรกรรุ่นเก่าและใหม่
2. ทักษะที่มีต่อการทำเกษตรกรรม
3. องค์ความรู้ต่าง ๆ ด้านการเกษตรถูกส่งไปบริษัทเอกชน (บริษัทปุ๋ย ยา เคมีภัณฑ์) มากกว่าเกษตรกร
4. การออกผลผลิตของทุเรียนปีละ 1 ครั้ง ทำให้การเผยแพร่ไม่เป็นวงกว้าง (เป็นเฉพาะภายในครอบครัว) เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีหลายปัจจัยในการผลิตที่ไม่เหมือนกัน จึงไม่สามารถทำเหมือนกันได้ทั้งหมด
5. องค์ความรู้ขาดแหล่งรวบรวม (Knowledge Center)

การพัฒนางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุเรียนนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเน้นไปที่การผลิตทุเรียน การใช้สารเคมี แต่ขาดเรื่องการเผยแพร่สื่อสารที่ดี ไปยังเกษตรกร การเก็บรวบรวมข้อมูลในการเพาะปลูกทุเรียน รวมถึง งานวิจัยไม่สอดคล้องกับตลาดและลำชา อีกทั้งแหล่งให้ทุนมักจะให้ทุนโครงการที่ใช้ประโยชน์ได้ทันที ไม่สนับสนุนการวิจัยระดับพื้นฐาน ที่จะอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของทุเรียน แต่งานวิจัยระดับพื้นฐานนี้มีความสำคัญมาก ที่จะนำไปสู่ การปฏิบัติในสวนทุเรียนได้อย่างแม่นยำ

การแก้ไขปัญหาค่าความรู้เกี่ยวกับทุเรียนของประเทศไทยควรมีการจัดระบบในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นระบบมากขึ้น และต้องมีเจ้าภาพที่ชัดเจนใช้โอกาสของการตักงานของบัณฑิตใหม่ในปี พ.ศ. 2563 มาสร้างชาวสวนรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer)

การพัฒนาค่าความรู้เกี่ยวกับทุเรียนไม่ใช่เพียงแต่ประเทศไทยเท่านั้น ต่างประเทศก็มีการพัฒนาด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นจากปัจจัยการแข่งขันในต่างประเทศ อีกทั้งประเทศจีนก็มีการพัฒนาค่ารู้ด้านนี้ด้วยเช่นกัน และมีโอกาสจีนจะมีความรู้ทันเกษตรกรไทยไม่ว่าจะเป็นด้านการเพาะปลูก การพัฒนาสายพันธุ์ และอื่น ๆ เนื่องจากเทคโนโลยีปัจจุบันสามารถทำลายข้อจำกัดในเรื่องความชำนาญ และปัจจัยเสริมด้านอื่น ๆ เช่น

- รัฐบาลจีนมีการสนับสนุนงานวิจัยอย่างเต็มที่
- การพัฒนา Application การบันทึกข้อมูลกิจกรรมในสวน เพื่อให้เป็นฐานข้อมูลที่จะใช้ในอนาคต
- การใช้ Big DATA ของจีน ทำให้การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับทุเรียนทำได้ง่ายขึ้น ใช้เวลาไม่นานในการถอดบทเรียนจากชาวสวนทุเรียนไทย

ส่วนที่ 3 ภาพอนาคต

ในส่วนนี้เป็นการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมความคิดเห็นเขียนอภิปรายเกี่ยวกับภาพอนาคตของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในด้านของความนิยมบริโภค การแข่งขันจากต่างประเทศ การขยายพื้นที่เพาะปลูก และองค์ความรู้เกี่ยวกับทุเรียนที่จะเกิดขึ้นในอีก 5 ปี 10 ปี และอีก 20 ปี ข้างหน้า ผลจากการระดมความคิดเห็นพบว่า

- **ภาพอนาคต 5 ปี** ข้างหน้า ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นมองว่าจะเกิดเหตุการณ์ล้งทุเรียนอาจจะกลายเป็นล้งจีนเกือบทั้งหมด อีกทั้งศักยภาพในการแข่งขันของทุเรียนไทยอาจจะลดลง ซึ่งสะท้อนออกมาในลักษณะรูปของ “ภาพอนาคตที่ 2 คำหดหาย”
- **ภาพอนาคต 10 ปี** ข้างหน้า เกิดสถานการณ์ผลผลิตทุเรียนจากประเทศอื่นเข้ามาทดแทนทุเรียนไทยหรือเข้าตลาดจีนได้ อีกทั้งต่างประเทศสามารถพัฒนาผลผลิตได้เท่ากับของไทย
- **ภาพอนาคต 20 ปี** ข้างหน้าความนิยมทุเรียนอาจลดลงและทุเรียนกลายเป็นผลไม้ที่ใช้เป็นวัตถุดิบเท่านั้น อีกทั้งจีนจะสามารถแทรกแซงกลไกทางการตลาดได้อย่างแน่นอน ถ้าไม่ควบคุมการผลิตและการบริหารจัดการล้ง

เมื่อพิจารณาสถานการณ์ภาพอนาคตในอีก 5 ปี 10 ปี และ 20 ปี ข้างหน้า จากผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็น โดยเฉพาะ ภาพอนาคตใน 10 ปี และ 20 ปี ข้างหน้า สะท้อนออกมาในลักษณะรูปของ “ภาพอนาคตที่ 3 คำหาย ตลาดหด” ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในรูปที่ ค-2

ภาพอนาคตที่ 3: คำหยา ตลาดหด

Demand

ความนิยมบริโภคทุเรียนของคนจีนยังโตต่อเนื่อง
และทุเรียนไทยเสียส่วนแบ่งทางการตลาดให้กับทุเรียนของประเทศเพื่อนบ้านและทุเรียนที่ปลูกในประเทศจีน

Supply

ชาวจีนนอกจากมีสถานภาพเป็นต้นทางของความต้องการบริโภค
ทุเรียนยังเข้ามามีส่วนแบ่งการค้าทุเรียนในไทยเกือบสมบูรณ์ คือ เป็นผู้ควบคุมการนำเข้าทุเรียนไทยไปจีน
เป็นผู้รวบรวมผลผลิต โรงคัดบรรจุ และส่งออก โดยมีผู้ประกอบการชาวไทยเป็นลูกจ้างในแต่ละกิจกรรม
ส่วนการผลิตทุเรียนส่วนใหญ่ยังเป็นของเกษตรกรไทย

ผลิต	ค้าในไทย	นำเข้า	ค้าในจีน
	 		

รูปที่ ค-2 ภาพอนาคตที่ 3: คำหยา ตลาดหด

ตารางที่ ค-2 สรุปผลจากการเขียนอภิปรายของผู้ร่วมประชุมเกี่ยวกับภาพอนาคตของอุตสาหกรรมทุเรียนไทย

ภาพอนาคต	ผลกระทบในแต่ละด้าน	ผลกระทบเชิงบวก	ผลกระทบเชิงลบ
5 ปีข้างหน้า	1. แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน	ราคาทุเรียนลดแต่เกษตรกรจะปรับตัวได้และสวนทุเรียนจะยังอยู่	ปริมาณผลผลิตทุเรียนมากขึ้น จนทำให้ทุเรียนล้นตลาด และราคาอาจปรับตัวลดลงแต่ยังไม่ตกต่ำ
	2. การแข่งขันจากต่างประเทศ		ไทยสูญเสียศักยภาพทางการแข่งขัน
	3. มาตรฐาน Food Safety		
	4. โรงคัดบรรจุผลไม้		ล้งทุเรียนอาจจะเป็นล้งเงินทั้งหมด
	5 การขยายพื้นที่เพาะปลูก		
	6. องค์ความรู้		
10 ปีข้างหน้า	1. แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน		● ปริมาณผลผลิตอาจเพิ่มขึ้นและมากกว่าความต้องการของตลาด ● การส่งออกชะลอตัว
	2. การแข่งขันจากต่างประเทศ		● ผลผลิตทุเรียนจากประเทศอื่นเข้ามาทดแทนทุเรียนไทยหรือเข้าตลาดจีนได้ ● ต่างประเทศพัฒนาคุณภาพได้เท่าประเทศไทย
	3. มาตรฐาน Food Safety		

ภาพอนาคต	ผลกระทบในแต่ละด้าน	ผลกระทบเชิงบวก	ผลกระทบเชิงลบ
20 ปีข้างหน้า	4. โรงคั่วบรรจุผลไม้		เปลี่ยนจากทุเรียนเป็นผลไม้ชนิดอื่น
	5 การขยายพื้นที่เพาะปลูก		- ปริมาณล้นตลาด คุณภาพลดลง มีการแปรรูปมากขึ้น - เกษตรกรหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน
	6. องค์ความรู้	มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเพิ่มผลผลิต และใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกน้อยลง	
	1. แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน		- คล้ายกับกรณียางพาราหากไม่มีการป้องกัน น่าจะจบลงที่ปริมาณทุเรียนล้นโลก - ความนิยมทุเรียนอาจลดลงและทุเรียนกลายเป็นผลไม้ที่ใช้เป็นวัตถุดิบเท่านั้น
	2. การแข่งขันจากต่างประเทศ		จีนจะสามารถแทรกแซงกลไกทางการตลาดได้อย่างแน่นอน ถ้าไม่ควบคุมการผลิตและการบริหารจัดการล้ง
	3. ภาวะเปื้อน Food Safety		
	4. โรงคั่วบรรจุผลไม้		
	5 การขยายพื้นที่เพาะปลูก		

ภาพอนาคต	ผลกระทบในแต่ละด้าน	ผลกระทบเชิงบวก	ผลกระทบเชิงลบ
	6. องค์ความรู้	● การใช้ประโยชน์จากทุเรียน อันเป็นผลมาจากการวิจัยและพัฒนา (R&D) จะมีความชัดเจนมากขึ้น ● ไทยเป็นศูนย์กลางทางการค้าและข้อมูลเกี่ยวกับทุเรียน ทั้งด้านการค้าและการผลิต	

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาระดมความคิดเห็น ครั้งที่ 1

“การศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ : ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย”

วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน 2562 เวลา 13.00 – 17.00 น.

ณ ห้องมณีจันทร์ 1 โรงแรมมณีจันทร์ รีสอร์ท จังหวัดจันทบุรี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
1	ท่านยุคล ลิ้มแหลมทอง	ที่ปรึกษา
2	รศ.ดร.สมยศ เชื้ออักษร	สำนักประสานชุดโครงการวิจัยด้านโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน
3	ดร.อิทธิวัฒน์ บุญมี	สำนักประสานชุดโครงการวิจัยด้านโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน
4	ราตรี เม่นประเสริฐ	สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร
5	สิริกร คุณขุนทด	สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร
6	ส่องสกล บุญเกิด	สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร
7	จุฑามณี ยอดแสง	กรมพัฒนาธุรกิจการค้า
8	จิตตนาถ อ่องล่อ	กรมพัฒนาธุรกิจการค้า
9	ชลธิ นุ่มหนู	สวพ. 6
10		สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี
11	พงษ์พัฒน์ วงศ์ตระกูล	รองผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี
12	อรรถัย เอื้อตระกูล	
13	ศาสตราจารย์จรัสแท้ ศิริพานิช	
14	ดร.ประกิจ ณรงค์ตะณุล	
15	อ.ปราโมช ร่วมสุข	สถาบันทุเรียนไทย
16	กฤติเดช อยู่รอด	สถาบันทุเรียนไทย
17	ทวีป ศิริไสยาสตร์	สถาบันทุเรียนไทย

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
18	สุดใจ ฤทธิโยธี	สถาบันทุเรียนไทย
19	ณัฐฎาพร วัฒนาเขมาภีร์	สถาบันทุเรียนไทย
20	คมกฤษ ธรรมรัตน์กุล	บ. เค วี ซี ไรซ์ อินเตอร์เทรด จำกัด
21	วาสนา อัครานุกรักษ์	หอการค้าจังหวัดนครสวรรค์
22	ภาณุวัฒน์ ไหมแก้ว	สมาคมผู้ประกอบการส่งออกทุเรียนมั่งคุดแห่งประเทศไทย
23	ณัฐกฤษณ์ โอฟารศิริรักษ์	สมาคมผู้ประกอบการส่งออกทุเรียนมั่งคุดแห่งประเทศไทย
24	ดร.วรชาติ ดุลยเถียร	สมาคมส่งเสริมธุรกิจเกษตรระหว่างประเทศ
25	เกียรติศักดิ์ ตั้งเจริญสุขชัย	
26	มณฑล ปรีวัฒน์	
27	กิตติภักดิ์ ศรีราม	Young Smart Farmer จันทบุรี
28	จารุวรรณ พุกษ์เจริญ	Young Smart Farmer จันทบุรี
29	รุจิณี สันติกุล	Young Smart Farmer จันทบุรี
30	ธรรมรัตน์ จันทรีดี	Young Smart Farmer จันทบุรี
31	ดวงพร เวชสิทธิ์	Young Smart Farmer จันทบุรี
32	พิพัฒน์ เต็งเศรษฐศักดิ์	Young Smart Farmer จันทบุรี
33	สว.อุดม วรรณรัฐ	Young Smart Farmer จันทบุรี
34	ครนงค์ สมพล	Young Smart Farmer จันทบุรี
35	สุเทพ จรูญชนม์	แปลงใหญ่ระยอง
36	ดร.ฉัตรกมล มุ่งพยาบาล	สมาพันธ์ชาวสวนทุเรียนไทย
37	เรือง ศรีนาราง	แปลงใหญ่ตราด
38	ประสาทพร ศรีสุวรรณ	วิสาหกิจชาวสวนทุเรียนจันท

ภาพบรรยากาศสัมมนาระดมความคิดเห็นครั้งที่ 1

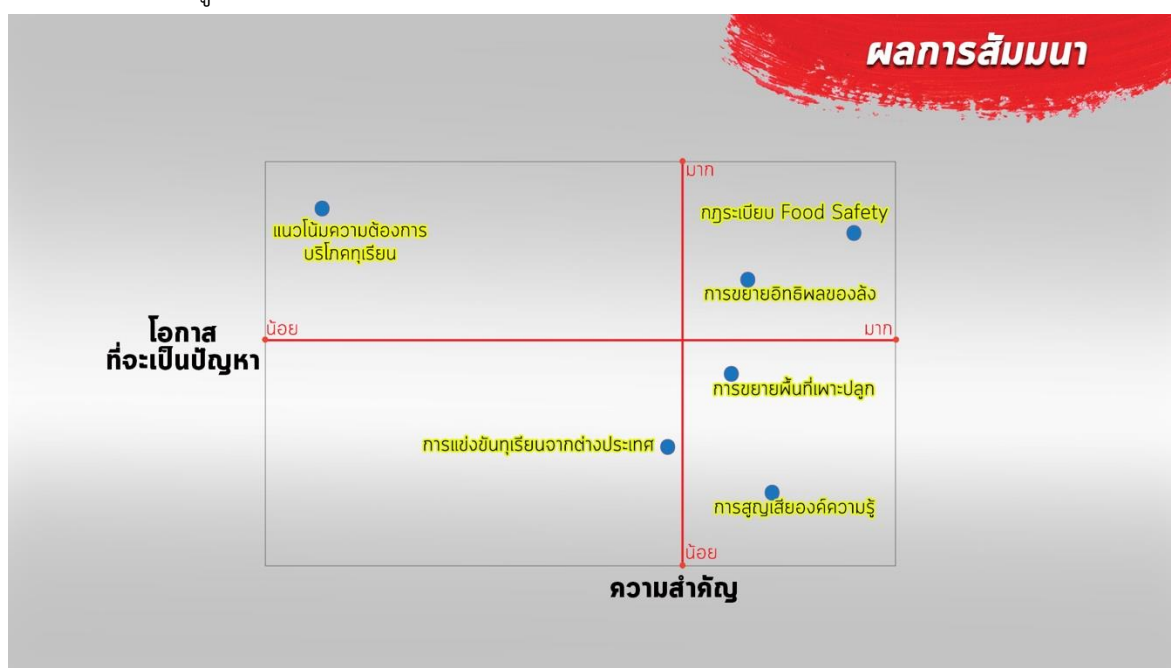
ภาคผนวก ง

การประชุมระดมความคิดเห็น

“ผลกระทบระยะยาวของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ ครั้งที่ 2”

ผลการวิเคราะห์แนวโน้มภาพอนาคต

จากการที่คณะผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลแนวโน้มปัจจัยกำหนดอนาคตทุเรียนไทยทั้ง 6 ปัจจัย และได้สอบถามความเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม (ครั้งที่ 1) เกี่ยวกับระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยต่ออนาคตทุเรียนไทยและโอกาสที่แต่ละปัจจัยจะสร้างปัญหาให้กับอนาคตทุเรียนไทยในระยะยาว โดยแบ่งความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ คือ มาก (คะแนน = 3) ปานกลาง (คะแนน = 2) และต่ำ (คะแนน = 1) จากความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม พบว่า ปัจจัยที่ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่ามีความสำคัญ 3 อันดับแรก คือ แนวโน้มความต้องการบริโภคทุเรียน กฎระเบียบ Food Safety และการขยายอิทธิพลของล้ง ส่วนปัจจัยที่มีแนวโน้มที่จะสร้างปัญหากับอนาคตทุเรียนไทย 3 อันดับแรก คือ กฎระเบียบ Food Safety การขยายอิทธิพลของล้ง และการขยายพื้นที่เพาะปลูก และเมื่อพิจารณาร่วมกันด้วยการวิเคราะห์ค่าคู่อันดับ (Quadrant Analysis) จะได้ผลลัพธ์ดังแสดงในรูปที่ ง-1

รูปที่ ง- 1 ผลการวิเคราะห์ Quadrant Analysis ที่นำเสนอในการประชุมระดมความคิดเห็นครั้งที่ 2

จากการพิจารณา ดังแสดงให้เห็นในรูปที่ ง- 1 พบว่า กลุ่มปัจจัยที่มีทั้งระดับความสำคัญและโอกาสที่จะก่อให้เกิดปัญหาในระดับสูง ประกอบด้วย กฎระเบียบ Food Safety การขยายอิทธิพลของล้ง และการขยายพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งการขยายพื้นที่เพาะปลูกเป็นปัจจัยที่จะต้องหาทางกำกับดูแลด้วยกฎระเบียบ Food

Safety กล่าวคือ ถ้ามีการบริหารจัดการพื้นที่เพาะปลูกไม่ดี ทุเรียนที่ผลิตได้จะไม่มีคุณภาพ ทำให้กฎระเบียบ Food Safety ส่งผลกระทบต่อสูงขึ้น

ถัดมาเป็นการนำเสนอผลจากการที่ได้นำเสนอภาพอนาคตและได้ตั้งประเด็นคำถามให้มีการอภิปรายความคิดเห็นของผู้ร่วมประชุม (ครั้งที่ 1) เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสามารถสรุปภาพอนาคตได้ดังนี้

ภาพอนาคตใน 5 ปีข้างหน้า ล้งไทยมีศักยภาพในการแข่งขันลดลงจากเดิมมาก อาจถูกล้งจีนเบียดขับออกจากตลาด

ภาพอนาคตใน 10 ปีข้างหน้า เกิดความพยายามทดลองปลูกทุเรียนที่มีรสชาติและคุณภาพดีในต่างประเทศเริ่มออกดอกออกผล การจำหน่ายทุเรียนไทยในจีนเริ่มเผชิญการแข่งขันจากทุเรียนต่างประเทศที่สูงขึ้น

ภาพอนาคตใน 20 ปีข้างหน้า การจำหน่ายทุเรียนไทยในตลาดจีนเผชิญการแข่งขันที่เข้มข้นจากทุเรียนต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการจีนสามารถยึดครองการค้าทุเรียนในตลาดไทยได้เกือบทั้งหมด ถ้าไม่มีการบริหารจัดการที่ดี อาจเกิดการแทรกแซงตลาดจากผู้นำเข้าทุเรียนรายใหญ่ในฝั่งจีน

ผู้เข้าร่วมประชุมเกือบทั้งหมดยังมีความหวังว่า ชาวสวนไทยยังน่าจะสามารับมือกับการขยายอิทธิพลทุนจีนไม่ให้เข้ามามีส่วนแบ่งที่มีนัยสำคัญในกิจกรรมการเพาะปลูกทุเรียนไทย

การวิเคราะห์ผลกระทบระยะยาวโดยใช้เป้าหมาย SDGs

การประเมินผลกระทบระยะยาว อันเป็นผลจากการขยายกิจการของโรงคั่วบรจุต่างชาติและการขยายการเพาะปลูกทุเรียนตามอิทธิพลการค้าที่ขยายตัวขึ้น โดยการนำเสนอด้วยการอภิปรายถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs) ในบริบทของทุเรียน มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกี่ยวข้องโดยตรงอยู่ 6 เป้าหมาย ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังแสดงในตารางที่ ง-1 โดยในระยะยาวนั้น ผลของการขยายอิทธิพลของทุนจีน มีโอกาสก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งทางบวกและทางลบ โดยผลลัพธ์จะเป็นทางบวกหรือทางลบ และจะมีระดับความรุนแรงมากน้อยกว่ากันแค่ไหน ไม่อาจชี้ชัดได้ เนื่องจากขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสถานการณ์แวดล้อมอุตสาหกรรมทุเรียนไทยที่จะเป็นไปในอนาคต ควรมีการบริหารจัดการและกำกับดูแลเพื่อก่อให้เกิดผลกระทบด้านบวก และจะช่วยยับยั้งหรือลดความรุนแรงของผลกระทบด้านลบลงได้

ตารางที่ ง- 1 ประเมินผลกระทบระยะยาวโดยการวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 6 เป้าหมาย

เป้าหมาย	เงื่อนไข
เป้าหมายที่ 6: หลักประกันให้มีน้ำใช้ และการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืน สำหรับทุกคน	— การบริหารจัดการการขยายการเพาะปลูกทุเรียน
เป้าหมายที่ 8: การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน	— ตลาดจีนยังคงนิยมสินค้าทุเรียนไทยอย่างต่อเนื่อง — ผลผลิตมีมาตรฐานคุณภาพที่ไว้ใจได้ — กลไกตลาดที่เป็นธรรม ทั้งที่อยู่ในตลาดไทย และตลาดการค้าในจีน (ตั้งแต่นำเข้าไปจนถึงมือผู้บริโภค) ไม่มีการผูกขาดราคาหรือจำกัดปริมาณรับซื้อผลผลิต — เกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยมีอำนาจต่อรองสูงขึ้น — วินัยทางการเงินของเกษตรกร และ ระบบประกันความเสี่ยงให้กับเกษตรกร
เป้าหมายที่ 9 โครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และนวัตกรรม	— ความจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนา — ระบบบริหารจัดการองค์ความรู้
เป้าหมายที่ 10 : การลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ	— กลไกตลาดที่เป็นธรรม (เช่นเดียวกับเป้าหมายที่ 8) — เกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยมีอำนาจต่อรองสูงขึ้น (เช่นเดียวกับเป้าหมายที่ 8)
เป้าหมายที่ 12: หลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน	— การทำสวนทุเรียนแบบปลอดภัยและยั่งยืน

เป้าหมาย	เงื่อนไข
เป้าหมายที่ 15 : การใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน ป่าไม้ที่ยั่งยืน การเสื่อมโทรมของดินและพื้นที่สุขภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ	— การทำสวนทุเรียนแบบปลอดภัยและยั่งยืน (เช่นเดียวกับเป้าหมายที่ 12)

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาระดมความคิดเห็นครั้งที่ 2

“การศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ : ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย”

วันอังคารที่ 4 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 9.00 – 16.00 น. ณ ห้องมณีจันทร์ 1 โรงแรมมณีจันทร์ รีสอร์ท จังหวัด จันทบุรี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
1	ท่านยุค ลิ่มแหลมทอง	ที่ปรึกษา
2	ดร.เมธินี ศรีวัฒนกุล	สมาคมพืชสวนแห่งประเทศไทย
3	อ.ดร.ศรส ใจจิตร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำแพงแสน
4	ดร.อังคณา กมลเพชร	สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5	วาสนา อัครานุรักษ์	หอการค้าจังหวัดนครสวรรค์
6	มานิช หงษ์กลาย	เกษตรกรจังหวัดตราด
7	อ.ปราโมช ร่วมสุข	สถาบันทุเรียนไทย
8	คมกฤช ธรรมรัตน์กุล	บ. เค วี ซี โรส อินเตอร์เทรด จำกัด
9	ชลธิ นุ่มหนู	สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร กรมวิชาการเกษตร
10	ภาณุวัฒน์ ไหมแก้ว	สมาคมผู้ประกอบการส่งออกทุเรียนมังคุดแห่งประเทศไทย
11	ณัฐกฤษฎ์ โอฟารศิริรักษ์	สมาคมผู้ประกอบการส่งออกทุเรียนมังคุดแห่งประเทศไทย
12	ทวีป ศิริไสยาสดี	สถาบันทุเรียนไทย
13	สุดใจ ฤทธิโยธี	สถาบันทุเรียนไทย
14	กิตติภัต ศรีราม	Young Smart Farmer จันทบุรี
15	จารุวรรณ พุกษ์เจริญ	Young Smart Farmer จันทบุรี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
16	รุจิณี สันติกุล	Young Smart Farmer จันทบุรี
17	ธรรมรัตน์ จันทร์ดี	Young Smart Farmer จันทบุรี
18	ดวงพร เวชสิทธิ์	Young Smart Farmer จันทบุรี
19	พิพัฒน์ เต็งเศรษฐศักดิ์	Young Smart Farmer จันทบุรี
20	สว.อุดม วรปัญญา	Young Smart Farmer จันทบุรี
21	ครนงค์ สมพล	Young Smart Farmer จันทบุรี
22	สุเทพ จริญญา	แปลงใหญ่ระยอง

ภาพบรรยากาศ

ภาคผนวก จ

งานเสวนาวิชาการ “อำนาจการต่อรองทางการค้ากับอนาคตทุเรียนไทย”

ประเด็นการสัมมนาในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2563 ทางคณะผู้วิจัยได้ร่วมอภิปรายกับวิทยากรทั้ง 4 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย น.สพ.ยุคล ลิ้มแหลมทอง (อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) คุณศิริกัญญา ตันสกุล (ประธานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ สภาผู้แทนราษฎร) คุณดวงพร เวชสิทธิ์ (รองประธานแปลงใหญ่มังคุด เขาคิชฌกูฏ) และ ดร.วศิน ยุวนะเดมิย์ (ผู้รักษาการแทนรองอธิการบดี ฝ่ายวิทยาเขตจันทบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา) โดยได้หารือกันในประเด็นของการสร้างอำนาจต่อรองของเกษตรกรและการรวมกลุ่มของเกษตรกร ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

การสร้างอำนาจต่อรองของเกษตรกร

ความหมายของอำนาจต่อรองทุกคนต่างให้ความหมายแตกต่างกัน โดยเห็นว่า การสร้างอำนาจต่อรองให้เกษตรกรในปัจจุบันเป็นเรื่องที่จำเป็น แต่การสร้างอำนาจต่อรองทุกฝ่ายที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานต้องไม่มีฝ่ายใดได้เปรียบเสียเปรียบกันและทุกฝ่ายต้องได้รับการดำเนินงานที่เสมอภาค สำหรับมุมมองของเกษตรกร อำนาจต่อรองของเกษตรกรขึ้นอยู่กับคุณภาพของสินค้า เนื่องจากเมื่อผลิตสินค้าที่ดีมีคุณภาพตรงความต้องการของตลาดแล้วเราควรจะได้ราคาและต่อรองราคากับลูกค้าได้ นี่คือนี่ที่สามารถนำมาเจรจาต่อรองกับลูกค้าได้ โดยเฉพาะเกรดคุณภาพของสินค้า ระยะเวลาในการรักษาคุณภาพของสินค้า ราคา และระยะเวลาการส่งมอบ นอกจากนั้นแล้วเกษตรกรจะถูกต่อรองในเรื่องของการคัดแยกสินค้า

สำหรับเรื่องอำนาจต่อรองในกรณีของทุเรียน ถ้าแบ่งผู้เล่นในตลาดหรือห่วงโซ่อุปทานของทุเรียน จะสามารถแบ่งออกได้ 3 ส่วน ดังนี้

- ตัวเกษตรกรผู้ผลิตที่มีหน้าที่ในการคัดแยก
- จำนวนของล้งอย่างเดียวจะเห็นว่าค่อนข้างมาก แต่สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ ส่วนแบ่งตลาดของล้งรายใหญ่ว่าเป็นอย่างไร เพราะในส่วนนี้จะป็นสิ่งที่นำมาตัดสินอำนาจการต่อรองระหว่างเกษตรกรกับล้ง
- ในตลาดค้าปลีกเช่นเดียวกัน ต้องพิจารณาอำนาจต่อรองจากส่วนของกำไร

ถ้าจะพิจารณาอำนาจการต่อรองต้องพิจารณาทั้งตลอดทั้งห่วงโซ่ แต่เป็นที่ทราบกันดีตอนนี้ คือ เกษตรกรไทยที่ยังไม่ได้มีการรวมตัวเป็นกลุ่มนั้นก็อาจจะมีอำนาจต่อรองกับล้งที่น้อยลงกว่าการรวมกลุ่ม แต่ถ้าพิจารณาส่วนแบ่งกำไรจะเห็นได้ชัดว่าส่วนแบ่งกำไรยังคงเป็นของเกษตรกรไทยที่ปลูกทุเรียน อาจจะเป็นไปด้วยเพราะสภาพของตลาดทุเรียนที่มีความนิยมและความต้องการบริโภคที่สูงอยู่ในปัจจุบัน

อีกมุมหนึ่งของอำนาจต่อรอง คือ การเจรจาจากทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งในกรณีนี้เป็นกระบวนการในการต่อรองระหว่างผู้ผลิตกับผู้รับซื้อ (ผู้รวบรวม) และอาจจะรวมผู้ประกอบการและผู้บริโภคในต่างประเทศ ในส่วนของแต้มต่อตรงนี้ คาดว่าประเด็นสำคัญอยู่ตรงที่ใดที่หนึ่งในเรื่องของสินค้าหรือตัวสินค้า หากสินค้ามีลักษณะ

เหมือนตลาดทั่วไป สินค้าก็สามารถหาซื้อได้จากที่ไหนก็ได้ไม่จำเป็นต้องซื้อจากผู้ผลิตรายนั้น ซึ่งทำให้ผู้ผลิตที่ผลิตสินค้าชนิดนี้มีอำนาจต่อรองน้อย แต่ถ้าหากสามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพที่แตกต่างมีทางเลือกให้ผู้รับซื้อหาซื้อสินค้าได้น้อยลง แต่มีความต้องการสินค้ามากขึ้น ผู้ผลิตรายนั้นจะสร้างความโดดเด่นในเรื่องของสินค้าได้มากและอำนาจต่อรองจะตกอยู่ที่ผู้ผลิตรายนั้นมากด้วยเช่นกัน

สำหรับอำนาจต่อรองที่กล่าวมาในข้างต้น การสร้างอำนาจการต่อรองในระยะสั้นจะสะท้อนให้เห็นจากการเจรจาต่อรองผลผลิต แต่ในระยะยาวจะเป็นเรื่องของการรักษาแต้มต่อ โดยต้องมีความสามารถที่ให้เราอยากซื้อของเราหรือยิ่งไปกว่านั้นคืออาจจะไม่จบแค่ปลายน้ำ แต่สามารถไปประกอบธุรกิจจนถึงไปตั้งสำนักงานขายในจีนได้ เราต้องสร้างสินค้าที่ทำให้ผู้บริโภคหรือผู้รับซื้อเข้ามาง้อเรา เพื่อให้ผู้ผลิตมีอำนาจต่อรองมากที่สุด

กลไกการสร้างอำนาจต่อรอง

การสร้างอำนาจต่อรองแรกของเกษตรกรคือการทำให้สินค้ามีคุณภาพ โดยประเทศไทยได้มีการทำข้อตกลงกับประเทศจีนในการส่งออกสินค้านำเข้าประเภทสินค้าเกษตร ว่าด้วยเรื่อง GAP และภาษี ซึ่งจุดนี้เป็นข้อได้เปรียบของเกษตรกรไทย แต่ประเทศไทยยังขาดนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียน ซึ่งแตกต่างจากประเทศมาเลเซียที่มีการพัฒนาสายพันธุ์ มีหน่วยงานที่เฉพาะเจาะจง เกษตรกรมีหน้าที่ทำอย่างไรให้ผลผลิตที่ออกมาตรงตามที่เจรจากับประเทศคู่ค้าไว้ และหน่วยงานรัฐมีหน้าที่เข้ามาตรวจสอบมาตรฐานผลผลิต นอกจากประเด็นเรื่องการผลิตแล้ว สิ่งที่จะต้องทำ คือ เกษตรกรไทยต้องเห็นข้อมูลของตลาดในประเทศจีน เพื่อให้เกษตรกรได้รับข้อมูลจากทั้งฝั่งไทยและจีน และเกษตรกรมีอำนาจต่อรองด้านราคากับผู้ส่งออก

กลไกการสร้างอำนาจต่อรองไม่ได้มีเพียงการทำสินค้าให้มีคุณภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึง ความสามารถในการรองรับความเสี่ยง ในปัจจุบันไทยยังพึ่งการค้ากับประเทศจีนมากเกินไป ซึ่งถือเป็นความเสี่ยง เราจำเป็นต้องมีหน่วยงาน PO ที่ทำหน้าที่ป้องกันการกดราคา โดยแหล่งรายได้ของหน่วยงานนี้ควรมาจากรายได้จากกองทุนหรือสมาชิก เพื่อจัดการปัญหาที่ต้องพึ่งพาหน่วยงานรัฐ ทั้งนี้กลไกการสร้างอำนาจต่อรองเกษตรกรต้องเป็นอิสระจากความเสี่ยงจึงจะสามารถมีอำนาจต่อรอง

ในปัจจุบันการทำสินค้าให้มีคุณภาพ เกษตรกรมีการปฏิบัติจากการรวมกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มจะเน้นไปที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นหลัก โดยผู้ที่กำหนดคุณภาพของสินค้า คือ ประเทศจีน แสดงให้เห็นว่าในขณะนี้การผลิตทุเรียนของเกษตรกรไทยเป็นการผลิตที่ตลาดเป็นผู้นำผู้ผลิต

การรวมกลุ่มในแง่ของการควบคุมมาตรฐานผลผลิตของสมาชิกในกลุ่มนั้นถือเป็นเรื่องดี เนื่องจากในปัจจุบันการส่งออกทุเรียน 1 ตู ยังมีปัญหาในเรื่องของทุเรียนคละเกรดกันอยู่ ซึ่งคาดว่าจะมีทุเรียนถึงร้อยละ 20 ที่สามารถนำมาแยกเกรดได้ตั้งแต่เกรด AA จนถึง เกรด B การรวมกลุ่มที่ควบคุมคุณภาพผลผลิตจะทำให้ผลผลิตมีเกรดเดียวกัน ทำให้เกษตรกรสามารถสร้างอำนาจต่อรองกับโรงคัดบรรจุได้ ทั้งนี้การรวมกลุ่มยังมี

วัตถุประสงค์ในการแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ให้สมาชิกทราบ และในขณะนี้ยังมีภาคการศึกษาในท้องถิ่นเข้ามาช่วยเหลือให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกัน โดยเข้ามาช่วยเหลือด้านข้อมูล การพัฒนาพันธุ์ และคุณภาพของผลผลิต

รูปแบบของการรวมกลุ่ม

การสร้างอำนาจต่อรองโดยการรวมกลุ่มของไทยปัจจุบันมีกลไกการรวมกลุ่มอยู่แล้ว ซึ่งกลไกการรวมกลุ่มที่ดีที่สุด คือ **การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์** แต่การรวมกลุ่มรูปแบบดังกล่าวในประเทศไทยยังมีปัญหาอยู่ที่หน่วยงานที่อ่อนแอเกินไป และมีเงื่อนไขบางอย่างที่ทำให้การรวมกลุ่มด้วยวิธีนี้มีข้อจำกัดและไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งแตกต่างกับประเทศญี่ปุ่นที่ทำการศึกษ วิจัย และทำการตลาดแบบครบวงจรเพื่อยกมาตรฐานและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรของตนเอง และการจัดทำระบบ Traceability เพื่อให้ผู้ซื้อทราบว่าสินค้าเกษตรชนิดนี้ปลูกเมื่อไหร่ ใช้อยู่ประเภทใด ทำให้ผู้บริโภคมีความเต็มใจที่จะซื้อสินค้ามาบริโภค

เมื่อพิจารณาการสร้างอำนาจต่อรอง สำหรับการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ พบว่า สหกรณ์นั้นสามารถช่วยเหลือตัวเองและสร้างอำนาจต่อรองได้ โดยผ่านคณะกรรมการ Fruit Board แต่การดำเนินงานของ Fruit Board เป็นการรับฟังปัญหาในลักษณะของ Top Down กล่าวคือ เมื่อสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรชี้แจงพื้นที่ทำการเพาะปลูก เจ้าหน้าที่จะนำเรื่องดังกล่าวปรึกษากับผู้ว่าราชการในแต่ละจังหวัดเพื่อทำการวางแผนรับมือกับสินค้าเกษตร แสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนดังกล่าวเป็นการขับเคลื่อนจากหน่วยงานรัฐลงมาถึงเกษตรกร ซึ่งเป็นรูปแบบของ **Top Down** แต่การรวมกลุ่มที่สำเร็จในหลายประเทศ เช่น ประเทศในกลุ่ม EU นิวซีแลนด์ การรวมกลุ่มมาจากการขับเคลื่อนของเกษตรกร โดยมีหน่วยงานรัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นรูปแบบของ **Bottom Up** ในส่วนของประเทศไทยที่การรวมกลุ่มมาจากเกษตรกรแล้วมีความเข้มแข็ง คือ การรวมกลุ่มของเกษตรกรชาวไร่อ้อย และมีความสำเร็จจนสามารถตั้งกองทุนของตัวเองได้ ซึ่งกองทุนนี้ถูกบริหารจาก 3 ฝ่าย ชาวไร่อ้อย โรงงาน และภาครัฐ แต่กองทุนยังมีปัญหาในการจัดการ

โครงสร้างการจัดการแบบ Bottom Up

สำหรับการรวมกลุ่มของเกษตรกรนั้น เกษตรกรสามารถออกแบบเงื่อนไขผ่านทางสภาผู้แทนราษฎรได้ ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนแบบ Bottom Up โดยให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบการรวมกลุ่ม การนำเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งการทำรูปแบบนี้ประสบความสำเร็จมาแล้วกับการรวมกลุ่มผู้ปลูกปืทุทในฝรั่งเศส ที่ขับเคลื่อนจากเกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นในโรงงานน้ำตาลที่ผลิตจากปืทุท และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น เอทานอล เครื่องสำอาง เป็นต้น ทั้งนี้การรวมกลุ่มผู้ปลูกปืทุทในฝรั่งเศสจะมีหน่วยงานรัฐเข้ามาอำนวยความสะดวกเพียงอย่างเดียว

การรวมกลุ่มที่จะเกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรต้องมีความมั่นใจว่าสามารถทำได้ และเกษตรกรต้องมีเงินมากพอที่จะจ้างมืออาชีพเข้ามาบริหาร ซึ่งการรวมกลุ่มนี้ควรเริ่มจากเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน เนื่องจาก เกษตรกรมีรายได้ และเป็นอิสระจากหนี้ สามารถทำให้เกิดการรวมกลุ่มได้ง่าย โดยการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นต้องบริหารแบบธุรกิจ กล่าวคือ ให้สหกรณ์มีหน้าที่เป็นแบบธุรกิจไม่ได้ขอเงินสนับสนุนจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว สำหรับการบริหารของสหกรณ์จะต้องมีการทำ R&D เก็บเงินจากสมาชิกเข้ากองทุน ซึ่งการทำในลักษณะนี้ถือเป็นการวางรากฐานให้เกษตรกรรุ่นหลัง และเป็นการป้องกันการถูกกดราคาจากสถานะต่าง ๆ ทั้งนี้การรวมกลุ่มกันในลักษณะนี้สามารถทำได้เลย โดยไม่ต้องรอพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) แต่ พ.ร.บ. ควรจะเน้นไปที่การบังคับใช้กฎหมายกับต่างด้าว เช่น การควบคุมโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ

ในกรณีของการรวมกลุ่มของชาวสวนทุเรียน พบว่า สหกรณ์ผลไม้ (ทุเรียน) ยังกระจายตัวกันอยู่ตามภาคตะวันออกและใต้ อาจจะต้องมีคนกลาง เช่น สถาบันการศึกษาเป็นแกนกลางเข้ามาช่วยเหลือการรวมสหกรณ์ที่กระจายกันอยู่ให้เป็นสถาบันทุเรียนหรือชุมนุมเกษตรกรทุเรียน และนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์เข้ามาควบคุมการใช้จ่ายของกองทุน เพื่อให้เกิดความชัดเจนและโปร่งใส ทั้งนี้การรวมกลุ่มสามารถมีมากกว่า 1 กลุ่มได้ แต่หน่วยงานราชการต้องมีการบูรณาการร่วมกันให้มีฐานข้อมูลเป็นชุดเดียวกัน โดยมีสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำฐานข้อมูล โดยข้อมูลที่มีความจำเป็น คือ ข้อมูลประเภทพื้นที่เพาะปลูก เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาช่วยในการบริหารจัดการผลผลิต และข้อมูลด้านการตลาด ควรมีการสำรวจข้อมูลการตลาดในประเทศจีนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนนี้ภาครัฐสามารถทำได้เลย

จะเห็นว่าในด้านของข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางการตลาด พื้นที่เพาะปลูก เหล่านี้ เกษตรกรต้องพึ่งภาครัฐ แต่ยังพบว่าข้อมูลด้านพื้นที่เพาะปลูกที่จัดเก็บจากภาครัฐยังมีปัญหาอยู่ กล่าวคือ ภาครัฐจัดเก็บข้อมูลเฉพาะพื้นที่เพาะปลูกที่มีเอกสารสิทธิ์ แต่ตอนรายงานผลผลิตรายงานผลผลิตทั้งหมด (รวมผลผลิตที่มาจากพื้นที่เพาะปลูกที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์) ทำให้เกิดการคาดเคลื่อนในการจัดการผลผลิต ซึ่งในกรณีนี้ไม่ได้เกิดขึ้นกับทุเรียนเท่านั้น แต่ยังมีปัญหากับปาล์มและยางพาราด้วย ทำให้มีการขับเคลื่อน พ.ร.บ. ภาคประชาชน โดยเป็นการสร้างข้อมูลและนำเสนอจากภาคประชาชน ซึ่งจะเกิดการถกเถียงระหว่างข้อมูลที่มาจากประชาชนและข้อมูลที่มาจากรัฐ สาเหตุที่ต้องทำเช่นนี้เนื่องจากภาครัฐเป็นผู้ผูกขาดข้อมูลไว้กับตัวเอง และข้อมูลบางส่วนอาจจะมีการตลาดเคลื่อนจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากภาคประชาชนเข้ามาช่วยพิจารณา

แนวทางการรวมกลุ่ม

บริบททางสังคมมีผลต่อการรวมกลุ่มของเกษตรกร ทำให้ต้องเน้นไปที่เกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อไม่ให้ติดกรอบของแนวความคิดแบบเดิม จึงจำเป็นต้องมีเกษตรกรรุ่นใหม่ควบคู่กับการสร้างโครงสร้างใหม่นี้

สำหรับการรวมกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ในจันทบุรี จะมีกลุ่มเกษตรกร Young Smart Farmer (YSF) โดยเริ่มแรกเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่มีความรู้และประสบการณ์มาก แต่ได้รับความช่วยเหลือจากหลายภาคส่วน ซึ่งมาจากนโยบายส่งเสริมจากภาครัฐ รวมถึงมีการแสวงหาความรู้เองเพิ่มเติม ทั้งนี้การรวมกลุ่มของ YSF

สามารถรวมกลุ่มกันได้เนื่องจากการขับเคลื่อนจากสมาชิกภายในกลุ่มที่มีความคิดเห็นตรงกัน และความสำเร็จของการรวมกลุ่มนี้ คือ สามารถทำลานประมุลมังคุด

โครงสร้างการรวมกลุ่มของเกษตรกรส่วนมากนั้นเกิดจากปัญหา ปัญหาทำให้เกิดการรวมกลุ่ม และการรวมกลุ่มต้องตอบโจทย์การแก้ปัญหาของสมาชิก ดังนั้นการรวมกลุ่มในช่วงแรกอาจจะต้องตอบโจทย์เกษตรกร ในส่วนของกองทุนสมาชิกจะมีแนวโน้มเข้าร่วมกองทุนถ้ามีผลตอบแทนกลับมาให้สมาชิก

จะเห็นว่าโครงสร้างการรวมกลุ่มของเกษตรกร ที่กล่าวมาในข้างต้น เป็นการรวมกลุ่มแบบตั้งรับไม่ใช่เชิงรุก จำเป็นที่จะต้องนำประสบการณ์จากการรวมกลุ่มแบบเดิมไปทำให้มีโอกาสทางธุรกิจมากขึ้นหรือใช้ในการการันตีคุณภาพผลผลิต แต่การรวมกลุ่มแบบใหม่ (ที่เป็นเชิงรุก) เกษตรกรจำเป็นที่จะต้องมีการตื่นตัว มองอนาคต ปรับเปลี่ยนตัวเอง มีการหาตลาดใหม่ ซึ่งลักษณะนี้เกษตรกรรุ่นใหม่จะเห็นภาพชัดกว่าเกษตรกรรุ่นเก่า เพราะเกษตรกรกลุ่มนี้มาจากโจทย์ปัญหาจริง แสดงว่า**การรวมกลุ่มจำเป็นที่จะต้องเกิดจากการรวมตัวกันของเกษตรกรรุ่นใหม่**

โครงสร้างการรวมกลุ่ม จากการอธิบายทำให้ทราบแน่ชัดแล้วว่า การรวมกลุ่มควรเริ่มมาจากการรวมตัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในส่วนของผู้ที่จะมีบทบาทเข้ามาสนับสนุนการรวมกลุ่มนี้ จากการอธิบายเห็นว่าควรมาจาก 2 ภาคส่วน คือ ภาครัฐและภาคการศึกษา

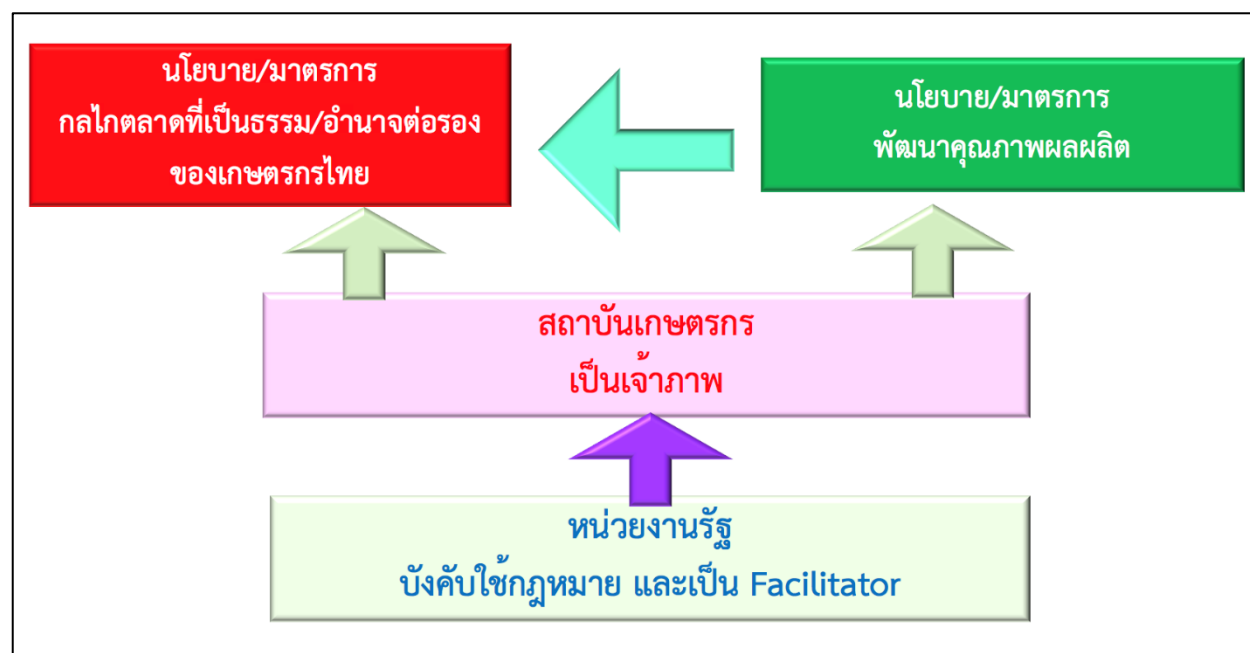
บทบาทหน้าที่ของภาครัฐในส่วนนี้ จะเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกรในส่วนของการหาตลาดใหม่ และงานวิจัย แต่หัวข้อของงานวิจัยต้องมาจากเกษตรกรและมีหน่วยงานภาครัฐช่วยจัดหานักวิชาการมาจัดทำการศึกษา ซึ่งในส่วนนี้ควรจะเป็นบทบาทหน้าที่ของภาคการศึกษา นอกจากเรื่องการหาตลาดใหม่ และงานวิจัย สิ่งที่ภาครัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือ คือ เรื่องของกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น เมื่อสหกรณ์เจรจาการค้ากับคู่ค้าต่างประเทศ อาจจะทำให้เกิดปัญหาที่เราไม่สามารถหาผลผลิตให้ได้และขัดกกลงการค้าระหว่างประเทศ จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ของราชการเข้าไปช่วยเจรจากับกฎหมาย แต่ในการเจรจาจำเป็นจะต้องมีผู้ประกอบการเข้าไปร่วมเจรจาเรื่องผลผลิต

องค์กรเจ้าภาพ

การรวมกลุ่มจำเป็นต้องมีองค์กรเจ้าภาพเข้ามาช่วยกำกับดูแลเงื่อนไขต่าง ๆ ของสมาชิก เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม เดิมจะเป็นบทบาทหน้าที่ของภาครัฐ แต่การมาขององค์กรเจ้าภาพที่ผ่านมามักจะมาในลักษณะเมื่อมีปัญหาจึงมีการจัดตั้ง เมื่อมีการจัดตั้ง ภาครัฐจะกระตุ้นให้เกษตรกรรวมตัวกันเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาในเวลานั้น และถ้าราชการที่กำกับดูแลอยู่เกษียณอายุราชการ องค์กรนั้นก็หายไปด้วยไม่มีเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานราชการมาช่วยในการขับเคลื่อนองค์กรนั้นต่อ ดังนั้นองค์กรที่จะจัดตั้งขึ้นควรมาจากหน่วยงานที่มีกฎหมายรองรับเป็นของตัวเอง และมีการบริหารเงินหรือกองทุนคล้ายสหกรณ์ (แต่กรณีของสหกรณ์รอเงินอุดหนุนจากภาครัฐ) หน่วยงานที่สามารถจัดทำแบบนี้ได้คือ **สถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัย**

สาเหตุที่ต้องเป็นสถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัย นอกจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณาองค์การที่จัดตั้งขึ้นจากภาครัฐ เพื่อเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาทางการเกษตร ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ยกตัวอย่างเช่น กรณีของ Fruit Board การดำเนินนโยบายเกิดจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว ภาคเอกชนแทบไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งผลให้นโยบายที่ออกมาไม่สามารถควบคุมได้ทั้งห่วงโซ่อุปทาน ไม่เกิดการสร้างแบรนด์สินค้า เพื่อนำไปสู่การสร้างอำนาจต่อรอง รวมถึงการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับแรงงานภาคการเกษตร ซึ่งเดิมเกษตรกรต้องเป็นผู้จัดการทุกอย่างในส่วนของตัวเอง แต่ในปัจจุบันแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนทุเรียนได้แบ่งบทบาทหน้าที่ชัดเจน ประกอบด้วย แรงงานในการตัด แรงงานที่ใช้ผสม ซึ่งแรงงานกลุ่มนี้อาจจะเป็นแรงงานต่างด้าว แต่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่เคยแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสมกับบริบทแรงงานต่างด้าวในภาคการเกษตร

สรุปการจัดตั้งรูปแบบองค์กร

รูปที่ จ- 1 ข้อเสนอการขับเคลื่อนนโยบาย/มาตรการ

จากรูปที่ จ-1 เป็นรูปแบบของการทำธุรกิจในการสร้างกลยุทธิ์ เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรอง ซึ่งการจะทำในลักษณะนี้ควรจะมาจากรัฐกิจเป็นผู้ขับเคลื่อน ซึ่งหมายถึงเกษตรกร เนื่องจาก ในกรณีของทุเรียนเกษตรกรถือเป็นปราชญ์ด้านสุดท้ายในห่วงโซ่อุปทาน แต่การขับเคลื่อนนี้ต้องมาจากการรวมตัวกันของเกษตรกร และถ้าต้องการงานวิจัยเรื่องไหน เกษตรกรต้องเป็นผู้เสนอ แล้วมีภาครัฐเข้ามาช่วยสนับสนุน ดังนั้นความต้องการต้องมาจากภาคเกษตรกร โดยมีหน่วยงานรัฐเข้ามาช่วยในเรื่องของมาตรการทางกฎหมาย แรงงาน/ผู้ประกอบการชาวต่างด้าว การหลบเลี่ยงภาษี เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมที่มากขึ้น รวมถึงการจัดทำข้อมูลที่เป็นให้แก่เกษตรกร

สำหรับบทบาทหน้าที่ของรัฐในข้างต้น เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว แต่ในอดีตที่ผ่านมายังไม่เป็นรูปธรรม ในส่วนของการรวมกลุ่มของเกษตรกรนั้นเกิดขึ้นแล้ว โดยเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาหรือภัยคุกคามต่าง ๆ แต่การรวมตัวต้องมีความเข้มแข็งมากกว่าเดิม เมื่อการรวมตัวมีความเข้มแข็งแล้ว การออกแบบโครงสร้าง รวมถึง พ.ร.บ. ต้องมีการพิจารณาร่วมกันระหว่างเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ รวมถึงภาคเอกชน ว่าด้วยจะรับนโยบายจากใคร ถ้ารับเงินสนับสนุนจากภาครัฐ จะสามารถดำเนินนโยบายเองได้ไหม ในส่วนของรูปแบบการจัดตั้งกองทุน การบริหาร ต้องมีการตรวจสอบ จำเป็นต้องมี พ.ร.บ. รองรับ เพื่อความโปร่งใส แต่ต้องมีการตกลงร่วมกันในการพิจารณา

ปัญหาและอุปสรรคในการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ผ่านมา คือ เกษตรกรไม่สามารถรวมตัวกันได้จริง เนื่องจากภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนและจัดทำทุกอย่างให้ ในกรณีของสหกรณ์มีกรมส่งเสริมสหกรณ์สนับสนุน และ YSF มีกรมส่งเสริมการเกษตรเข้ามาช่วยสนับสนุน แต่ YSF จำเป็นต้องมีเกษตรกรที่มีประสบการณ์เข้ามาช่วยเหลือ มีสถาบันการศึกษาเป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลและชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง (แต่ต้องใช้ระยะเวลา) มีการแก้ไขกฎหมายจากภาครัฐให้เหมาะสม ถ้าทำได้เช่นนี้การขับเคลื่อนในการรวมกลุ่มของ YSF หรือการรวมกลุ่มเกษตรกรกลุ่มอื่นจะสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การรวมตัวของเกษตรกร เกษตรกรจะต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนและผลักดัน ในส่วนของรูปแบบการรวมกลุ่มที่เป็นในรูปแบบของสหกรณ์ ควรมองสหกรณ์ในลักษณะของภาคธุรกิจไม่ใช่การกุศล อย่ามองสหกรณ์เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีหน้าที่เพื่อจัดการปัญหาหนี้สิน แต่ในกรณีของทุเรียนไม่ใช่เช่นนั้น จึงจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีความสามารถทางธุรกิจและมีอาชีพเข้ามาบริหารจัดการสหกรณ์ การทำทุกอย่างให้ได้ในลักษณะนี้จำเป็นที่จะต้องใช้เวลาและความอดทน จึงต้องมีการกำหนดเป้าหมายในแต่ละขั้น (Strategic Goals)

ภาพบรรยากาศ

ภาคผนวก ฉ

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

กิจกรรม 1

เผยแพร่ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยการถ่ายทอดสดงานเสวนา “อำนาจต่อรองทางการค้ากับอนาคตทุเรียนไทย” ผ่านทาง Facebook Live ที่หน้าเพจของสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563 เวลา 9.00 – 12.30 น.

รับชมย้อนหลังได้ที่ :

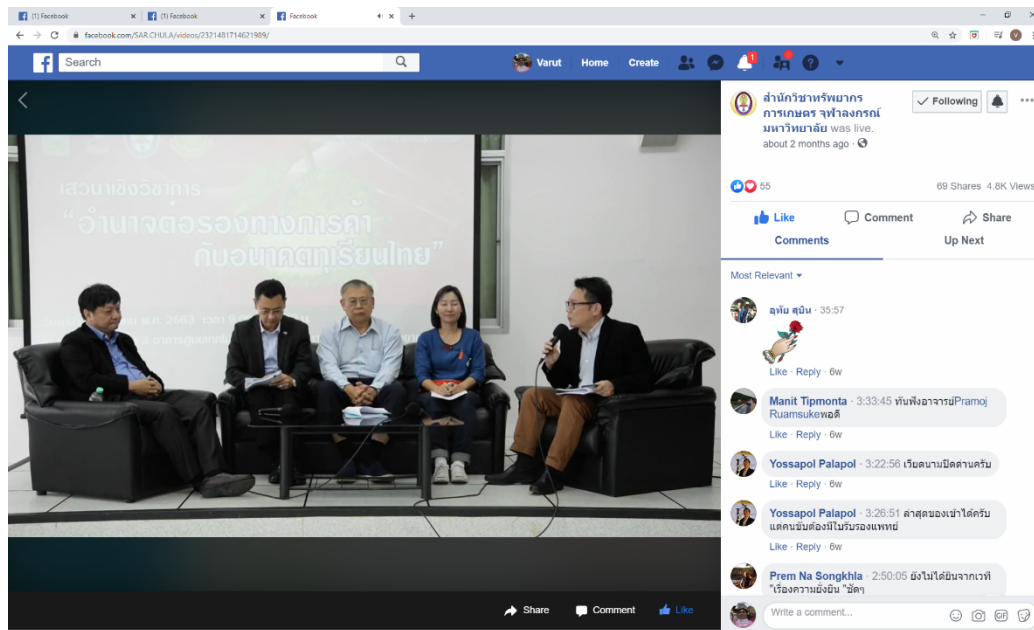
<https://www.facebook.com/1382793238655632/videos/2321481714621989/>

จำนวนการมีส่วนร่วม 1393 ครั้ง มีการแชร์ถ่ายทอดสด 68 ครั้ง (ข้อมูลถึงวันที่ 25 เมษายน 2563)

จังหวัดที่มีผู้ชมมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ กรุงเทพมหานคร จันทบุรี น่าน ปทุมธานี ชุมพร

รูปที่ ฉ-1 กราฟิคสำหรับการถ่ายทอดสด

รูปที่ ฉ-2 การถ่ายทอดสดผ่านทาง Facebook Live

เสวนาเชิงวิชาการ “อำนาจต่อรองทางการค้า กับอนาคตทุเรียนไทย”

น.สพ. ยุทธ ลิ้มแหลมทอง
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คุณศิริกัญญา ตันสกุล
ประธานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจ
สภาผู้แทนราษฎร

คุณดวงพร เวชสิทธิ์
รองประธานแปลงใหญ่มังคุดชาเขียว

ดร.วทีน ยุวณะเดนิย์
ผู้อำนวยการกองรองอธิการบดีฝ่ายวิทยาเขตจันทบุรี
มหาวิทยาลัยบูรพา

ดำเนินการเสวนาโดย
ผศ.ดร. ประมวล สุริจาวรัตน์
อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นำเสนอผลการศึกษาจากโครงการ
การศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ :
ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย
โดย คณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสวนาเรื่อง “อำนาจต่อรองทางการค้า กับอนาคตทุเรียนไทย”

วันพุธที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2563 เวลา 9:00 – 12:30 น.
ถ่ายทอดสดจาก ห้อง IT 323 ชั้น 3 อาคารศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี

ผู้สนใจ โปรดติดตามผ่านทาง facebook live ที่

Facebook.com/SAR.CHULA

รูปที่ ฉ-3 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์งานเสวนา

กิจกรรม 2

เผยแพร่ในวารสารเคหการเกษตร ปีที่ 44 ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน 2563 หน้า 25 – 26

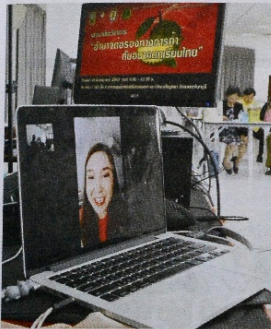
รูปที่ ฉ-4 หน้าปกวารสารเคหการเกษตร

สามแยกเกษตร

เสวนาเชิงวิชาการ “อำนาจต่อรองทางการค้ากับอนาคตทุเรียนไทย”

△ ผู้เข้าร่วมเสวนา จากคุณดวงพร เวชสิทธิ์ ดร.วศิน ยูวนะเดมีย์ รศ.ดร.สมพงษ์ ศิริโสภณศิลป์ น.สพ.ยุคล ลัมแหลมทอง นายปราโมช ร่วมสุข และผศ.ดร.ประมวล สุธีจารวัฒน์

△ Video call กับคุณศิริกัญญา ตันสกุล △ นางสาวอังษาม ประจวบวัน

เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563 ณ อาคารศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี ได้มีการถ่ายทอดสดนำเสนอผลการศึกษาจากโครงการ “กรณีศึกษาผลกระทบของการขยายกิจการของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ต่างชาติ : ภาวะคุกคาม โอกาสและความยั่งยืนของระบบธุรกิจผลไม้ไทย” คณะผู้วิจัยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยบูรพา โดยมี **รศ.ดร.สมพงษ์ ศิริโสภณศิลป์** จากสำนักวิทยบริการการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

ช่วงเสวนาเชิงวิชาการมีผู้เข้าร่วมเสวนาประกอบด้วย

1. น.สพ. ยุคล ลัมแหลมทอง อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและสหกรณ์
2. คุณศิริกัญญา ตันสกุล ประธานคณะกรรมการการพัฒนาศูนย์ธุรกิจ สภาผู้แทนราษฎร
3. คุณดวงพร เวชสิทธิ์ รองประธานแปลงใหญ่มังคุดเขาคิชฌกูฏ
4. ดร.วศิน ยูวนะเดมีย์ รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายวิทยาเขตจันทบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา
5. รศ.ดร.สมพงษ์ ศิริโสภณศิลป์ ผู้อำนวยการแผนงานวิจัยฯ

ผศ.ดร.ประมวล สุธีจารวัฒน์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ดำเนินรายการได้ชวนผู้เข้าร่วมเสวนาแลกเปลี่ยนประเด็น “อำนาจต่อรองทางการค้ากับอนาคตทุเรียนไทย”

ข้อสรุปจากการเสวนา คือ การปรับกระบวนการที่ศรัทธาและเดิมจากที่เกษตรกรเป็นเพียงช่างทำหลังรอคอยความช่วยเหลือเกษตรกรต้องเป็นผู้จัดการตนเอง ย้ายมาเล่นในตำแหน่งช่างทำหน้า โดยเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกร ดำเนินการเชิงธุรกิจครบวงจร การตลาด การผลิต การยกระดับคุณภาพผลผลิต การพัฒนาสินค้าและช่องทางการตลาดใหม่ เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองทางการค้า โดยมีสถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นพี่เลี้ยง และหน่วยงานรัฐเป็นหน่วยสนับสนุนเรื่องกฎหมายและฐานข้อมูล ที่ถูกต้อง แนวคิดนี้มีรูปธรรมใน จ.จันทบุรี ได้มีการเริ่มต้นของกลุ่ม Young Smart Farmer ร่วมกับมหาวิทยาลัยบูรพา และหน่วยงานในจังหวัดมาทำงานร่วมกันเตรียมปรับตัวในช่วงที่

025
เคหการเกษตร
125631

รูปที่ ฉ-5 บทความจากเคหการเกษตร หน้า 25

รูปที่ ฉ-6 บทความจากเคหการเกษตร หน้าที่ 26

ภาคผนวก ข
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับตลอดโครงการ

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

วัตถุประสงค์	ผลการศึกษา
เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการเพาะปลูกและการค้าผลไม้ไทย	ได้ทำการทบทวนวิวัฒนาการการปลูก ช่องทางการค้าทั้งในประเทศและการส่งออกต่างประเทศของผลไม้ ทุเรียน มังคุด และ ลำไย รวมทั้งแนวโน้มการทั้งความต้องการบริโภคและการขยายพื้นที่เพาะปลูกทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยเน้นทุเรียนเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากทุเรียนเป็นผลไม้ที่โรงคัดบรรจุชาวต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลในห่วงโซ่การค้ามากที่สุด ณ ปัจจุบันนี้ และยังมีแนวโน้มที่จะขยายอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยรายละเอียดของการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดจะถูกอธิบายเพิ่มเติมในรายงานโครงการย่อย 2
เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการขยายอิทธิพลของล้งเงินในระบบการเพาะปลูกและการค้าผลไม้ไทย	ได้ทำการทบทวนวิวัฒนาการการขยายอิทธิพลในช่วงตั้งแต่เริ่มมีล้งเงินเข้ามาดำเนินการรับซื้อผลผลิตจากแหล่งผลิตในไทย จนกระทั่งการขยายอิทธิพลถึงปัจจุบัน และบทเรียนจากพืชชนิดอื่นที่ได้รับผลกระทบจากการขยายอิทธิพลของล้ง เช่น ลำไย ยางพารา โดยรายละเอียดของการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดจะถูกอธิบายเพิ่มเติมในรายงานโครงการย่อย 2
เพื่อศึกษาผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาวของล้งเงินต่อห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่าของผลไม้ไทย	ได้ทำการวิเคราะห์ผลกระทบระยะสั้นและผลกระทบระยะยาว จากการขยายอิทธิพลของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุชาวจีน ผลกระทบระยะสั้น แยกพิจารณาเป็นผลกระทบเชิงบวก และผลกระทบเชิงลบ

วัตถุประสงค์	ผลการศึกษา
	ผลกระทบระยะยาว ได้ประเมินผลกระทบระยะยาวโดยยึดกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs) ของสหประชาชาติ โดยเน้นเป้าหมาย 6 ข้อที่สอดคล้องกับบริบทของทุเรียนไทย เป็นการประเมินผลกระทบที่ครอบคลุมทั้งที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรไทยผู้ประกอบการไทย และสังคมโดยรวม
เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจผลไม้ไทยได้ประโยชน์สูงสุดจากการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ	ผลการวิเคราะห์ผลกระทบระยะยาว “ตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs)” ของสหประชาชาติ ทำให้ทราบว่าเงื่อนไขที่จะทำให้เกษตรกรและผู้ประกอบการได้ประโยชน์ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสถานการณ์ที่เป็น “จุดคานงัด” ของอนาคตทุเรียนไทย ประกอบด้วย 9 เงื่อนไข
เพื่อศึกษาแนวทางยกระดับศักยภาพของธุรกิจผลไม้ไทยในการขยายตลาดผลไม้ในต่างประเทศ	ได้ทำการถอดบทเรียนการพัฒนาสถาบันเกษตรกรและกระบวนการขับเคลื่อนความยั่งยืนของสินค้าเกษตรกรนิศึกษาจากต่างประเทศ ได้แก่ สินค้ากีวี่ในนิวซีแลนด์ ซึ่งสร้างชื่อเสียงไปทั่วโลก และตัวอย่างอุตสาหกรรมผักและผลไม้ในสหภาพยุโรป เพื่อวิเคราะห์บทเรียนและปัจจัยความสำเร็จของกรณีศึกษาต่างประเทศ มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรและผู้ประกอบการไทย
เพื่อทบทวนและนำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการบริหารจัดการและกำกับดูแลการค้าขายผลไม้ไทย	ได้ทำการทบทวนข้อเสนอเกี่ยวกับกลยุทธ์และมาตรการของการศึกษาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยจำนวน 3 งาน ได้แก่ 1) การศึกษา “การตั้งโรงคั่วบรจุผลไม้ (ล้าง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติ ในจังหวัดจันทบุรี” 2) โครงการการจัดทำยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสทางการค้าการลงทุนและพัฒนาต้นแบบธุรกิจสินค้าเกษตร

วัตถุประสงค์	ผลการศึกษา
เพื่อทบทวนและนำเสนอกลยุทธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจผลไม้ไทย	ได้ทำการประมวลกลยุทธ์และมาตรการที่เคยมีผู้เสนอมาแล้วในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาพืชผลทางการเกษตรของไทย ร่วมกับข้อค้นพบจากการศึกษานี้ เพื่อนำมาสรุปเป็นกลยุทธ์และมาตรการที่ควรดำเนินการ โดยในระยะยาวเสนอให้มีการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนเป็น “สถาบันเกษตรกร” ทำหน้าที่เป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินการ โดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน

3. แผนงานของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
บริหารประสานงานวิจัยระหว่างโครงการ	ได้ผลการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในแผนงานโครงการ และในโครงการย่อย 1 และ ย่อย 2
จัดประชุมเพื่อวางแผนและเตรียมการวิจัย สรุปรายชื่อข้อมูลที่ต้องเก็บในงานวิจัย	ได้มีการจัดประชุมเพื่อวางแผนงานร่วมกับนักวิจัยในการโครงการย่อย 1 และย่อย 2 เพื่อกำหนดกรอบการดำเนินงานร่วมกัน และมีการติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ มีการใช้ข้อมูลการสำรวจภาคสนามร่วมกันระหว่างนักวิจัยในแผนงานและโครงการย่อย ทำให้ได้ผลการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
วางแผนการศึกษาทุระบบในต่างประเทศ	ได้เดินทางไปสำรวจข้อมูลภาคสนาม ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศเวียดนาม นครหนานหนิงและกว่างโจว ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 13 พฤษภาคม ถึง วันที่ 18 พฤษภาคม 2562 เพื่อทำการเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ประกอบการนำเข้าส่งออกผลไม้ โดยมีนักวิจัยในโครงการย่อย 1 และโครงการย่อย 2 ร่วมเดินทางด้วย
เก็บข้อมูลในต่างประเทศ	ได้ข้อมูลสถานการณ์การส่งออกผลไม้ไทย ช่องทางการตลาด โอกาสของผลไม้ไทยและความคิดเห็นจากทั้งผู้ประกอบการต่างชาติและเจ้าหน้าที่ของไทยที่เกี่ยวข้อง สรุปการเดินทางสำรวจข้อมูลภาคสนามในต่างประเทศ ได้นำเสนอในภาคผนวก ข ของรายงานแผนงานวิจัย

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
วิเคราะห์สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต	ได้ทำการประเมินแนวโน้มของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในห่วงโซ่ทุเรียนอนาคต โดยได้ทำการวิเคราะห์แนวโน้มของปัจจัยหลัก (Influencing factors) ที่จะส่งผลกระทบต่อทิศทางของวิธีการปลูกและการค้าทุเรียนในไทย ซึ่งมีอยู่ 6 ปัจจัย ครอบคลุมตามแนวความคิดของ PEST (Political, Economic, Social, and Technology) โดยรายละเอียดการประเมินนำเสนอในโครงการย่อย 2
ประเมินศักยภาพของเกษตรกรและผู้ประกอบการไทย	จากการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมทุเรียนไทย ประกอบด้วยทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ ได้ทำการศึกษาแนวโน้มการขยายอิทธิพลของผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุชาวจีน ได้สร้างภาพอนาคตที่น่าจะเกิดขึ้นด้วยกันทั้งหมด 4 ภาพ ซึ่งมีระดับของการขยายอิทธิพลของล้งจีนที่เข้มข้นแตกต่างกันไป โดยได้ให้ผู้เข้าร่วมประชุมประเมินภาพอนาคตใน 5 ปีข้างหน้า 10 ปีข้างหน้า และ ใน 20 ปีข้างหน้า
กำหนดกลยุทธ์เพื่อการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรและผู้ประกอบการไทย	งานวิจัยได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาในระยะยาว คือ การพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง จนสามารถเป็นหัวรถจักรขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาวอย่างแท้จริง โดยขอบเขตหน้าที่ของสถาบันเกษตรกรก็สามารถนำรูปแบบของ Production Organization ของสหภาพยุโรปมาใช้ สร้างกลุ่มที่ร่วมมือกันทำทุกกิจกรรมตั้งแต่การปลูกไปถึงการขาย ภายใต้แนวคิดการให้ความสำคัญกับการตลาดนำการผลิต โดยผ่านการค้าดำเนินงานใน 3 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์ภายใต้องค์การเดิม 2) กลยุทธ์ภายใต้องค์การใหม่ และ 3) กลยุทธ์สนับสนุน
สรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์	รายงานศึกษาฉบับสมบูรณ์

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
จัดประชุมเผยแพร่ผลงาน	นำเสนอร่างผลการศึกษาของแผนงานวิจัย โครงการย่อย 1 และ โครงการย่อย 2 ผ่านระบบออนไลน์ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563 ณ อาคารศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขต จันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยได้สรุปผลการนำเสนอในภาคผนวก จ ของรายงานแผนงานวิจัย
ประชาสัมพันธ์ผลการวิจัยในสื่ออื่น ๆ	เผยแพร่ในวารสารเคหการเกษตร ปีที่ 44 ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน 2563 หน้า ที่ 25 – 26